

การศึกษาและพัฒนาเครื่องเรือนผู้สูงอายุในชนบทภาคอีสาน
โดยใช้ภูมิปัญญาและหัตถกรรมในท้องถิ่น

THE STUDY AND DEVELOPMENT OF ELDERLY'S FURNITURE IN
ESAN RURAL AREA THROUGH HANDICRAFT LOCAL WISDOM

อภิัญญา อักษรราช
APINYA ASARACH

วิทยานิพนธ์นี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรปริญญาครุศาสตร์อุตสาหกรรมมหาบัณฑิต
สาขาวิชาเทคโนโลยีการออกแบบผลิตภัณฑ์อุตสาหกรรม
คณะครุศาสตร์อุตสาหกรรม
สถาบันเทคโนโลยีพระจอมเกล้าเจ้าคุณทหารลาดกระบัง
พ.ศ.2560

KMITL-2017-ED-M-222-024

การศึกษาและพัฒนาเครื่องเรือนผู้สูงอายุในชนบทภาคอีสาน
โดยใช้ภูมิปัญญาและหัตถกรรมในท้องถิ่น

THE STUDY AND DEVELOPMENT OF ELDERLY'S FURNITURE IN
ESAN RURAL AREA THROUGH HANDICRAFT LOCAL WISDOM

อภิญา อษาราช
APINYA ASARACH

วิทยานิพนธ์นี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรปริญญาครุศาสตร์อุตสาหกรรมมหาบัณฑิต
สาขาวิชาเทคโนโลยีการออกแบบผลิตภัณฑ์อุตสาหกรรม
คณะครุศาสตร์อุตสาหกรรม
สถาบันเทคโนโลยีพระจอมเกล้าเจ้าคุณทหารลาดกระบัง
พ.ศ.2560

KMITL-2017-ED-M-222-024

THE STUDY AND DEVELOPMENT OF ELDERLY'S FURNITURE IN
ESAN RURAL AREA THROUGH HANDICRAFT LOCAL WISDOM

APINYA ASARACH

A THESIS SUBMITTED IN PARTIAL FULFILLMENT
OF THE REQUIREMENT FOR THE DEGREE OF
MASTER OF SCIENCE IN INDUSTRIAL EDUCATION
IN TECHNOLOGY DESIGN TECHNOLOGY
FACULTY OF INDUSTRIAL EDUCATION
KING MONGKUT'S INSTITUTE OF TECHNOLOGY LADKRABANG

2017

KMITL-2017-ED-M-222-024

COPYRIGHT 2017

FACULTY OF INDUSTRIAL EDUCATION

KING MONGKUT'S INSTITUTE OF TECHNOLOGY LADKRABANG

หัวข้อวิทยานิพนธ์

การศึกษาและพัฒนาเครื่องเรือนผู้สูงอายุในชนบทภาค
อีสาน โดยใช้ภูมิปัญญาและหัตถกรรมในท้องถิ่น

นักศึกษา

นางสาวอภิญา อาษาราช

รหัสประจำตัว

55630926

ปริญญา

ครุศาสตร์อุตสาหกรรมมหาบัณฑิต

สาขาวิชา

เทคโนโลยีการออกแบบผลิตภัณฑ์อุตสาหกรรม

พ.ศ.

2560

อาจารย์ผู้ควบคุมวิทยานิพนธ์

รองศาสตราจารย์ ว่าที่ร้อยโท ดร.พิชัย สดภิบาล

อาจารย์ผู้ควบคุมวิทยานิพนธ์ร่วม

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.อภิศักดิ์ สิ้นธุภัก

บทคัดย่อ

การศึกษาและพัฒนาเครื่องเรือนผู้สูงอายุในชนบทภาคอีสาน โดยใช้ภูมิปัญญาและหัตถกรรมในท้องถิ่นในครั้งนี้ ผู้วิจัยได้ดำเนินงานตามขั้นตอนที่สอดคล้องกับวัตถุประสงค์ดังนี้ 1) เพื่อศึกษาการใช้งานเครื่องเรือนในชีวิตประจำวันของผู้สูงอายุและภูมิปัญญาด้านหัตถกรรมท้องถิ่นในชนบทอีสาน 2) เพื่อพัฒนาเครื่องเรือนที่สอดคล้องกับการใช้งานในชีวิตประจำวันของผู้สูงอายุในชนบทอีสาน โดยใช้ภูมิปัญญาด้านหัตถกรรมในท้องถิ่น 3) เพื่อประเมินความพึงพอใจของผู้สูงอายุที่มีต่อเครื่องเรือนสำหรับผู้สูงอายุในชนบทภาคอีสานที่ได้รับการพัฒนาโดยใช้ภูมิปัญญาด้านหัตถกรรมในท้องถิ่น โดยแบ่งการเก็บรวบรวมข้อมูลเป็น 3 หมู่บ้านในจังหวัดขอนแก่น คือ ชุมชนตำบลบ้านเป็ด อำเภอเมือง, ชุมชนตำบลพระยืน อำเภอพระยืน, ชุมชนตำบลกุดกว้าง อำเภอเมือง รวม 15 หลังคาเรือนและเก็บรวบรวมข้อมูลภูมิปัญญาด้านหัตถกรรมในท้องถิ่นจากกลุ่มหัตถกรรมผู้สูงอายุบ้านโนนม่วง จังหวัดขอนแก่น ทั้งด้านรูปแบบการใช้ภูมิปัญญาด้านงานหัตถกรรม ศักยภาพของกลุ่ม วัสดุและเทคนิคในการผลิต

โดยนำผลการศึกษามาใช้ในการออกแบบและพัฒนาเครื่องเรือนพักผ่อนสำหรับผู้สูงอายุและออกแบบร่างจำนวน 3 แบบ โดยนำมาให้ผู้เชี่ยวชาญด้านการออกแบบ 3 ท่านและผู้เชี่ยวชาญด้านการพยาบาลผู้สูงอายุ 2 ท่าน ประเมินความคิดเห็นโดยลักษณะที่ประเมินมี 3 ด้าน คือ ด้านรูปแบบเครื่องเรือน ด้านการต่อยอดภูมิปัญญาด้านหัตถกรรมในท้องถิ่น ด้านความเหมาะสมสำหรับผู้สูงอายุ รูปแบบจากความคิดเห็นโดยรวมของผู้เชี่ยวชาญ พบว่า รูปแบบที่ 2 ซึ่งการออกแบบได้คำนึงถึงประโยชน์ใช้สอยที่หลากหลายในชั้นเดียว โดยเครื่องเรือนพักผ่อนสามารถมีที่วางเท้าเพื่อความสบาย สามารถเลื่อนเก็บใต้เก้าอี้ใช้บริหารส่วนเท้าและขา สามารถนำแยกออกมาใช้งานร่วมกับเครื่องเรือนอื่นๆ ภายในบ้านได้ มีราวออกกำลังกายแขนโดยใช้ไม้ไผ่ประกอบยางยืดเพื่อบริหารส่วนแขนและสามารถพับเก็บได้ เพื่อประหยัดพื้นที่ มีความเหมาะสมอยู่ในระดับดีมาก ($\bar{X} = 4.51, S.D. = 0.13$) และได้นำมาใช้ผลิตต้นแบบเครื่องเรือนที่สามารถบริหารและออกกำลังกาย ทั้งกล้ามเนื้อแขนและขาในขณะที่พักผ่อนระหว่างวัน เพื่อชะลอความเสื่อมของร่างกายในขณะที่พักผ่อน โดยนำวัสดุที่มีในท้องถิ่นหรือใช้ในการผลิต โดยใช้กรรมวิธีการผลิตที่ไม่ซับซ้อน

การประเมินความพึงพอใจของผู้สูงอายุที่มีต่อเครื่องเรือนสำหรับผู้สูงอายุในชนบทภาคอีสานที่ได้รับการพัฒนาโดยใช้ภูมิปัญญาและหัตถกรรมในท้องถิ่น โดยการผลิตต้นแบบเครื่องเรือนและให้ผู้สูงอายุและสมาชิกกลุ่มหัตถกรรมจักสานผู้สูงอายุจำนวน 15 คนทดลองใช้งาน มีความเหมาะสมอยู่ในระดับดีมาก มีค่าเฉลี่ยรวม ($\bar{X} = 4.57, S.D. = 0.13$)

Thesis Title	The Study and Development of Elderly's Furniture in Esan rural area Through Handicraft local wisdom
Student	Miss Apinya Asarach
Student ID.	55630926
Degree Program	Master of Science in Industrial Education Technology of Industrial Product Design
Year	2017
Thesis Advisor	Associate Professor Act.Lt. Dr.Pichai Sodhibhan
Thesis Co-Advisor	Asiste. Professor. Dr. Apisak Sindhuphuk

ABSTRACT

The objectives of this research are to study using furniture in daily lives of the elderly and local geographic systems that is a forbidden area in Esan, to develop furniture that is consistent with daily used of the elderly in Esan by using local handicraft wisdom, to assess satisfaction of the elderly with furniture for the elderly in rural Esan which is developed by using local handicraft wisdom. Data collection of elderly and elderly's furniture used in daily life is divided into three groups. There are 15 households from Tambon Ban Ped community, Muang district, Khon Kaen Province; Tambon Phra Yuen community, Phra Yuen district, Khon Kaen Province and Tambon Kut Kwang community, Muang district, Khon Kaen Province. Moreover, data of local handicrafts' wisdom from Ban Non Muang elderly handicraft group at Khon Kaen province is collected in usage patterns, potential of group, materials and manufacturing techniques.

There are three models that are evaluated from the result. Three drafts were taken to three design professionals and two nursing professionals in elderly to evaluate and review in term of furniture style, building on local wisdom and suitable for the elderly. Overall reviews from the experts found that the second model is appropriate with various usages in one piece. The furniture is provided with a footrest for comfortable rest which is kept under the chair to exercise feet and legs. It can separate to compatible with other furniture at house. There is an exercise arm bandage which use elastic bamboos to elasticize arms by pulling. There is also foldable to save space in the house. The second model is in a very good level; (\bar{X} = 4.51, S.D. = 0.13). This model was produced as prototype furniture which can exercise in both arm and leg muscles while resting during the day, including slowing down the deterioration of the body. Locally available materials or easily purchased from market were used in production with practice on process.

The satisfaction from 15 elderly with elderly's furniture in Esan rural area by using local wisdom applied is appropriate in a very good level. The average total is (\bar{X} = 4.57, S.D. = 0.13)

กิตติกรรมประกาศ

วิทยานิพนธ์ฉบับนี้สำเร็จลุล่วงลงได้ด้วยดีอันเนื่องมาจากความกรุณาในการให้คำปรึกษา ความช่วยเหลือ ข้อคิดและคำแนะนำ ตลอดจนการแก้ไขข้อบกพร่องต่างๆ จาก รองศาสตราจารย์ ว่าที่ร้อยโท ดร.พิชัย สดภิบาล อาจารย์ผู้ควบคุมวิทยานิพนธ์ และผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.อภิศักดิ์ สินธุภักดิ์ อาจารย์ผู้ควบคุมวิทยานิพนธ์ร่วม และคณะกรรมการทุกท่าน

ขอขอบพระคุณคณะอาจารย์ ผู้ทรงคุณวุฒิ และผู้เชี่ยวชาญทุกท่านเป็นอย่างสูง ที่ได้ให้ความรู้และคำแนะนำ ตลอดจนข้อคิดต่างๆ อันก่อให้เกิดประโยชน์ต่อการศึกษา ค้นคว้า และเป็นแนวทางในการดำเนินวิทยานิพนธ์จนประสบความสำเร็จ

ขอขอบพระคุณผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.สุรกานต์ รวยสูงเนิน สาขาการออกแบบอุตสาหกรรม คณะสถาปัตยกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยขอนแก่น ที่คอยแนะนำให้คำปรึกษาและให้ความช่วยเหลือ ตลอดจนการสร้างแนวคิด สร้างแรงบันดาลใจ และช่วยผลักดันในการดำเนินการวิจัย เพื่อผู้สูงอายุ

ขอขอบพระคุณผู้สูงอายุและเจ้าหน้าที่โรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบล บ้านกุดกว้าง, บ้านโนนม่วง, บ้านเป็ด ตำบลพระยืน จังหวัดขอนแก่น และกลุ่มหัตถกรรมจักสานผู้สูงอายุบ้านโนนม่วง ที่ให้ข้อมูลเพื่อเป็นประโยชน์กับงานวิจัยและทดลองใช้งานต้นแบบเพื่อประเมินความพึงพอใจ และให้คำแนะนำในการพัฒนาเครื่องเรือนผู้สูงอายุต่อไป

ขอขอบพระคุณคุณอนุชิต บุตรคาม ที่คอยช่วยเหลือในการผลิตต้นแบบ ทั้งให้คำแนะนำในด้านเทคนิค กลไก วัสดุ และเป็นแรงงานสำคัญในการผลิตต้นแบบในครั้งนี้

ขอขอบพระคุณบิดา มารดา สามี ญาติพี่น้องและเพื่อนทุกคนที่ให้คำแนะนำ และเป็นกำลังใจในการทำวิทยานิพนธ์จนสำเร็จลุล่วงไปได้ด้วยดี

ขอขอบใจบุตรชายเด็กชายเอื้ออังกูร คำมาณี ที่เกิดมาเพื่อเป็นกำลังใจสำคัญในการดำเนินชีวิตและการทำวิทยานิพนธ์ให้สำเร็จลุล่วงไปได้ด้วยดี

คุณค่าและประโยชน์ใดๆ อันพึงมีจากวิทยานิพนธ์ฉบับนี้ ผู้วิจัยขอมอบเป็นแนวทางเพื่อพัฒนาเครื่องเรือนผู้สูงอายุ การวิจัยเพื่อผู้สูงอายุและผู้ที่เกี่ยวข้องต่อไป หากมีข้อผิดพลาดประการใด ผู้วิจัยขออภัยมา ณ ที่นี้ด้วย

อภิญา อาชาราช

สารบัญ

	หน้า
บทคัดย่อภาษาไทย.....	I
บทคัดย่อภาษาอังกฤษ.....	II
กิตติกรรมประกาศ.....	IV
สารบัญ.....	V
สารบัญตาราง.....	VII
สารบัญภาพ.....	IX
บทที่ 1 บทนำ.....	1
1.1 ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา.....	1
1.2 วัตถุประสงค์ของโครงการ.....	3
1.3 กรอบแนวความคิดในการวิจัย.....	3
1.4 ขอบเขตของการวิจัย.....	4
1.5 คำนียามศัพท์ที่ใช้ในการทำวิจัย.....	5
1.6 ประโยชน์ที่ได้รับจากโครงการ.....	6
บทที่ 2 เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง.....	7
2.1 ผู้สูงอายุไทยและกระบวนการชราภาพและการเปลี่ยนแปลงของร่างกาย.....	7
2.2 ผู้สูงอายุในชนบทภาคอีสานและบริบทพื้นที่ที่ทำการศึกษา.....	13
2.3 การออกแบบสภาพแวดล้อมและเครื่องเรือนสำหรับผู้สูงอายุ.....	45
2.4 การศึกษาภูมิปัญญาด้านหัตถกรรมและกลุ่มหัตถกรรมในท้องถิ่น.....	56
2.5 วัสดุและการผลิต.....	65
2.6 เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง.....	69
บทที่ 3 วิธีดำเนินการวิจัย.....	72
3.1 ขั้นตอนที่ 1 เพื่อศึกษาการใช้งานเครื่องเรือนในชีวิตประจำวันของผู้สูงอายุและภูมิปัญญาด้านหัตถกรรมท้องถิ่นในชนบทภาคอีสาน.....	72
3.2 ขั้นตอนที่ 2 เพื่อพัฒนาเครื่องเรือนที่สอดคล้องกับการใช้งานในชีวิตประจำวันของผู้สูงอายุในชนบทอีสาน โดยใช้ภูมิปัญญาด้านหัตถกรรมในท้องถิ่น.....	74
3.3 ขั้นตอนที่ 3 เพื่อประเมินความพึงพอใจของสูงอายุที่มีต่อเครื่องเรือนสำหรับผู้สูงอายุในชนบทภาคอีสานที่ได้รับการพัฒนาโดยใช้ภูมิปัญญาด้านหัตถกรรมในท้องถิ่น.....	77
บทที่ 4 ผลการวิเคราะห์ข้อมูล.....	82
4.1 ตอนที่ 1 ผลการวิเคราะห์การศึกษาข้อมูลผู้สูงอายุและเครื่องเรือนผู้สูงอายุที่ใช้ในชีวิตประจำวันและภูมิปัญญาด้านหัตถกรรมในท้องถิ่นของกลุ่มหัตถกรรมผู้สูงอายุบ้านโนนม่วง จ.ขอนแก่น.....	82

สารบัญ (ต่อ)

	หน้า
4.2 ตอนที่ 2 ผลการประเมินของผู้เชี่ยวชาญด้านการพัฒนาเครื่องเรือนผู้สูงอายุ ใน ชนบทอีสาน โดยใช้ภูมิปัญญาด้านหัตถกรรมในท้องถิ่น.....	99
4.3 ตอนที่ 3 ผลการประเมินความพึงพอใจของผู้สูงอายุที่มีต่อเครื่องเรือนสำหรับผู้สูงอายุ ในชนบทภาคอีสานที่ได้รับการพัฒนาโดยใช้ภูมิปัญญาด้านหัตถกรรมในท้องถิ่น.....	109
บทที่ 5 สรุปผลการวิจัย อภิปรายผลและข้อเสนอแนะ.....	112
5.1 สรุปผลการวิจัย.....	112
5.2 อภิปรายผลการวิจัย.....	114
5.3 ข้อเสนอแนะ.....	116
บรรณานุกรม.....	117
ภาคผนวก.....	119
ภาคผนวก ก หนังสือราชการ.....	120
ภาคผนวก ข ผู้ทรงคุณวุฒิตรวจแบบสอบถาม (IOC) และแบบประเมินความสอดคล้อง ระหว่างข้อความคำถามกับวัตถุประสงค์.....	125
ภาคผนวก ค แบบสอบถามความคิดเห็นผู้เชี่ยวชาญและแบบสอบถามเพื่อการประเมิน ความพึงพอใจ.....	136
ภาคผนวก ง แบบฟอร์มการเก็บข้อมูลผู้สูงอายุ ภาพการลงพื้นที่และการเก็บข้อมูล.....	147
ภาคผนวก จ ภาพการทดลองใช้งานต้นแบบเครื่องเรือนของผู้เชี่ยวชาญและผู้สูงอายุ.....	158
ภาคผนวก ฉ ภาพการเขียนแบบเพื่อการผลิต.....	163
ประวัติผู้เขียน.....	166

สารบัญตาราง

ตารางที่	หน้า
2.1 ข้อมูลประชากรผู้สูงอายุและการแบ่งกลุ่มตามความสามารถในการประกอบกิจวัตรประจำวันจังหวัดขอนแก่น ปี 2557.....	20
2.2 จำนวนผู้สูงอายุในอำเภอเมืองจังหวัดขอนแก่น.....	23
2.3 สถานศึกษา ต.บ้านเปิด.....	37
2.4 การศึกษาสถาบันและองค์กรทางศาสนาตำบลบ้านเปิด.....	37
2.5 วัฒนธรรม ประเพณี และกิจกรรมที่สำคัญตำบลบ้านเปิด.....	38
2.6 สาธารณสุขตำบลบ้านเปิด.....	38
2.7 ความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สินตำบลบ้านเปิด.....	38
2.8 จำนวนหมู่บ้าน 17 หมู่บ้าน โดยแยกเป็นจำนวนหลังคาเรือน จำนวนประชากร ชาย/หญิง....	43
2.9 สัดส่วนขนาดร่างกายของผู้สูงอายุในชุมชนโนนม่วง.....	54
4.1 ข้อมูลส่วนบุคคลผู้สูงอายุชุมชนตำบลบ้านเปิด อ.เมือง จ.ขอนแก่น 5 หลังคาเรือน.....	83
4.2 ความสามารถในการปฏิบัติกิจวัตรประจำวันผู้สูงอายุชุมชนตำบลบ้านเปิด อ.เมือง จ.ขอนแก่น 5 หลังคาเรือน.....	83
4.3 กิจวัตรประจำวันผู้สูงอายุชุมชนตำบลบ้านเปิด อ.เมือง จ.ขอนแก่น 5 หลังคาเรือน กิจวัตรประจำวัน.....	84
4.4 ข้อมูลทางสุขภาพผู้สูงอายุชุมชนตำบลบ้านเปิด อ.เมือง จ.ขอนแก่น 5 หลังคาเรือน กิจวัตรประจำวัน.....	85
4.5 ลักษณะบ้านพักอาศัยผู้สูงอายุชุมชนตำบลบ้านเปิด อ.เมือง จ.ขอนแก่น 5 หลังคาเรือน.....	85
4.6 ลักษณะเครื่องเรือนเดิมของผู้สูงอายุชุมชนตำบลบ้านเปิด อ.เมือง จ.ขอนแก่น 5 หลังคาเรือน.....	86
4.7 ข้อมูลส่วนบุคคลของผู้สูงอายุชุมชนตำบลพระยืน อ.พระยืน จ.ขอนแก่น 5 หลังคาเรือน.....	87
4.8 ความสามารถในการปฏิบัติกิจวัตรประจำวันของผู้สูงอายุชุมชนตำบลพระยืน อ.พระยืน จ.ขอนแก่น 5 หลังคาเรือน.....	87
4.9 กิจวัตรประจำวัน.....	88
4.10 ข้อมูลทางสุขภาพของผู้สูงอายุชุมชนตำบลพระยืน อ.พระยืน จ.ขอนแก่น 5 หลังคาเรือน... 89	89
4.11 ลักษณะบ้านพักอาศัยของผู้สูงอายุชุมชนตำบลพระยืน อ.พระยืน จ.ขอนแก่น 5 หลังคาเรือน.....	89
4.12 ลักษณะเครื่องเรือนเดิมของผู้สูงอายุชุมชนตำบลพระยืน อ.พระยืน จ.ขอนแก่น 5 หลังคาเรือน.....	90
4.13 ข้อมูลส่วนบุคคลของผู้สูงอายุชุมชนตำบลเมืองเก่า อ.เมือง จ.ขอนแก่น 5 หลังคาเรือน.....	91
4.14 ความสามารถในการปฏิบัติกิจวัตรประจำวันของผู้สูงอายุชุมชนตำบลเมืองเก่า อ.เมือง จ.ขอนแก่น 5 หลังคาเรือน.....	92
4.15 กิจวัตรประจำวันของผู้สูงอายุชุมชนตำบลเมืองเก่า อ.เมือง จ.ขอนแก่น 5 หลังคาเรือน.....	92
4.16 ข้อมูลทางสุขภาพของผู้สูงอายุชุมชนตำบลเมืองเก่า อ.เมือง จ.ขอนแก่น 5 หลังคาเรือน.....	93

สารบัญตาราง (ต่อ)

ตารางที่	หน้า
4.17 ลักษณะบ้านพักอาศัยของผู้สูงอายุชุมชนตำบลเมืองเก่า อ.เมือง จ.ขอนแก่น 5 หลังคาเรือน.....	94
4.18 ลักษณะเครื่องเรือนเดิมของผู้สูงอายุชุมชนตำบลเมืองเก่า อ.เมือง จ.ขอนแก่น 5 หลังคาเรือน.....	94
4.19 ผลของการสำรวจรูปแบบภูมิปัญญาและหัตถกรรมในท้องถิ่นจากกลุ่มหัตถกรรม ผู้สูงอายุ บ้านโนนม่วง จ.ขอนแก่น.....	97
4.20 แสดงเกณฑ์แปลความหมายค่าเฉลี่ยระดับความคิดเห็น.....	104
4.21 ผลการวิเคราะห์ค่าเฉลี่ย ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน การประเมินรูปแบบเครื่องเรือน ผู้สูงอายุ สำหรับใช้พักผ่อน โดยใช้ภูมิปัญญาด้านหัตถกรรมในท้องถิ่น.....	105
4.22 แสดงค่าเฉลี่ย ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน การประเมินรูปแบบเครื่องเรือนผู้สูงอายุ สำหรับใช้ พักผ่อน โดยใช้ภูมิปัญญาด้านหัตถกรรมในท้องถิ่น ตามลักษณะที่ประเมิน.....	106
4.23 ผลการวิเคราะห์ค่าเฉลี่ย ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน การประเมินรูปแบบโดยภาพร่าง 3 รูปแบบ เครื่องเรือนผู้สูงอายุสำหรับใช้พักผ่อน โดยใช้ภูมิปัญญาด้านหัตถกรรมในท้องถิ่น...107	
4.24 ผลวิเคราะห์ค่าเฉลี่ย ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน ความพึงพอใจของผู้สูงอายุและสมาชิก กลุ่มหัตถกรรมจักสานผู้สูงอายุจำนวน 15 คน.....	109
4.25 ผลวิเคราะห์ค่าเฉลี่ย ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน ความพึงพอใจของผู้สูงอายุและสมาชิก กลุ่มหัตถกรรมจักสานผู้สูงอายุจำนวน 15 คน ตามลักษณะที่ประเมิน.....	111

สารบัญญภาพ

ภาพที่	หน้า
2.1 แผนที่จังหวัดขอนแก่น.....	18
2.2 แผนที่เขตชุมชนโนนม่วง ตำบลศิลา อำเภอเมือง จังหวัดขอนแก่น.....	26
2.3 ที่ตั้งชุมชนโนนม่วง ตำบลศิลา อำเภอเมือง จังหวัดขอนแก่น.....	30
2.4 ชุมชนโนนม่วง ตำบลศิลา อำเภอเมือง จังหวัดขอนแก่น.....	30
2.5 ชุมชนโนนม่วง ตำบลศิลา อำเภอเมือง จังหวัดขอนแก่น.....	31
2.6 ผู้สูงอายุในชุมชนโนนม่วง ยังคงต้องทำงาน.....	32
2.7 ลักษณะเครื่องเรือนสำหรับพักผ่อนของผู้สูงอายุในช่วงกลางวัน.....	32
2.8 สภาพแวดล้อมและลักษณะการพักผ่อนของผู้สูงอายุ.....	33
2.9 แผนที่เขตเทศบาลตำบล บ้านเปิด อ.เมือง จ.ขอนแก่น.....	36
2.10 โรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบลบ้านเปิด.....	38
2.11 ลักษณะบ้านเรือนผู้สูงอายุโดยทั่วไปตำบลบ้านเปิด.....	39
2.12 ลักษณะบ้านเรือนและเครื่องเรือนผู้สูงอายุโดยทั่วไปในตำบลบ้านเปิด.....	39
2.13 ลักษณะบ้านเรือนโดยทั่วไปในตำบลบ้านเปิด.....	39
2.14 แผนที่แสดงอาณาเขตตำบลเมืองเก่า และพื้นที่ทำการศึกษากุดกว้าง.....	42
2.15 ลักษณะบ้านเรือนและเครื่องเรือนในชีวิตประจำวันผู้สูงอายุ บ้านกุดกว้าง.....	42
2.16 แผนที่ ต.พระยืน อ.พระยืน.....	44
2.17 ลักษณะบ้านเรือนและเครื่องเรือนในชีวิตประจำวันผู้สูงอายุ ตำบลพระยืน.....	45
2.18 ความกว้างระเบียบที่สามารถนอนได้.....	47
2.19 ระยะเวลาในห้องนั่งเล่น เป็นระยะที่กำหนดการเอื้อมมือเพื่อหยิบของที่สะดวกจากชั้น.....	48
2.20 แสดงระดับความสูงของสายตาขณะนั่งในห้องนั่งเล่น.....	48
2.21 ขนาดความกว้างของระเบียบ.....	49
2.22 ระดับสายตาขณะนั่งต่ำสุด.....	49
2.23 ระดับสายตาขณะนั่งต่ำสุด.....	50
2.24 ระยะเวลาใช้งานสำหรับส่วนรับแขก พักผ่อน.....	50
2.25 ระยะเวลาใช้งานสำหรับส่วนรับประทานอาหาร.....	51
2.26 ระยะเวลาใช้งานที่สำหรับส่วนล้างจาน.....	51
2.27 ระยะเวลาใช้งานที่แนะนำสำหรับส่วนตู้ติดผนัง.....	52
2.28 ระยะเวลาใช้งานที่แนะนำสำหรับส่วนนอน.....	52
2.29 ระยะเวลาใช้งานที่แนะนำสำหรับส่วนนอน.....	53
2.30 สัดส่วนขนาดร่างกายผู้สูงอายุในชุมชนโนนม่วงในท่ายืน.....	54
2.31 สัดส่วนขนาดร่างกายผู้สูงอายุในชุมชนโนนม่วงในท่านั่ง.....	55
2.32 ภาพการทำโต๊ะไปถวายเป็นวัดของกลุ่มหัตถกรรมผู้สูงอายุ.....	63
2.33 ภาพโต๊ะอเนกประสงค์ที่ใช้ไม้ไผ่เป็นพื้นโต๊ะ.....	63
2.34 ภาพการทำงานของกลุ่มผู้สูงอายุ.....	64

สารบัญภาพ (ต่อ)

ภาพที่	หน้า
2.35 ภาพผลิตภัณฑ์ของกลุ่มหัตถกรรมผู้สูงอายุ.....	64
2.36 ภาพวัสดุในการทำงานหัตถกรรมของกลุ่มหัตถกรรมผู้สูงอายุ.....	65
3.1 แผนภูมิแสดงขั้นตอนการพัฒนาเครื่องเรือนผู้สูงอายุในชนบทอีสาน โดยใช้ภูมิปัญญาด้าน หัตถกรรมในท้องถิ่น.....	81
4.1 เครื่องเรือนผู้สูงอายุเดิมที่ใช้พักผ่อนในชีวิตประจำวัน.....	97
4.2 ภาพการทำงานของผู้สูงอายุและโต๊ะอเนกประสงค์ที่ใช้ไม้ไผ่เป็นพื้นโต๊ะ.....	99
4.3 ภาพแบบร่างที่ 1-2 การพัฒนารูปแบบเครื่องเรือนผู้สูงอายุสำหรับใช้พักผ่อน โดยใช้ภูมิ ปัญญาและหัตถกรรมในท้องถิ่น ตามกรอบแนวคิด.....	100
4.4 ภาพแบบร่างที่ 3-4 การพัฒนารูปแบบเครื่องเรือนผู้สูงอายุสำหรับใช้พักผ่อน โดยใช้ภูมิ ปัญญาและหัตถกรรมในท้องถิ่น ตามกรอบแนวคิด.....	101
4.5 ภาพแบบร่างที่ 5-8 การพัฒนารูปแบบเครื่องเรือนผู้สูงอายุสำหรับใช้พักผ่อน โดยใช้ภูมิ ปัญญาและหัตถกรรมในท้องถิ่น ตามกรอบแนวคิด.....	101
4.6 ภาพตารางการวิเคราะห์หารูปแบบเครื่องเรือนผู้สูงอายุในตารางความคิดเชิงมนทัศน์ แบบร่างเครื่องเรือนผู้สูงอายุ.....	102
4.7 แบบร่างรูปแบบที่ 1 เครื่องเรือนผู้สูงอายุ โดยใช้ภูมิปัญญาด้านหัตถกรรมในท้องถิ่น.....	103
4.8 แบบร่างรูปแบบที่ 2 เครื่องเรือนผู้สูงอายุ โดยใช้ภูมิปัญญาด้านหัตถกรรมในท้องถิ่น.....	103
4.9 แบบร่างรูปแบบที่ 3 เครื่องเรือนผู้สูงอายุ โดยใช้ภูมิปัญญาด้านหัตถกรรมในท้องถิ่น.....	104
4.10 ขนาดสัดส่วนของเก้าอี้พักผ่อน.....	108
4.11 รูปต้นแบบของผลิตภัณฑ์ เพื่อการทดลองใช้งานเครื่องเรือนผู้สูงอายุและประเมิน ความพึงพอใจ.....	109

บทที่ 1

บทนำ

1.1 ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

ในระยะเวลา 20-30 ปีที่ผ่านมา ประชากรไทยได้เพิ่มช้าลงอย่างมาก เมื่อ 40-50 ปีก่อน ประชากรไทยเพิ่มด้วยอัตราที่สูงมาก คือ สูงกว่าร้อยละ 3 ต่อปี ปัจจุบันประชากรไทยเพิ่มด้วยอัตราเพียงร้อยละ 0.5 ต่อปี และมีแนวโน้มว่าอัตราเพิ่มจะลดต่ำลงไปอีก ในช่วงเวลา 30 ปีนับจากนี้ จำนวนประชากรไทย ไม่รวมแรงงานข้ามชาติจะอยู่ราว 64-66 ล้านคน ในขณะที่ขนาดของประชากรไทยอยู่ในสภาพค่อนข้างคงตัว โครงสร้างอายุของประชากรได้เปลี่ยนไปอย่างมาก จากที่เคยเป็นประชากรเยาว์วัยในอดีตได้กลายเป็นประชากรสูงอายุในปัจจุบัน และกำลังจะสูงวัยยิ่งขึ้นอย่างรวดเร็ว ในอนาคต ในปี 2513 มีผู้สูงอายุเพียง 11 คน ต่อเด็ก 100 คน หลังจากนั้นปี 2553 ดัชนีการสูงวัยเพิ่มสูงเป็น 67 คน และ พ.ศ.2556 ดัชนีการสูงวัยเพิ่มขึ้นสูงถึง 79 คน ในปี 2561 หรืออีก 5 ปีข้างหน้า ประชากรวัยเด็กจะมีจำนวนเท่าๆ กับประชากรสูงอายุ และหลังจากนั้นประเทศไทยจะมีจำนวนผู้สูงอายุมากกว่าเด็กไปเรื่อยๆ โดยใน พ.ศ.2583 จะมีจำนวนผู้สูงอายุสูงถึง 251 คนต่อเด็ก 100 คน (สถานการณ์ผู้สูงอายุไทย. 2556)

ภาครัฐเริ่มมีความตื่นตัวในการรับมือกับการเข้าสู่การเป็นสังคมผู้สูงอายุของประเทศไทยมากขึ้น โดยได้กำหนดมาตรการและนโยบายที่สอดคล้องกับแผนผู้สูงอายุแห่งชาติ ฉบับที่ 2 (พ.ศ.2545-2564) ฉบับปรับปรุง ครั้งที่ 1 พ.ศ.2552 ในปี 2556 ได้มุ่งพัฒนาคุณภาพชีวิตและส่งเสริมอาชีพผู้สูงอายุ ภาครัฐได้ริเริ่มจัดตั้งศูนย์พัฒนาคุณภาพชีวิตและส่งเสริมอาชีพผู้สูงอายุ เพื่อพัฒนารูปแบบการดูแลผู้สูงอายุครบวงจร โดยการจัดให้เป็นศูนย์เบ็ดเสร็จในการดูแลและส่งเสริมศักยภาพผู้สูงอายุ การมีอาชีพ และให้ผู้สูงอายุมีสถานที่สำหรับทำกิจกรรมร่วมกันในชุมชน (สถานการณ์ผู้สูงอายุไทย. 2556) และจากแผนพัฒนาคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุ : พัฒนาพื้นที่ต้นแบบและปัจจัยสำคัญ โดยมูลนิธิสถาบันวิจัยและพัฒนาผู้สูงอายุไทย (มส.ผส.) สนับสนุนโดยสำนักงานกองทุนสนับสนุนการส่งเสริมสุขภาพ (สสส.) ได้เคยสร้างงานวิจัยในการพัฒนาคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุในรอบปี 2551-2552 และได้ค้นพบหลักฐานเชิงประจักษ์ว่า ในการพัฒนาคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุ โดยเฉพาะชุมชนท้องถิ่นมีกิจกรรมหลักอยู่ 4 ด้าน ได้แก่ 1) ระบบดูแลระยะกลาง/ระยะยาวสำหรับผู้สูงอายุที่มีภาวะพึ่งพิง 2) การทำงาน อาชีพ รายได้ ตลอดจน กิจกรรมทางสังคมของผู้สูงอายুর่วมกับชุมชน 3) การเตรียมความพร้อมของประชาชนก่อนเข้าสู่วัยสูงอายุ 4) การจัดปรับสิ่งแวดล้อมอาคารสถานที่ที่เป็นมิตรต่อผู้สูงอายุ

ประเทศไทยเข้าสู่ “สังคมสูงอายุ” (aged society) คือ ประชากรอายุ 60 ปีขึ้นไปมีสัดส่วนเพิ่มขึ้นร้อยละ 10 ของประชากรทั้งหมดตั้งแต่ พ.ศ.2548 ในอีกไม่เกิน 10 ปีข้างหน้า นับจากนี้หรือราว พ.ศ.2564 ประเทศไทยจะกลายเป็น “สังคมสูงอายุอย่างสมบูรณ์” (complete aged society) เมื่อประชากรสูงอายุสูงถึงร้อยละ 20 และจะเป็น “สังคมสูงอายุระดับสุดยอด” (super aged society) เมื่อประชากรสูงอายุเพิ่มสูงถึง ร้อยละ 30 ของประชากรทั้งหมด ประมาณ พ.ศ.2578 ด้วยความจริงที่ว่า คนยังมีอายุมากขึ้น ก็ยังมีโอกาสเสี่ยงต่อการเจ็บป่วยและความพิการหรือช่วยเหลือตัวเองไม่ได้เพิ่มมากขึ้นจึงพอจะเห็นภาพได้ว่า ในอนาคตเมื่อสังคมไทยสูงวัยมากขึ้น ความต้องการการ

ดูแลระยะยาวสำหรับผู้สูงอายุก็จะเพิ่มสูงขึ้นเป็นเงาตามตัว รวมทั้งรูปแบบการอยู่อาศัยของผู้สูงอายุเปลี่ยนแปลงไป ผู้สูงอายุไทยที่อยู่ตามลำพังคนเดียวหรืออยู่กับคู่สมรสเท่านั้นมีแนวโน้มเพิ่มขึ้น จากร้อยละ 22 ในปี 2545 เป็นร้อยละ 26 ในปี 2554 จากการที่คนไทยอยู่เป็นโสดกันมากขึ้น และคนที่แต่งงานก็มีลูกกันน้อยลง ประกอบกับการมีการย้ายถิ่นของบุตรไปทำงานในเมืองมากขึ้น ทำให้ผู้สูงอายุมีการเปลี่ยนแปลงรูปแบบการอยู่อาศัยมากขึ้น (สถานการณ์ผู้สูงอายุไทย, 2556)

จากสถานการณ์ความต้องการด้านสุขภาพของผู้สูงอายุที่มีภาวะพึ่งพิง แสดงให้เห็นว่าสภาพการเปลี่ยนแปลงด้านประชากร เศรษฐกิจสังคม และความเจริญก้าวหน้าด้านเทคโนโลยีทางการแพทย์ ส่งผลให้จำนวนผู้สูงอายุยืนยาวขึ้น ในขณะที่เดียวกันความเสื่อมของร่างกายที่เปลี่ยนแปลงตามอายุขัยที่เพิ่มมากขึ้น ก่อให้เกิดภาวะหง่อม โรคเรื้อรังและภาวะทุพพลภาพในผู้สูงอายุบางราย ทำให้ไม่สามารถดำเนินชีวิตด้วยตนเอง จำเป็นต้องมีผู้ดูแล ก่อให้เกิดภาวะพึ่งพิงของผู้สูงอายุแก่ครอบครัว แต่การเปลี่ยนแปลงของระบบครอบครัวและสังคมในปัจจุบัน โดยเฉพาะสังคมเมืองหรือแม้แต่สังคมชนบทที่คนส่วนใหญ่ทำงานนอกบ้านเพื่อหารายได้เลี้ยงครอบครัว ทำให้ผู้สูงอายุที่มีภาวะพึ่งพิงเหล่านี้ขาดผู้ดูแล หรือหากมีผู้ดูแลแต่ขาดความเข้าใจและทักษะในการดูแล ทำให้ผู้สูงอายุบางรายที่หากได้รับการดูแลหรือฟื้นฟูสภาพที่ดี จะสามารถดูแลตนเองได้และลดภาวะพึ่งพิงลงได้ระดับหนึ่ง (การพัฒนาคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุ: พัฒนาพื้นที่ต้นแบบและปัจจัยสำคัญ, 2556)

ทั้งนี้ปัจจัยสำคัญที่เกี่ยวข้องกับสถานการณ์อยู่อาศัยเพียงลำพังของผู้สูงอายุ เมื่อวิเคราะห์จากข้อมูลประชากร เกี่ยวกับการย้ายถิ่นฐานของประชากรวัยทำงานแล้ว น่าจะสอดคล้องกับเหตุผลดังกล่าว ซึ่งพิจารณาจากข้อมูลรายภาคแล้ว พบว่า ระหว่างปี พ.ศ.2533-2543 มีประชากรย้ายออกจากภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ถึง 352,156 คน ในขณะที่ภาคกลางและกรุงเทพมหานครมีประชากรย้ายเข้าเพิ่มขึ้น โดยมีเหตุผลหลักในการโยกย้ายคือการหางานทำและเพื่อหน้าที่การงาน (สำมะโนประชากรและเคหะ อ่างถึงใน สำนักงานสถิติแห่งชาติ, 2552) จากสถานการณ์ดังกล่าว แสดงให้เห็นว่าผู้สูงอายุในภาคตะวันออกเฉียงเหนือมีโอกาสเสี่ยงมากกว่าผู้สูงอายุในภาคอื่นๆ ต่อการถูกปล่อยให้อาศัยอยู่ตามลำพังและต้องพึ่งพาตนเองในสภาพร่างกายที่เสื่อมถอย จากข้อมูลเบื้องต้นที่ได้กล่าวมา ผู้วิจัยจึงได้เล็งเห็นถึงแผนการพัฒนาคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุ โดยเฉพาะชุมชนท้องถิ่นในข้อจำกัดปรับสิ่งแวดล้อมอาคารสถานที่ที่เป็นมิตรต่อผู้สูงอายุ รวมไปถึงความต้องการของผู้สูงอายุในชนบทที่อาศัยอยู่เพียงลำพังหรือคู่สมรส ผู้สูงอายุที่ไม่สามารถเข้าถึงความเจริญทางด้านเทคโนโลยีต่างๆ ไม่สามารถมีกำลังซื้อเครื่องเรือนและอุปกรณ์ที่มีราคาแพงพร้อมทั้งทันสมัยมาใช้งานได้ อีกทั้งรูปแบบเครื่องเรือนที่มีในปัจจุบันไม่เข้ากับบริบทการดำรงชีวิตของผู้สูงอายุในชนบท

ดังนั้นผู้วิจัยจึงเห็นความสำคัญในการพัฒนารูปแบบของเครื่องเรือนที่ต่อเนื่องกับสภาพแวดล้อมทางกายภาพของผู้สูงอายุในชนบทภาคอีสาน เพื่อให้เครื่องเรือนสามารถเข้ากับลักษณะการใช้งานของผู้สูงอายุใช้ในชีวิตประจำวัน ราคาไม่สูงมาก ใช้วัสดุที่หาได้ในท้องถิ่นและสามารถซ่อมแซมอย่างง่ายเมื่อชำรุด โดยจะนำภูมิปัญญาด้านหัตถกรรมในท้องถิ่น และใช้การออกแบบที่สื่อถึงวัฒนธรรมหรืออารยธรรมของท้องถิ่นนั้นๆ โดยการถ่ายทอดกันมาเป็นทอดๆ ของชาวบ้านเองเป็นสติปัญญาของชาวบ้านที่นำมาแก้ปัญหา โดยอาศัยศักยภาพที่มีอยู่ แก้ปัญหาในการดำเนินวิถีชีวิตได้ในท้องถิ่นอย่างสมสมัย เน้นการออกแบบเพื่อประโยชน์ใช้สอยเป็นหลัก ซึ่งอาศัยวัตถุดิบจากธรรมชาติ ซึ่งถือว่าเป็นสิ่งอันทรงคุณค่าต่อชีวิตของคนในปัจจุบันควรนำมาประยุกต์ใช้ร่วมกับสิ่งที่เป็นความเจริญในปัจจุบัน (ศักดิ์ชาย สิกขา, 2552) เพื่อให้เครื่องเรือนสามารถช่วยเหลือผู้สูงอายุที่ต้องเผชิญความเสื่อมของร่างกายในการดำรงชีวิต และคำนึงถึงความสัมพันธ์ระหว่างรูปทรงที่สนองความ

ต้องการทางกายภาพและความเป็นอยู่ของผู้ใช้งานตามสภาพแวดล้อมภายในบ้านเรือนในชนบทภาคอีสานได้อย่างเหมาะสม

1.2 วัตถุประสงค์ของโครงการ

1.2.1 เพื่อศึกษาการใช้งานเครื่องเรือนในชีวิตประจำวันของผู้สูงอายุและภูมิปัญญาด้านหัตถกรรมท้องถิ่นในชนบทภาคอีสาน

1.2.2 เพื่อพัฒนาเครื่องเรือนที่สอดคล้องกับการใช้งานในชีวิตประจำวันของผู้สูงอายุในชนบทอีสาน โดยใช้ภูมิปัญญาด้านหัตถกรรมในท้องถิ่น

1.2.3 เพื่อประเมินความพึงพอใจของผู้สูงอายุที่มีต่อเครื่องเรือนสำหรับผู้สูงอายุในชนบทภาคอีสานที่ได้รับการพัฒนาโดยใช้ภูมิปัญญาด้านหัตถกรรมในท้องถิ่น

1.3 กรอบแนวความคิดที่ใช้ในการวิจัย

1.3.1 กรอบแนวความคิดในการศึกษาเครื่องเรือนของผู้สูงอายุที่ใช้ในชีวิตประจำวันและการพัฒนาเครื่องเรือนสำหรับผู้สูงอายุในชนบทภาคอีสาน

ได้ใช้ผลจากการศึกษาเพื่อพัฒนากรอบแนวคิดในการออกแบบเครื่องเรือนสำหรับผู้สูงอายุในชุมชนกึ่งเมืองของสุรगานต์ รวยสูงเนิน (2557) มาใช้คือ

1.3.1.1 การออกแบบเครื่องเรือนสำหรับผู้สูงอายุในชุมชนกึ่งเมือง ที่มีการเปลี่ยนแปลงทางบริบทสังคมค่อนข้างมากจะต้องคำนึงถึงองค์ประกอบด้านอื่นๆ ควบคู่ไปกับการออกแบบ ได้แก่ บริบททางสังคมวัฒนธรรม ปัจจัยทางด้านเศรษฐกิจสังคม และปัจจัยด้านการเปลี่ยนแปลงของสภาพร่างกาย

1.3.1.2 ในการออกแบบเครื่องเรือนสำหรับผู้สูงอายุในชุมชนกึ่งเมืองมีองค์ประกอบหลักของ 3 ด้าน ได้แก่ 1. องค์ประกอบด้านวัสดุ 2. องค์ประกอบด้านการออกแบบ และ 3. องค์ประกอบด้านประโยชน์ใช้สอย

1.3.2 กรอบแนวความคิดในการศึกษารูปแบบภูมิปัญญาด้านหัตถกรรมท้องถิ่น

ได้คำนึงถึงการต่อยอดภูมิปัญญาหัตถกรรมพื้นบ้าน เป็นการสืบสานงานในท้องถิ่นให้คงอยู่คู่ชุมชน โดยศึกษาประวัติความเป็นมา ระบบการผลิต ศักยภาพของกลุ่มผู้ผลิตงานหัตถกรรม สามารถนำแนวความคิดของ ศักดิ์ชาย สิกขา (2552) มาใช้ในการศึกษาภูมิปัญญาชาวบ้านที่ถูกถ่ายทอดลงสู่เครื่องใช้ไม้สอยจากจินตนาการการถ่ายทอดความคิดผ่านกระบวนการออกแบบ ประกอบกับวัตถุดิบที่มีอยู่มากมายในท้องถิ่น มาใช้ดังนี้

1.3.2.1 ความเรียบง่าย พื้นฐานการดำเนินชีวิตของชาวบ้าน ศิลปะพื้นบ้านจึงมีลักษณะง่ายและเรียกตามสภาพชีวิตที่เป็นอยู่จริง

1.3.2.2 ประโยชน์ใช้สอย วัตถุประสงค์ที่ศิลปินหรือช่างฝีมือพื้นบ้านคิดประดิษฐ์สิ่งใดๆ ขึ้นมา อาจนับได้ว่ามีความสำคัญที่สุด เพราะสิ่งที่สร้างขึ้นมาเพื่อต้องการใช้สอยโดยตรงโดยไม่ได้มุ่งหวังที่จะนำไปใช้อย่างอื่น ศิลปะพื้นบ้านจะสร้างอะไรขึ้นมาก็ต้องคำนึงถึงความจำเป็นประโยชน์

ในทางปฏิบัติก่อนอื่น ยิ่งถ้าสิ่งนั้นมีความสามารถให้ให้เป็นประโยชน์มากมายหลายอย่างยิ่งเป็นการดี
คุ้มค่า

1.3.2.3 วัสดุท้องถิ่น คือ เรื่องที่นำวัสดุมาใช้ผลิต อาจจะเป็นเพราะความจำเป็นอย่างหนึ่ง ความสะดวกอย่างหนึ่ง อันเป็นข้อจำกัดทางสภาพแวดล้อมนานาประการ ทำให้ชาวบ้านต้องใช้วัสดุ
ต่างๆ ที่มีอยู่รอบตัวแล้วตามธรรมชาติ นำมาสร้างสรรค์งานในชีวิตประจำวันของตน

1.3.2.4 มีความสวยงาม สวยงามแบบชาวบ้าน อันมีความงดงามอย่างธรรมชาติ ศิลปิน
พื้นบ้านสร้างผลงานศิลปะเพื่อชาวบ้าน ตามวิสัยอย่างช่างศิลป์ เมื่อสร้างสรรค์งานสิ่งใดย่อมต้องการ
ให้งานชิ้นนั้นมีความเรียบร้อย มีความน่าดู มีความสวยงามเท่าที่จะทำได้อย่างชาวบ้าน

1.3.3 กรอบแนวความคิดเรื่องการประเมินความพึงพอใจของผู้สูงอายุที่มีต่อเครื่อง
เรือนสำหรับผู้สูงอายุในชนบทภาคอีสานที่ได้รับการพัฒนาโดยใช้ภูมิปัญญาด้านหัตถกรรมใน
ท้องถิ่น

ผู้วิจัยได้ใช้กรอบแนวความคิดดังนี้

1.3.3.1 ด้านประโยชน์ใช้สอยได้ใช้แนวคิดของ สุรกานต์ รวยสูงเนิน (2557) มาใช้คือ
การตอบสนองความต้องการใช้เครื่องเรือนของผู้สูงอายุ ควรวัดจากหลายมิติตั้งผลปรากฏในการศึกษา
ที่พบว่าผู้สูงอายุคำนึงถึงประโยชน์ในการใช้เครื่องเรือนหลายประการ ควบคู่กัน ทั้งทางด้านประโยชน์
ใช้สอยหลาย และความเป็นหนึ่งเดียวกับสภาพแวดล้อมทางวัฒนธรรมและสังคม

1.3.3.2 ด้านความเหมาะสมสำหรับผู้สูงอายุ ได้ใช้หลักเกณฑ์ของ Universal Design
การออกแบบเพื่อคนทั้งมวล

1.3.3.3 ด้านรูปแบบและความงามได้ใช้แนวคิดของ ศักดิ์ชาย สิกขา (2552) คือ มีความ
สวยงามแบบชาวบ้าน อันมีความงดงามอย่างธรรมชาติ มีความสวยงามเท่าที่จะทำได้อย่างชาวบ้าน มี
รูปแบบเรียบง่าย

1.3.3.4 ด้านวัสดุและการผลิต ได้ใช้แนวคิดของ ศักดิ์ชาย สิกขา (2552) คือ ชาวบ้านต้อง
ใช้วัสดุต่างๆ ที่มีอยู่รอบตัวแล้วตามธรรมชาติ นำมาสร้างสรรค์งานในชีวิตประจำวันของตน

1.4 ขอบเขตของการวิจัย

1.4.1 ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

1.4.1.1 ขั้นตอนที่ 1 ศึกษาการใช้งานเครื่องเรือนในชีวิตประจำวันของผู้สูงอายุและภูมิ
ปัญญาด้านหัตถกรรมท้องถิ่นในชนบทภาคอีสาน

ประชากร คือ ผู้สูงอายุที่ใช้ในชีวิตประจำวันในชนบทภาคอีสานและกลุ่มผู้ผลิตงานด้าน
หัตถกรรมในท้องถิ่นภาคอีสาน

กลุ่มตัวอย่าง คือ ผู้สูงอายุที่ใช้ในชีวิตประจำวัน ใน อ.เมือง จ.ขอนแก่น ประกอบด้วย
ชุมชนตำบลพระยืน อ.พระยืน จ.ขอนแก่น จำนวน 5 หลังคาเรือน ,บ้านเปิดหมู 2 ต.บ้านเปิด
จำนวน 5 หลังคาเรือน หมู่บ้านกุดกว้าง ต.เมืองเก่า จำนวน 5 หลังคาเรือนและกลุ่มหัตถกรรมจักสาน
ผู้สูงอายุบ้านโนนม่วง ต.ศิลา อ.เมือง จ.ขอนแก่นจำนวน 1 กลุ่ม

1.4.1.2 ขั้นตอนที่ 2 พัฒนาเครื่องเรือนที่สอดคล้องกับการใช้งานในชีวิตประจำวันของ
ผู้สูงอายุในชนบทอีสาน โดยใช้ภูมิปัญญาด้านหัตถกรรมในท้องถิ่น

ประชากร คือ ผู้ทรงคุณวุฒิและผู้เชี่ยวชาญด้านการออกแบบ ผู้ทรงคุณวุฒิและผู้เชี่ยวชาญด้านการพยาบาลผู้สูงอายุ

กลุ่มตัวอย่าง คือ ผู้ทรงคุณวุฒิและผู้เชี่ยวชาญ ที่ผู้วิจัยต้องทำการประเมินหาคุณภาพของการพัฒนาเครื่องเรือนผู้สูงอายุในชนบทภาคอีสาน โดยใช้ภูมิปัญญาด้านหัตถกรรมในท้องถิ่น จำนวน 5 ท่าน ดังต่อไปนี้

ผู้ทรงคุณวุฒิและผู้เชี่ยวชาญด้านการออกแบบสำหรับผู้สูงอายุ จำนวน 3 ท่าน

ผู้ทรงคุณวุฒิและผู้เชี่ยวชาญด้านการพยาบาลผู้สูงอายุ 2 ท่าน

1.4.1.3 ขั้นตอนที่ 3 การประเมินความพึงพอใจของผู้สูงอายุที่มีต่อเครื่องเรือนสำหรับผู้สูงอายุในชนบทภาคอีสานที่ได้รับการพัฒนาโดยใช้ภูมิปัญญาด้านหัตถกรรมในท้องถิ่น

ประชากร คือ ผู้สูงอายุที่สามารถช่วยเหลือและพึ่งพาตนเองได้ ซึ่งอาศัยอยู่หมู่บ้านโนนม่วง หมู่ที่ 3, 12 และ 27 อ.เมือง จ.ขอนแก่น ซึ่งเป็นพื้นที่ศึกษาที่อยู่รอบมหาวิทยาลัยขอนแก่น จึงเป็นแหล่งเรียนรู้และให้บริการวิชาการของมหาวิทยาลัยที่สำคัญ และผู้สูงอายุยังคงใช้ชีวิตชีวิตรูปแบบชนบทอีสาน กลุ่มผู้ผลิตงานด้านหัตถกรรมใน จ.ขอนแก่น

กลุ่มตัวอย่าง คือ ผู้สูงอายุที่สามารถช่วยเหลือและพึ่งพาตนเองได้ ซึ่งอาศัยอยู่หมู่บ้านโนนม่วง หมู่ที่ 3, 12 และ 27 อ.เมือง จ.ขอนแก่น โดยใช้วิธีการเลือกกลุ่มตัวอย่าง (Sampling) ด้วยวิธีการเลือกแบบเจาะจง (Purposive Sampling) เป็นการเลือกโดยใช้หลักเหตุผลและพิจารณาของผู้วิจัยโดยขอความร่วมมือจากโรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบลช่วยคัดกรองผู้สูงอายุ ซึ่งกลุ่มตัวอย่างที่เลือกนั้นมีความสามารถในการช่วยเหลือตนเองและสามารถทดลองใช้งานเครื่องเรือนได้ และสมาชิกในกลุ่มหัตถกรรมจักสานผู้สูงอายุบ้านโนนม่วง จ.ขอนแก่นจำนวน 15 คน

1.4.2 ตัวแปรที่ใช้ในการศึกษาข้อมูล

ตัวแปรที่ใช้ในการศึกษาในงานวิจัย กำหนดดังนี้คือ

ตัวแปรต้น คือ เครื่องเรือนสำหรับผู้สูงอายุที่ได้รับการพัฒนา โดยใช้ภูมิปัญญาและหัตถกรรมในท้องถิ่นสามารถตอบสนองและสอดคล้องกับการใช้งานในชีวิตประจำวันของผู้สูงอายุในชนบทอีสาน

ตัวแปรตาม คือ ผู้สูงอายุมีความพึงพอใจต่อเครื่องเรือนสำหรับผู้สูงอายุในชนบทภาคอีสานที่ได้รับการพัฒนาโดยใช้ภูมิปัญญาด้านหัตถกรรมในท้องถิ่น

1.5 คำนิยามศัพท์ที่ใช้ในการทำวิจัย

1. การพัฒนา หมายถึง การศึกษาและวิเคราะห์รูปแบบเครื่องเรือนผู้สูงอายุที่ใช้ในชีวิตประจำวัน นำมาสร้างสรรค์และปรับปรุงเครื่องเรือนผู้สูงอายุโดยใช้ภูมิปัญญาด้านหัตถกรรมในท้องถิ่น เพื่อให้ตอบสนองความต้องการทางกายภาพและความเป็นอยู่ของผู้สูงอายุเข้ากับสภาพแวดล้อมภายในบ้านเรือนชนบทภาคอีสาน

2. เครื่องเรือนผู้สูงอายุ หมายถึง เครื่องอำนวยความสะดวกหรืออุปกรณ์สำหรับการพักผ่อนที่สามารถตอบสนองการใช้งานในชีวิตประจำวันของผู้สูงอายุได้ และสามารถช่วยบริหารร่างกายหรือออกกำลังกายเพื่อชะลอความเสื่อมของร่างกายในขณะที่พักผ่อนได้ เช่น เก้าอี้พักผ่อน เป็นต้น

3. ชนบทภาคอีสาน หมายถึง พื้นที่ชุมชน ในภาคอีสาน (ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ) มีระบบระเบียบสังคมที่สอดคล้องกับลักษณะชุมชนแบบหมู่บ้าน โดยผู้วิจัยได้เลือกกลุ่มตัวอย่างด้วยวิธีการเลือกแบบเจาะจง (Purposive Sampling) เป็นการเลือกโดยใช้หลักเหตุผลและวิจารณ์ญาณของผู้วิจัยโดยขอความร่วมมือจากโรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบลช่วยคัดกรองผู้สูงอายุ คือ ชุมชนตำบลพระยืน อ.พระยืน จ.ขอนแก่น จำนวน 5 หลังคาเรือน, บ้านเป็ดหมู 2 ต.บ้านเป็ด จำนวน 5 หลังคาเรือน, หมู่บ้านกุดกว้าง ต.เมืองเก่า จำนวน 5 หลังคาเรือน

4. ภูมิปัญญาหัตถกรรมในท้องถิ่น หมายถึง การนำวัตถุดิบที่มีอยู่ตามธรรมชาติที่หาได้ง่าย และมีอยู่ตามท้องถิ่นภาคอีสาน มาประดิษฐ์เป็นเครื่องมือเครื่องใช้ที่สร้างขึ้นโดยกลุ่มหัตถกรรมจักสานผู้สูงอายุบ้านโนนม่วง ต.ศิลา อ.เมือง จ.ขอนแก่น คือ งานจักสาน งานไม้ เป็นต้น เพื่อประโยชน์ใช้สอยในชีวิตประจำวัน เพื่อให้สอดคล้องกับวิถีชีวิตของชุมชนนั้นๆ

5. ความพึงพอใจ หมายถึง เครื่องเรือนสำหรับผู้สูงอายุที่ได้รับพัฒนา โดยใช้ภูมิปัญญาด้านหัตถกรรมในท้องถิ่น สามารถตอบสนองและสอดคล้องกับการใช้งานของผู้สูงอายุในชีวิตประจำวัน ทั้ง 4 ด้าน คือ ด้านประโยชน์ใช้สอย ด้านความเหมาะสมสำหรับผู้สูงอายุ ด้านรูปแบบและความงามด้านวัสดุและการผลิต

1.6 ประโยชน์ที่ได้รับจากโครงการ

1. ได้ข้อมูลการใช้งานเครื่องเรือนในชีวิตประจำวันของผู้สูงอายุและภูมิปัญญาด้านหัตถกรรมท้องถิ่นในชนบทภาคอีสาน
2. ได้เครื่องเรือนที่สอดคล้องตามการใช้งานในชีวิตประจำวันสำหรับผู้สูงอายุในชนบทภาคอีสาน โดยใช้ภูมิปัญญาด้านหัตถกรรมในท้องถิ่น
3. เครื่องเรือนสำหรับผู้สูงอายุที่ได้รับการพัฒนา โดยใช้ภูมิปัญญาด้านหัตถกรรมในท้องถิ่นสามารถตอบสนองและสอดคล้องกับการใช้งานของผู้สูงอายุในชีวิตประจำวัน และสามารถสร้างความพึงพอใจให้กับผู้สูงอายุ

บทที่ 2

เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

การศึกษาและพัฒนาเครื่องเรือนผู้สูงอายุในชนบทภาคอีสาน โดยใช้ภูมิปัญญาด้านหัตถกรรมในท้องถิ่น ผู้จัดทำโครงการได้ศึกษาวรรณกรรมและเอกสารวิจัยการออกแบบที่เกี่ยวข้อง รวมถึงกรณีศึกษาและหลักการออกแบบที่สามารถนำมาเป็นแนวทางในการศึกษาและพัฒนาผลงาน ซึ่งสามารถเรียบเรียงได้ ตามลำดับดังนี้

- 2.1 ผู้สูงอายุไทยและกระบวนการชราภาพและการเปลี่ยนแปลงของร่างกาย
- 2.2 ผู้สูงอายุในชนบทภาคอีสานและบริบทพื้นที่ที่ทำการศึกษา
- 2.3 การออกแบบสภาพแวดล้อมและเครื่องเรือนสำหรับผู้สูงอายุ
- 2.4 การศึกษาภูมิปัญญาด้านหัตถกรรมและกลุ่มหัตถกรรมในท้องถิ่น
- 2.5 วัสดุและการผลิต
- 2.6 เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

2.1 ผู้สูงอายุไทยและกระบวนการชราภาพและการเปลี่ยนแปลงของร่างกาย

2.1.1 ผู้สูงอายุไทย

สังคมไทยกำลังก้าวเข้าสู่การเปลี่ยนแปลงทางโครงสร้างประชากร เฉกเช่นเดียวกับประเทศอื่นๆ ทั่วโลก คือเป็นสังคมที่มีผู้สูงอายุเพิ่มมากขึ้น ซึ่งส่งผลให้มีการพัฒนานโยบายของประเทศที่มุ่งเน้นการป้องกันและแก้ไขปัญหาสังคมและการดำเนินชีวิตในกลุ่มประชากรสูงวัยของประเทศ เพื่อลดรายจ่ายที่เกิดจากปัญหาสุขภาพ และคงไว้ซึ่งการใช้ศักยภาพของผู้สูงอายุในด้านอื่นๆ โดยอาศัยเทคโนโลยีช่วย ทดแทนการใช้แรงงาน (สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, 2555) การก้าวเข้าสู่สังคมผู้สูงอายุ หมายถึง การที่ผู้สูงอายุมีอายุยืนยาวขึ้น ทั้งนี้ผลการสำรวจและประเมินโดยองค์การอนามัยโลก ในปี ค.ศ.2011 รายงานว่า อายุขัยโดยเฉลี่ยของผู้หญิงไทย คิดเป็น 77.4 ปี ส่วนผู้ชายไทย คิดเป็น 70.7 ปี เทียบกับในปี ค.ศ.2000 ที่มีอายุขัยเฉลี่ยของเพศหญิง และชาย เป็น 73.3 และ 63.3 ปี ตามลำดับ (World Health Organization, 2014) กองทุนประชากรแห่งสหประชาชาติ ประจำประเทศไทย (United Nations Population Fund [UNFPA] Thailand, 2006) ได้คาดการณ์ว่า จำนวนประชากรสูงอายุในประเทศไทย จะเพิ่มจากร้อยละ 14 ของประชากรทั้งหมด ในปี พ.ศ. 2558 เป็น ร้อยละ 19.8 ในปี พ.ศ.2568 และจะเพิ่มเป็นถึงเกือบ ร้อยละ 30 ในปี พ.ศ.2593 ซึ่งนั่นหมายความว่า จำนวนประชากรสูงอายุของไทย จะเพิ่มทวีจำนวนจากราวๆ 6.4 ล้านคน ในปัจจุบัน ไปเป็นมากกว่า 20 ล้านคนในปี พ.ศ.2593

เมื่อพิจารณาแนวโน้มการเพิ่มขึ้นของจำนวนประชากรสูงอายุในประเทศไทย เป็นรายภาค จะพบว่า ภาคเหนือและภาคตะวันออกเฉียงเหนือ จะเป็นภาคที่มีประชากรสูงอายุเพิ่มมากที่สุด โดยในภาคเหนือ จะเพิ่มจากร้อยละ 12.1 เป็น 16.0 และ 23.9 ของประชากรทั้งภาค ในปี 2558, 2568, และ 2593 ตามลำดับ ส่วนในภาคตะวันออกเฉียงเหนือจะเพิ่มขึ้นจากร้อยละ 9.6 เป็น 14.7 และ 21.4 ของประชากรทั้งภาค ตามลำดับ (UNFPA Thailand, 2006) ข้อมูลดังกล่าวมีความสอดคล้องกับข้อมูลที่น่าเสนอโดย สำนักทะเบียนกลาง กระทรวงมหาดไทย (2547) ว่า ภาค

ตะวันออกเฉียงเหนือเป็นภาคที่มีจำนวนประชากรมากที่สุดในประเทศไทย คิดเป็นร้อยละ 34 ของจำนวนประชากรทั้งประเทศ โดยมีสัดส่วนผู้สูงอายุมากที่สุดด้วย ทั้งนี้พบว่า จังหวัดนครราชสีมา มีจำนวนผู้สูงอายุมากที่สุด รองลงมาคืออุบลราชธานี และขอนแก่น แต่เมื่อพิจารณาจากจำนวนร้อยละของผู้สูงอายุต่อจำนวนประชากร จะพบว่า จังหวัดขอนแก่นมีอัตราส่วนร้อยละของผู้สูงอายุเทียบกับจำนวนประชากรทั้งจังหวัดสูงเป็นอันดับ 1 คือ ร้อยละ 12.60 (ศูนย์เทคโนโลยีสารสนเทศ และการสื่อสาร สำนักงานปลัดกระทรวงการพัฒนาสังคม และความมั่นคง. 2554)

จากสถานการณ์ผู้สูงอายุไทยปี 2557 พบว่า รูปแบบการอยู่อาศัยของผู้สูงอายุได้เปลี่ยนไปมากในอดีต คริวเรือนไทยมีขนาดใหญ่ ผู้สูงอายุอยู่ในครอบครัวที่มีคนหลายคนอยู่ด้วยกัน ขนาดครัวเรือนไทยได้เล็กลง จากเฉลี่ยประมาณ 5 คนต่อครัวเรือนเมื่อ 30 ปีก่อนเหลือเพียง 3 คน สถานการณ์การอยู่อาศัยของผู้สูงอายุที่เป็นประเด็นท้าทายคือ ผู้สูงอายุที่อยู่ตามลำพังมีสัดส่วนสูงขึ้น ในปี 2545 มีผู้สูงอายุที่อยู่ตามลำพังคนเดียวร้อยละ 6 และอยู่ตามลำพังกับคู่สมรสร้อยละ 16 ในปี 2557 สัดส่วนของผู้สูงอายุที่อยู่ตามลำพังคนเดียวได้เพิ่มขึ้นเป็นเกือบร้อยละ 9 และอยู่ตามลำพังกับคู่สมรสเพิ่มขึ้นเป็นร้อยละ 19 ผู้สูงอายุที่อยู่ตามลำพังกลุ่มนี้น่าจะเป็นเป้าหมายของการจัดระบบการดูแลและเฝ้าระวัง จาก รายงานสถานการณ์อยู่อาศัยของผู้สูงอายุในประเทศไทย ระหว่างปี พ.ศ. 2550 และ 2554 พบว่า จำนวน ผู้สูงอายุที่อยู่ลำพัง เพิ่มขึ้นจากร้อยละ 7.6 เป็น 8.6 โดยที่ ผู้สูงอายุในเขตเมือง อาศัยอยู่ลำพังเพิ่มขึ้นจากร้อยละ 7.4 เป็น 8.5 ในขณะที่ผู้สูงอายุในเขตชนบท อาศัยอยู่ลำพังเพิ่มขึ้นจากร้อยละ 7.7 เป็น 8.6 (Knodel, Chayovan, & Prachuabmoh. 2013) ทั้งนี้ ปัจจัยสำคัญที่เกี่ยวข้องกับสถานการณ์อยู่อาศัยเพียงลำพังของผู้สูงอายุ เมื่อวิเคราะห์จากข้อมูลประชากร เกี่ยวกับการย้ายถิ่นฐานของประชากรวัยทำงานแล้ว น่าจะสอดคล้องกับเหตุผลดังกล่าว ซึ่งพิจารณาจากข้อมูลรายภาคแล้ว พบว่า ระหว่างปี พ.ศ.2533-2543 มีประชากรย้ายออก จากภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ถึง 352,156 คน ในขณะที่ภาคกลางและกรุงเทพมหานครมีประชากรย้ายเข้าเพิ่มขึ้น โดยมีเหตุผลหลักในการโยกย้ายคือการหางานทำและเพื่อหน้าที่การงาน (สำมะโนประชากร และเคหะ อ่างถึงใน สำนักงานสถิติแห่งชาติ. 2552) จากสถานการณ์ดังกล่าว แสดงให้เห็นว่าผู้สูงอายุในภาคตะวันออกเฉียงเหนือมีโอกาสเสี่ยงมากกว่าผู้สูงอายุในภาคอื่นๆ ต่อการถูกปล่อยให้อาศัยอยู่ตามลำพังและต้องพึ่งพาตนเองในสภาพร่างกายที่เสื่อมถอย

อีกทั้ง ในปี 2557 ผู้สูงอายุที่อาศัยอยู่ในครัวเรือนที่มีรายได้ต่ำกว่าเส้นความยากจนมากถึงร้อยละ 34 แหล่งรายได้หลักของผู้สูงอายุที่เคยได้จากบุตรลดลงจากร้อยละ 52 ในปี 2550 เหลือร้อยละ 37 ในปี 2557 ในขณะที่รายได้จากการทำงานของผู้สูงอายุเพิ่มขึ้นจากร้อยละ 29 ในปี 2550 เป็นร้อยละ 34 ในปี 2557 และผู้สูงอายุที่มีรายได้หลักจากการทำงานเป็นผู้สูงอายุวัยต้น คือ ร้อยละ 59 ของผู้สูงอายุวัย 60-64 ปี และร้อยละ 46 ของผู้สูงอายุวัย 65-69 ปี มีรายได้หลักจากการทำงาน (สถานการณ์ผู้สูงอายุไทย. 2557)

การสำรวจสุขภาพผู้สูงอายุไทย ปี 2556 พบว่า ผู้สูงอายุร้อยละ 2 อยู่ในสถานะ “ติดเตียง” คืออยู่ในสภาพพิการไม่สามารถช่วยเหลือตัวเองได้ และร้อยละ 19 “ติดบ้าน” คือ มีปัญหาการเคลื่อนไหว ไม่สามารถออกจากบ้านได้โดยสะดวก การสำรวจเดียวกันยังพบว่า ในปี 2556 ปัญหาด้านสุขภาพของผู้สูงอายุที่สูงเป็นอันดับแรก คือ การเคลื่อนไหวร่างกาย (ร้อยละ 58) รองลงไป ได้แก่ ปัญหาการได้ยินหรือสื่อความหมาย (ร้อยละ 24) ด้านการมองเห็น (ร้อยละ 19) ด้านการเรียนรู้ (ร้อยละ 4) ด้ายจิตใจ (ร้อยละ 3) และสติปัญญา (ร้อยละ 2) การสำรวจสุขภาพผู้สูงอายุไทย ปี 2556 ยัง

พบว่า ร้อยละ 41 ของผู้สูงอายุเป็นโรคความดันโลหิต ร้อยละ 18 เป็นโรคเบาหวาน และร้อยละ 9 เป็นโรคข้อเข่าเสื่อม

จากสถานการณ์ผู้สูงอายุไทย ปี 2557 ที่ประชากรไทยมีแนวโน้มชัดเจนว่ากำลังสูงวัยขึ้น ด้วยอัตราที่เร็วมาก ประเทศไทยกำลังจะกลายเป็นสังคมสูงวัยอย่างสมบูรณ์ในเวลาอีกไม่เกิน 10 ปี ข้างหน้ารัฐบาลจึงต้องรีบเร่งวางนโยบายและหามาตรการต่างๆ เพื่อรองรับสังคมสูงวัย จึงมีข้อเสนอแนะเชิงนโยบายดังนี้

1. สนับสนุนให้ผู้สูงอายุดำรงชีวิตอยู่อย่างมั่นคงและมีศักดิ์ศรี

1.1 สร้างภูมิคุ้มกันให้ผู้สูงอายุในการปกป้องตนเองจากภัยรอบด้านด้วยการให้ข่าวสารความรู้ รวมทั้งพัฒนาเครื่องมือ/กลไก/เทคโนโลยีที่เหมาะสมกับการดำรงชีวิตอย่างปลอดภัยและมีศักดิ์ศรี

1.2 ส่งเสริมให้องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น (อปท.) และชุมชนมีบทบาทในการดูแลผู้สูงอายุเพื่อแบ่งเบาภาระของครอบครัว

1.3 สร้างระบบเฝ้าระวัง / ดูแลผู้สูงอายุที่อยู่ลำพังทั้งในเขตเมืองและเขตชนบท

1.4 ออกแบบ สร้าง และปรับปรุง สิ่งแวดล้อมทั้งอาคารบ้านเรือน ที่อยู่อาศัย ยานพาหนะ รวมทั้งระบบสาธารณสุขขั้นพื้นฐานต่างๆ ให้เอื้อต่อการใช้ชีวิตของผู้สูงอายุ

1.5 ลด วยาคติ หรือแนวความคิดเชิงลบต่อผู้สูงอายุในหมู่ประชากรทุกเพศทุกวัย

1.6 สนับสนุนให้กลุ่ม / ชมรมผู้สูงอายุมีบทบาทและความเข้มแข็ง

2. เสริมสร้างสุขภาพอนามัยของผู้สูงอายุ

2.1 จัดระบบสาธารณสุขให้เอื้อต่อการให้บริการแก่ผู้สูงอายุ

2.2 ส่งเสริมให้ประชาชนเริ่มสร้างและดูแลสุขภาพของตนตั้งแต่วัยเยาว์เพื่อเป็นผู้สูงอายุที่มีสุขภาพดี

2.3 สร้างระบบอาสาสมัครที่ได้รับการฝึกอบรมเกี่ยวกับการดูแลผู้สูงอายุเพื่อทำหน้าที่เฝ้าระวังและดูแลผู้สูงอายุในชุมชน

3. ส่งเสริมให้ผู้สูงอายุมีหลักประกันรายได้ที่มั่นคงและยั่งยืน

4. จัดทำแผนช่วยเหลือผู้สูงอายุเมื่อเกิดภัยพิบัติ

แผนงานการพัฒนาคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุ : พื้นที่ต้นแบบและปัจจัยสำคัญของมูลนิธิสถาบันวิจัยและพัฒนาผู้สูงอายุไทย (มส.ผส.) มุ่งสร้างบทเรียนของการทำงานร่วมกับองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น (อปท.) เพื่อให้เห็นโอกาสแนวทางที่ทุกฝ่ายจะได้ร่วมกัน และเชื่อว่าจะเป็นบทบาทสำคัญขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นทั้งสิ้น 4 ด้าน ได้แก่

- การพัฒนาบริการดูแลผู้สูงอายุที่มีภาวะพึ่งพิงสูง และต้องการการดูแลระยะยาว (Long Term Care)

- การจัดการสิ่งแวดล้อมสำหรับผู้สูงอายุ (โดยเฉพาะสิ่งแวดล้อมในชุมชน)

- การสร้างเสริมอาชีพและการมีงานทำของผู้สูงอายุ

- การเตรียมความพร้อมของประชาชนในชุมชน สุวันสูงอายุ

จากสถานการณ์ผู้สูงอายุในประเทศไทยและแผนพัฒนาผู้สูงอายุ ดังกล่าวมาแล้วข้างต้น สะท้อนให้เห็นว่า การที่ผู้สูงอายุมีชีวิตยืนยาวมากขึ้นไม่ได้หมายความว่า การดำรงชีวิตอย่างมีคุณภาพชีวิตที่ดี เนื่องด้วย สภาพร่างกายที่เสื่อมลงตามวัยและสภาวะความเจ็บป่วย ผ่นวกกับการเปลี่ยนแปลงทางด้านเศรษฐกิจและสังคมทำให้ผู้สูงอายุถูกทอดทิ้งให้อยู่ลำพังและต้องพึ่งพาตัวเอง

มากขึ้น ซึ่งเป็นสถานการณ์ที่สวนทางกัน การทบทวนวรรณกรรมในหัวข้อต่อไป มีวัตถุประสงค์เพื่อนำเสนอองค์ความรู้ที่อธิบายกระบวนการเปลี่ยนแปลงทางด้านร่างกายในผู้สูงอายุ ที่มีอิทธิพลต่อความต้องการการจัดสภาพแวดล้อมภายในบ้าน หรือออกแบบเครื่องเรือนที่เหมาะสม เพื่อการใช้งานที่มีประสิทธิภาพและความปลอดภัยสำหรับผู้สูงอายุ

2.1.2 กระบวนการชราภาพและการเปลี่ยนแปลงของร่างกาย

กระบวนการชราภาพ เป็นกระบวนการเปลี่ยนแปลงทั้งด้านร่างกายและจิตใจของผู้สูงอายุ ที่ค่อยๆดำเนินไปอย่างช้าๆ ต่อเนื่องไปเรื่อยๆ หลีกเลี่ยงไม่ได้และไม่สามารถย้อนกลับคืนได้ เกิดขึ้นจากการเสื่อมตามวัย ทำให้เกิดผลทางลบต่อผู้สูงอายุ กระบวนการเปลี่ยนแปลงตามความแก่หรือชราภาพเกิดขึ้นตั้งแต่ระดับโมเลกุล ไปจนกระทั่งระดับเซลล์และอวัยวะ (Cefalu, 2011) ความชราภาพเป็นกระบวนการสากล (universal process) ที่เริ่มต้นขึ้นพร้อมๆ กับสิ่งมีชีวิตบนโลก เป็นการเปลี่ยนแปลงในทางเสื่อมถอยลงที่เกิดขึ้นโดยทั่วไป จากการมีอายุเพิ่มมากขึ้นของเซลล์และเนื้อเยื่อ ซึ่งทำให้เกิดการสูญเสียหน้าที่และการตายของอวัยวะ จนถึงแก่ชีวิต การเปลี่ยนแปลงจากการชราภาพอาจเป็นผลมาจากการพัฒนาการ ความผิดปกติตามกำเนิด สภาพแวดล้อม และความเจ็บป่วย (Harman, 2001)

ความสูงอายุแม้จะเป็นกระบวนการปกติที่มนุษย์ทุกคนต้องเผชิญ แต่ผลกระทบจากกระบวนการดังกล่าวและการตอบสนองของผู้สูงอายุแต่ละคนต่อความชราภาพ มีความแตกต่างกันขึ้นอยู่กับหลายปัจจัย Cefalu (2011) ได้ทบทวนวรรณกรรมเกี่ยวกับแนวคิดทฤษฎีที่อธิบายกลไกของความชราภาพ และกล่าวว่า ในปัจจุบันมีทฤษฎีหลายทฤษฎีที่ใช้อธิบายกระบวนการเสื่อมถอยตามอายุของร่างกาย ได้แก่

ทฤษฎีสารอนุมูลอิสระ (Free-radical theory) ซึ่งอธิบายว่าสารอนุมูลอิสระ หรือ free radicals เป็นตัวการสำคัญในการให้เซลล์เสื่อมสภาพ

ทฤษฎีการใช้แล้วเสื่อมไป (Wear and tear theory) ที่อธิบายว่าความเสื่อมของร่างกายมนุษย์ เป็นผลมาจากการที่เซลล์ถูกทำลายเมื่อใช้งานมากเกินไป หรือใช้งานไม่ถูกต้อง

Telomerase theory of aging เป็นทฤษฎีที่อธิบายความเสื่อมของเซลล์ว่าเป็นผลมาจากการเปลี่ยนแปลงของเอนไซม์ Telomerase ที่มีผลต่อการแบ่งตัวของเซลล์

Genetic control theory อธิบายความเสื่อมของอวัยวะ ว่าถูกกำหนดโดยอิทธิพลของยีนส์จากพันธุกรรมของแต่ละคน

Neuroendocrine theory อธิบายว่า ความชราภาพเกิดจากฮอร์โมนต่างๆ ลดระดับหรือทำหน้าที่น้อยลงเมื่ออายุมากขึ้น

จากทฤษฎีเกี่ยวกับความชราภาพที่กล่าวมาแล้วเบื้องต้น พอสรุปได้ว่า กระบวนการชราภาพ เกิดได้จาก 2 สาเหตุหลัก คือ 1) เกิดจากพัฒนาการตามวงจรชีวิตปกติ และ 2) เกิดจากพฤติกรรมหรือสภาวะแวดล้อมที่มนุษย์สร้างขึ้น ซึ่งไม่ว่ากลไกที่ใช้อธิบายกระบวนการแห่งความเสื่อมของอวัยวะจะเกิดจากสมมติฐานใดก็ตาม การเปลี่ยนแปลงที่เป็นผลจากกระบวนการดังกล่าวจะคล้ายคลึงกันกับผู้สูงอายุส่วนใหญ่ ซึ่งสรุปได้ดังนี้ (Aspinall, 2004; Smith, Rayer, & Smith, 2008)

- การเปลี่ยนแปลงทางด้านร่างกาย เช่น กล้ามเนื้ออ่อนแรง ปวดเมื่อยร่างกาย ข้อติดแข็ง หรือข้อเสื่อม การทรงตัวไม่ดี ผิวหนังสูญเสียความยืดหยุ่น เหี่ยวยุ่น ปรับตัวกับอุณหภูมิที่เปลี่ยนแปลงได้ยาก สายตาพร่ามัว หูตึง การรับรู้รสในอาหารลดลง ระบบย่อยอาหารไม่ดี ท้องผูก หลับยากตื่นง่าย เป็นต้น

- การเปลี่ยนแปลงทางด้านจิตสังคม เช่น เกิดความรู้สึกอ่อนล้า ซึมเศร้า วิตกกังวล อารมณ์เปลี่ยนแปลงง่าย แยกตัวจากสังคมด้วยเหตุผลประการต่างๆ เช่น ความเจ็บป่วย บทบาทเปลี่ยนแปลง เป็นต้น

การเปลี่ยนแปลงทั้งทางด้านสรีระและจิตสังคมที่เกิดขึ้นกับผู้สูงอายุส่งผลกระทบต่อทั้งทางตรงและทางอ้อมต่อการดำเนินชีวิตของผู้สูงอายุ ที่พบบ่อย คือ การไม่สามารถพึ่งพาตนเองได้อย่างเต็มที่ ในกิจกรรมต่างๆ ที่เคยทำได้ โดยเฉพาะอย่างยิ่ง การเกิดอุบัติเหตุ เช่น หกล้ม ลื่น หรือตกเตียงบ่อยๆ ซึ่งผลสำรวจพบว่า ในประเทศไทย ปี พ.ศ.2550 พบผู้สูงอายุมากถึง 723,912 รายเคยหกล้มใน 6 เดือนที่ผ่านมา จากในทุกเขตการปกครอง

การทบทวนวรรณกรรมเกี่ยวกับการเปลี่ยนแปลงด้านสรีระของผู้สูงอายุ แสดงให้เห็นว่า ในช่วงชีวิตของมนุษย์แต่ละช่วงแต่ละวัยมีการเปลี่ยนแปลงในด้านต่างๆ เช่น ด้านสภาพร่างกาย จิตใจ อารมณ์ และสังคมอย่างค่อยเป็นค่อยไป และสำหรับผู้ที่อยู่ในช่วงวัยสูงอายุนั้นการเปลี่ยนแปลงในด้านต่างๆ ดังกล่าว จะส่งผลกระทบต่ออิทธิพลต่อการดำเนินชีวิตของบุคคลเหล่านี้เป็นอย่างมาก รวมทั้งยังอาจก่อให้เกิดปัญหาต่างๆ ตามมาดังต่อไปนี้

2.1.2.1 การเปลี่ยนแปลงทางร่างกาย

การเปลี่ยนแปลงด้านร่างกาย เป็นการเปลี่ยนแปลงซึ่งเป็นไปตามธรรมชาติ เมื่อบุคคลมีอายุมากขึ้นความเจริญของร่างกายก็จะลดลง การปรับตัวให้เข้ากับสิ่งแวดล้อมมากขึ้น การเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นจะมีทุกระบบอวัยวะ (Feed อ้างใน อัญชลีย์ ชูตระกูล 2544) ดังนี้

(1) ผิวหนัง เมื่อมีอายุมากขึ้น ผิวหนังและเนื้อเยื่อจะขาดความเต่งตึง ไม่ยืดหยุ่น เหนียวแน่น หรือผิวดกกระ

(2) ตา เลนส์ตาจะเสื่อม มีผลต่อความสามารถในการปรับระยะภาพสายตายาวขึ้น

(3) หู ความสามารถในการได้ยินน้อยลง

(4) กล้ามเนื้อ กล้ามเนื้อจะถูกแทนที่ด้วยไขมัน เกิดความหย่อนยานและหยุ่น

(5) กระดูก จะเปราะและหักง่ายทำให้เกิดหลังโค้งงุ้ม

(6) ฟัน จะเสื่อมสภาพ ต้องอาศัยฟันปลอม มีผลต่อการบดเคี้ยวอาหาร

(7) การดูดซึมอาหาร กระเพาะอาหารจะหลั่งเอนไซม์ทริพซินและเปปซินในปริมาณที่ลดลงกว่าร้อยละ 20 ทำให้การย่อยอาหารไม่สมบูรณ์ และดูดซึมได้น้อย ความอยากอาหารน้อยลง

(8) การเผาผลาญอาหาร อัตราการเผาผลาญอาหารต่ำลง

(9) การไหลเวียนของโลหิตไม่ดี เนื่องจากหลอดเลือดแข็งตัวขาดความยืดหยุ่น เป็นสาเหตุสำคัญของการเกิดโรคในผู้สูงอายุ ทำให้ผู้สูงอายุมักมีอาการหน้ามืด เป็นลม

(10) การขับถ่าย จะปัสสาวะบ่อย เพราะความจุของกระเพาะปัสสาวะลดลงถึง ร้อยละ 50 จากวัยหนุ่มสาว บางรายอาจถ่ายปัสสาวะขัด โดยเฉพาะผู้ชายที่ต่อมลูกหมากโต และจะมีการท้องผูกจากระบบย่อยอาหารไม่ปกติ และมีกิจกรรมต่างๆ ของร่างกายลดลง

(11) ระบบต่อมไร้ท่อ มีการทำงานลดลง อาจเกิดจากภาวะเบาหวานหรือต่อมไทรอยด์เป็นพิษ

(12) ระบบประสาทส่วนกลางจะเสื่อมลง อาจเกิดความสับสนหลงลืมหรืออาจนำไปสู่ภาวะโรคจิตในวัยสูงอายุ

2.1.2.2 การเปลี่ยนแปลงทางจิตใจ

การเปลี่ยนแปลงของสภาพร่างกาย และบทบาทในสังคมมีผลโดยตรงต่อสภาพจิตใจของผู้สูงอายุ การมองรูปลักษณ์ของตนเอง และมโนทัศน์ต่อตนเองจะเปลี่ยนไป ผู้สูงอายุจะปรับสภาวะทางจิตใจ อารมณ์ไปตามการเปลี่ยนแปลงของร่างกาย และสิ่งแวดล้อมโดยอัตโนมัติเป็นการเรียนรู้ประสบการณ์ทางจิตใจอย่างต่อเนื่อง

ลักษณะการเปลี่ยนแปลงทางจิตใจที่พบ คือ

(1) การรับรู้ ผู้สูงอายุมักจะยึดมั่นกับความคิดและเหตุผลของตนเอง การรับรู้ต่อสิ่งใหม่เป็นไปได้ยากจึงมักขัดแย้งกับผู้อ่อนวัยกว่า

(2) การแสดงออกทางอารมณ์ การเปลี่ยนแปลงทางอารมณ์ของผู้สูงอายุเป็นกลไกเกี่ยวเนื่องกับการสนองความต้องการของจิตใจ ต่อการเปลี่ยนแปลงสถานภาพทางสังคม ผู้สูงอายุมักจะท้อแท้ น้อยใจ รู้สึกว่าสังคมไม่ได้ให้ความสำคัญกับตน อารมณ์ไม่มั่นคงการกระทบกระเทือนจิตใจเพียงเล็กน้อยจะทำให้ผู้สูงอายุเสียใจ หงุดหงิดหรือโกรธง่าย

(3) การสร้างวิถีดำเนินชีวิตของตนเอง การยอมรับต่อภาวะสูงอายุ จะทำให้ผู้สูงอายุพัฒนาวิถีดำเนินชีวิตแตกต่างกันไป ตามเหตุผลและความพอใจของแต่ละคน บางคนมุ่งสร้างความคิด บางคนมุ่งความสงบในชีวิต เข้าวัดถือศีล บางคนชอบเลี้ยงหลาน บางคนชอบอยู่คนเดียว

(4) ความสนใจสิ่งแวดล้อมลดน้อยลง ชอบชีวิตเรียบง่าย ความมั่งหวังหรือความใฝ่ฝันในชีวิตลดลงหรือไม่มีเลย

2.1.2.3 การเปลี่ยนแปลงทางพฤติกรรม

ในวัยสูงอายุจะมีการปรับตัวให้เข้ากับความเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้น พฤติกรรมของผู้สูงอายุแต่ละคนจะแตกต่างกันไป เช่น ผู้สูงอายุที่ปรับตัวได้ดี ก็จะมีพฤติกรรมที่เหมาะสมอยู่อย่างสงบ มีกิจกรรมในสังคมพอประมาณ ผู้สูงอายุบางท่านอาจมีพฤติกรรมถดถอย สิ้นหวังท้อแท้ต่อชีวิต เรียกร้องความสนใจ ในบางรายอาจมีอาการเจ็บป่วยทางจิตใจ และบางรายที่ท้อแท้มากอาจถึงขั้นทำร้ายตนเองหรือฆ่าตัวตาย

2.1.2.4 การเปลี่ยนแปลงทางสมรรถภาพ

การเปลี่ยนแปลงทางสมรรถภาพ คือการเปลี่ยนแปลงความสามารถในการปฏิบัติงานความเสื่อมถอยทางสมรรถภาพในผู้สูงอายุ เกิดได้จากหลายสาเหตุ เช่น ความจำกัดทางร่างกาย เป็นต้น สมรรถภาพของผู้สูงอายุดังนี้

(1) สมรรถภาพทางร่างกาย ผู้สูงอายุจะมีการแสดงออกทางพฤติกรรมช้าลง เพราะทักษะทางกล้ามเนื้อและพลังงานลดลง การประสานงานระหว่างกล้ามเนื้อปะประมาทขาดประสิทธิภาพ

(2) สมรรถภาพในการเรียนรู้ ผู้สูงอายวยังคงความสามารถเรียนรู้ได้ แต่อัตราการเรียนรู้จะลดลง ซึ่งไม่ได้หมายความว่าผู้สูงอายุจะขาดสมรรถภาพในการเรียนรู้ อีกประการที่เป็นปัญหาต่อการเรียนรู้ คือ ความจำเฉพาะหน้าลดลง ผู้สูงอายุจะหลงลืมง่าย

(3) ความสามารถทางเชาว์ปัญญา เชาว์ปัญญาเป็นความสามารถของบุคคลที่จะมีต่อสิ่งแวดล้อม การแสดงออกทางเชาว์ปัญญา จะสัมพันธ์กับการเรียนรู้ ความจำ การแก้ปัญหา เหตุผล การคิด ความสามารถในการใช้ภาษาและท่าทางเมื่อมีอายุมากขึ้น ความสามารถทางเชาว์ปัญญาจะลดลง เนื่องจากความเสื่อมทางสังคมและความจำและสุขภาพ

(4) สมรรถภาพทางเพศ จำแนกได้ 2 ประการ ประการแรกคือความสามารถในการสืบพันธุ์ ซึ่งผู้หญิงจะหมดไปเมื่อระจำเดือนหมด ส่วนผู้ชายมีความสามารถในการสืบพันธุ์ได้ตลอดอายุขัย ประการที่สอง สมรรถภาพทางเพศในแง่เพศสัมพันธ์ทั้งหญิงชายจะจำกัดลง เนื่องจากความรู้สึกนึกคิดต่อการมีเพศสัมพันธ์ เช่น กลัวทำให้ไม่มั่นใจและขาดความสุข วัฒนธรรมและค่านิยมที่ว่าผู้สูงอายุไม่ควรมีเพศสัมพันธ์ ความเสื่อมของสุขภาพ ดังนั้น อาจสรุปได้ว่า สมรรถภาพทางเพศของผู้สูงอายุลดลง

2.1.2.5 การเปลี่ยนแปลงทางด้านสังคม

เป็นการเปลี่ยนแปลงในเรื่องของความสัมพันธ์ทางสังคม โดยภาระหน้าที่และบทบาททางสังคมของผู้สูงอายุ จะลดลงจากข้อจำกัดทางร่างกาย ทำให้ขาดความคล่องตัวในการคิด การกระทำ และการสื่อสาร สมาชิกภาพทางสังคมมีขอบเขตจำกัด ความห่างเหินจากสังคมมากขึ้นตามลำดับ การยอมรับของสังคมต่อความมีอายุมากขึ้นไปทางลบ เพราะสังคมมักประเมินความสามารถในแง่การปฏิบัติ ถึงแม้ว่าจะมีผู้สูงอายุบางคนแสดงให้เห็นว่าความมีอายุมิได้เป็นอุปสรรคต่อการดำเนินบทบาทและหน้าที่ทางสังคมได้ตามปกติ สามารถทำงานในหน้าที่ได้อย่างมีประสิทธิภาพเหมือนคนหนุ่มสาว

เมื่อพิจารณาด้านการปฏิสัมพันธ์กับสังคม พบว่าผู้สูงอายุจะมีการปฏิสัมพันธ์กับสังคมในลักษณะที่ออกจากสังคม ซึ่งมี 2 กรณี คือ 1) เป็นข้อกำหนดของสังคมให้ต้องออกจากบทบาทหน้าที่ความรับผิดชอบด้วยการปลดเกษียณ 2) ออกจากสังคมด้วยการยอมรับต่อสถานการณ์เปลี่ยนแปลงตามวัย โดยการละจากบทบาทการเป็นผู้นำครอบครัวมาเป็นสมาชิก เป็นที่ปรึกษาของครอบครัว เป็นผู้อยู่อาศัย ซึ่งการเปลี่ยนแปลงบทบาทดังกล่าวนี้ เป็นความพอใจและยอมรับสภาพตามวัยของผู้สูงอายุ ระบบออกจากสังคมนี้ผู้สูงอายุจะสร้างสังคมใหม่ แต่เป็นสังคมย่อยซึ่งไม่มีอิทธิพลกับสังคมใหญ่

สังคมไทยในปัจจุบันโดยเฉพาะสังคมเขตเมือง เช่น กรุงเทพมหานคร มีการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วจนเกิดความขัดแย้งในความคิด คีลธรรม จรรยาและคุณค่าต่างๆ ในสังคมแต่เดิมซึ่งให้ความสนใจยกย่อง แต่จากความบีบคั้นทางสังคมที่ทุกคนจะต้องดิ้นรนหาเลี้ยงชีพ ทำให้ผู้สูงอายุถูกทอดทิ้งเกิดความว่าเหว และห่างเหินกับลูกหลาน ความสัมพันธ์ในครอบครัว ซึ่งเป็นความสัมพันธ์ในสังคมขนาดเล็กที่สุดลดน้อยลง ประกอบกับความพึงพอใจในการสร้างสัมพันธ์ภาพกับผู้อื่นมีน้อยลง ทำให้ผู้สูงอายุค่อนข้างมีปัญหาด้านความสัมพันธ์กับผู้อื่น

2.2 ผู้สูงอายุในชนบทภาคอีสานและพื้นที่ที่ทำการศึกษ

2.2.1 ผู้สูงอายุในชนบทภาคอีสาน

วิถีชีวิตของผู้สูงอายุในสังคมอีสานว่าอยู่กันแบบเรียบง่ายพึ่งพาสิ่งแวดล้อมตามธรรมชาติ ครอบครัวเป็นสถาบันที่มีความหมายต่อการดำรงชีวิตของผู้สูงอายุอย่างมาก ผู้สูงอายุนิยมไปวัดทั้งเพศหญิงและเพศชาย โดยทั่วไปผู้สูงอายุหญิงจะไปวัดในวันพระเพื่อถือศีลแปด เมื่อถึงเทศกาลเข้าพรรษามากกว่าผู้สูงอายุเพศชาย รวมถึงเมื่อว่างจากงานประจำจะชอบอยู่บ้านเพื่อทำงานเล็กๆ น้อยๆ (สมศักดิ์ ศรีสันติสุข, 2536) อาชีพหลักของชาวอีสานคือการทำนารองลงมาคือทำสวนและเลี้ยงสัตว์ และค้าขาย ส่วนมากคนอีสานทำงานเพื่อเลี้ยงชีพ และใช้สอยในครัวเรือน ไม่ได้ทำเป็นสินค้าออก แต่อย่างไรก็ดี เมื่อจัดเข้าสู่ระบบเศรษฐกิจ อีสานก็หารายได้ให้แก่ประเทศในด้านการผลิตปีหนึ่งๆ มีใช้น้อยทีเดียว (อุดม บัวศรี, 2546)

ในการประกอบอาชีพเกษตรกรรมของชาวอีสาน อาศัยน้ำฝนเป็นเกณฑ์ตัดสินใจเพาะปลูก ปีหนึ่งทำนาได้เพียงครั้งเดียว ถ้าปีไหนฝนดี ชาวนา ก็เกยหน้าอำปากได้ ถ้าปีไหนฝนแล้ง ชาวนา ก็อดข้าว ซึ่งผลก็คือชาวอีสานหลังไหลเข้าสู่กรุงเทพฯ เพื่อหางานอะไรทำก็ได้เพื่อแลกกับเงินซื้อข้าวกิน การทำนาทางภาคอีสานจึงนับว่ายังได้ผลน้อยมาก และโดยมากมิได้หวังเพื่อทำกินเท่านั้น ถ้าปีใดได้ข้าวมาก จะได้ขายบ้าง ก็ถือว่าเป็นโชคลาภพิเศษ (อุดม บัวศรี, 2546)

คนอีสานจะมีประเพณีที่ปฏิบัติสืบทอดกันมา มี ฮีต 12 คอง 14 ซึ่งเป็นระเบียบปฏิบัติหรือบรรทัดฐานให้คนในชุมชนอีสานปฏิบัติ และถือเป็นการปฏิบัติที่ต้งามถูกรรรมนิยมประเพณี หากใครทำผิดฮีตผิดคอง คนในชุมชนก็จะประณามหาว่าทำผิดประเพณี และจะไม่ได้รับการยอมรับจากคนในชุมชนของตนอีก ซึ่งถือเป็นเหมือนบทลงโทษของสังคมที่รุนแรงมาก นอกจากนี้คนอีสานยังมีความเชื่อเกี่ยวกับการเคารพสิ่งศักดิ์สิทธิ์ในชุมชน เช่น ผีปู่ตา ศาลปู่ตา หรือที่เรียกเป็นภาษาถิ่นคือ “หอยามพ่อใหญ่” ซึ่งเป็นที่เคารพนับถือของคนอีสานมาก จะลบหลู่ไม่ได้ และบางท้องถิ่นอาจมีความเชื่อในเรื่องภูติผี วิญญาณ ที่ถือเป็นที่ยึดเหนี่ยวจิตใจไม่ให้กระทำความชั่ว และยังเป็นที่ยึดเหนี่ยวจิตใจของคนในสังคมอีสานด้วย (อุดม บัวศรี, 2546) นอกจากนี้ผู้สูงอายุในท้องถิ่นอีสานหรือที่เรียกว่า “ผู้เฒ่าผู้แก่” ก็เป็นที่เคารพนับถือของลูกหลานในชุมชนเป็นอย่างมาก ลูกหลานในชุมชนจะให้ความเคารพยำเกรง และเชื่อฟังคำสอน รวมถึงปฏิบัติตามคำสอนของผู้เฒ่าผู้แก่เพราะถือว่า ผู้สูงอายุเป็นผู้ที่มีความรู้และประสบการณ์มาก่อน สามารถให้คำชี้แนะสั่งสอนได้อย่างถูกต้องเหมาะสม อย่างสุภาพคิดว่า “ผู้เฒ่าผู้แก่ อายุน้ำอ้อมมาก่อน” ซึ่งวัฒนธรรมการเคารพผู้อาวุโสหรือผู้ใหญ่ขึ้นเองที่จะทำให้ลูกหลานไม่กระทำการที่ไม่เหมาะสมต่อผู้สูงอายุ อีกทั้งในปัจจุบันที่ความเจริญทางเทคโนโลยีเข้ามา ทำให้คนบุชาให้ความสำคัญกับวัตถุสิ่งของเงินทองมากขึ้น อีกทั้งโครงสร้างของครอบครัวไทยในปัจจุบันกลายเป็นครอบครัวเดี่ยว ความสัมพันธ์ระหว่างผู้สูงอายุกับลูกหลานลดลง ทำให้ความเคารพนับถือผู้สูงอายุน้อยลง นำไปสู่การกระทำพฤติกรรมที่ไม่เหมาะสมต่อผู้สูงอายุได้ง่าย

หากเปรียบเทียบวิถีชีวิตของผู้สูงอายุในอดีตและปัจจุบันจะเห็นความแตกต่างอย่างเด่นชัดในอดีตโดยเฉพาะในสังคมชนบทผู้สูงอายุทั้งเพศหญิงและชายจะนิยมไปวัด เมื่อถึงเทศกาลเข้าพรรษาผู้สูงอายุเพศหญิงจะถือศีลแปดมากกว่าผู้สูงอายุเพศชาย นอกจากนี้ผู้สูงอายุจะนิยมอยู่ในบ้านเรือนของตน ผู้สูงอายุเพศชายจะทำงานเล็กๆ น้อยๆ เช่น จักสาน ผู้สูงอายุเพศหญิงจะเลี้ยงไหม เช่นด้ายหรือเลี้ยงหลาน และเมื่อมีเวลาว่างจะเล่านิทานให้บุตรหลานฟัง ซึ่งเป็นการถ่ายทอดวัฒนธรรมอย่างหนึ่งและเป็นการสานสัมพันธ์ระหว่างสมาชิกในครอบครัวได้เป็นอย่างดี และเมื่อมีงานบุญประจำหมู่บ้าน เช่น บุญผะเหวด ผู้สูงอายุจะรวมกลุ่มกันทำงานเพื่อส่วนรวม ส่วนการพักผ่อนหย่อนใจของผู้สูงอายุในอดีต คือ การดูหมอลำเรื่อง หมอลำเพลิน และหมอลำซิ่ง ส่วนผู้สูงอายุในปัจจุบันการทำบุญเข้าวัดจะลดน้อยลง ยกเว้นในวันสำคัญทางศาสนาผู้สูงอายุยังอาศัยอยู่ที่บ้าน กิจกรรมที่ทำอาจดูทีวี ฟังข่าว อ่านหนังสือ หรือเลี้ยงหลาน การพักผ่อนของผู้สูงอายุส่วนใหญ่จะเป็นการดูทีวี ฟังข่าว เป็นต้น สมศักดิ์ ศรีสันติสุข (2539) เป็นที่สังเกตว่าสังคมของผู้สูงอายุในปัจจุบันจะแคบกว่าในอดีต มีการไปมาหาสู่กันลดลง การพบปะกันในสถานที่ต่างๆ เช่น วัด น้อยลง ทำให้ผู้สูงอายุ ว่างเหว หรือความเหงาได้ โดยเฉพาะผู้สูงอายุที่สูญเสียคู่สมรส และบุตรหลานต้องไปทำงานต่างถิ่น ซึ่งอาจส่งผลกระทบต่อสุขภาพจิตของผู้สูงอายุได้

2.2.2 ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ (ประเทศไทย)

ภาคตะวันออกเฉียงเหนือหรือที่นิยมเรียกกันจนติดปากว่า ภาคอีสาน เป็นภูมิภาคที่มีความโดดเด่น มีความหลากหลายทั้งทางด้านศิลปวัฒนธรรม ประเพณีและวิถีชีวิตที่เรียบง่าย ด้วยขนาดของ

ภูมิภาคที่มีพื้นที่กว่า 1 ใน 3 ของพื้นแผ่นดินไทย จึงทำให้ภูมิภาคแห่งนี้มีจำนวนประชากรมากที่สุดในประเทศและมีความหลากหลายของเชื้อชาติประชากรอย่างเห็นได้ชัด นอกจากนี้ยังเป็นภูมิภาคที่มีปัญหาในด้านต่างๆ มากที่สุด เช่นปัญหาความแห้งแล้ง ความยากจน การอพยพย้ายถิ่นของประชากรเพื่อหางานทำ ปัจจุบันปัญหาต่างๆได้รับการแก้ไขไปบ้างแล้วทำให้ภาคอีสานทุกวันนี้มีความเจริญเท่าเทียมกับภาคอื่นๆ

ประชากรในภาคอีสานส่วนใหญ่พูดภาษาไทยสำเนียงอีสานซึ่งมีความแตกต่างกันด้านสำเนียงในแต่ละท้องถิ่น หรือพูดภาษาท้องถิ่นของตนเองที่มีมากมายหลายภาษา แต่ประชากรส่วนใหญ่โดยเฉพาะคนหนุ่มสาวในปัจจุบันสามารถพูดสำเนียงไทยภาคกลางได้เป็นอย่างดี ประชากรในภาคตะวันออกเฉียงเหนือมีการแต่งกายที่เป็นเอกลักษณ์ของตนคือหญิงมักจะนุ่งผ้าซิ่นทอ ด้วยฝ้ายมีเชิงคลุมเลยเข้าไปเล็กน้อย สวมเสื้อแขนสั้น ผู้สูงอายุมักตัดผมสั้นไว้จอน ส่วนผู้ชายไม่ค่อยมีภาพแบบที่แน่นอนนัก แต่มักนุ่งกางเกงมีขาครึ่งน่องหรือนุ่งใส่สรองผ้าไหม อย่างไรก็ตามเครื่องแต่งกายดังกล่าวจะพบน้อยลง ในปัจจุบันประชากร วยหนุ่มสาวจะแต่งกายตามสมัยนิยมอย่างที่พบเห็นในที่อื่นๆ ของประเทศ แต่ก็สามารถหาชมการแต่งกายของชาวอีสานแบบดั้งเดิมได้ตามหมู่บ้านในชนบท ซึ่งประชากรส่วนใหญ่โดยเฉพาะคนเฒ่าคนแก่ยังคงแต่งกายแบบดั้งเดิม

อาชีพในภาคตะวันออกเฉียงเหนือคือการเพาะปลูก พืชที่สำคัญคือ ข้าว มันสำปะหลัง ปอ ข้าวโพด ภาคนี้มีพื้นที่ทำนามากกว่าภาคอื่นๆ แต่ผลผลิตที่ได้ต่ำ เพราะดินของภาคอีสานเป็นดินปนทรายไม่อุ้มน้ำและการทำนาส่วนใหญ่อาศัยน้ำฝนซึ่งไม่ค่อยแน่นอน บางปีมีน้ำมาก บางปีไม่มีน้ำเลย พอถึงฤดูแล้งน้ำในแม่น้ำลำธารจะเหือดแห้งไปเสียส่วนใหญ่ จึงจะพบว่าพอถึงฤดูแล้งประชาชนจะอพยพไปทำงานทำต่างถิ่นเป็นจำนวนมาก ถึงฤดูฝนประชาชนก็ไม่ได้เตรียมการเก็บกักน้ำฝนไว้ใช้ให้เป็นที่แพร่หลายกัน เว้นแต่เก็บน้ำฝนไว้ดื่มกินเท่านั้น การขาดแคลนน้ำในภาคนี้ทำให้ไม่ค่อยมีการปลูกพืชหลังการเก็บเกี่ยวข้าวแล้ว ทำให้ผลผลิตมีน้อยเป็นเหตุให้ประชากรในภูมิภาคนี้มีความยากจนเป็นส่วนใหญ่ ปัญหาขาดแคลนน้ำเพื่อการเกษตรทำให้เกิด โครงการอีสานเขียว ความมุ่งหมายของโครงการนี้เพื่อหวังจะยกระดับความเป็นอยู่ของประชากรในภาคตะวันออกเฉียงเหนือให้ดีขึ้น โดยการหาและสร้างแหล่งน้ำ ปรับปรุงวิธีการประกอบอาชีพ ปรับปรุงด้านสุขภาพอนามัย สิ่งสำคัญที่ควรจะพิจารณาคือพื้นที่ของภาคตะวันออกเฉียงเหนือหลายแห่งไม่เหมาะสมสำหรับปลูกข้าว เพราะข้าวต้องการน้ำมาก แต่เหมาะสำหรับเลี้ยงสัตว์โดยเฉพาะการเลี้ยงวัว แต่การเลี้ยงวัวเลี้ยงควายโดยการปลูกหญ้าให้เป็นอาหารสัตว์นั้นยังทำกันไม่ค่อยแพร่หลายในภาคนี้ การเลี้ยงสัตว์จึงไม่ค่อยได้ผลสำหรับงานหัตถกรรม เช่น การทอผ้าไหมและการจักสานในภาคนี้ทำกันได้ดีมีฝีมือประณีต แต่การทำในลักษณะที่เป็นกิจการใหญ่โตทำครั้งละมากๆ เพื่อการค้ายังไม่เป็นที่นิยมกันในหมู่ประชาชนเนื่องจากความขัดสนในพื้นที่ผู้คนในภาคนี้จึงได้ดิ้นรนไปทำงานทำกันภาคอื่น ส่วนมากไปในลักษณะการบุกเบิกที่ทำกินใหม่ เรียกว่า " หานาดี " ในภายหลังการหานาดีก็ทำได้ยาก เพราะไม่มีพื้นที่จะให้บุกเบิกใหม่ ส่วนใหญ่จึงไปทำงานรับจ้างในที่ต่างๆ และไปกันถึงต่างประเทศ เช่น ประเทศสิงคโปร์ บรูไน และในประเทศเขตทะเลทรายตะวันออกเฉียงกลาง ปัญหาของภูมิภาคนี้คือการหาหนทางปรับปรุงสิ่งที่มีอยู่ในภูมิภาค สร้างอาชีพใหม่ๆ ให้เข้ากับสภาพทรัพยากรธรรมชาติที่มีอยู่ โดยเฉพาะการเลี้ยงสัตว์และตั้งโรงงานที่รองรับผลผลิต เหล่านี้จะสามารถแก้ปัญหาในภูมิภาคนี้ได้มากอย่างไรก็ดีในปัจจุบันโรงงานอุตสาหกรรมต่างๆ ขยับขยายไปตั้งยังภาคอีสานมากขึ้น ซึ่งแหล่งซื้อแรงงานจากชาวอีสานแหล่งใหญ่ ทำให้ชาวอีสานไม่ต้องจากถิ่นฐานไปทำงานทำต่างถิ่นเหมือนอย่างเคย แต่โรงงานอุตสาหกรรมเหล่านี้ก็เข้ามาพร้อมกับการก่อปัญหาต่างๆ มากมายต่อชุมชน ทั้งปัญหามลพิษ

ปัญหาการใช้ทรัพยากรธรรมชาติมากเกินไป และได้ทำลายวิถีชีวิตความเป็นอยู่แบบเดิมๆ ของชาวอีสานไปอย่างสิ้นเชิง โครงการต่างๆ ที่รัฐพยายามดำเนินการเพื่อแก้ปัญหาให้แก่ชาวอีสาน เช่น โครงการ 1 ตำบล 1 ผลิตภัณฑ์ สามารถแก้ปัญหาต่างๆ ได้บ้าง แต่มักจะแก้ไม่ได้มากนักทั้งนี้เพราะส่วนใหญ่แล้วโครงการต่างๆ เหล่านี้จะขาดการช่วยเหลือหรือสนับสนุนที่ต่อเนื่องจากส่วนราชการ เรียกว่าเป็นการดำเนินโครงการตามกระแสมากกว่าที่จะเป็นการดำเนินการอย่างยั่งยืน แต่ยังมีอีกหลายโครงการที่ประสบความสำเร็จเป็นอย่างดีโดยเฉพาะโครงการตามแนวพระราชดำริต่างๆ เช่น โครงการบ้านเล็กในป่าใหญ่ โครงการศิลปาชีพ ซึ่งได้พลิกฟื้นวิถีชีวิตของชาวบ้านที่เข้าร่วมโครงการให้ดีขึ้นควบคู่ไปกับการอนุรักษ์วิถีชีวิตแบบดั้งเดิมไว้

2.2.2.1 ข้อมูลทั่วไป

ภาคตะวันออกเฉียงเหนือหรือภาคอีสาน ประกอบด้วย 20 จังหวัด ได้แก่ กาฬสินธุ์ ขอนแก่น ชัยภูมิ นครพนม นครราชสีมา บุรีรัมย์ มหาสารคาม มุกดาหาร ยโสธร ร้อยเอ็ด เลย ศรีสะเกษ สกลนคร สุรินทร์ หนองคาย หนองบัวลำภู อำนาจเจริญ อุตรธานี อุบลราชธานีและบึงกาฬ มีพื้นที่ประมาณ 170,226 ตารางกิโลเมตร หรือ 1 ใน 3 ของพื้นที่ทั้งประเทศ ตั้งอยู่บนที่ราบสูงโคราช ภูมิประเทศ ทั้งภาคยกตัวสูงเป็นขอบแยกตัวออกจากภาคกลางอย่างชัดเจน ประกอบด้วยเทือกเขาสูงทางทิศตะวันตกและทิศใต้ เทือกเขาทิศตะวันตกมีความสูงเฉลี่ย 500-1,000 เมตร เหนือระดับน้ำทะเล มียอดเขาที่สูงที่สุดในภาคอีสานคือ ยอดภูหลวง มีความสูง 1,571 เมตร และภูกระดึงสูง 1,325 เมตร เป็นแหล่งต้นน้ำของแม่น้ำหลายสาย ได้แก่ แม่น้ำพอง แม่น้ำเลย แม่น้ำพรม แม่น้ำชี และลำตะคอง ทางด้านทิศใต้มีเทือกเขาสันกำแพง และเทือกเขาพนมดงรัก กั้นระหว่างภาคอีสานของไทย กับกัมพูชา และลาว มีความสูงเฉลี่ย 400-700 เมตรยอดเขาเขียวเป็นยอดเขาที่สูงที่สุดอยู่ทางตอนใต้ สูงประมาณ 1,292 เมตรส่วนตอนกลางของภาคมีเทือกเขาภูพานทอดตัวจากเหนือลงสู่ทิศใต้ แบ่งภาคอีสานออกเป็น 2 ส่วน คือ แอ่งโคราช คือ บริเวณแถบลุ่มแม่น้ำชี และแม่น้ำมูล มีพื้นที่ 3 ใน 4 ของภาคอีสานทั้งหมด แอ่งสกลนคร คือบริเวณตอนเหนือของเทือกเขาภูพาน และบริเวณที่ราบลุ่มน้ำโขงแม้ว่าชาวอีสานที่อาศัยอยู่ในที่ราบสูงโคราชนี้ จะประกอบด้วยกลุ่มชนหลายเผ่า เช่น ชาวไทยอีสาน ลาว เวียดนาม(ญวน) เขมร ส่วย (กูย) แสก ย้อ ผู้ไทย กะโล้ (โซ) รวมทั้งไทยโคราช ซึ่งแต่ละเผ่ามีความแตกต่างกันทั้งทางด้านภาษาศิลปวัฒนธรรมประเพณี วิธีการดำเนินชีวิต แต่วิถีชีวิตความเป็นอยู่ที่ยึดมั่นอยู่ในจารีตประเพณี ที่เรียกว่า "ฮีดบ้านคองเมือง" และ"ฮีดสิบสอง คองสิบสี่" สอนให้เกิดการช่วยเหลือเกื้อกูลซึ่งกันและกัน ร่วมกิจกรรมสังคมและ งานบุญงานกุศลเป็นประจำ ทำให้การใช้ชีวิตอยู่ร่วมกันของกลุ่มชนต่างๆ เหล่านี้มีความสงบสุขตลอดมาตราบถึงปัจจุบัน ด้วยอุปนิสัยขยันขันแข็ง และสุขภาพร่างกายที่สมบูรณ์ จิตใจผ่องใสอ่อนโยน และเวลาที่ว่างจากการทำนา จึงคิดค้นสร้าง สรรค์งานศิลป์ในภาพแบบต่างๆ เช่น ผ้าไหมลายสวย ผ้าฝ้ายทอมือที่นับวันจะหายาก ข้าวของเครื่องใช้ เครื่องจักสาน และเครื่องปั้นดินเผา เดิมผลิตเพื่อใช้เองในครัวเรือนและแลกเปลี่ยนระหว่างกันในกลุ่มชน ต่อมาผลิตได้เป็นจำนวนมากจึงนำออกจำหน่ายสร้างรายได้แก่ครอบครัวอีกทางหนึ่ง ความอุดมสมบูรณ์ด้วยธรรมชาติที่สวยงามบนยอดเขาสูงหลายแห่ง แหล่งรวมอารยธรรมโบราณนับพันปี ที่ทรงคุณค่า ทางประวัติศาสตร์ ตลอดจนวัฒนธรรมพื้นบ้าน วิถีชีวิตที่เรียบง่าย และความมีน้ำใจของชาวอีสาน ยังคงเป็นเสน่ห์ที่มัดใจให้นักท่องเที่ยวเดินทางมาเยือนภาคอีสานอย่างต่อเนื่อง

2.2.2.2 อาณาเขต

ทิศเหนือ - ติดสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาวทิศตะวันออก - ติดแม่น้ำโขง ฝั่งตรงข้ามแม่น้ำโขงคือสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาวทิศใต้ - ติดประเทศกัมพูชาโดยมีเทือกเขาพนมดงรักกั้นเขตแดนทิศตะวันตก - ติดภาคกลางและบางส่วนของภาคเหนือ

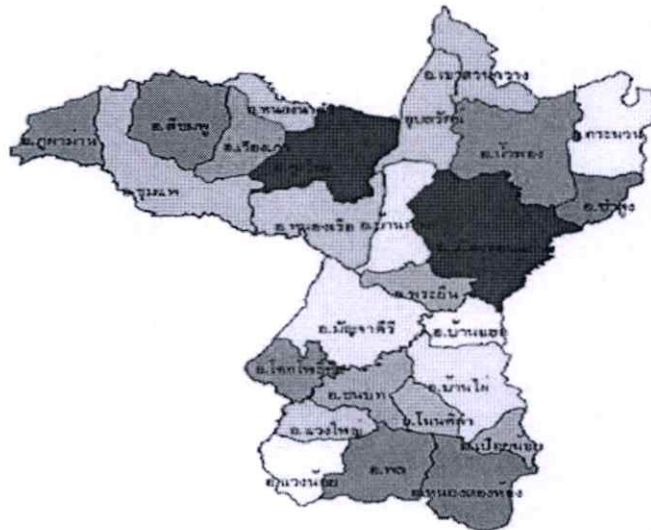
2.2.2.3 ลักษณะการดำเนินชีวิต

ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ หรือที่เรียกอีกชื่อหนึ่งว่า ภาคอีสาน เป็นดินแดนแห่งที่ราบสูง ที่มีขอบสูงทางด้านตะวันตกและด้านใต้ แล้วค่อยๆ ลาดต่ำลงทางด้านตะวันออก พื้นที่ตอนกลางจึงมีลักษณะเป็นแอ่งที่ราบขนาดใหญ่ 2 แอ่ง คือ แอ่งโคราช และแอ่งสกลนคร แม่น้ำสายสำคัญ คือ แม่น้ำมูล แม่น้ำชี รวมทั้งมีลำน้ำอยู่เป็นจำนวนมาก ประชาชนส่วนใหญ่จึงนิยมตั้งถิ่นฐานอยู่บริเวณที่ดอนในแอ่งที่ราบที่มีแม่น้ำไหลผ่าน เพราะน้ำถือเป็นปัจจัยสำคัญในเขตที่มีความแห้งแล้ง ชาวไทยในภาคอีสานสามารถแบ่งออกเป็นกลุ่มย่อยๆ เช่น กลุ่มคนไทยแถบลุ่มแม่น้ำโขงที่เรียกว่า ไทยลาว อาศัยอยู่ในจังหวัดสกลนคร และนครพนม ชาวไทยโคราช อาศัยอยู่ในจังหวัดนครราชสีมา ชาวผู้ไทย อาศัยอยู่ในจังหวัดอุดรธานี หนองบัวลำภู และร้อยเอ็ด อาชีพหลักของชาวอีสาน คือ อาชีพเกษตรกรรม แต่พื้นที่ส่วนใหญ่ไม่ค่อยอุดมสมบูรณ์ เพราะพื้นดินเป็นดินปนทราย มีธาตุอาหารพืชน้อยไม่อุ้มน้ำ ถึงแม้ภาคนี้จะมีปริมาณฝนตกมากก็ตามแต่มักจะประสบกับความแห้งแล้ง ประชาชนส่วนใหญ่จึงพยายามปรับตัวให้เข้ากับสภาพแวดล้อม โดยปลูกพืชที่ต้องการน้ำน้อยและทนแล้งได้ดี เช่น ข้าวโพด มันสำปะหลัง อ้อย ปอ ฝ้าย ถั่วต่างๆ ภาคตะวันออกเฉียงเหนือเป็นภาคที่มีเกลือสินเธาว์มากที่สุดในประเทศไทย เพราะมีชั้นเกลือหินกระจายอยู่อย่างกว้างขวาง แหล่งผลิตเกลือสินเธาว์ที่สำคัญคือ ที่อำเภอพิมาย จังหวัดนครราชสีมา อำเภอบ้านฝาง จังหวัดขอนแก่น อำเภอบ้านม่วง จังหวัดสกลนคร ชาวบ้านจึงได้ประโยชน์จากการต้มเกลือสินเธาว์ขายในอดีต ปัญหาสำคัญที่มีผลกระทบต่อชีวิตความเป็นอยู่ของชาวอีสาน คือ ปัญหาความแห้งแล้ง และปัญหาการอพยพย้ายถิ่น เนื่องจากลักษณะภูมิประเทศที่แห้งแล้ง ทำให้การเพาะปลูกไม่ได้ผลผลิตดีเท่าที่ควร จึงมีการอพยพย้ายจากถิ่นที่อยู่เดิมไปยังถิ่นใหม่ที่มีความอุดมสมบูรณ์กว่า คนรุ่นหนุ่มรุ่นสาวส่วนใหญ่จึงอพยพเข้ามาหางานทำตามเมืองใหญ่ คือ กรุงเทพมหานคร รวมทั้งออกไปทำงานที่ต่างประเทศ โดยเป็นแรงงานรับจ้างในโรงงานอุตสาหกรรมและแรงงานก่อสร้างในปัจจุบันปัญหาต่างๆ ของภาคตะวันออกเฉียงเหนือได้รับการแก้ไข เพื่อพัฒนาชีวิตความเป็นอยู่ของประชาชนให้ดีขึ้น เช่น มีการสร้างเขื่อนและอ่างเก็บน้ำ เพื่อแก้ปัญหาการขาดแคลนน้ำ เช่น เขื่อนอุบลรัตน์ ที่จังหวัดขอนแก่น เขื่อนจุฬาภรณ์ ที่จังหวัดชัยภูมิ เขื่อนลำโดมใหญ่ เขื่อนลำโดมน้อย ที่จังหวัดอุบลราชธานี มีโครงการปาร์กน้ำ ซึ่งเป็นโครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริของสมเด็จพระนางเจ้าสิริกิติ์พระบรมราชินีนาถโครงการนี้มีจุดประสงค์เพื่อฟื้นฟูสภาพป่าไม้ที่เสื่อมโทรมบริเวณต้นน้ำลำธารให้เป็นป่าที่อุดมสมบูรณ์ไปด้วยไม้ยืนต้น ซึ่งจะมีส่วนช่วยอุ้มน้ำและนำความสมบูรณ์มาสู่พื้นดิน ช่วยให้ราษฎรที่ยากจนและขาดแคลนที่ดินทำกิน ให้มีที่อยู่เป็นหลักแหล่ง มีอาชีพที่แน่นอน เมื่อราษฎรมีความเป็นอยู่ดีขึ้น จึงไม่ละทิ้งภูมิลำเนาไปประกอบอาชีพที่อื่น ทางด้านคุณภาพชีวิต ปัจจุบันประชากรโดยทั่วไปมีสุขภาพอนามัยที่ดีขึ้นกว่าในอดีตเนื่องมาจากหน่วยงานของรัฐได้รณรงค์เผยแพร่ความรู้เกี่ยวกับการบริโภคอย่างถูกสุขลักษณะให้แก่ประชาชนอย่างทั่วถึง เช่น การสร้างนิสัยการบริโภคใหม่ โดยรับประทานอาหารที่ปรุงสุกใหม่ๆ เลิกรับประทานอาหารแบบสุกๆ ดิบๆ เป็นต้น ทำให้ปัญหาการเป็นโรคพยาธิใบไม้ดัดลดลง

2.2.3 ข้อมูลจังหวัดขอนแก่น

2.2.3.1 สภาพทั่วไปของจังหวัดขอนแก่น

ขอนแก่น เป็นจังหวัดที่ตั้งอยู่บริเวณตอนกลางของภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ห่างจากกรุงเทพฯ 445 กิโลเมตร มีพื้นที่ 10,886 ตารางกิโลเมตร หรือ 6.8 ล้านไร่

ภาพที่ 2.1 แผนที่จังหวัดขอนแก่น

ที่มา : <https://sites.google.com/site/letgetaway/X> [Online] 2557

2.2.3.2 อาณาเขต

ทิศเหนือ	ติดจังหวัดอุดรธานี เลย และหนองบัวลำภู
ทิศใต้	ติดจังหวัดนครราชสีมา และบุรีรัมย์
ทิศตะวันออก	ติดจังหวัดกาฬสินธุ์ และมหาสารคาม
ทิศตะวันตก	ติดจังหวัดชัยภูมิ และเพชรบูรณ์

2.2.3.3 ภูมิประเทศ

พื้นที่โดยทั่วไปเป็นที่ราบสูง ทางทิศตะวันตกสูงมากเพราะมีแนวเขาภูกระดึง และเพชรบูรณ์ สำหรับทิศตะวันออกเฉียงใต้ มีลักษณะสูงต่ำ มีที่ราบลุ่มแถบลุ่มน้ำชี และน้ำพอง พื้นที่สูงกว่าระดับน้ำทะเลปานกลางโดยเฉลี่ย 100 – 200 เมตร

2.2.3.4 การปกครอง

อำเภอ - จำนวน 26 อำเภอ 198 ตำบล 2,331 หมู่บ้าน และ 389 ชุมชน
(ที่ทำการปกครองจังหวัดขอนแก่น ณ วันที่ 31 ธันวาคม 2555)

องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น จำนวน 225 แห่ง ประกอบด้วย องค์การบริหารส่วนจังหวัด จำนวน 1 แห่ง เทศบาล จำนวน 75 แห่ง (เทศบาลนคร จำนวน 1 แห่ง เทศบาลเมือง จำนวน 6 แห่ง และเทศบาลตำบล จำนวน 68 แห่ง) และองค์การบริหารส่วนตำบล จำนวน 149 แห่ง
(ที่มา : สำนักงานท้องถิ่นจังหวัดขอนแก่น 2555)

ราชการส่วนภูมิภาค 33 ส่วนราชการ

ราชการส่วนกลางและรัฐวิสาหกิจ 208 หน่วยงาน

2.2.3.5 ประชากร

ประชากรรวม 1,766,066 คน แยกเป็นชาย 875,013 คน หญิง 891,053 คน จำนวนบ้าน 534,715 หลัง (ที่มา : กรมการปกครอง ณ วันที่ 31 ธันวาคม 2554)

2.2.3.6 ภูมิอากาศ

ในรอบปี 2554 อุณหภูมิสูงสุดวัดได้ 39.4 องศาเซลเซียส เมื่อวันที่ 21 เมษายน 2554 และอุณหภูมิต่ำสุดวัดได้ 11.6 องศาเซลเซียส เมื่อวันที่ 18 ธันวาคม 2554 และในปี 2555 (นับถึงเดือนกรกฎาคม 2555) อุณหภูมิสูงสุดวัดได้ 39 องศาเซลเซียส เมื่อวันที่ 2 เมษายน 2555 และอุณหภูมิต่ำสุดวัดได้ 15 องศาเซลเซียส เมื่อวันที่ 11 กุมภาพันธ์ 2555 (ที่มา : สถานีอุตุนิยมวิทยาขอนแก่น 2555)

2.2.3.7 การศึกษา

โรงเรียนทุกสังกัดที่เปิดทำการสอนในระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน ในจังหวัดขอนแก่น จำนวน 1,138 แห่ง จำนวนนักเรียน 247,429 คน จำนวนครู 13,599 คน จำนวนห้องเรียน 11,440 ห้อง (ที่มา : กระทรวงศึกษาธิการ 2555) สถาบันการศึกษาระดับอุดมศึกษา 6 แห่ง เป็นของรัฐ 3 แห่ง เอกชน 3 แห่ง

2.2.3.8 สาธารณสุข

มีสถานบริการสาธารณสุข ประกอบด้วย โรงพยาบาล 32 แห่ง เป็นโรงพยาบาลสังกัดสำนักงานสาธารณสุขจังหวัด 23 แห่ง มหาวิทยาลัยขอนแก่น 2 แห่ง กระทรวงกลาโหม 1 แห่ง กรมอนามัย 1 แห่ง กรมสุขภาพจิต 1 แห่ง กรมการแพทย์ 1 แห่ง เอกชน 3 แห่ง และโรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพประจำตำบล 248 แห่ง บุคลากรทางการแพทย์ ได้แก่ แพทย์ 1,007 คน (อัตราส่วนต่อคนไข้ 1:1,755) ทันตแพทย์ 260 คน (อัตราส่วนต่อคนไข้ 1:6,798) เภสัชกร 247 คน (อัตราส่วนต่อคนไข้ 1:1,715) และพยาบาล 4,137 คน (อัตราส่วนต่อคนไข้ 1:427) (ที่มา : สำนักงานสาธารณสุขจังหวัดขอนแก่น 2555)

2.2.3.9 ศาสนาและวัฒนธรรม

ประชาชนส่วนใหญ่นับถือศาสนาพุทธ มีสถานที่ประกอบพิธีทางศาสนา 1,312 แห่ง ประกอบด้วย วัด 1,276 แห่ง โบสถ์คริสต์ 58 แห่ง มัสยิด 7 แห่ง และสุเหร่า 2 แห่ง โรงเรียนพระปริยัติธรรมแผนกธรรม - บาลี 26 แห่ง และมหาวิทยาลัยสงฆ์ 2 แห่ง (สำนักงานพระพุทธศาสนาจังหวัดขอนแก่น 2555)

การดำเนินงานในด้านการส่งเสริม และอนุรักษ์วัฒนธรรม ได้จัดให้มีศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์ จำนวน 138 แห่ง โครงการวัฒนธรรมไทยสายใยชุมชน 45 แห่ง แหล่งท่องเที่ยวทางวัฒนธรรม 12 แห่ง ศูนย์เฝ้าระวังทางวัฒนธรรม 79 แห่ง ศูนย์วัฒนธรรมในสถานศึกษา 26 แห่ง องค์กรเครือข่ายทางวัฒนธรรม ประกอบด้วย สภาวัฒนธรรมจังหวัด 1 แห่ง สภาวัฒนธรรมอำเภอ 26 แห่ง สภาวัฒนธรรมตำบล 199 แห่ง สภาวัฒนธรรมหมู่บ้าน 2,337 แห่ง (ที่มา : สำนักงานวัฒนธรรมจังหวัดขอนแก่น 2555)

2.2.3.10 ประชากรผู้สูงอายุ

จากข้อมูลประชากรจังหวัดขอนแก่นปี 2557 พบว่าจังหวัดขอนแก่น มีประชากรผู้สูงอายุ อายุ 60 ปีขึ้นไป จำนวน 311,126 คนคิดเป็นร้อยละ 17.71 ซึ่งถือว่าเป็นสังคมผู้สูงอายุแล้วเมื่อพิจารณาข้อมูลสัดส่วนผู้สูงอายุรายอำเภอที่เป็นสังคมผู้สูงอายุอย่างสมบูรณ์จำนวน 5 อำเภอ (ร้อยละ 19.23) และจากข้อมูลการประเมินความสามารถในการประกอบกิจวัตรประจำวันผู้สูงอายุได้รับ

ประเมินทั้งหมด 246,586 คน คิดเป็นร้อยละ 17.71 กลุ่มติดสังคมร้อยละ 89.16 กลุ่มติดบ้านร้อยละ 10.02 กลุ่มติดเตียงร้อยละ 0.82 มีการคัดกรองและประเมินภาวะซึมเศร้าในกลุ่มติดบ้านและกลุ่มติดเตียงทุกรายโดย อสม. และนักจัดการสุขภาพ

ตารางที่ 2.1 ข้อมูลประชากรผู้สูงอายุและการแบ่งกลุ่มตามความสามารถในการประกอบกิจวัตรประจำวันจังหวัดขอนแก่น ปี 2557

ลำดับ	อำเภอ	จำนวนประชากรทั้งหมด	ข้อมูลประชากรผู้สูงอายุและการแบ่งกลุ่มตามความสามารถในการประกอบกิจวัตรประจำวัน					
			กิจวัตรประจำวัน(ADL)					
			ประชากรอายุ 60 ปี		ความสามารถในการประกอบ			
			ขึ้นไป		กิจวัตรประจำวัน(ADL)			
			จำนวน	ร้อยละ	ผสอ.ได้รับคัดกรองทั้งหมด	กลุ่มติดสังคม	กลุ่มติดบ้าน	กลุ่มติดเตียง
1	เมือง	367,377	62,743	17.08	43,167 (68.80%)	39,420 (91.32%)	3,578 (8.29%)	169 (0.39%)
2	บ้านฝาง	51,795	8,733	16.94	7,426 (85.03%)	6,271 (84.45%)	1,058 (14.25%)	97 (1.31%)
3	พระยืน	33,338	5,855	17.56	4,128 (70.50%)	3,397 (82.29%)	695 (16.84%)	36 (0.87%)
4	หนองเรือ	101,311	17,105	16.88	10,840 (63.37%)	7,998 (73.78%)	2,757 (25.43%)	85 (0.78%)
5	ชุมแพ	123,776	28,987	23.42	23,513 (81.12%)	22,247 (94.62%)	1,208 (5.14%)	58 (0.25%)
6	สีชมพู	76,717	22,840	29.77	16,643 (72.87%)	16,211 (97.40%)	321 (1.93%)	111 (0.67%)
7	น้ำพอง	121,533	21,773	17.92	20,690 (95.03%)	18,017 (87.08%)	2,461 (11.89%)	212 (1.02%)

ที่มา : ข้อมูลประชากรจากฐานข้อมูลรายงาน 43 แฟ้ม ปี 2557ณ เดือนสิงหาคม 2557

ตารางที่ 2.1 (ต่อ)

ลำดับ	อำเภอ	จำนวนประชากรทั้งหมด	ข้อมูลประชากรผู้สูงอายุและการแบ่งกลุ่มตามความสามารถในการประกอบกิจวัตรประจำวัน					
			กิจวัตรประจำวัน(ADL)					
			ประชากรอายุ 60 ปี		ความสามารถในการประกอบ			
			ขึ้นไป		กิจวัตรประจำวัน(ADL)			
			จำนวน	ร้อยละ	ผสอ.ได้รับคัดกรองทั้งหมด	กลุ่มติดสังคม	กลุ่มติดบ้าน	กลุ่มติดเตียง
8	อุบลรัตน์	40,012	6,513	16.28	4,632 (71.12%)	4,051 (87.46%)	513 (11.08%)	68 (1.47%)
9	กระนวน	79,531	11,492	14.45	7,325 (63.74%)	6,901 (94.21%)	395 (5.39%)	29 (0.40%)
10	บ้านไผ่	85,257	12,201	14.31	12,153 (99.61%)	8,486 (69.83%)	3526 (29.01%)	141 (1.16%)
11	เปือยน้อย	23,705	2,917	12.31	2,199 (75.39%)	1,438 (65.39%)	702 (31.92%)	59 (2.68%)
12	พล	82,914	15,473	18.66	11,374 (73.51%)	10,753 (94.54%)	546 (4.80%)	75 (0.66%)
13	แวงใหญ่	29,065	6,057	20.84	4,516 (74.56%)	4,137 (91.61%)	328 (7.26%)	51 (1.13%)
14	แวงน้อย	44,766	5,808	12.97	5,294 (91.15%)	4,256 (80.39%)	943 (17.81%)	95 (1.79%)
15	หนองสองห้อง	70,897	11,980	16.9	9,886 (82.52%)	9,305 (94.12%)	498 (5.04%)	83 (0.84%)

ที่มา : ข้อมูลประชากรจากฐานข้อมูลรายงาน 43 แห่ง ปี 2557ณ เดือนสิงหาคม 2557

ตารางที่ 2.1 (ต่อ)

ลำดับ	อำเภอ	จำนวนประชากรทั้งหมด	ข้อมูลประชากรผู้สูงอายุและการแบ่งกลุ่มตามความสามารถในการประกอบกิจวัตรประจำวัน					
			กิจวัตรประจำวัน(ADL)					
			ประชากรอายุ 60 ปี		ความสามารถในการประกอบ			
			ขึ้นไป		กิจวัตรประจำวัน(ADL)			
			จำนวน	ร้อยละ	ผสอ.ได้รับคัดกรองทั้งหมด	กลุ่มติดสังคม	กลุ่มติดบ้าน	กลุ่มติดเตียง
16	ภูเวียง	59,269	9,014	15.21	8,849 (98.17%)	8,315 (93.97%)	445 (5.03%)	89 (1.01%)
17	มัญจาคีรี	97,589	15,265	15.64	12,485 (81.79%)	10,715 (85.82%)	1,603 (12.84%)	167 (1.34%)
18	ชนบท	52,635	10,374	19.71	8,353 (80.52%)	7,891 (94.47%)	419 (5.02%)	43 (0.51%)
19	เขาสวนกวาง	40,701	5,687	13.97	4,374 (76.91%)	3,895 (89.05%)	432 (9.88%)	47 (1.07%)
20	ภูผาม่าน	21,859	3,324	15.21	2,890 (86.94%)	2,669 (92.35%)	179 (6.19%)	42 (1.45%)
21	ซำสูง	21,300	3,962	18.6	3,449 (87.05%)	3,223 (93.45%)	187 (5.42%)	39 (1.13%)
22	โคกโพธิ์ไชย	27,318	7,213	26.4	6,585 (91.29%)	6,137 (93.20%)	386 (5.86%)	62 (0.94%)
23	หนองนาคำ	22,443	3,391	15.11	2,900 (85.52%)	2,367 (81.62%)	475 (16.38%)	58 (2.00%)

ที่มา : ข้อมูลประชากรจากฐานข้อมูลรายงาน 43 แห่ง ปี 2557ณ เดือนสิงหาคม 2557

ตารางที่ 2.1 (ต่อ)

ลำดับ	อำเภอ	จำนวนประชากรทั้งหมด	ข้อมูลประชากรผู้สูงอายุและการแบ่งกลุ่มตามความสามารถในการประกอบกิจวัตรประจำวัน					
			กิจวัตรประจำวัน(ADL)					
			ประชากรอายุ 60 ปี		ความสามารถในการประกอบ			
			ขึ้นไป		กิจวัตรประจำวัน(ADL)			
			จำนวน	ร้อยละ	ผลส.ได้รับคัดกรองทั้งหมด	กลุ่มติดสังคม	กลุ่มติดบ้าน	กลุ่มติดเตียง
24	บ้านแฮด	34,582	8,100	23.42	7,383 (91.15%)	6,743 (91.33%)	591 (8.00%)	49 (0.66%)
25	โนนศิลา	27,163	4,279	15.75	3,422 (79.97%)	3,211 (93.83%)	198 (5.79%)	13 (0.38%)
26	เวียงเก่า	19,986	2,913	14.57	2,110 (72.43%)	1,801 (85.36%)	275 (13.03%)	34 (1.61%)
รวม		1,756,837	311,126	17.71	246,586 (79.26%)	219,855 (89.16%)	24,719 (10.02%)	2012 (0.82%)

ที่มา : ข้อมูลประชากรจากฐานข้อมูลรายงาน 43 แห่ง ปี 2557 ณ เดือนสิงหาคม 2557

ตารางที่ 2.2 จำนวนผู้สูงอายุในอำเภอเมืองจังหวัดขอนแก่น

ตำบล	จำนวนผู้สูงอายุ (คน)	จำนวนผู้สูงอายุที่ป่วยเป็นโรคเรื้อรัง (คน)	จำนวนผู้สูงอายุที่ช่วยตนเองไม่ได้ (คน)
อำเภอเมืองขอนแก่น	23,654	4,804	359
ตำบลสำราญ	1,307	379	17
ตำบลโคกสี	927	172	69
ตำบลท่าพระ	2,325	363	47
ตำบลบ้านทุ่ม	960	184	23
ตำบลเมืองเก่า	2,739	357	27
ตำบลพระลับ	2,218	402	16

ที่มา : จากศูนย์ข้อมูลประเทศไทย สืบค้นเมื่อวันที่ 20 มีนาคม 2557

ตารางที่ 2.2 (ต่อ)

ตำบล	จำนวนผู้สูงอายุ (คน)	จำนวนผู้สูงอายุ ที่ป่วยเป็นโรคเรื้อรัง (คน)	จำนวนผู้สูงอายุ ที่ช่วยตนเองไม่ได้ (คน)
ตำบลสาวะถี	2,269	660	5
ตำบลบ้านหว้า	1,552	585	30
ตำบลบ้านค้อ	1,139	157	10
ตำบลแดงใหญ่	685	108	30
ตำบลดอนช้าง	652	132	1
ตำบลดอนหัน	852	163	7
ตำบลศิลา	3,211	492	22
ตำบลบ้านเป็ด	1,062	322	16
ตำบลหนองตุม	946	39	10
ตำบลบึงเนียม	810	201	-

ที่มา : จากศูนย์ข้อมูลประเทศไทย สืบค้นเมื่อวันที่ 20 มีนาคม 2557

จากตารางข้อมูลประชากรผู้สูงอายุและการแบ่งกลุ่มตามความสามารถในการประกอบกิจวัตรและจำนวนผู้สูงอายุในอำเภอเมืองจังหวัดขอนแก่น แสดงให้เห็นว่าอำเภอเมืองจังหวัดขอนแก่นมีประชากรผู้สูงอายุมากที่สุดและยังมีความสามารถในการประกอบกิจวัตรประจำวันได้ด้วยตนเอง จึงทำให้มีความเกี่ยวข้องกับการใช้เครื่องเรือนในชีวิตประจำวันและมีความต้องการใช้งานเครื่องเรือนในชีวิตประจำวัน

2.2.4 พื้นที่ที่ทำการศึกษา ชุมชนโนนม่วง ตำบลศิลา

2.2.4.1 ประวัติชุมชนโนนม่วง

บ้านโนนม่วง ตำบลศิลา อำเภอเมือง จังหวัดขอนแก่น ประกอบด้วยหมู่บ้าน 5 หมู่บ้าน คือ หมู่ที่ 3,12,19,23,27 มีพื้นที่ทั้งหมด 4,690 ไร่ แยกเป็นที่อยู่อาศัย 2,669 ไร่ และพื้นที่เกษตร 2,021 ไร่ สำหรับหมู่บ้านที่เลือกพัฒนาชุมชนต้นแบบด้านสุขภาพคือ หมู่ที่ 3,12 และ 27 ซึ่งแต่เดิมพื้นที่ของหมู่ที่ 27 เป็นพื้นที่เดิมที่อยู่ในหมู่ที่ 12 แต่เนื่องจากพื้นที่เดิมของหมู่ที่ 12 กว้างใหญ่มาก ดังนั้นทาง อบต.ศิลาจึงได้แยกพื้นที่ หมู่ที่ 27 ออกจากหมู่ที่ 12 และแยกในเรื่องของผู้นำชุมชนและงบประมาณออกมาอย่างชัดเจน ผู้นำชุมชนที่สำคัญประกอบด้วย สมาชิก อบต. หมู่ละ 2 คน ผู้ใหญ่บ้านและผู้ช่วย หมู่ละ 1 คน ประชาคมหมู่บ้าน กลุ่มต่างๆที่สำคัญในชุมชน ได้แก่ กลุ่มแม่บ้าน กลุ่มซึก อบริด เป็นต้น พื้นที่ของหมู่บ้านที่ 3, 12 และ 27 เป็นหมู่บ้านที่ถือว่าเป็นชุมชนที่อยู่รอบมหาวิทยาลัยขอนแก่น และเป็นหมู่บ้านที่มีนักศึกษาของมหาวิทยาลัยขอนแก่นได้ใช้เป็นสถานศึกษาเรียนรู้ต่างๆ เช่น นักศึกษาจาก คณะพยาบาลศาสตร์ คณะแพทยศาสตร์ คณะเภสัชศาสตร์ คณะสถาปัตยกรรมศาสตร์ คณะวิศวกรรมศาสตร์ เป็นต้น

2.2.4.2 สภาพทั่วไปของบ้านโนนม่วง ลักษณะชุมชน แบ่งได้ 2 ลักษณะ คือ

(1) ลักษณะชุมชนดั้งเดิมหรือชุมชนที่ยังคงลักษณะของชุมชนชนบท ในลักษณะของผู้คน สังคม วัฒนธรรม และประเพณีต่างๆดั้งเดิมของชุมชน เช่น มีการทำบุญสงกรานต์ ประเพณีออกพรรษาเดือน 9 เป็นต้น

(2) ลักษณะชุมชนสมัยใหม่ แถวบริเวณตลาดเจ้าพร (ชื่อเจ้าของตลาดและติดกับรั้วมหาวิทยาลัย ขอนแก่นมากที่สุด) หอพักนักศึกษาบริเวณรอบๆมหาวิทยาลัย มีร้านค้า คาราโอเกะ ร้านอาหาร ร้านเกมส์ต่างๆ เป็นต้น

2.2.4.3 ลักษณะของบ้านเรือน มี 3 ชนิด

(1) ลักษณะบ้านเรือนดั้งเดิมของชุมชน มีลักษณะเป็นบ้านไทยชนบทดั้งเดิมแบบบ้านไม้ชั้นเดียว มีเสาสูงขึ้นไปที่ตัวบ้าน พื้นชั้นล่างเป็นพื้นดินที่ใช้ในการนั่งเล่น ประกอบอาหาร มียุ้งฉางไว้เก็บข้าวอยู่ข้างบ้าน การหุงหาอาหารยังคงใช้ฟืนเป็นเชื้อเพลิง ภาชนะต่างๆ เช่น หม้อข้าว กระทะ มีลักษณะดำเพราะเขม่าควันจับ

(2) ลักษณะบ้านที่เริ่มปลูกสร้างในสมัยต่อมา คือครึ่งปูนครึ่งไม้ ชั้นล่างเป็นปูน ชั้นบนยังเป็นไม้ ลักษณะบ้าน หน้าต่างเปลี่ยนสภาพไป ทันสมัยขึ้นตามกาลเวลา บ้านลักษณะนี้เป็นบ้านที่รุ่นลูกหลานปลูกสร้างขึ้นใหม่ไม่มียุ้งฉางภายในบ้าน สิ่งของเครื่องใช้ภายในบ้านทันสมัยขึ้น เช่น มีหม้อหุงข้าวไฟฟ้า ทีวี บางบ้านมีคอมพิวเตอร์ วิทยุ สเตอริโอ ใช้

(3) ลักษณะบ้านสุดท้ายคือลักษณะที่ปลูกสร้างเป็นหอพักของนักศึกษา มีลักษณะเป็นห้องๆให้สำหรับเช่าอยู่อาศัยได้ โดยมากจะเป็นหอพักให้นักศึกษาเช่าอยู่อาศัย ลักษณะชุมชนและลักษณะบ้านที่กล่าวมานี้สะท้อนถึงวิถีการดำเนินชีวิตของคนที่อาศัยอยู่ในชุมชนแห่งนี้ เช่น ลักษณะชุมชนดั้งเดิมสมาชิกในครอบครัวจะยังคงประกอบอาชีพในการทำสวนทำนา เลี้ยงสัตว์ ลักษณะต่อมาที่ผู้คนอยู่ในช่วงอายุรุ่นวัยกลางคน ถึงวัยหนุ่มสาว จะประกอบอาชีพรับจ้าง ค่าขายขายแรง แรงงาน (กรรมกร) หรือทำงานเป็นข้าราชการในมหาวิทยาลัยหรือส่วนราชการในเมือง สำหรับกลุ่มนักศึกษาที่อาศัยอยู่ตามหอพักก็จะมีชีวิตแบบนักศึกษาทั่วไป

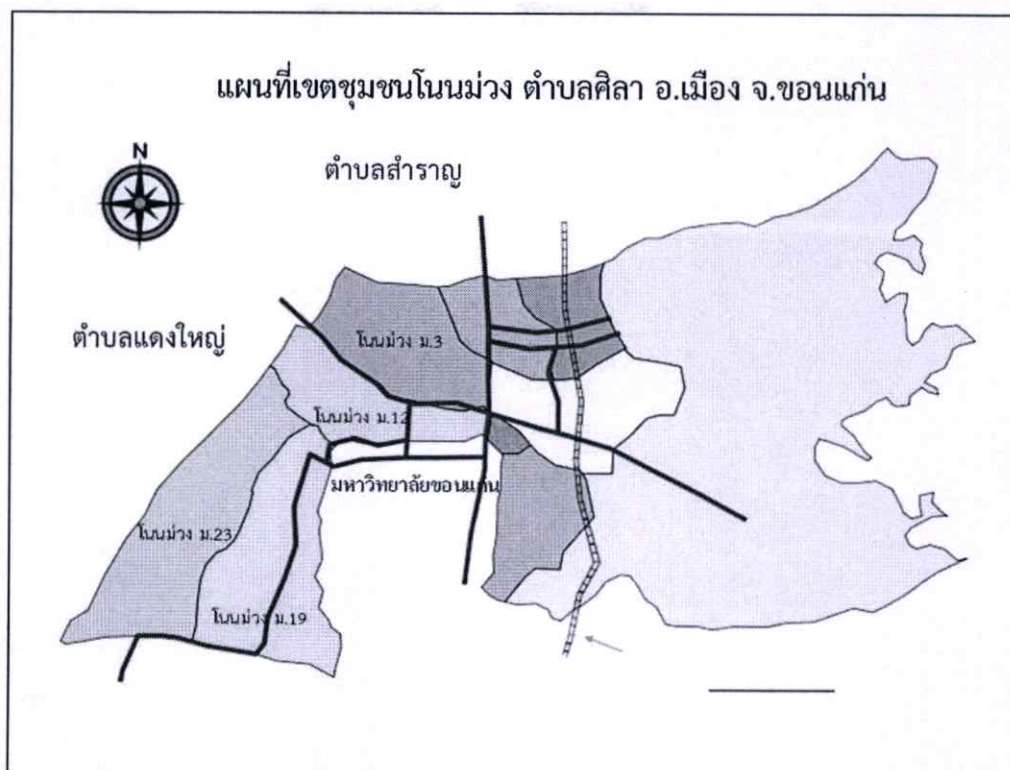
2.2.4.4 อาณาเขต

ทิศเหนือ ติดกับ ต.สำราญ อ.เมือง จ.ขอนแก่น

ทิศตะวันออก ติดกับ แนวเขตเทศบาลเมืองขอนแก่น

ทิศใต้ ติดกับ ต.หนองตุม อ.เมือง จ.ขอนแก่น

ทิศตะวันตก ติดกับ ต.บ้านค้อ อ.เมือง จ.ขอนแก่น

ภาพที่ 2.2 แผนที่เขตชุมชนโนนม่วง ตำบลศิลา อำเภอเมือง จังหวัดขอนแก่น

ที่มา : จากศูนย์ข้อมูลประเทศไทย สืบค้นเมื่อวันที่ 20 มีนาคม 2557

2.2.4.5 ด้านทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม : แหล่งน้ำธรรมชาติ 2 แห่ง มีน้ำตลอดปี 1 แห่ง และไม่มีน้ำตลอดปี 1 แห่ง

2.2.4.6 จำนวนประชากรของตำบล

หมู่บ้านโนนม่วงหมู่ที่ 3, 12 และ 27 นี้ ประกอบด้วยจำนวนครัวเรือน 1,023 ครัวเรือน จำนวนประชากร 3,696 คน แยกเป็นชาย 1,820 คน และเป็นหญิง 1,876 คน

2.2.4.7 ข้อมูลสาธารณสุข

ด้านสาธารณสุข : มีคลินิกเอกชนตั้งอยู่ในหมู่บ้านโนนม่วง 1 แห่ง ร้านขายยาแผนปัจจุบัน และศูนย์บริการสุขภาพชุมชนบ้านโนนม่วง หรือสถานีอนามัยบ้านโนนม่วง หรือ PCU โนนม่วง หรือที่ชาวบ้านเรียกกันติดปากว่า อนามัย หรือสอ.อ. (ส.อ.) สถานที่ตั้งอยู่บริเวณของหมู่ที่ 3 บ้านโนนม่วง ตำบลศิลา อำเภอเมือง จังหวัดขอนแก่น ศูนย์ฯแห่งนี้รับผิดชอบดูแลประชากรครอบคลุม 11 หมู่บ้าน ได้แก่ บ้านหนองกุง หมู่ 2, 17 บ้านหนองไผ่ หมู่ที่ 14, 21, 24, 26 และ บ้านโนนม่วง หมู่ที่ 3, 12, 19, 23, 27 รวมหลังคาเรือนที่รับผิดชอบประมาณ 5,000 กว่าหลังคาเรือน จำนวนครอบครัว 6,000 กว่าครอบครัว ประชากรชายมากกว่าประชากรหญิง รวมประชากรทั้งหมดประมาณ 2 ถึง 3 หมื่นคน บุคลากรที่ทำงานประกอบด้วย แพทย์ที่มาจากโรงพยาบาลศูนย์ขอนแก่น สัปดาห์ละ 1 วัน ในวันพฤหัสบดีหัวหน้าสถานีอนามัยบ้านโนนม่วงที่เป็นพยาบาลวิชาชีพ และมีเจ้าหน้าที่ประจำศูนย์สุขภาพชุมชนแห่งนี้ทั้งหมด 8 คน ศูนย์แห่งนี้ทำหน้าที่บริการสุขภาพที่สำคัญ คือ การส่งเสริมสุขภาพ การเฝ้าระวังและป้องกันโรครักษาพยาบาลและงานฟื้นฟูสภาพในชุมชน การทำงาน เพื่อดูแลรับผิดชอบสุขภาพประชาชนในพื้นที่นั้น ทางศูนย์ฯได้แบ่งพื้นที่รับผิดชอบ เช่น หมู่ที่ 3, 12 และ 27

จะมีเจ้าหน้าที่ที่เป็นพยาบาลวิชาชีพพื้นที่ละ 1 คนดูแลรับผิดชอบประชากรในพื้นที่ตั้งแต่วัยเด็กถึงวัยสูงอายุนอกจากนี้มีอาสาสมัครประจำหมู่บ้านโนนม่วง (อสม.) จำนวน อสม. ชายประมาณ 26 คน และ อสม.หญิง จำนวนประมาณ 44 คน อสม. ของชุมชนทำงานแบบอาสาสมัครเพื่อช่วยเจ้าหน้าที่สุขภาพโดยตรงในการดูแลสุขภาพของประชาชนในชุมชนด้วย

2.2.4.8 ข้อมูลอาชีพของตำบล

พื้นที่บ้านโนนม่วงติดกับเทศบาลนครขอนแก่น และมหาวิทยาลัยขอนแก่น จึงทำให้ชุมชนบ้านโนนม่วงมีความเจริญอย่างรวดเร็วและต่อเนื่อง และด้วยเหตุนี้จึงทำให้ประชากรมีอาชีพที่หลากหลายออกไป แต่เดิมชุมชนโนนม่วงประกอบอาชีพด้านการเกษตรเป็นส่วนมาก และรองลงมาก็เป็นการประกอบอาชีพรับจ้าง เมื่อมีความเจริญเข้ามาระบบเศรษฐกิจก็เปลี่ยนไป อาชีพและรายได้ก็เปลี่ยนแปลงไปด้วย จนสามารถจะเรียงลำดับการประกอบอาชีพของชุมชนได้ดังนี้

(1) อาชีพหลักของชุมชนในปัจจุบัน คือ อาชีพการเกษตร เฉลี่ยร้อยละ 50 มีทั้งหมด 665 ครัวเรือน

(2) อาชีพรอง คือ อาชีพรับจ้างทั่วไป เฉลี่ยร้อยละ 40 เช่น การรับจ้าง ชัก อบริด ให้กับนักศึกษาของมหาวิทยาลัยขอนแก่น ประมาณ 200 ครัวเรือน ค่าขายประมาณ 51 ครัวเรือน

(3) อาชีพรับราชการ เฉลี่ยร้อยละ 10 มีผู้รับราชการ/รัฐวิสาหกิจ 102 คน

2.2.4.9 ข้อมูลสถานที่สำคัญ

มีวัดในบ้านโนนม่วง 2 แห่ง คือ วัดม่วงศรี วัดป่าบ้านโนนม่วง (วัดป่ามหาวิทยาลัย) และวัดป่าหาวนาราม

2.2.4.10 ด้านการศึกษา มีศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก 1 แห่ง โรงเรียนระดับประถมและมัธยมอย่างละ 1 โรงเรียน คือ ระดับประถมศึกษา รร.บ้านโนนม่วง และระดับมัธยมศึกษาคือ โรงเรียนสีหราชเดโชชัย ซึ่งมีการศึกษาถึงระดับมัธยมศึกษาตอนต้น

2.2.4.11 ปัญหาสำคัญของหมู่บ้าน

(1) ปัญหาเรื่องของการระบายน้ำและน้ำเสีย

(1.1) บริเวณหมู่ 3, 12 เป็นน้ำเสียที่เกิดจากการขยายตัวของชุมชนหอพักที่เกิดขึ้นมากมายบริเวณ

(1.2) ด้านหลังของมหาวิทยาลัย ทำให้เกิดเป็นน้ำเสียล้นท่อระบายน้ำที่มีอยู่สองข้างถนน จากการพูดคุยได้ข้อมูลจากชาวบ้านว่า เมื่อก่อนที่ยังไม่มีคนเข้ามาอาศัยมากขนาดนี้ น้ำพื้นดิน (ขุดลึกลงไปประมาณ 10-12 เมตร) ก็พบน้ำที่ใช้ในการอุปโภค คือซักผ้า อาบน้ำได้ แต่ปัจจุบันนี้พบว่าน้ำพื้นดินของหมู่บ้านกลายเป็นสีเหลือง มีกลิ่นเหม็น ไม่สามารถนำมาใช้ในการซักผ้าหรืออาบน้ำได้ ทำให้ชาวบ้านต้องใช้น้ำที่ต้องซื้อ คือ น้ำประปา นอกจากนี้การระบายน้ำมีปัญหา น้ำเสียที่ไหลลงมาจากที่สูงกว่าลงสู่ที่ต่ำกว่าคือหมู่บ้าน ไหลไปลงห้วยหนองของชาวบ้าน ทำให้น้ำขุ่นเสียหาย ปลา มีสารพิษ ปลาที่หนองหุ้ม ชาวบ้านจะไม่กินแล้ว น้ำเสียจากหนองหุ้ม ลงลำห้วย บ้านหนองกุง ไปบ้านศิลา และลงลำน้ำพองต่อไป จุดนี้ถ้าได้มีการหาสถานที่เพื่อทำบ่อบำบัดน้ำเสียก่อนปล่อยทิ้ง จะช่วยในเรื่องของสิ่งแวดล้อมอย่างมากในอนาคต เพราะเป็นห่วงโซ่ ชาวบ้านคิดว่าจะใช้บริเวณหนองหุ้มเป็นที่บำบัดน้ำก่อน แต่ติดขัดเรื่องงบประมาณ และนักวิชาการที่จะช่วยออกแบบระบบน้ำของหมู่บ้านนอกจากนี้บริเวณหอ 9 หลังของมหาวิทยาลัยที่มีการจัดการเรื่องระบบน้ำเสียได้

ไม่ดี ทำให้ถนนมีการกัดเซาะร่องระบายน้ำ ไม่มีทำความสะอาดเดือนร้อนให้ชาวบ้านบริเวณหมู่ 19 มาก ผลกระทบเรื่องน้ำคือ : น้ำเสีย เข้มข้น เน่า ที่ไหลลงมา ทำให้น้ำบ่อของชาวบ้านใช้ดื่มกินไม่ได้ (สิ่งแวดล้อม) น้ำประปาของหมู่บ้านยังไม่ทั่วถึง บริเวณโซนสูงน้ำไม่ขึ้น (สุขาภิบาล) ชาวบ้านเป็นโรคผิวหนังกันบ่อย (โรคระบาด) มีแหล่งน้ำเสียและยุ่งราคาแพงมาก การแก้ไขที่ผ่านมาของชาวบ้าน : โดยทาง อบต. มีงบประมาณ ประมาณ 2 แสนเพื่อพัฒนาหมู่บ้าน แต่ละหมู่บ้าน ได้มีการใช้เงิน ประมาณ 6 หมื่นเริ่มทำร่องระบายน้ำ แต่เป็นการทำร่องระบายน้ำเป็นการคิดของชาวบ้าน ไม่มีการมองอย่างเป็นระบบโดยผู้มีความรู้ในเรื่องของโครงสร้างสุขาภิบาล

(2) แหล่งความบันเทิงหรือแหล่งอบายมุข ร้านขายสุรา อาหาร คาราโอเกะ รอบมหาวิทยาลัย แหล่งของความบันเทิงของนักศึกษา ร้านค้าเหล่านี้บางแห่งไม่ได้ขออนุญาตเปิดอย่างถูกต้อง เปิดขายเกินเวลา (หลัง 6 ทุ่มยังไม่ปิด) ชาวบ้านส่วนใหญ่มีความคิดเห็นว่า ร้านเหล่านี้เป็นอบายมุข (ขายสุรา/ยาเสพติด/เซ็กส์) ส่งผลกระทบต่อความเป็นตัวอย่างที่ไม่ดี ต่อเยาวชนที่กำลังเติบโตขึ้นมาของบ้านโนนม่วงวัยรุ่นของหมู่บ้านมีแบบอย่างที่ไม่ดี (ติดเกมส์/หนีโรงเรียน/ การพนัน/ลักขโมย) และเป็นมลภาวะเสียงของความบันเทิงยามค่ำคืนที่ดังรบกวนชาวบ้าน ทำให้พักผ่อนได้น้อย สิ่งที่ชาวบ้านต้องการคือ การอบรมเยาวชนเพื่อป้องกันยาเสพติดและเรื่องอุบัติเหตุต่างๆ และการมีมาตรการร่วมกันในการเปิดร้านค้าแหล่งของความบันเทิงยามค่ำคืนที่ไม่ส่งเสียงรบกวนต่อการพักผ่อนของชาวบ้านที่ต้องทำงานในยามกลางวัน

(3) ตลาดชุมชน ตลาดที่อยู่ในชุมชนบริเวณห้าแยกของหมู่บ้าน กลางหมู่บ้าน ลักษณะเป็นตลาดชุมชน ที่เกิดขึ้นเองโดยชุมชนตามธรรมชาติ สินค้าขายทั้งอุปโภคและบริโภคที่จัดวางขายตามความสะดวกและพอใจจากพ่อค้าแม่ค้าที่เป็นทั้งคนในและคนนอกของหมู่บ้านสภาพของตลาดชุมชนแห่งนี้ขณะนี้ยังขาดความเป็นระเบียบของการวางขายสิ่งของ มีการกีดขวางการจราจรในยามเย็นที่ตลาดเริ่มเปิด รถชนิดต่างๆไม่สามารถผ่านไปมาสะดวกนักดังนั้น ในช่วงเวลาดังกล่าวจึงไม่ควรเข้าไปในบริเวณนี้ ตลาดชุมชนแห่งนี้อยู่ในเขตพื้นที่ของหมู่ 12 ขณะนี้มีสภาพขาดความเป็นระเบียบ ระบบสุขาภิบาลไม่ได้มาตรฐาน มีขยะมูลฝอยและแมลงนำโรคต่างๆ เช่น หนู แมลงวัน เป็นต้น ผลกระทบที่เกิดขึ้นคือ เรื่องสุขภาพเนื่องจากเคยมี การตรวจพบเชื้อหิวาที่แหล่งนี้ และสิ่งแวดล้อมที่ขาดความเป็นระเบียบสวยงาม รวมถึงอาหารที่อาจมีการปนเปื้อนมีสารพิษตกค้างสูง ชาวบ้านต้องการความช่วยเหลือในเรื่องตลาดอย่างมากในการช่วยให้เกิดตลาดที่ถูกสุขลักษณะ นำอยู่น่าซื้อ ของที่ขายก็ปลอดภัยปราศจากสารพิษ

(4) ปัญหาสุขภาพ ที่สำคัญของชุมชน คือ โรคเรื้อรัง ได้แก่โรคเบาหวาน และโรคความดันโลหิตสูง ปัญหาของโรคระบบทางเดินอาหาร ฯลฯ ชาวบ้านในชุมชนไม่มีความรู้เกี่ยวกับโรค เบาหวาน ความดันโลหิตสูงว่าเกิดขึ้นได้อย่างไร และจะสามารถป้องกันได้อย่างไรทำอย่างไรที่จะทำให้ชุมชน ปลอดภัยจากโรคเรื้อรังเหล่านี้ได้ เป็นคำถามที่มักจะได้รับจากประชาชนโดยเฉพาะในกลุ่มผู้นำชุมชนของหมู่บ้านนี้ คำว่าสุขภาพดีในมุมมองของพ่อผู้ใหญ่บ้าน หมู่ที่ 12 ได้ให้ความหมายถึง การไม่เครียดกับการหากิน มีเงินใช้ พอเพียงในครอบครัว มีประกอบอาชีพ กินอยู่ดี ปลอดภัย สารพิษ (ผัก/อาหาร) สังคมและสิ่งแวดล้อมดี พวกเหล่านี้หากดีได้ประชาชนก็จะมีสุขภาพดีได้ทั้งกายและจิต หากพิจารณาจากความหมายของสุขภาพในมุมมองของผู้นำชุมชนจะพบว่า สุขภาพในที่นี้มิใช่การปราศจากโรคเท่านั้นแต่สุขภาพเป็นศักยภาพของคนที่จะจัดการกับชีวิตของตนเอง ซึ่งมีความเชื่อมโยงกับปัจจัยหลายด้าน อาทิ เช่น ด้านเศรษฐกิจ สังคม และวัฒนธรรม มุมมองสุขภาพของประชาชนโดยเฉพาะผู้นำของชุมชนแห่งนี้สอดคล้องกับแนวคิดในเรื่องสุขภาพขององค์การอนามัยโลก

(WHO, 1986) ผู้นำชาวบ้านของบ้านโนนม่วงให้ความสำคัญ กับเรื่องสุขภาพของประชาชนในชุมชนที่รับผิดชอบมาก เพราะรับรู้และตระหนักดีว่าสุขภาพเป็นฐานทรัพยากรของการมีชีวิตที่ดี ชีวิตที่มีคุณภาพคือการมีสุขภาพดี แต่จะอย่างไรเพื่อให้ประชาชนในชุมชนแห่งนี้เข้าใจและเกิดความตระหนักถึงความสำคัญของการสร้างเสริมสุขภาพของตนเอง ดังนั้นโครงการพัฒนาชุมชนต้นแบบด้านสุขภาพบ้านโนนม่วงจึงเกิดขึ้นด้วยฐานการคิดตามมุมมองสุขภาพแนวใหม่และความต้องการที่แท้จริงของประชาชนในพื้นที่

(5) ด้านการศึกษา ในระดับประถมศึกษา คือโรงเรียนบ้านโนนม่วง มีนักเรียนประมาณ 400 คน มีครูประมาณ 23 คน เป็นโรงเรียนที่อยู่ในชุมชนดั้งเดิม พื้นที่ของโรงเรียนมีน้อยแต่มีจำนวนนักเรียนมาก กิจกรรมของโรงเรียนด้านต่างๆจะได้รับความร่วมมือจากชุมชนเป็นอย่างดี มีคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐานดูแลอยู่ มีการขอขยายโอกาสทางการศึกษาให้เปิดถึงระดับมัธยมบ่อยครั้ง แต่ก็ไม่เคยผ่านซึ่งยังไม่ชัดเจนในประเด็นนี้ว่าที่ไม่ผ่านเนื่องจากสาเหตุใดของโรงเรียนโรงเรียนนี้เคยได้เป็นตัวอย่างโรงเรียนนาร่องและเป็นโรงเรียนที่ได้รับรางวัลโรงเรียนดีเด่นมาแล้ว องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น (อบต.) ก็สนับสนุนเงินงบประมาณในด้านการศึกษาและอาหารกลางวันให้ทุกปี

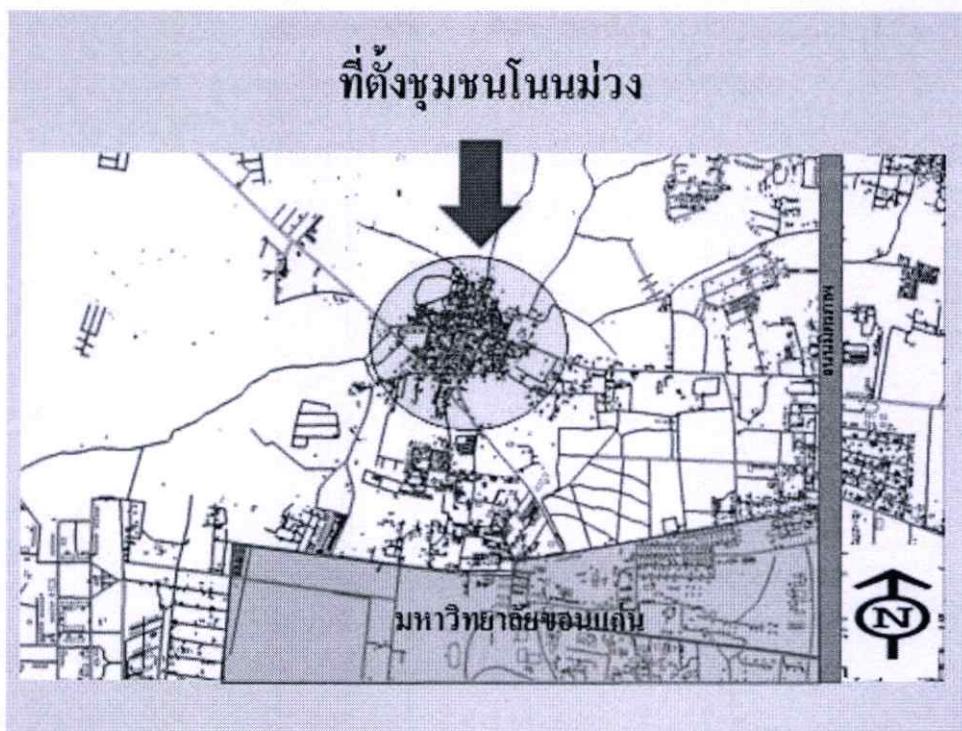
(6) ด้านความร่วมมือของชุมชนในการพัฒนาโรงเรียน กลุ่มศิษย์เก่าได้จัดกิจกรรมคืนสู่เหย้าชาวม่วงนคร เป็นประเพณีติดต่อกันมาหลายปี เพื่อหารายได้ช่วยทางโรงเรียนในการซื้ออุปกรณ์ สื่อการเรียนการสอน และมีการจัดทำผ้าป่าการศึกษาขึ้นทุกปีเพื่อหารายได้ช่วยกิจกรรมของทางโรงเรียนเช่นกัน

(7) ปัญหาความต้องการและขาดแคลนของโรงเรียน ทางโรงเรียนขาดแคลนบุคลากรหรือครูผู้สอน ซึ่งครูผู้สอนส่วนมากจะเป็นครูผู้หญิง และขาดแคลนอุปกรณ์ สื่อการเรียนการสอน คือ เครื่องคอมพิวเตอร์ ซึ่งปัจจุบันเครื่องคอมพิวเตอร์ไม่พอกับจำนวนนักเรียน ทำให้นักเรียนไม่ได้รับความรู้เกี่ยวกับคอมพิวเตอร์เต็มที่นัก ถึงแม้ศิษย์เก่าจะพยายามหารายได้ซื้อคอมพิวเตอร์ช่วยเหลือทางโรงเรียน ก็ไม่สามารถจะทำได้เพียงพอกับความต้องการได้ เพราะจำนวนนักเรียนมีมากแต่งบประมาณมีน้อย ฉะนั้นจึงถือได้ว่าทางโรงเรียนขาดอุปกรณ์ สื่อการเรียนการสอนเป็นจำนวนมาก

(8) สำหรับในระดับมัธยมศึกษา คือ โรงเรียนสิทธราชเดโชชัยซึ่งเปิดครั้งแรกรับนักเรียนถึง ชั้นมัธยมศึกษาตอนปลาย แต่ก็ประสบความล้มเหลวซึ่งไม่มีนักเรียน ปัจจุบันจึงมีเฉพาะนักเรียนระดับมัธยมต้น

2.2.4.12 ข้อมูลผู้สูงอายุบ้านโนนม่วง จ.ขอนแก่น

ผู้วิจัยเลือกศึกษาพื้นที่บ้านโนนม่วง ตำบลศิลา อำเภอเมือง จังหวัดขอนแก่น เพราะที่นี่เป็นชุมชนที่มีความเป็นชนบท และความเป็นสังคมเมืองอยู่ร่วมกัน มี ชมรมดูแลสุขภาพผู้สูงอายุในชุมชนที่ก่อตั้งขึ้นตามความต้องการของผู้สูงอายุเอง รวมทั้งยังมีชาวบ้านที่มีจิตอาสา เต็มใจเข้ามาทำงานช่วยเหลือด้านการจัดและปรับปรุงสภาพแวดล้อมภายในที่พักอาศัย และสุขภาพอนามัยให้กับผู้สูงอายุในชุมชน โดยมี อสม. (อาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน) และเจ้าหน้าที่ศูนย์บริการสุขภาพอนามัยชุมชน มาร่วมมือด้วย ทำให้หมู่บ้านแห่งนี้มีความตื่นตัวทางด้าน การปรับปรุงสภาพแวดล้อมภายในที่พักอาศัย และดูแลสุขภาพผู้สูงอายุอย่างเต็มเปี่ยม ดังจะเห็นได้จากการจัดกิจกรรมเพื่อสุขภาพผู้สูงอายุอยู่เป็นระยะๆ เช่น การปรับสภาพแวดล้อมภายในบ้านเพื่อป้องกันการหกล้มของผู้สูงอายุ การออกกำลังกายสัปดาห์ละหนึ่งครั้ง การตรวจวัดสุขภาพโดย อสม.และบันทึกผลตรวจเพื่อเป็นประวัติให้กับเจ้าหน้าที่อนามัย การอบรมและปฏิบัติจริงในการดูแลผู้สูงอายุอย่างต่อเนื่อง เป็นต้น

ภาพที่ 2.3 ที่ตั้งชุมชนโนนม่วง ตำบลศิลา อำเภอเมือง จังหวัดขอนแก่น
ที่มา : สุรกานต์ รวยสูงเนิน, 2557

ปัจจุบันบ้านโนนม่วง มีประชากรผู้สูงอายุราว 600 คน หรือร้อยละ 10 ของประชากรในชุมชน ซึ่งมีทั้งผู้สูงอายุที่ยังแข็งแรงสามารถดูแลตัวเองได้ ผู้สูงอายุที่มีข้อจำกัดดูแลตัวเองได้น้อยและเสี่ยงต่อการหกล้ม และผู้สูงอายุที่ไม่สามารถดูแลช่วยเหลือตัวเองได้

ภาพที่ 2.4 ชุมชนโนนม่วง ตำบลศิลา อำเภอเมือง จังหวัดขอนแก่น
ที่มา : สุรกานต์ รวยสูงเนิน, 2557

ภาพที่ 2.5 ชุมชนโนนม่วง ตำบลศิลา อำเภอเมือง จังหวัดขอนแก่น
ที่มา : สุรกานต์ รวยสูงเนิน 2557

อีกหนึ่งจุดเด่นที่สำคัญการปรับสภาพแวดล้อมภายในบ้านพักอาศัยเพื่อป้องกันการหกล้มของผู้สูงอายุในชุมชนบ้านโนนม่วงนั้น เป็นรูปแบบที่เกิดขึ้นจากการเสนอของผู้สูงอายุในชุมชนเองว่า ต้องการอะไร เครื่องเรือน และสภาพแวดล้อมที่ได้ปรับปรุง หรือเกิดขึ้นใหม่ จึงล้วนตอบสนองต่อความต้องการของผู้สูงวัยได้เป็นอย่างดี และดำเนินการไปพร้อมๆ กันกับการถ่ายทอดความรู้ แก่ผู้สูงอายุ และผู้ที่ต้องดูแลผู้สูงอายุ อาทิ กิจกรรมตรวจเยี่ยมผู้สูงอายุในชุมชน การถ่ายทอดวิธีการปรับปรุงสภาพแวดล้อมภายในที่พักอาศัยให้เหมาะสมกับผู้สูงอายุ และการใช้งานเครื่องเรือนอย่างถูกต้อง เพื่อให้ญาติผู้สูงอายุเข้าใจและทำเองได้ การติดตามดูแลผู้สูงอายุทั้งเก่าและใหม่ กิจกรรมสายด่วนเพื่อติดต่อประสานงานแจ้งข่าวและข้อมูลของผู้สูงอายุแก่ญาติและเจ้าหน้าที่ กิจกรรม Day Care ช่วยดูแลผู้สูงอายุในเวลากลางวันที่ลูกหลานบ้าง เพื่อนบ้านบ้างต้องออกไปทำงานความร่วมมือร่วมใจจากทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้อง และทุกคนในชุมชนในการร่วมดูแลผู้สูงวัย เป็นสิ่งที่น่าสนใจยิ่งสำหรับชุมชนต้นแบบแห่งนี้ เพราะนับวันผู้สูงอายุในสังคมไทย จะมีสัดส่วนการดูแลโดยลูกหลานลดน้อยลง ทั้งเนื่องมาจากวิถีชีวิตที่เปลี่ยนไป ทำให้ลูกหลานนิยมเข้าเมืองไปทำงานมากกว่าอยู่บ้านดูแลผู้สูงวัย ประกอบกับอัตราเกิดที่ลดลง ทำให้ผู้สูงวัยในยุคต่อไปนี้ไม่ค่อยมีลูกหลาน สังคมและชุมชนจึงควรต้องเตรียมความพร้อมในการดูแลผู้สูงวัยไว้แต่เนิ่นๆ ขณะที่ผู้สูงวัยเองก็ต้องตระหนักถึงอนาคตและเตรียมตัวให้พร้อมทั้งในด้านสถานที่อยู่อาศัย สุขภาพกาย และสุขภาพจิต เพื่อลดภาระให้แก่สังคมด้วย อย่างไรก็ตาม วิถีชีวิตที่เปลี่ยนไป และสัดส่วนประชากรวัยเด็ก-วัยหนุ่มสาวที่มีน้อยลง ก็ไม่ควรเป็นเหตุให้ลูกหลาน รวมถึงผู้คนในชุมชนที่ยังไม่ก้าวเข้าสู่การเป็นผู้สูงวัย ทอดทิ้งหรือไม่ให้ความใส่ใจช่วยเหลือดูแลผู้สูงวัย ดังที่ รศ.ดร.อัมพรพรรณ กล่าวไว้ว่า

“ผู้สูงวัยมีคุณค่าต่อสังคมไม่น้อย เพราะกว่าจะก้าวมาสู่วัยนี้ ก็ได้ผ่านการสร้างประโยชน์ต่อประเทศ สังคม และครอบครัวมานักต่อนัก บางท่านยังสามารถทำงาน เป็นบุคคลที่เปี่ยมไปด้วยประสิทธิภาพ ดังนั้นเมื่อมีการเจ็บป่วยในผู้สูงวัย เราซึ่งยังมีกำลัง ก็ควรต้องดูแลให้เต็มที่ ที่สำคัญอย่าลืมว่าเราทุกคนมีโอกาสและจะต้องก้าวสู่การเป็นผู้สูงวัยด้วยกันทั้งสิ้น”

ภาพที่ 2.6 ผู้สูงอายุในชุมชนโนนม่วง ยังคงต้องทำงาน
ที่มา : สุรกานต์ รวยสูงเนิน, 2557

ภาพที่ 2.7 ลักษณะเครื่องเรือนสำหรับพักผ่อนของผู้สูงอายุในช่วงกลางวัน
ที่มา : สุรกานต์ รวยสูงเนิน, 2557

ภาพที่ 2.8 สภาพแวดล้อมและลักษณะการพักผ่อนของผู้สูงอายุ
ที่มา : สุรกานต์ รวยสูงเนิน, 2557

2.2.5 พื้นที่ที่ทำการศึกษา ต.บ้านเป็ด

2.2.5.1 ประวัติความเป็นมา

กาลครั้งหนึ่งนานมาแล้ว ประมาณปี พ.ศ. ๒๓๐๙ (หรือประมาณ ๒๔๘ ปีมาแล้ว) มีบ้านหนึ่งชื่อว่า "บ้านกุดเซ้" อำเภอเสลภูมิ จังหวัดร้อยเอ็ดปัจจุบัน เกิดกันดารอาหาร บันดาลแห้งแล้ง ฝนไม่ตกตามฤดูกาล ประกอบด้วยหมู่บ้านเล็กๆ ใหญ่ๆ หลายหมู่บ้านอยู่ใกล้ชิดติดกัน ประชากรแออัด ยัดเหยียด แย่งกันทำมาหาเลี้ยงชีพ ด้วยความยากลำบากนานาประการ จนนักกษัตริย์ กลอนโบราณท่านได้ร้องเป็นทำนองคำกลอนว่า ปี ๒๓๐๙ ปีข้าวบาทละชัน (หรือชันข้าวต่อชันเงิน) อีกตอนมีกลอนของพ่อใหญ่พระสีหนามว่า "พ่อใหญ่พระ สีหนาม คนบ่อถามกะเว้า ตั้งแต่เค้าลาวอยู่ร้อยเอ็ด ลาวมาอยู่บ้านเป็ดตั้งแต่ปีอีตอยาก"

ดังนั้น ยังมีบรรพบุรุษผู้ทรงคุณวุฒิจำนวนหนึ่ง ซึ่งประกอบด้วยสติปัญญา สามารถรู้ล่วงหน้าว่า อนาคตกาลข้างหน้าของการทำมาหาเลี้ยงชีพนับวันจะฝืดเคือง เพราะประชาชนพลเมืองจะยิ่งทวีจำนวนมากขึ้น ท่านเหล่านั้นจึงใคร่คิดถึงลูกๆ หลานๆ ที่จะเกิดมาสุดท้ายภายหลังจะพบกับความอดอยากยากเข็ญ จึงใคร่จะหาแหล่งที่ทำมาหาเลี้ยงชีพที่อุดมสมบูรณ์และกว้างขวางที่ไม่มีผู้คนแออัดยัดเหยียดจนเกินไปเพื่อจะได้ไปตั้งถิ่นฐานบ้านใหม่ตามความประสงค์ จึงตกลงเป็นเอกฉันท์พากันมุ่งแสวงหา บ่ายหน้ามาทางทิศตะวันตกเฉียงเหนือของจังหวัดร้อยเอ็ดตามลำแม่น้ำชีขึ้นมา ครั้นมาถึงลุ่มแม่น้ำชีแหล่งหนึ่ง ซึ่งเป็นป่าแขง เรียกว่า "แขงน้ำต้อน" บรรพบุรุษของเราจึงพากันสงสัยและติดใจที่ราบลุ่มแห่งนี้จึงพากันสำรวจตรวจดูตามบริเวณต่าง ๆ อย่างกว้างขวาง จนต้นน้ำลำธารที่ไหลผ่านที่ราบป่าแขงลงมาสู่แม่น้ำชี ปรากฏว่ามีห้วยเล็กห้วยใหญ่ไหลมาบรรจบกันถึง ๔ ห้วย คือ

(1) ห้วยแสง (ห้วยบ่อ)เกิดจากภูเขา "ภูพานคำ" ทางทิศตะวันตกเฉียงเหนือไหลลงสู่ป่าแขงเหมือนกัน อยู่ทางทิศตะวันตกของหมู่บ้าน

(2) ห้วยน้ำเค็มเกิดจากภูพานคำตอนใต้ ไหลขนานกันลงมาสู่ห้วยน้ำเค็มสู่ป่าแขงแม่น้ำชี ห้วยนานี้อยู่ที่ทิศตะวันตกของบ้านโพนทอง และหมู่บ้านเปิดอีกด้วย

(3) ห้วยนาเกิดจากภูเขา "เขาเม็ง" ทางทิศตะวันตกไหลมาทางทิศตะวันออกสู่ป่าแขงเช่นทุกๆ ห้วยรวมกันแล้วไหลสู่แม่น้ำชีต่อไป

(4) ห้วยฝั่งไหลจากทางทิศเหนือลงสู่ใต้ป่าแขง แต่เป็นห้วยเล็กและสั้นด้วยอยู่ทางทิศตะวันออกของหมู่บ้านเปิดปัจจุบัน

ในบรรดาห้วยทั้งสิ้นนี้ บรรพบุรุษของเราชบวนแรก เห็นว่าที่ราบลุ่มลำห้วยนาเป็นที่เหมาะสมคงจะอุดมสมบูรณ์ เพราะเป็นดินเหนียว และเหนียวปนทรายบ้าง เหมาะแก่การปลูกข้าว และพืชอื่นๆ ด้วยจึงพากันกลับบ้านไปเอาญาติพี่น้องมาด้วยกันหลายๆ สิบคน และทุกๆ คนที่ได้มาดูก็เห็นพ้องกันตกลงเป็นเอกฉันท์

ขณะนั้น พ่อ-แม่ และพี่น้องบางส่วนของเราบ้านกุดแซ่ จึงพากันอพยพหลบหนีจากความอดอยากบากหน้ามาหาถิ่น และตั้งถิ่นฐานบ้านน้ำใหม่ในที่ราบลุ่มห้วยนาตั้งแต่บัดนั้น และพากันตั้งบ้านเรือนอยู่สันดอนแห่งหนึ่ง ริมฝั่งหนองแวงเรียกชื่อว่า "บ้านหนองแวงโพนทอง" เพราะมีโพนต้นทองเหลืองขึ้นอยู่ตามหนองนั้น ต่อมากาลเวลาก็ผลัดเปลี่ยนและหมุนเวียน คำว่า "หนองแวง" ก็ตกหล่นไป คงเหลือแต่คำว่า "บ้านโพนทอง" หรือ "พลทอง" บ้านพลทองนี้มีการทำนาและเลี้ยงสัตว์ดีมาก ทรัพยากรต่างๆ ก็มี เช่น ป่าไม้ ไม้ไผ่ ไม้โจด ตลอดปูปลา น้ำท่าบริบูรณ์ดี คุณพ่อ "ขุนธรรมเสนา" เป็นผู้ใหญ่ปกครองลูกบ้านด้วยขันติวิริยะและสุจริตธรรมเป็นอย่างดี ขึ้นต่อตำบลบ้านทุ่ม ขณะนั้นพ่อขุนหมื่นนิवासเป็นกำนัน ซึ่งตั้งอยู่ทางทิศเหนือของบ้านพลทองขึ้นไป และบ้านพลทองขณะนั้นคงเป็นบ้านเล็กๆ คงจะไม่เกิน ๔๐-๕๐ หลังคาเรือน โดยประมาณ หรือคาคะเน

บรรพบุรุษจำพวกแรกนี้ ที่ได้ดำริตรองถึงการดำรงชีพในอนาคตไม่ปรากฏนามคงจะเป็นรุ่นพี่ รุ่นพ่อ รุ่นปู่ หรือรุ่นปู่ทวดด้วยซ้ำไปก็ได้ ดังตำนานหรือพงศาวดารอำเภอทุ่มได้เขียนไว้ว่า คุณพ่อปาน ต้นตระกูล ชาญสุริย์เป็นนายอำเภอ ประจำอยู่อำเภอทุ่มระยะหนึ่ง และท่านได้เป็นบิดาของคุณพ่อหาญ คุณพ่อหาญเป็นบิดาของคุณพ่อสุริยะ คุณพ่อสุริยะ คุณพ่อสุริยะเป็นบิดาของคุณพ่อจารย์บัวพา และคุณพ่อจารย์นาม ชาญสุริย์ ดังนี้ โปรดได้สังเกตและพิจารณาเถิด

ต่อมาประมาณ พ.ศ. ๒๓๒๑ หรือ ๑๒ ปี ที่หมู่บ้านพลทองบังเอิญเกิดภัยพิบัติโรคระบาดและโรคติดต่อขึ้น ผู้คนก็แตกกระเจิงหลบภัย ทุกคนทุกครอบครัวไม่เป็นอันอยู่กันเกิดโกลาหลวุ่นวาย เกิดกระจัดกระจายไปทั่วทุกแห่งทุกหนและผู้คนในสมัยนั้นยังเชื่อเครื่องไสยกลางผีสาธิตเวทอาอยู่ มาก เลยเห็นว่าเป็นบ้านเข็ดบ้านขวาง เพราะสันดอนที่ปลูกบ้านยาวขวางตะวัน ถ้าขึ้นอยู่ต่อไปจะไม่อยู่เย็นเป็นสุข คงจะมีแต่ทุกพิษภัยเท่านั้นตามที่หมอธรรมและลำเยาว์ทำนายให้ ดังนั้นจึงพากันคิดค้นคว้าแสวงหาที่จะตั้งบ้านใหม่ไว้โรคาต่อไป ในปีเดียวกันนั้นยังมีหนุ่มคนหนึ่งไม่ปรากฏชื่อ เป็นนายพรานนกในหมู่บ้านพลทอง เคยข้ามห้วยน้ำเค็มมาyingงกเปิดที่หนองกลางดอนแห่งหนึ่ง ซึ่งปรากฏว่าเป็นซากบ้านเก่าๆ สมัยขอมครอบครองแผ่นดินถิ่นนี้ เพราะมันมีต้นโพธิ์ใหญ่ๆ และเศษอิฐเศษหินเก่าๆ ตามเนินดินบางแห่ง ขณะนี้มีป่านานาสาธิตขึ้นมากมายแล้ว เช่น จำพวกไผ่และโจด เป็นต้น ซึ่งสันดอนแห่งนี้ทอดยาวไปตามตะวันขึ้นและลง (ไม่ขวางตะวัน) หนองแห่งนี้เลยให้ชื่อว่า "หนองนกเปิด" เมื่อนกเปิดฝูงนี้บินจากที่แห่งหนึ่ง มันจะบินลงอีกแห่งหนึ่งซึ่งเป็นรางน้ำทางน้ำ ไหลจากทิศเหนือลงสู่ทิศใต้ไปบรรจบห้วยน้ำเค็มและมีบ้านร้างเล็กๆ บ้านหนึ่งอยู่ทางทิศตะวันออกเฉียงใต้เรียกว่า "ดอนบ้านบ่อ" ชาวบ้านบ่อนี้พากันกันเป็นคูเล็กๆ กันน้ำไว้เป็นหนองอาศัยแต่คราวโน้น ดังนั้นน้ำก็ยังขังค้างอยู่เป็นบางจุดที่ค่อนข้างลึก นั่นแหละนกเปิดป่าฝู่งนั้นมันจะบินลงแหล่งน้ำนี้ประจำ

พรานนกคนนี้เลยนำเรื่องที่ดินสันดอนและหนองน้ำแห่งนี้ที่ตนได้ประสบ ไปเล่าสู่ท่านพ่อขุนธรรมฯ ฟังท่านได้ฟังแล้วก็ติดใจใคร่จะเห็น จึงประชุมปรึกษากัน ตกลงเป็นเอกฉันท์จึงพากันมาสำรวจตรวจดู ที่แห่งนี้ ปรากฏว่าทุกๆ คนเห็นพ้องต้องกันว่าดีเหมาะสมและอุดมสมบูรณ์มากกว่าเดิม จึงพากันอพยพโยกย้ายจากถิ่นฐานบ้านพลทองจะร้าง สาวๆ จำยผญา และสุภาชิตอีสานว่า โอ-นอ อ้ายพี่เอี้ย ครั้นชิลย์ลิมน้องสั่งบ่อลี้ยงตั้งแต่บ้านเมืองเฮายังตั้งเที่ยง บาดท่าเฮาคอยเมืองเฮาเหยียง บาดท่าบ้านเฮา เหลืองเมืองเฮาหล่าง บาดท่าบ้านเมืองเฮาฮีฮ้าง เป็นอี่มะโหล่นโต้นเต้นชีวางน้องให้แกเฝ้า นออ้ายพี่เอี้ย

แล้วบรรพบุรุษของเราได้ตั้งชื่อหรือขนานนามบ้านใหม่นี้ว่า "บ้านหนองนกเป็ด" หลายปีหลายสมัยต่อๆ มา คำว่าหนองนกเลยตกไป ยังคงเหลือแต่คำว่า "เป็ด" เลยกลายเป็นบ้านเป็ดจนกระทั่งทุกวันนี้

ตำบลบ้านเป็ดแยกออกจากตำบลเมืองเก่า อ.เมือง จ.ขอนแก่น ก่อตั้งเป็นองค์การบริหารส่วนตำบลเมื่อปี พ.ศ.2539 เดิมตั้งอยู่ที่สถานีอนามัยตำบลบ้านเป็ด ปี พ.ศ.2540 ได้ย้ายที่ทำการมาอยู่ที่ปัจจุบัน และได้ยกฐานะเป็นเทศบาลตำบลเมื่อวันที่ 15 พฤศจิกายน 2547 เป็นตำบลที่ตั้งอยู่ในเขตการปกครองของอำเภอเมืองขอนแก่น ประกอบด้วย 23 หมู่บ้าน ได้แก่ หมู่ 1 บ้านเป็ด, หมู่ 2 บ้านเป็ด, หมู่ 3 บ้านเป็ด, หมู่ 4 บ้านโคกฟืนโปง, หมู่ 5 บ้านหัวทุ่ง, หมู่ 6 บ้านคำไฮ, หมู่ 7 บ้านกอก, หมู่ 8 บ้านหนองโจด, หมู่ 9 บ้านหนองขาม, หมู่ 10 บ้านคำไฮ, หมู่ 11 บ้านสันติสุข, หมู่ 12 บ้านกอกน้อย, หมู่ 13 บ้านพรสวรรค์, หมู่ 14 บ้านหัวทุ่งนคร, หมู่ 15 บ้านหนองขาม, หมู่ 16 บ้านแก่นพยอม, หมู่ 17 บ้านเดชา, หมู่ 18 บ้านเป็ด, หมู่ 19 บ้านก้งวาน, หมู่ 20 บ้านสุภัทรา, หมู่ 21 บ้านโคกฟืนโปง, หมู่ 22 บ้านแก่นทอง, หมู่ 23 บ้านไทรทอง

2.2.5.2 ลักษณะพื้นที่

ลักษณะภูมิประเทศโดยทั่วไปเป็นที่ราบสูง มีพื้นที่สูงทางด้านทิศเหนือบริเวณพื้นที่มหาวิทยาลัยขอนแก่น ลาดเทไปทางด้านทิศตะวันตกเฉียงใต้ซึ่งเป็นบริเวณที่ลุ่ม มีแหล่งแม่น้ำธรรมชาติขนาดใหญ่ที่สำคัญคือ บึงหนองโคตร บึงกี้ และแก่งน้ำต้อนซึ่งอยู่ตอนล่างสุด พื้นที่สูงกว่าระดับน้ำทะเลปานกลางโดยเฉลี่ย 153-203 เมตร เทศบาลตำบลบ้านเป็ด มีเนื้อที่ 45 ตารางกิโลเมตร หรือ 28,689 ไร่ อยู่ในพื้นที่อำเภอเมืองขอนแก่น จังหวัดขอนแก่น มีจำนวน 23 หมู่บ้าน

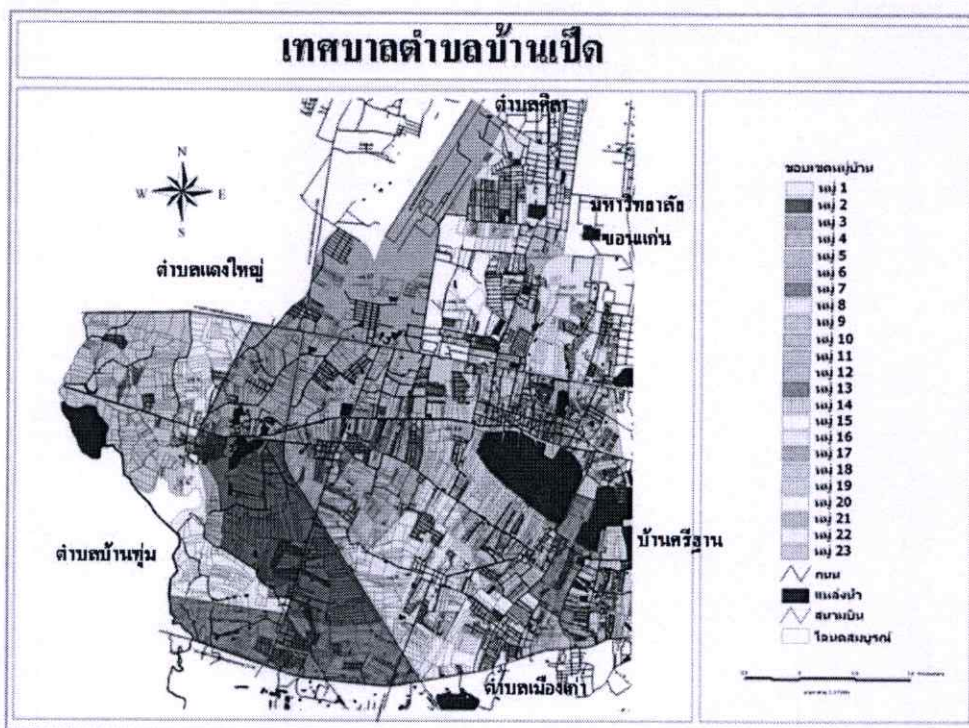
2.2.5.3 เขตพื้นที่

ทิศเหนือ ติดต่อ ต.แดงใหญ่, ตำบลศิลา และเทศบาลนครขอนแก่น

ทิศใต้ ติดต่อ ต.เมืองเก่า

ทิศตะวันออก ติดต่อ เทศบาลนครขอนแก่น

ทิศตะวันตก ติดต่อ ต.บ้านหว้า และตำบลบ้านทุ่ม

ภาพที่ 2.9 แผนที่เขตเทศบาลตำบล บ้านเป็ด อ.เมือง จ.ขอนแก่น

ที่มา : <http://www.skyscrapercity.com/showthread.php?t=202698&page=729>

[Online] 2555

2.2.5.4 อาชีพ

ประชากรประกอบอาชีพหลายอย่าง เช่น ทำการเกษตร รับราชการและอาชีพอื่นๆ เนื่องจากมีเขตติดต่อพื้นที่เทศบาลนครขอนแก่น ประชากรส่วนใหญ่มีอาชีพรับจ้าง เช่น ช่างปูน ช่างไม้ ช่างทาสี กรรมกรและรับจ้างทั่วไป

2.2.5.5 สาธารณูปโภค

(1) การโทรคมนาคม ยังไม่มีที่ทำการไปรษณีย์โทรเลขและสถานีโทรคมนาคมอื่นๆ

(2) การไฟฟ้า องค์การบริหารส่วนตำบลบ้านเป็ด อยู่ในเขตบริการไฟฟ้าส่วนภูมิภาคจังหวัดขอนแก่น ซึ่งผลิตกระแสไฟฟ้าจากพลังน้ำของเขื่อนอุบลรัตน์ และพลังงานความร้อนในเขตอำเภอน้ำพอง ทุกหมู่บ้านมีไฟฟ้าใช้ มีประชากรใช้ไฟฟ้าประมาณ 25,856 คน

(3) แหล่งน้ำธรรมชาติ

- ลำน้ำ, ลำห้วย 1 แห่ง
- บึง, หนอง และอื่น ๆ 11 แห่ง

2.2.5.6 การเดินทาง

นับว่ามีความสะดวกเนื่องจากมีถนนสายสำคัญตัดผ่าน ถนนภายในหมู่บ้านโดยทั่วไปอยู่ในสภาพใช้งานได้ดี ส่วนมากเป็นถนนคอนกรีต ถนนทางหลวงที่พาดผ่านเทศบาลตำบลบ้านเป็ด ได้แก่ ทางหลวงหมายเลข 12 (ขอนแก่น-ชุมแพ) ส่วนถนนสายสำคัญของหมู่บ้านจะเชื่อมต่อระหว่างหมู่บ้าน และมีรถยนต์โดยสารประจำทางอยู่หลายสายด้วยกัน ได้แก่

(1) รถยนต์โดยสารประจำทางบ้านหัวทุ่ง-คำไฮ สาย 2 (สีเหลือง) รับผู้โดยสาร บ้านหัวทุ่ง หมู่ที่ 5, 14 บ้านคำไฮ หมู่ที่ 6, 10 และบ้านโคกพันโง หมู่ที่ 4, 21

(2) รถยนต์โดยสารประจำทางบ้านกอก สาย 9 (สีฟ้า) รับผู้โดยสารบ้านกอก หมู่ที่ 7 บ้านกอกน้อย หมู่ที่ 12 และบ้านหนองโจด หมู่ที่ 8

(3) รถยนต์โดยสารประจำทางบ้านเปิด สาย 5 (สีเขียว) รับผู้โดยสารบ้านเปิด หมู่ที่ 1, 2, 3, 18

(4) รถยนต์โดยสารประจำทาง ร. 8 สาย 5 (สายสีเขียว) รับผู้โดยสารบ้านสันติสุข หมู่ที่ 11 บ้านแก่นทอง หมู่ที่ 22 และบ้านสุภัทรา หมู่ที่ 20

(5) รถยนต์โดยสารปรับอากาศ สาย 15 (บ้านแวมอง - หมู่บ้านเดชา) รับผู้โดยสารตามเส้นทางถนนมะลิวัลย์

(6) รถยนต์โดยสารประจำทาง สาย 11(สีขา) รับผู้โดยสารผ่านหมู่บ้านหนองขาม หมู่ที่ 9, 15

(ที่มา : <http://www.thaitambon.com/tambon/400115, 2555>)

2.2.5.7 จำนวนประชากร ตำบลบ้านเปิด

มีจำนวนครัวเรือนทั้งสิ้น 20,384 ครัวเรือน มีประชากรทั้งสิ้น 38,737 คน มีความหนาแน่นเฉลี่ย 860 คน / ตารางกิโลเมตร ประชากรมีรายได้เฉลี่ย 99,572 บาท / ปี

2.2.5.8 สภาพทางสังคม

ตารางที่ 2.3 สถานศึกษา ต.บ้านเปิด

วิทยาลัยพยาบาลบรมราชชนนีขอนแก่น	1	แห่ง
โรงเรียนประถมศึกษา	5	แห่ง
โรงเรียนมัธยมศึกษา	2	แห่ง
สถาบันพัฒนาฝีมือแรงงาน	1	แห่ง
ศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก	2	แห่ง
โรงเรียนการศึกษาคนตาบอด	1	แห่ง
ที่อ่านหนังสือประจำหมู่บ้าน	1	แห่ง
สถานที่ออกกำลังกาย	18	แห่ง
สถานที่พักผ่อนหย่อนใจ	8	แห่ง

ที่มา : จากศูนย์ข้อมูลประเทศไทย สืบค้นเมื่อวันที่ 1 มีนาคม 2557

ตารางที่ 2.4 การศึกษาสถาบันและองค์กรทางศาสนาตำบลบ้านเปิด

วัด / สำนักสงฆ์	17	แห่ง
โบสถ์	7	แห่ง

ที่มา : จากศูนย์ข้อมูลประเทศไทย สืบค้นเมื่อวันที่ 1 มีนาคม 2557

ตารางที่ 2.5 วัฒนธรรม ประเพณี และกิจกรรมที่สำคัญตำบลบ้านเปิด

1	งานบุญมหาชาติประจำปี	ประมาณเดือน	กุมภาพันธ์ - เมษายน
2	งานประเพณีสงกรานต์	ประมาณเดือน	เมษายน
3	งานบุญบั้งไฟประจำปี	ประมาณเดือน	พฤษภาคม - มิถุนายน
4	งานประเพณีแห่เทียนเข้าพรรษา	ประมาณเดือน	กรกฎาคม
5	งานประเพณีลอยกระทง	ประมาณเดือน	พฤศจิกายน
6	งานบ้านเปิดมินิมารรathon	ประมาณเดือน	ธันวาคม

ที่มา : จากศูนย์ข้อมูลประเทศไทย สืบค้นเมื่อวันที่ 1 มีนาคม 2557

ตารางที่ 2.6 สาธารณสุขตำบลบ้านเปิด

1	สถานีอนามัยประจำตำบล / หมู่บ้าน	1	แห่ง
2	ศูนย์บริการสาธารณสุขเทศบาลตำบลบ้านเปิด	1	แห่ง
3	ร้านขายยาแผนปัจจุบัน	18	แห่ง
4	คลินิก	10	แห่ง

ที่มา : จากศูนย์ข้อมูลประเทศไทย สืบค้นเมื่อวันที่ 1 มีนาคม 2557

ตารางที่ 2.7 ความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สินตำบลบ้านเปิด

1	สถานีตำรวจภูธรบ้านเปิด	1	แห่ง
2	กลุ่ม อ.ป.พ.ร.	231	คน
3	รถบรรทุกน้ำดับเพลิง	3	คัน
4	รถตรวจการ (สายตรวจ)	2	คัน

ที่มา : จากศูนย์ข้อมูลประเทศไทย สืบค้นเมื่อวันที่ 1 มีนาคม 2557

ภาพที่ 2.10 โรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบลบ้านเปิด

ที่มา : อภิถัญญา อาษาราช ถ่ายเมื่อวันที่ 20 มีนาคม 2557

ภาพที่ 2.11 ลักษณะบ้านเรือนผู้สูงอายุโดยทั่วไปตำบลบ้านเป็ด
ที่มา : อภิญญา อาชาราช ถ่ายเมื่อวันที่ 20 มีนาคม 2557

ภาพที่ 2.12 ลักษณะบ้านเรือนและเครื่องเรือนผู้สูงอายุโดยทั่วไปในตำบลบ้านเป็ด
ที่มา : อภิญญา อาชาราช ถ่ายเมื่อวันที่ 20 มีนาคม 2557

ภาพที่ 2.13 ลักษณะบ้านเรือนโดยทั่วไปในตำบลบ้านเป็ด
ที่มา : อภิญญา อาชาราช ถ่ายเมื่อวันที่ 20 มีนาคม 2557

2.2.6 พื้นที่ทำการศึกษ บ้านกุดกว้าง ต.เมืองเก่า

2.2.6.1 ประวัติศาสตร์ความเป็นมาตำบลเมืองเก่า

เมืองเก่าก่อนที่จะมีการจัดตั้งเป็นตำบลมีประวัติความเป็นมาอันยาวนาน ซึ่งเริ่มต้นครั้งเมื่อ พ.ศ.2322 กรุงสยามได้รับชนะอาณาจักรลาว ก็ได้กวาดต้อนผู้คนชาวลาวและขุนนางชาวลาว อพยพ มาอยู่ที่กรุงธนบุรีซึ่งเป็นเมืองหลวง ในจำนวนขุนนางที่ถูกกวาดต้อนมาอยู่กรุงธนบุรีนั้น มีนางคำ แ่วน บุตรสาวคนโตของท้าวพันหรือ “เพี้ยเมืองแพน” ซึ่งรับราชการอยู่ที่เมืองสุระคม ตั้งอยู่ทางเหนือ ของนครเวียงจันทร์ ในปีต่อมาลูกขุนนางสาวนาม “นางคำแ่วน” ก็ได้กลายเป็นพระสนมเอกของ เจ้าพระยามหากษัตริย์ศึก

สามปีต่อมา พ.ศ.2325 เจ้าพระยามหากษัตริย์ศึก ได้ขึ้นครองราชย์เป็นรัชกาลที่ 1 แห่ง กรุงรัตนโกสินทร์ จึงมีนโยบายจัดตั้งเมืองเพิ่มขึ้นเพื่อให้อาณาจักรเป็นปึกแผ่นและเพิ่มจำนวน ส่วย บรรณาการมากขึ้น ท้าวเพี้ยเมืองแพน แห่งเมืองสุระคม แขวงเวียงจันทร์ ได้ทราบข่าวว่านางคำแ่วน บุตรสาวของตนได้เป็นเจ้าจอมในรัชกาลที่ 1 จึงได้พาสมัครพรรคพวกไพร่พลข้ามแม่น้ำโขงมาพัก อาศัยอยู่ในเขตเมืองสุวรรณภูมิ คือ บริเวณบ้านโนนทอง ริมหนองขอนแก่น เจ้าจอมคำแ่วนขณะนั้น เป็นสนมเอกรัชกาลที่ 1 พระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลกมหาราช ได้กราบบังคมทูลกรุณา ขอให้ท้าวเพี้ยเมืองแพน บิดาของตนให้เป็นเจ้าเมืองขอนแก่น ขึ้นตรงกับเมืองนครราชสีมา นี่คือการ กำเนิดของตำบลเมืองเก่า จังหวัดขอนแก่น ซึ่งเป็นศูนย์กลางภาคอีสานในเวลาต่อมา

ชุมชนเมืองเก่าหรือในอดีตเรียกว่าบ้านหนองขอนแก่น ขรแก่น เป็นชุมชนเล็กๆ ซึ่งมีอยู่เดิม ก่อนแล้วเป็นชุมชนที่ประกอบอาชีพ กลสิกรรมทำนา ทำไร่ ทำสวน บริเวณริมบึง ขรแก่น เป็นป่าครึม เต็มไปด้วย ต้นหมาก ต้นมะพร้าว ที่อุดมสมบูรณ์ มีหมู่บ้านเล็กๆ ที่อยู่ริมบึงขรแก่น มีบ้านโนนทอง บ้านโนนหันและบ้านพระลับ

ปี พ.ศ. 2332 จึงโปรดเกล้าฯ ให้ท้าวเพี้ยเมืองแพนเป็นเจ้าเมืองขรแก่นได้ก่อสร้างวัดขึ้น จำนวน 3 วัด ตามประเพณีการปกครอง, วัดเหนือ คือวัดหนองแวงวัดกลาง ซึ่งนิยมสร้างติดกับจวน เจ้าเมือง, วัดธาตุโนนทอง หรือชาวบ้านเรียกต่อมาว่าวัดธาตุ ซึ่งแต่ละวัดมีบทบาทหน้าที่ต่างกัน

ปี พ.ศ.2439 เจ้าจอมคำแ่วนทำความดีความชอบ จึงได้รับโปรดเกล้าเป็นท้าวเสือ เห็นว่า เมืองขอนแก่น ได้ทดลองทำราชการส่งส่วยต่อเมืองนครราชสีมา เป็นเวลาพอสมควรแล้วรัชกาลที่ 1 จึงได้โปรดเกล้าฯ ตั้งเมืองขอนแก่น ขึ้นตรงต่อกรุงเทพมหานคร และได้แต่งตั้งท้าวเพี้ยเมือง แพน เป็น “พระนครศรีบริรักษ์” เจ้าเมืองขอนแก่น ในปี พ.ศ.2340 หลังจากก่อตั้งเมืองขอนแก่น ชุมชนและหมู่บ้านต่างๆ ก็ได้เกิดขึ้นอย่างมากมาย ไม่ว่าจะเป็นชุมชนบ้านดอนบม บ้านกุดกว้าง บ้าน พระลับ โดยเฉพาะชุมชนเมืองเก่า ซึ่งเป็นแหล่งก่อตั้งเมือง ก็มีคนหนาแน่นขึ้น

ปี พ.ศ.2434 ท้าวเพี้ยเมืองแพนถึงแก่กรรมและมีได้มีใครสืบทอดเป็นเจ้าเมือง เนื่องจาก ท้าวจามซึ่งเป็นบุตรชายได้เสียชีวิตก่อนหน้าแล้ว จึงแต่งตั้งท้าวคำบัง ซึ่งเป็นบุตรเขยท้าวเพี้ยเมือง แพน เป็นเจ้าเมืองต่อมา และโปรดเกล้าฯ แต่งตั้งเป็น “พระนครศรีบริรักษ์” ที่ 2 ต่อมาท้าวคำยวง หลานของท้าวเพี้ยเมืองแพนเสียชีวิตก่อนท้าวคำยวงมีถิ่นกำเนิด เป็นคนบ้านดอนพันชาติ จึงย้ายเมือง ไปอยู่ดอนพันชาติ บริเวณบ้านโนนเมือง อำเภอโกสุมพิสัย จังหวัดมหาสารคาม ปัจจุบันได้รับแต่งตั้ง เป็น “พระนครศรีบริรักษ์” ที่ 3 ในปี พ.ศ.2378

ท้าวหนู ซึ่งเป็นบุตรของท้าวจามหลานของท้าวเพี้ยเมืองแพน ถึงแม้จะไม่ได้แต่งตั้งเป็น อุปราชก็ได้ขึ้นครองเมืองต่อจากท้าวคำยวง ในปี พ.ศ.2378 และได้โปรดเกล้าฯ เป็น “พระนครศรี บริรักษ์” ที่ 4 ท้าวอินซึ่งเป็นบุตรของท้าวคำยวงเจ้าเมืองคนที่ 3 ได้ขึ้นเป็นเจ้าเมืองและได้ย้ายเมือง

กลับมาอยู่ที่ บ้านโนนทัน ทางทิศตะวันออกของเมืองขอนแก่น ในปัจจุบัน และรับทำอุ้งเป็นหลวงศรีวงศ์ เป็นผู้ช่วยเจ้าเมืองขอนแก่นในปัจจุบัน ทำอุ้งซึ่งเป็นพี่ชายทำอุ้ง เป็นอุปราช และได้โปรดเกล้าฯ แต่งตั้งทำอุ้งเป็น “พระนครศรีบริรักษ์” ที่ 5 ต่อมาทำอุ้งซึ่งเป็นพี่ชายทำอุ้งก็ได้เป็นเจ้าเมืองขอนแก่น ทำอุ้งจันทพู ซึ่งเป็นราชบุตรได้ถึงแก่กรรม จึงแต่งตั้งทำอุ้งซึ่งเป็นเพียงผู้ช่วยเจ้าเมือง เป็นราชบุตรแทนเพื่อต้องการให้ทำอุ้งนำทัพจากเมืองขอนแก่นไปตีทัพฮ่อที่บุก หลวงพระบางและนครเวียงจันทร์ ตามพระบรมราชของ รัชกาลที่ 5 พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว

ทำอุ้งได้นำทัพจากเมืองขอนแก่นไปตีทัพฮ่อจนได้รับชัยชนะถึง 3 ครั้ง และได้รับความดีความชอบ รัชกาลที่ 5 จึงโปรดเกล้าฯ แต่งตั้งทำอุ้ง เป็น พระยานครศรีบริรักษ์ ซึ่งเป็นตำแหน่งที่เหนือกว่าพระนครศรีบริรักษ์ (ทำอุ้ง) ซึ่งถือว่าเมืองขอนแก่นขณะนั้นมีเจ้าเมืองอยู่ 2 ท่าน เคยมีปฏิปัติมาก่อนเป็นการปกครองแบบประเทศราชกับนครหลวงพระบาง ทำอุ้งได้ถือแก่กรรมในปี พ.ศ. 2424 ทำอุ้งก็ได้เป็นเจ้าพระยาเมืองเพียงท่านเดียว จากบ้านโนนทันมาตั้งเมืองอยู่ที่บ้านดอนบมริมแม่น้ำชี ได้ก่อตั้งจวนเจ้าเมือง และวัดเหนือ วัดกลาง วัดใต้ ตามประเพณีก่อตั้งเมืองแต่โบราณ และมีการค้าขายกับต่างเมืองโดยทางน้ำ โดยใช้แม่น้ำชีเป็นทางสัญจรไปมา

เนื่องจากทำอุ้งศรีสุราช เป็นราชวงศ์ของทำอุ้ง “พระนครศรีบริรักษ์” ที่ 6 ขอเลื่อนเป็นอุปราชได้ จึงขอแยกเมืองไปตั้งอยู่ที่บริเวณ บ้านทุ่ม ห่างจากบ้านดอนบม 16 กิโลเมตร ตั้งบันทึกในเอกสารรายงานต่อข้าหลวงต่างพระองค์สำเร็จราชการมณฑล มีความขัดแย้งระหว่าง 2 เมือง มีการแย่งไพร่พลเพื่อเก็บส่วย มีการร้องเรียนซึ่งกันและกันไปยัง กรุงเทพมหานครมากมายจนในที่สุด พลตรีกรมหลวงประจักษ์ศิลปาคม จึงเกลี้ยกล่อมหาข้อยุติ ซึ่งในขณะนั้นเริ่มมีการปฏิรูประบบบริหารราชการแผ่นดินบ้างแล้ว โดยให้ทำอุ้ง หรือ “พระยานครศรีบริรักษ์” ที่ 7 ย้ายเมืองจากบ้านดอนบมไปอยู่บ้านทุ่ม และเป็นเจ้าเมืองโดยให้ ทำอุ้งศรีสุราช เป็นอุปราช

ต่อมา รัชกาลที่ 5 มีนโยบายจะก่อสร้างทางรถไฟและสายโทรเลขไปตามหัวเมืองต่าง ๆ ซึ่งสายโทรเลขและทางรถไฟจะผ่านทางเมืองพลและบ้านท่าพระ จึงมีการย้ายเมืองมาอยู่ที่บ้านเมืองเก่า เช่นเดิมในขณะเดียวกันมีการจัดรูป แบบการปกครองแบบใหม่ หัวเมืองต่าง ๆ ไม่ว่าจะเป็นเมือง เมืองภูเวียง เมืองชนบท เมืองมัญจาคีรี เมืองน้ำพองน้อย เมืองขรแก่น ก็รวมกันเป็นจังหวัด โดยยุบหัวเมืองต่างๆ ให้เป็นอำเภอ ส่วนขอนแก่นให้เป็นจังหวัด หมู่บ้านเล็กหมู่บ้านน้อยก็รวมกันเป็นตำบล บ้านโนนทัน บ้านโนนทอง บ้านพระลับ บ้านดอนบม บ้านกุดกว้าง ให้เป็นตำบลเมืองเก่า ซึ่งเป็นสถานที่ก่อตั้งเมือง กำเนิดเป็นตำบลเมืองเก่าตั้งแต่บัดนั้นเป็นต้นมา

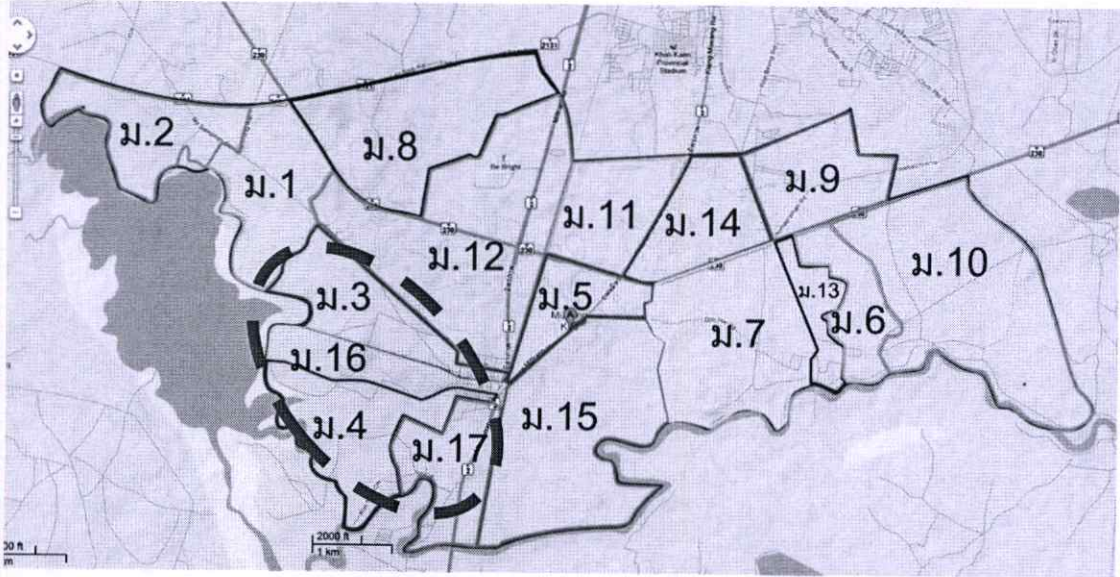
2.2.6.2 ข้อมูลทั่วไป

(1) ที่ตั้ง เทศบาลตำบลเมืองเก่า ตั้งอยู่ทิศใต้ของอำเภอเมืองขอนแก่น มีอาณาเขตติดต่อ ดังต่อไปนี้

ทิศเหนือ	ติดเขตเทศบาลนครขอนแก่นและเขตเทศบาลตำบลบ้านเป็ด
ทิศใต้	ติดกับเขตเทศบาลตำบลท่าพระ และองค์การบริหารส่วนตำบลดอนหัน
ทิศตะวันออก	ติดกับเขตเทศบาลตำบลพระลับ
ทิศตะวันตก	ติดกับเขตองค์การบริหารส่วนตำบลบ้านหว้า และ อบต.ดอนช้าง

(2) เนื้อที่มีพื้นที่ทั้งหมด 24,718 ไร่ (39.54 ตารางกิโลเมตร)

ภูมิประเทศ เป็นที่ราบ และราบลุ่ม มีแม่น้ำชีไหลผ่านบริเวณทิศใต้ของพื้นที่ และเป็นแนวแบ่งเขตระหว่างตำบลเมืองเก่า และตำบลท่าพระ
 อาชีพ ประชากรส่วนใหญ่มีอาชีพรับจ้าง รองลงมาภาคการเกษตรกรรม และ
 อาชีพค้าขาย

ภาพที่ 2.14 แผนที่แสดงอาณาเขตตำบลเมืองเก่า และพื้นที่ทำการศึกษاب้านกุดกว้าง
 ที่มา : จากศูนย์ข้อมูลประเทศไทย สืบค้นเมื่อวันที่ 1 มีนาคม 2557

ภาพที่ 2.15 ลักษณะบ้านเรือนและเครื่องเรือนในชีวิตประจำวันผู้สูงอายุ บ้านกุดกว้าง
 ที่มา : อภิญญา อาชาราช ถ่ายเมื่อวันที่ 20 มีนาคม 2557

2.2.7.3 อาณาเขตตำบล

ทิศเหนือ ติดต่อ ต.บ้านเหล่า อ.บ้านฝาง และ ต.บ้านห้วย อ.เมือง จ.ขอนแก่น

ทิศใต้ ติดต่อ ต.ท่าศาลา อ.มัญจาคีรี จ.ขอนแก่น

ทิศตะวันออก ติดต่อ ต.ขามป้อม อ.พระยีน และ ต.ท่าศาลา อ.มัญจาคีรี จ.ขอนแก่น

ทิศตะวันตก ติดต่อ ต.คำแคน อ.มัญจาคีรี จ.ขอนแก่น

2.2.7.4 ประชากรในตำบล

จำนวนประชากรของตำบล : จำนวนประชากรทั้งสิ้น 5,253 คน จำนวนผู้สูงอายุ 786 คน
(ที่มา : ศูนย์ข้อมูลประเทศไทย สืบค้นเมื่อวันที่ 1 มีนาคม 2560)

2.2.7.5 อาชีพของตำบล

ข้อมูลอาชีพของตำบล : อาชีพหลัก ทำนา

อาชีพเสริม แปรรูปผลิตภัณฑ์จากมะม่วง, ใบหม่อน, เห็ด ,ทำผ้ากันสาด ค้าขาย,เลี้ยงสัตว์

ภาพที่ 2.16 แผนที่ ต.พระยีน อ.พระยีน

ที่มา : <http://www.amphoe.com/view.php?file=map1197903948&path=picture/5>

[Online] 2555

ภาพที่ 2.17 ลักษณะบ้านเรือนและเครื่องเรือนในชีวิตประจำวันผู้สูงอายุ ตำบลพระยืน
ที่มา : อภิญญา อาชาราช ถ่ายเมื่อวันที่ 20 มีนาคม 2557

2.3 การออกแบบสภาพแวดล้อมและเครื่องเรือนสำหรับผู้สูงอายุ

2.3.1 แนวคิดการจัดสภาพแวดล้อมสำหรับผู้สูงอายุ

การจัดสภาวะแวดล้อมมีความสำคัญกับผู้สูงอายุเป็นอย่างมาก เนื่องจากผู้สูงอายุมีความสามารถในการควบคุมสภาวะแวดล้อมลดลง (ศศิพัฒน์ ยอดเพชร, 2544) ไม่ว่าจะเป็นความสามารถในการทนต่อความกดดันความเครียดต่างๆ รวมถึงการโยกย้ายจากที่อยู่อาศัยที่ไม่พึงประสงค์ซึ่งเหล่านี้จะทำให้เกิดปัญหาและมีผลกระทบทั้งทางร่างกาย สังคมและจิตใจของผู้สูงอายุ

การจัดหรือปรับเปลี่ยนสภาวะแวดล้อมนั้น หมายถึง การวางแผน และการแทรกแซงต่างๆ เพื่อก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงในสภาวะแวดล้อม ซึ่งครอบคลุมในทุกๆ เรื่องที่มีผลกระทบกับปัจเจกบุคคล นับตั้งแต่การก่อสร้างบ้านเรือน การออกแบบตกแต่งภายใน การจัดเครื่องอำนวยความสะดวกในการดำเนินชีวิตต่างๆ การแต่งกาย การเมือง การปกครอง ทั้งนี้วัตถุประสงค์เพื่อให้บุคคลเกิดการปรับเปลี่ยนและพัฒนาสิ่งใหม่ขึ้นมาเพื่อนำไปสู่สิ่งที่ดี และเหมาะสมยิ่งขึ้น ซึ่งการจัดสภาวะแวดล้อมให้เหมาะสมสำหรับผู้สูงอายุนั้น ควรเอื้อต่อการดำรงชีวิตของผู้สูงอายุในสภาวะแวดล้อมทั้ง 3 ส่วนคือ

2.3.1.1 สภาวะแวดล้อมส่วนบุคคล (Individual Environment)

ควรปรับเปลี่ยนสภาวะแวดล้อมเพื่อให้ผู้สูงอายุมีส่วนร่วมในกิจกรรมต่างๆ มากยิ่งขึ้น ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับภาวะเสื่อมถอย การผิดปกติ และสภาพปัญหาที่ผู้สูงอายุประสบอยู่ เช่น ผู้สูงอายุที่มีปัญหาทางสายตาควรจัดให้มีแว่นตา หรือผู้ที่มีปัญหาในการทรงตัวควรจัดให้มีไม้เท้าช่วยในการทรงตัวและการเดิน ผู้สูงอายุที่มีอาการซึมเศร้าอาจเกิดจากสภาวะแวดล้อมในบ้านที่มีแสงสว่างน้อย ขาดสีสันทันทีไร้มติและราบเรียบเกินไป ทำให้ผู้ที่มีสภาพปัญหาทางด้านจิตใจอยู่แล้วเกิดความรู้สึกหดหู่มากยิ่งขึ้น นอกจากนั้นสิ่งที่คนทั่วไปค่อนข้างละเลย คือ เครื่องตกแต่งบ้านหรืออุปกรณ์ที่ทำให้ผู้สูงอายุรู้สึกไม่สะดวก และอาจเกิดอันตรายได้ เช่น ประตูที่หนัก โต๊ะที่ตั้งขวาง ทางเดิน ปลั๊กไฟที่มีสภาพชำรุด การวางของไม่เป็นที่เป็นทาง สิ่งเหล่านี้ควรได้รับการปรับปรุงเช่นเดียวกัน

2.3.1.2 สภาวะแวดล้อมทางสังคม (Social Environment)

ควรเน้นการจัดสภาวะแวดล้อมที่เหมาะสมสำหรับการมีปฏิสัมพันธ์กับผู้อื่น เป็นการส่งเสริมให้ผู้สูงอายุมีส่วนร่วมในกิจกรรม หรือแม้แต่การพูดคุยเพื่อเสริมสร้างกำลังใจ ดังนั้นการดำเนินงานเตรียมที่อยู่อาศัยให้กับผู้สูงอายุ หรือการดำเนินงานระหว่างวิศวกร สถาปนิก มณฑนากร ครอบครัวยุ และผู้สูงอายุควรมีการประสานงานกันเพื่อให้เกิดผลตามวัตถุประสงค์ดังกล่าว เช่น การมีมุมเครื่องดื่มหรือมุมหนังสือในห้องพักของผู้สูงอายุ จะทำให้ผู้สูงอายุที่เจ็บป่วยเรื้อรัง หรือเคลื่อนไหวลำบากได้มีการดื่มเครื่องดื่มพร้อมการสนทนากับเพื่อนฝูงในห้อง การมีกระดานหมากรุก หรือเกมอื่นๆ ไว้ในห้องเมื่อมีผู้มาเยี่ยมเยียนทำให้ผู้สูงอายุสามารถผ่อนคลายโดยการเล่นเกมชนิดนั้นกับเพื่อนฝูงได้ กรณีมีผู้สูงอายุที่เจ็บป่วยไม่สามารถลุกนั่งได้ ควรจัดวางเก้าอี้ที่ทำให้แขนงั่งเรียงกันด้านเดียว จะทำให้ผู้สูงอายุหันหน้าพูดคุยได้สะดวก สามารถมีปฏิสัมพันธ์กับทุกคน ดีกว่าการจัดที่นั่งเป็นวงกลมรอบตัวผู้สูงอายุ ซึ่งทำให้ผู้สูงอายุต้องหัน หรือพลิกตัวพูดคุยกับแต่ละคนอย่างยากลำบาก

2.3.1.3 สภาวะแวดล้อมทางกายภาพ (Physical Environment)

ควรให้ความสนใจในเรื่องความมั่นคงปลอดภัยของผู้สูงอายุ นอกเหนือจากความสวยงาม ตัวอย่างเช่น ผู้สูงอายุที่เดินไม่สะดวกอาจลื่นหกล้มได้หากทางเดินไม่มีที่เกาะยึด หรือพื้นห้องน้ำอยู่ในสภาพที่ลื่นมาก เก้าอี้ล้อเลื่อนไม่สามารถใช้งานได้หากไม่มีทางลาดยาว หรือทางเดินไม่มีแสงสว่างที่เพียงพอ นอกจากนี้ การจัดอุปกรณ์ตกแต่งบ้านก็มีผลต่อสุขภาพจิตใจของผู้สูงอายุเช่นกัน มีผู้ศึกษาและพบว่า การจัดเก้าอี้ที่นั่งให้หันหน้าชนกัน การใช้โต๊ะกลมมากกว่าโต๊ะสี่เหลี่ยมมีส่วนช่วยให้ผู้สูงอายุมีการสนทนา พูดคุยกับผู้อื่นได้มากขึ้น

สภาวะแวดล้อมเป็นองค์ประกอบสำคัญของการดำเนินชีวิตของผู้สูงอายุมากกว่าวัยอื่นๆ ดังนั้น เพียงการปรับเปลี่ยนสภาวะแวดล้อมของผู้สูงอายุให้เหมาะสม โดยใส่ใจในทุกรายละเอียดข้างต้น ไม่ว่าจะเป็นสภาวะแวดล้อมส่วนบุคคล สภาวะแวดล้อมทางสังคม หรือสภาวะแวดล้อมทางกายภาพ จะช่วยป้องกัน ลด และแก้ไขปัญหาก็อาจเกิดขึ้นกับผู้สูงอายุได้เป็นอย่างดี ซึ่งการปรับเปลี่ยนนี้ต้องคำนึงถึงความแตกต่างของผู้สูงอายุแต่ละคนประกอบด้วย โดยเฉพาะผู้สูงอายุที่ทุพพลภาพ

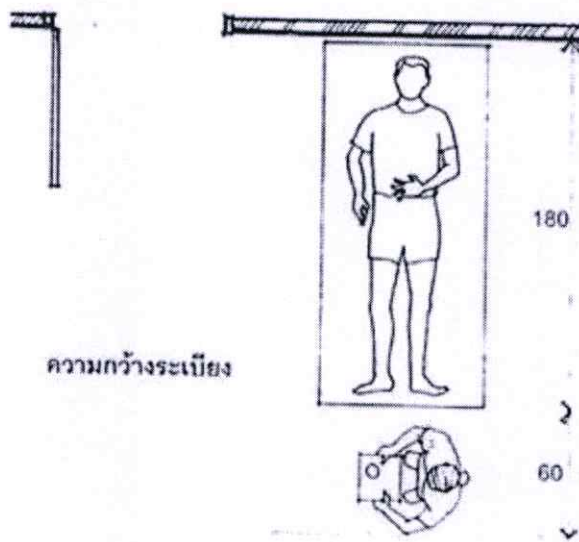
2.3.2 พื้นที่ภายในอาคาร

พื้นที่ภายในอาคารสำหรับผู้สูงอายุ ควรมีมาตรฐานขั้นต่ำในด้านการกำหนดขนาดพื้นที่ที่กำหนดพื้นที่ใช้สอย ดังต่อไปนี้

2.3.2.1 การกำหนดขนาดพื้นที่ บ้านควรมีพื้นที่นั่งพักผ่อน นันทนาการและรับประทานอาหาร (Communal Space) แยกออกจากห้องพักแต่ละห้องโดยไม่นับรวมพื้นที่ทางเดินและโถงทางเข้าอย่างน้อย 4.1 ตารางเมตรต่อผู้พักอาศัย 1 คน ส่วนห้องพักเดี่ยวที่สร้างขึ้นใหม่ เปลี่ยนแปลงการใช้งาน หรือต่อเติมใหม่ มีพื้นที่ห้องที่สามารถใช้สอยได้อย่างน้อย 12 ตารางเมตร ในห้องพักรวมไม่สามารถพักอาศัยร่วมกันได้เกิน 2 คน โดยผู้พักอาศัยจะต้องเห็นด้วยกับการพักห้องพักรวมและห้องพักรวมควรมีไม่เกิน ร้อยละ 20 ของห้องพักทั้งหมด โดยในห้องพักมีพื้นที่ห้องที่สามารถใช้สอยได้อย่างน้อย 16 ตารางเมตร

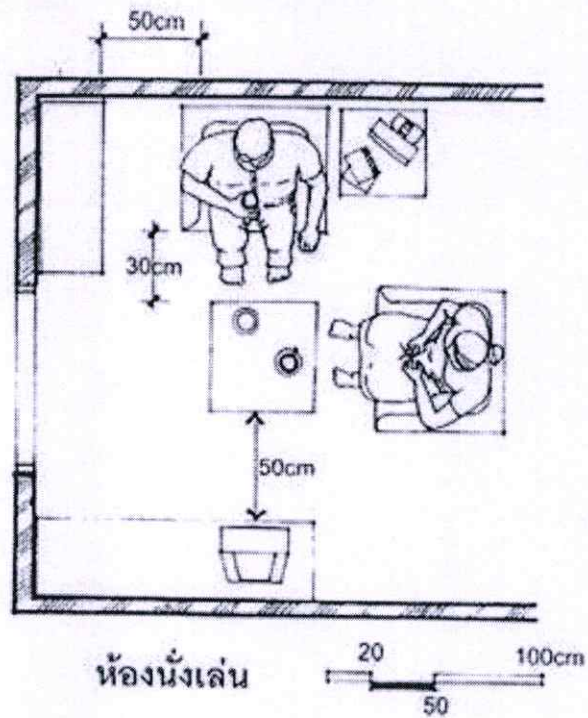
2.3.2.2 การกำหนดพื้นที่ใช้สอย มีห้องน้ำในพื้นที่ส่วนกลางอย่างน้อย 1 ห้อง ที่ผู้สูงอายุสามารถเข้าถึงได้ ในระยะ 12 เมตรจากห้องอาหาร มีห้องน้ำพิเศษที่มีผู้ช่วยอาบน้ำได้ 1 ห้องต่อ 8 คน และห้องน้ำที่อย่างต่ำมีโถส้วมและอ่างล้างมือให้บริการต่อ 1 คน ในการกำหนดพื้นที่ใช้สอยพื้นที่ภายในอาคาร สามารถออกแบบตามพื้นที่ใช้สอยได้ดังนี้

(1) ห้องนอน ผู้สูงอายุส่วนใหญ่จะใช้พื้นที่ภายในห้องนอนมากกว่าคนในวัยอื่นๆ ดังนั้นพื้นที่ใช้สอยภายในบริเวณห้องนอนที่มีความกว้างเพียงพอเป็นสิ่งจำเป็นอย่างยิ่งสำหรับผู้สูงอายุ การกำหนดพื้นที่ใช้สอยภายในห้องนอนนอกจากจะมีพื้นที่สำหรับวางเตียงนอนแล้วยังต้องมีพื้นที่ว่างสำหรับกิจกรรมส่วนตัวด้วย โคนเตียงนอนควรมีความยาวไม่น้อยกว่า 180 เซนติเมตร มีพื้นที่กว้าง 60 เซนติเมตร ด้านปลายเตียง และมีพื้นที่ห่างระหว่างเตียงและผนังเพื่อง่ายสำหรับการลุกนอนและทำเตียง ดังภาพ

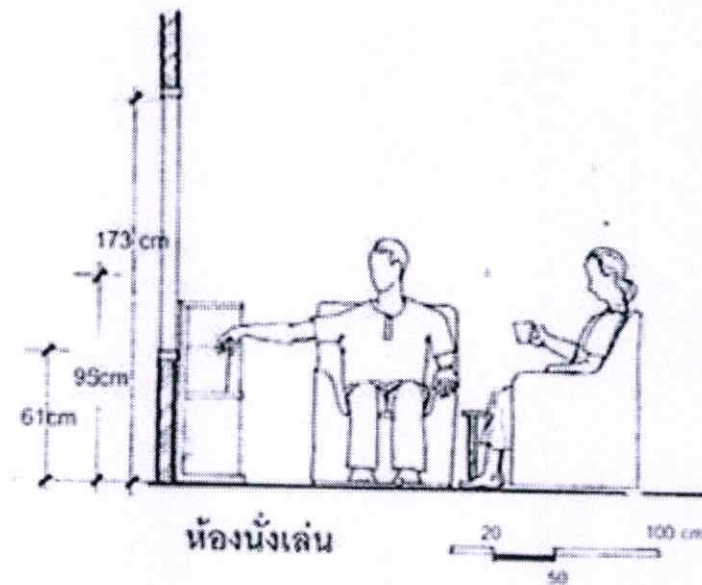
ภาพที่ 2.18 ความกว้างระเบียบที่สามารถนอนได้
ที่มา : การยศาสตร์ และกายวิภาคเชิงกล (2548)

(2) ห้องนั่งเล่น (ระเบียบ) ผู้สูงอายุจะใช้เวลาส่วนใหญ่ในแต่ละวันอยู่ในห้องนั่งเล่นมากที่สุด ดังนั้นการจัดพื้นที่ภายในห้องนั่งเล่น ควรมีเกณฑ์ขนาดต่ำสุด ดังนี้ ระยะห่างอย่างน้อย 30 เซนติเมตรสำหรับใช้โต๊ะ ระยะห่างอย่างน้อย 50 เซนติเมตร สำหรับการวางโทรทัศน์ ซึ่งต้องตรงกับพื้นที่นั่งหลักของห้อง และระยะห่างอย่างน้อย 50 เซนติเมตรสำหรับเฟอร์นิเจอร์ ส่วนระดับสายตาในการออกแบบห้องนั่งเล่นและระเบียบมีรายละเอียดตามภาพ

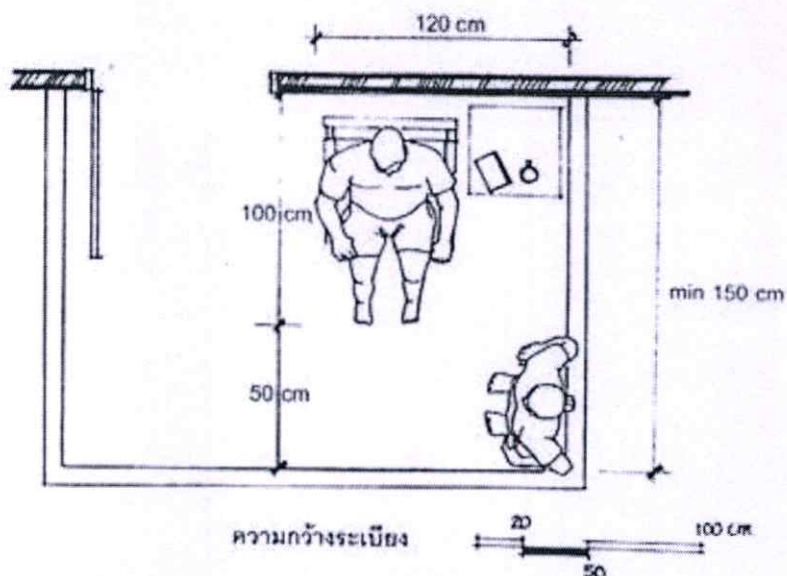
ภาพที่ 2.19 ระยะในห้องนั่งเล่น เป็นระยะที่กำหนดการเอื้อมมือ เพื่อหยิบของที่สะดวจากชั้น

ที่มา : การยศาสตร์ และกายวิภาคเชิงกล (2548)

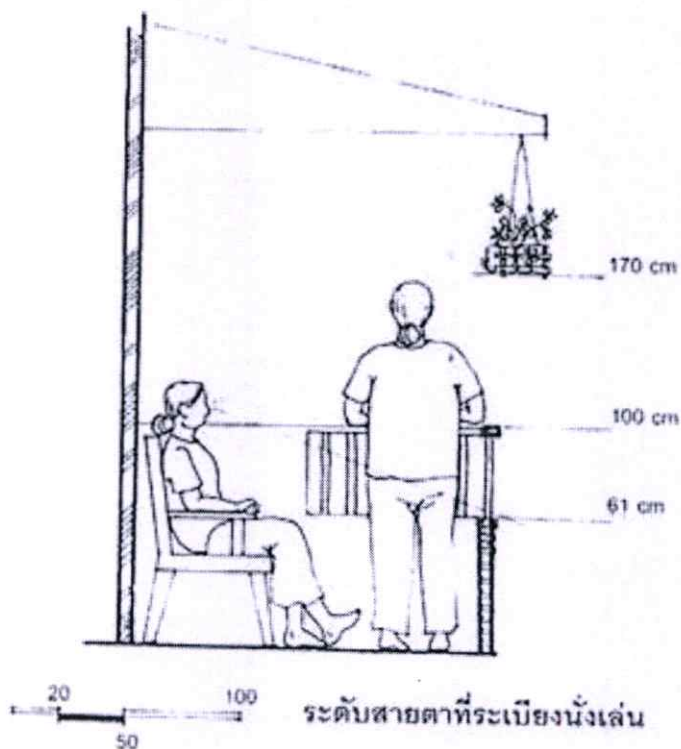

ภาพที่ 2.20 แสดงระดับความสูงของสายตาขณะนั่งในห้องนั่งเล่น

ที่มา : การยศาสตร์ และกายวิภาคเชิงกล (2548)

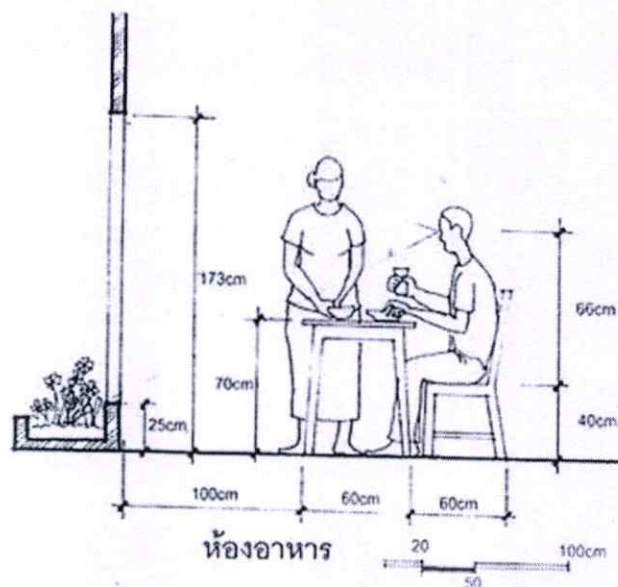

ภาพที่ 2.21 ขนาดความกว้างของระเบียบ
ที่มา : การยศาสตร์ และกายวิภาคเชิงกล (2548)

ภาพที่ 2.22 ระดับสายตาขณะนั่งต่ำสุด
ที่มา : การยศาสตร์ และกายวิภาคเชิงกล (2548)

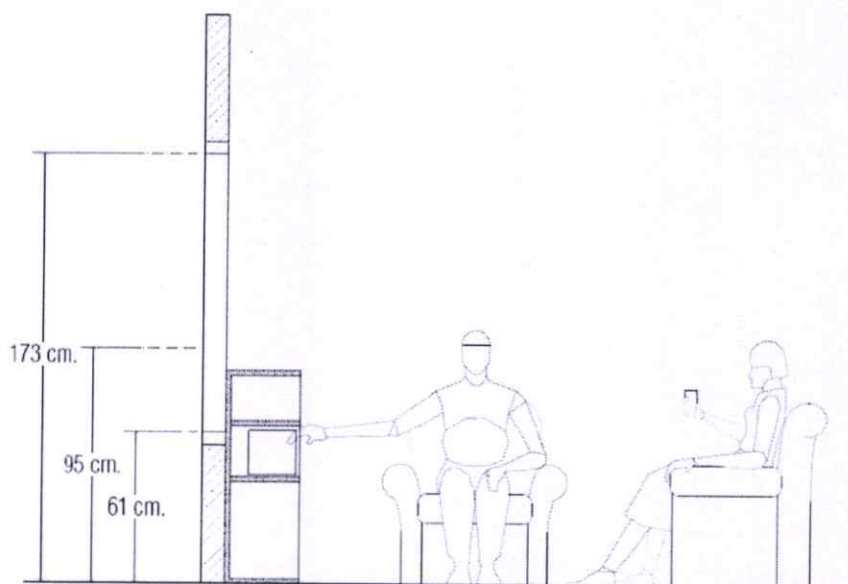
(3) ห้องอาหาร มักเป็นพื้นที่ที่เชื่อมต่อกับห้องครัวและการชำระล้างต่างๆ พื้นที่ที่จำเป็นสำหรับเกณฑ์ในการออกแบบห้องอาหารคือ ความกว้างสำหรับผู้นั่งรับประทานอาหาร 1 คน คือ 60 เซนติเมตร ความสูงของเก้าอี้และโต๊ะอาหารคือ 40 และ 70 เซนติเมตร ตามลำดับ

ภาพที่ 2.23 ระดับสายตาขณะนั่งต่ำสุด
ที่มา : การยศาสตร์ และกายวิภาคเชิงกล (2548)

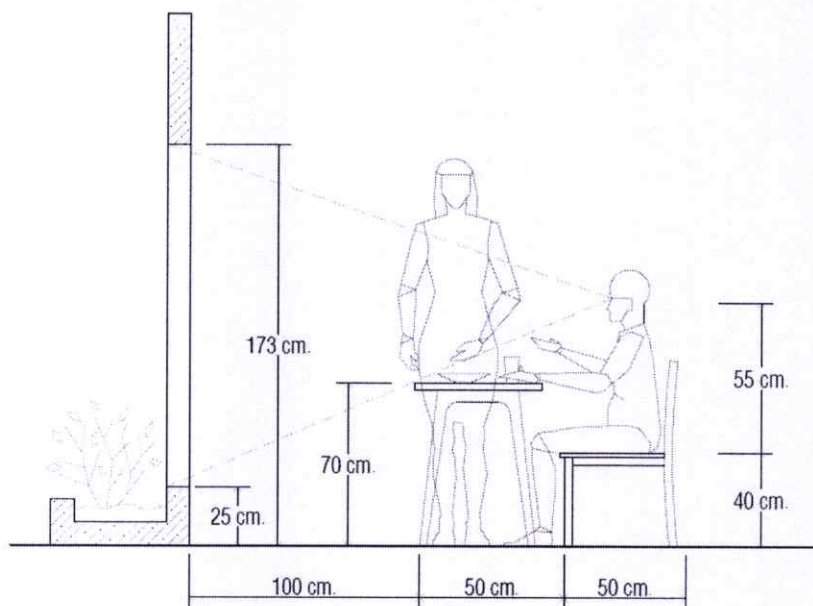
2.3.3 การจัดวางตำแหน่งเครื่องเรือนภายในบ้านสำหรับผู้สูงอายุ มีข้อควรคำนึง ดังนี้

2.3.3.1 ส่วนรับแขกและพักผ่อน ควรจัดเฟอร์นิเจอร์ชิดผนังด้านใดด้านหนึ่ง และควรจัดเป็นกลุ่มในรูปแบบที่ส่งเสริมคนในครอบครัวมีปฏิสัมพันธ์กัน ไม่ควรวางเครื่องเรือนเกะกะกีดขวางทางสัญจร หรือพื้นที่กิจกรรมนันทนาการอื่นๆ เลือกใช้สี หรือพื้นผิวของเครื่องเรือนที่แตกต่างกันในส่วนใช้สอย ระบายหรือระดับที่ต่างกัน เช่น ที่นั่งกับพนักพิง สีของเครื่องเรือน กับสีของพื้นอาคาร เพื่อให้มองเห็นได้ง่ายป้องกันการสะดุด หกล้มในผู้สูงอายุ

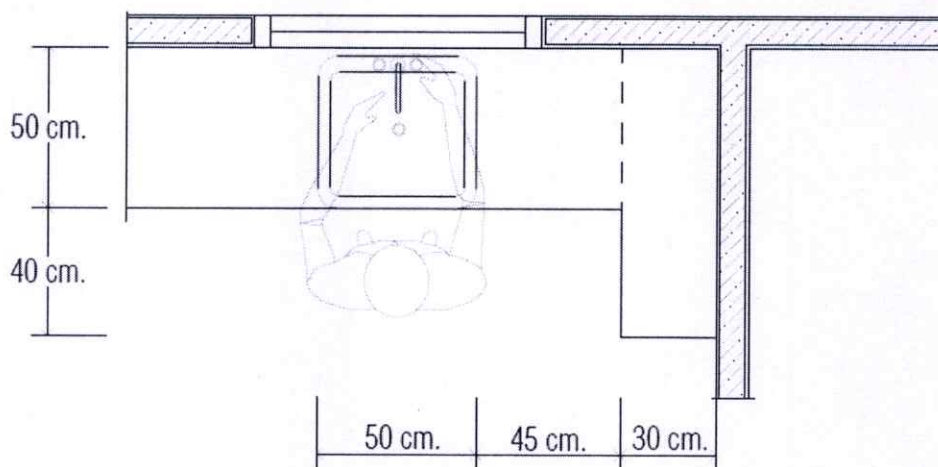

ภาพที่ 2.24 ระยะเวลาใช้งานสำหรับส่วนรับแขก พักผ่อน
ที่มา : สุรกานต์ รวยสูงเนิน (2557)

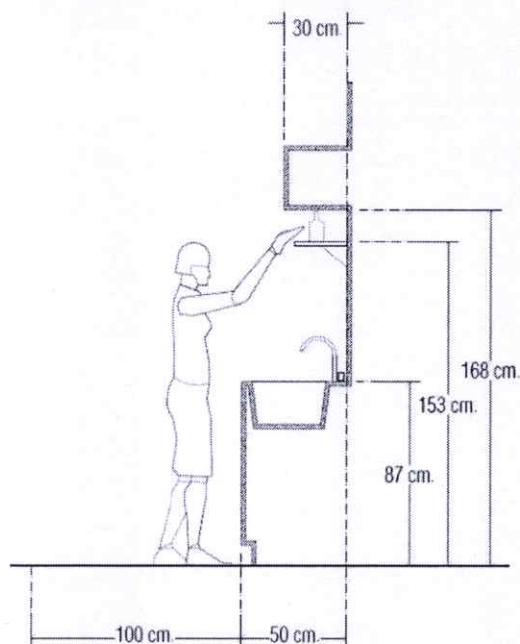
2.3.3.2 ส่วนครัวและส่วนรับประทานอาหาร ควรให้ระดับของโต๊ะประกอบอาหาร หรือรับประทานอาหาร มีความสูงระหว่าง 70-75 ซม. มีความกว้าง 60 ซม. ขอบโต๊ะควรมีการลมนุ่ม ด้านล่างควรจะมีช่องโถง เพื่อความสะดวกในการลุก นั่ง หรือสำหรับการเข้าออกของรถเข็น และมีความมั่นคงแข็งแรง สามารถค้ำ หรือพยุงตัวได้ สำหรับผู้สูงอายุ การจัดวางสำหรับที่รับประทานอาหารควรลดการก้มๆ เงยๆ ของผู้สูงอายุ และควรอยู่ใกล้กับบริเวณปรุงอาหาร เพื่อความสะดวกในการจัด และเก็บสำหรับอาหาร

ภาพที่ 2.25 ระยะเวลาใช้งานสำหรับส่วนรับประทานอาหาร
ที่มา : สุรกานต์ รวยสูงเนิน (2557)

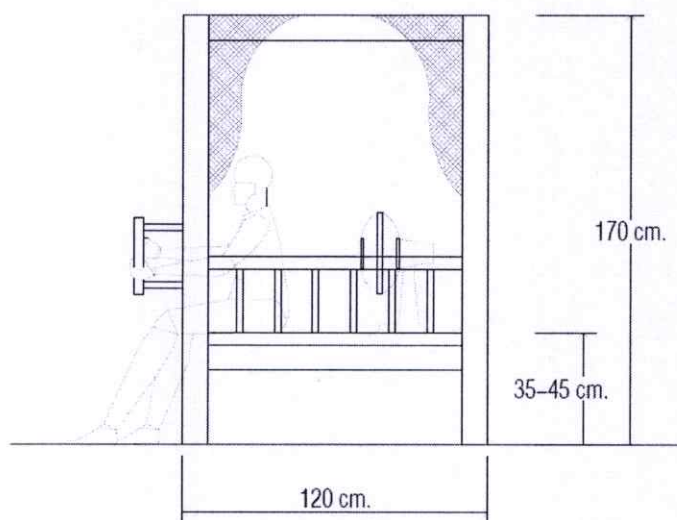

ภาพที่ 2.26 ระยะเวลาใช้งานสำหรับส่วนล้างจาน
ที่มา : สุรกานต์ รวยสูงเนิน (2557)

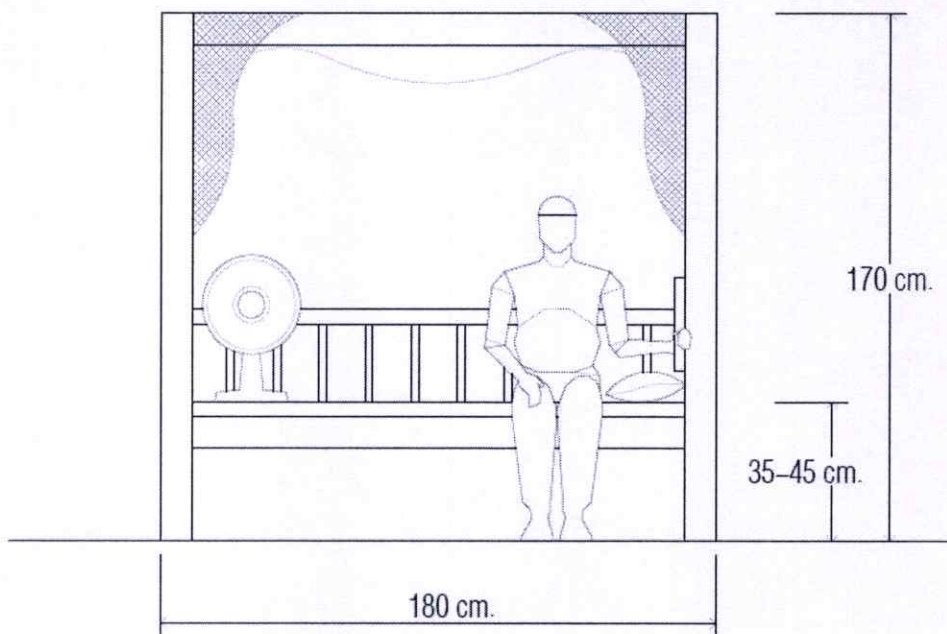

ภาพที่ 2.27 ระยะการใช้งานที่แนะนำสำหรับส่วนตู้ติดผนัง
ที่มา : สุรกานต์ รวยสูงเนิน (2557)

2.3.3.3 ส่วนนอน เตียงนอนควรมีความยาวไม่น้อยกว่า 1.80 เมตร ระดับของเตียงรวมที่นอน ควรสูงจากพื้นราว 35-45 ซม. หรือวัดจากความสูงจากพื้นห้องถึงข้อพับเข่า และควรเพื่อการยุบตัวของที่นอน ควรจัดให้มีพื้นที่ข้างเตียงสำหรับวางสิ่งของ และอุปกรณ์อำนวยความสะดวกในการใช้งานประจำวันของผู้สูงอายุ เช่น ที่วางกล่องเก็บยา สมุดบันทึกสุขภาพ พัดลม นอกจากนี้ควรมีราวจับ หรือเสาที่สามารถใช้ช่วยในการพยุงตัวในการลุกจากเตียง ซึ่งอาจใช้เป็นไม้สำหรับแขวน และเก็บมุ้งเพื่ออำนวยความสะดวกสำหรับผู้สูงอายุ

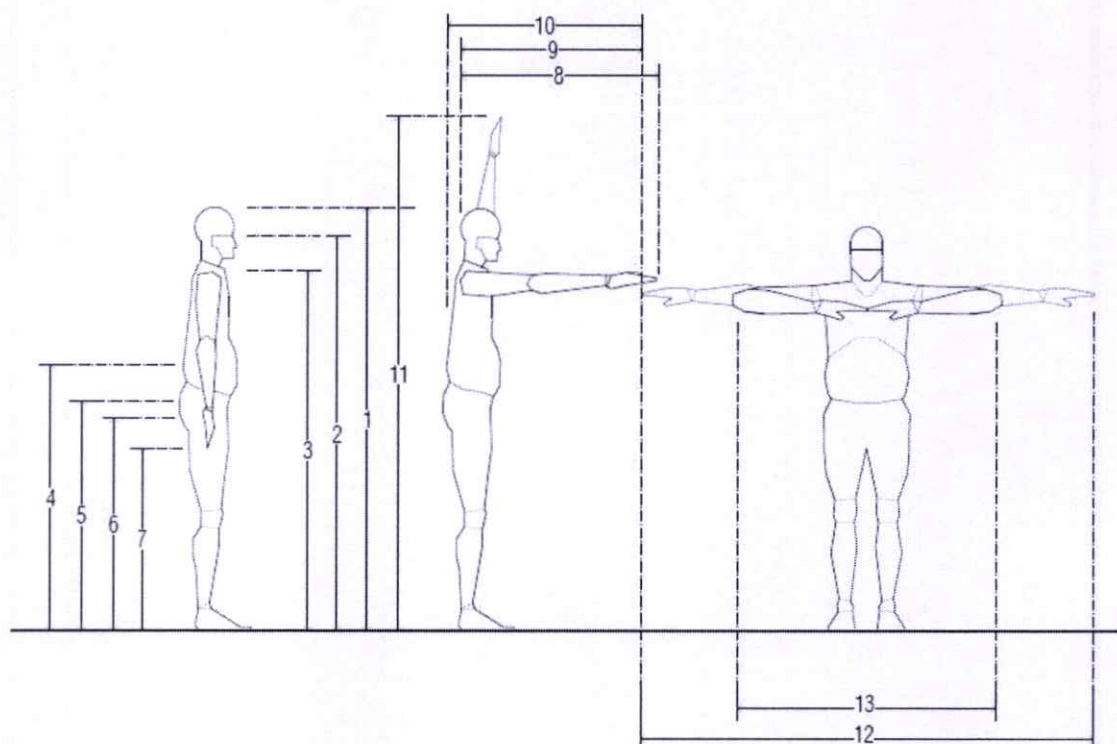
ภาพที่ 2.28 ระยะการใช้งานที่แนะนำสำหรับส่วนนอน
ที่มา : สุรกานต์ รวยสูงเนิน (2557)

ภาพที่ 2.29 ระยะการใช้งานที่แนะนำสำหรับส่วนนอน
ที่มา : สุรกานต์ รวยสูงเนิน (2557)

2.3.4 ด้านขนาดร่างกายในการออกแบบ

เนื่องจากผู้สูงอายุมีความสูงที่ลดลงและกำลังของกล้ามเนื้อลดลง ระยะของการเคลื่อนไหว เอ็มจับ หรือทำกิจกรรมต่างๆ จะเปลี่ยนแปลงไปตามระดับความเสื่อม ดังนั้นจึงควรมีการวัดขนาดร่างกายของผู้สูงอายุ เพื่อใช้ในการออกแบบเครื่องเรือนสำหรับผู้ใช้เฉพาะกลุ่ม แม้ในปัจจุบันจะมีการประมาณขนาดมาตรฐานสำหรับการออกแบบสำหรับผู้สูงอายุ แต่ผู้ออกแบบควรทราบที่มาที่ไปของค่ามาตรฐานนั้นว่ามาจากขนาดร่างกายของคนไทย หรือจากเชื้อชาติอื่นๆซึ่งอาจทำให้เกิดความคลาดเคลื่อนในการออกแบบ สุรกานต์ รวยสูงเนิน (2557) ได้ทำการสุ่มตัวอย่างผู้สูงอายุในชุมชนตามเพศและกลุ่มอายุ จำนวน 100 คน แบ่งเป็นเพศชาย 50 คน เพศหญิง 50 คน เพื่อหาค่ามาตรฐานของความสูง ระยะเคลื่อนไหว และระยะเอื้อม สำหรับผู้สูงอายุในชุมชนนี้เพื่อใช้เป็นแนวทางในการออกแบบ สรุปได้ดังภาพที่ 2.30 และตารางที่ 2.9

ภาพที่ 2.30 สัดส่วนขนาดร่างกายผู้สูงอายุในชุมชนโนนม่วงในทำยีน
ที่มา : สุรกานต์ รวยสูงเนิน (2557)

ตารางที่ 2.9 สัดส่วนขนาดร่างกายของผู้สูงอายุในชุมชนโนนม่วง

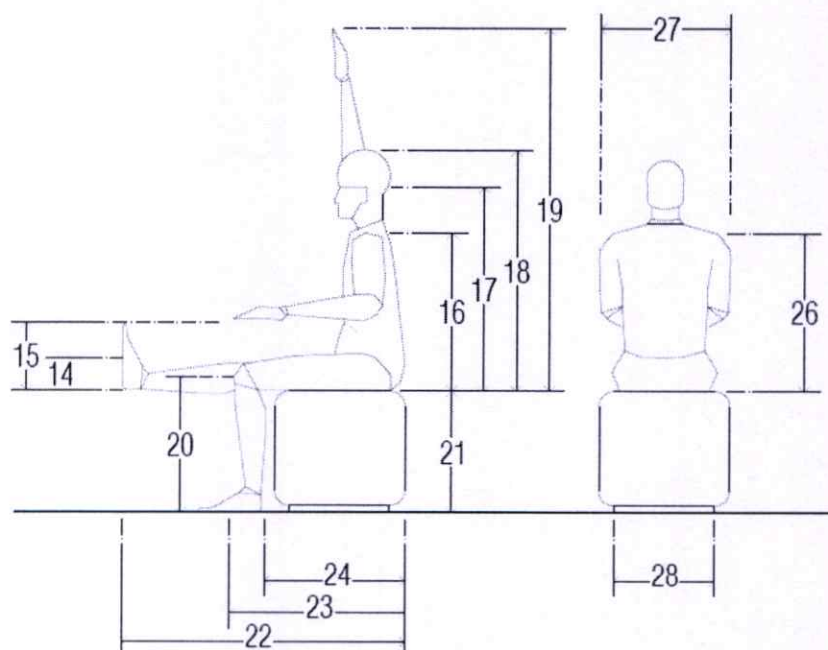
รายละเอียดสัดส่วน(ซม.)		ชาย			หญิง			ค่า S.D.
		ต่ำสุด	สูงสุด	เฉลี่ย	ต่ำสุด	สูงสุด	เฉลี่ย	
1	ความสูง	140	170	155	140	165	152.5	12.42
● ทำยีน								
2	ระดับสายตา	131	160	145.5	130	160	145	13.20
3	ระดับไหล่	121	140	130.5	120	145	132.5	9.99
4	ระดับศอก	91	101	96	81	101	91	7.58
5	ระดับข้อมือ	62	83	72	61	81	71	9.20
6	ระดับฝ่ามือ	66	81	73.5	60	81	70.5	8.32
7	ระดับปลายนิ้ว	51	66	58.5	46	66	56	8.02
8	ระยะปลายนิ้วถึงไหล่	61	80	70.5	60	80	70	8.73
9	ระยะฝ่ามือถึงไหล่	56	70	63	50	70	60	7.89
10	ระยะหลังถึงฝ่ามือ	61	76	68.5	55	76	65.5	8.32
11	ระยะยึดสุดแขน	176	186	181	160	186	173	9.84
12	ระยะกางแขน	146	160	153	141	160	150.5	7.59
13	ระยะข้อศอกขณะกางแขน	76	91	83.5	70	91	80.5	8.32

ที่มา : สุรกานต์ รวยสูงเนิน (2557)

ตารางที่ 2.9 (ต่อ)

รายละเอียดสัดส่วน(ชม.)	ชาย			หญิง			ค่า S.D.	
	ต่ำสุด	สูงสุด	เฉลี่ย	ต่ำสุด	สูงสุด	เฉลี่ย		
● ท่านั่ง								
14	ที่นั่งถึงสะโพก	6.5	21	13.5	6	20	13	6.38
15	ที่นั่งถึงเอว	11	27	18.5	11	26	18.5	6.94
16	ที่นั่งถึงไหล่	41	56	48.5	40	56	48	6.94
17	ที่นั่งถึงท้ายทอย	56	71	63.5	55	71	63	6.94
18	ที่นั่งถึงหัว	66	81	73.5	61	81	71	8.02
19	ที่นั่งกับแขน	106	116	111	95	116	105.5	7.95
20	พนักถึงน่อง (เหยียดขา)	40	60	50	41	60	50.5	8.73
21	สันเท้าถึงต้นขาพับ	40	56	48	40	56	48	7.16
22	ก้นถึงปลายเท้า (เหยียดขา)	86	101	93.5	80	101	90.5	8.32
23	ก้นถึงเข่า	41	46	43.5	41	46	43.5	2.24
24	ก้นถึงข้อพับ	41	51	45.5	40	50	45	4.50
25	ข้อศอกถึงฝ่ามือ	26	41	33.5	26	41	33.5	6.71
26	ไหล่ถึงศอก	31	40	35.5	26	41	33.5	5.64
27	ความกว้างไหล่	36	46	41	31	46	38.5	5.86
28	ความกว้างสะโพก	26	40.5	33	25	41	33	6.38

ที่มา : สุรกานต์ รวยสูงเนิน (2557)

ภาพที่ 2.31 สัดส่วนขนาดร่างกายผู้สูงอายุในชุมชนโนนม่วงในท่านั่ง
ที่มา : สุรกานต์ รวยสูงเนิน (2557)

2.4 การศึกษาภูมิปัญญาด้านหัตถกรรมพื้นบ้านและกลุ่มหัตถกรรมในท้องถิ่น

2.4.1 การศึกษาภูมิปัญญาด้านหัตถกรรมพื้นบ้าน

2.4.1.1 ภูมิปัญญาชาวบ้านกับการออกแบบ หมายถึง การออกแบบที่สื่อถึงวัฒนธรรมหรืออารยธรรมของท้องถิ่นนั้นๆ โดยการถ่ายทอดกันมาเป็นทอดๆ ของชาวบ้านเองเป็นสติปัญญาของชาวบ้านที่นำมาแก้ปัญหา โดยอาศัยศักยภาพที่มีอยู่ แก้ปัญหาในการดำเนินวิถีชีวิตได้ในท้องถิ่นอย่างสมสมัย เน้นการออกแบบเพื่อประโยชน์ใช้สอยเป็นหลัก ซึ่งอาศัยวัตถุดิบจากธรรมชาติ ซึ่งถือว่าเป็นสิ่งอันทรงคุณค่าต่อชีวิตของคนในปัจจุบันควรนำมาประยุกต์ใช้ร่วมกับสิ่งที่เป็นความจริงในปัจจุบัน

พื้นฐานของความรู้ของชาวบ้านที่เรียนรู้และมีประสบการณ์สืบทอดกันมาทั้งทางตรง คือ ประสบการณ์ด้วยตนเอง หรือทางอ้อม ซึ่งเรียนรู้จากผู้ใหญ่หรือความรู้สะสมที่สืบทอดกันมา

กล่าวอีกนัยหนึ่งว่า ภูมิปัญญาชาวบ้าน หมายถึง ทุกสิ่งทุกอย่างที่ชาวบ้านคิดได้เองที่นำมาใช้ในการแก้ปัญหา เป็นสติปัญญา เป็นองค์ความรู้ทั้งหมดของชาวบ้าน ทั้งกว้าง ทั้งลึกที่ชาวบ้านสามารถคิดเอง ทำเอง โดยอาศัยศักยภาพที่มีอยู่ แก้ปัญหาการดำเนินชีวิตได้ในท้องถิ่นอย่างสมสมัย

ภูมิปัญญา มี 2 ลักษณะ คือ

1. ลักษณะที่เป็นโลกทัศน์และชีวทัศน์ เป็นปรัชญาในการดำเนินชีวิตเป็นเรื่องเกี่ยวกับการเกิด แก่ เจ็บ ตาย คุณค่าและความหมายของทุกสิ่งในชีวิตประจำวัน
2. ลักษณะที่เป็นเรื่องเกี่ยวกับเฉพาะด้านต่างๆ เช่น การทำมาหากิน การเกษตร หัตถกรรม ศิลปะดนตรี และอื่นๆ

ภูมิปัญญาเหล่านี้สะท้อนออกมา 3 ลักษณะที่สัมพันธ์ใกล้ชิดกัน คือ

1. ความสัมพันธ์อย่างใกล้ชิดกัน คือ ความสัมพันธ์ระหว่างคนกับโลก สิ่งแวดล้อม สัตว์ พืช ธรรมชาติ
2. ความสัมพันธ์กับคนอื่นๆ ที่ร่วมกันในสังคมหรือในชุมชน
3. ความสัมพันธ์กับสิ่งศักดิ์สิทธิ์ สิ่งเหนือธรรมชาติ สิ่งที่ไม่สามารถสัมผัสได้ทั้งหลาย

ทั้ง 3 ลักษณะนี้ คือ สามมิติของเรื่องเดียวกัน คือ ชีวิตของชาวบ้านสะท้อนออกมาถึงภูมิปัญญาในการดำเนินชีวิตอย่างมีเอกภาพ เหมือนสามมุมของรูปสามเหลี่ยม ภูมิปัญญาจึงเป็นรากฐานในการดำเนินชีวิตของชาวบ้าน

ภูมิปัญญาเป็นเรื่องราวสืบทอดประสบการณ์จากอดีตถึงปัจจุบันที่เป็นไปอย่างต่อเนื่องอย่างไม่ขาดสาย เป็นธรรมชาติของชาวบ้านที่เชื่อมโยงประวัติศาสตร์กันมาได้ขาด เป็นลักษณะของความสัมพันธ์ภายใน โดยชาวบ้านเอง หรือเรียกว่า คนใน โดยคนนอกไม่เข้าไปบงการครอบงำมากมายนัก ทำให้สังคมชาวบ้านเป็นปึกแผ่นมั่นคงไม่แตกสลาย หมู่บ้านไทยไม่ถึงขั้นวิกฤติต้องมาหาทางออกด้วยวิธีต่างๆ

ในช่วงเวลาที่ผ่านมานักบริหาร หรือพวกที่เรียกตัวเองว่านักพัฒนา มองชาวบ้านว่าเป็นพวกที่น่าสงสาร ต่ำต้อย ยังไม่พัฒนา ได้โหมการพัฒนาไปสู่ชนบทเป็นการใหญ่ด้วยความมุ่งมั่นอันแรงกล้าตามอุดมการณ์ และความรู้ที่ร่ำเรียนมาจากประเทศตะวันตกในรูปแบบของโครงการต่างๆ และด้วยเงินงบประมาณของรัฐจำนวนมหาศาล ที่เน้นการใช้วิทยาการหรือเทคโนโลยีแผนใหม่ โดยขาดการเชื่อมโยงเทคโนโลยีแผนเก่าที่มีมาแต่อดีต ขาดการปรับเปลี่ยนที่เหมาะสมเป็นผลให้วิถีชีวิตของชาวบ้านเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วเกินไปจนไม่สามารถปรับตัวได้อย่างมีความสุข เหมือนในอดีตที่ค่อยๆ สืบทอดเชื่อมโยงภูมิปัญญาต่อกันมาโดยตลอด

ภูมิปัญญาชาวบ้านได้ถูกถ่ายทอดลงสู่เครื่องใช้ไม้สอยจากจินตนาการของผู้สร้าง

เมื่อยามว่างจากการทำไร่นา ชาวบ้านก็จะมีเวลาว่างพอที่จะถ่ายทอดความคิดผ่านกระบวนการออกแบบด้วยสมองและสองมือประกอบวัตถุดิบที่มีอยู่มากมายในท้องถิ่น เช่น ไม้หวาย ไม้ไผ่ เป็นต้น ลักษณะของศิลปะพื้นบ้านพอจะแยกได้ดังนี้

1. ความเรียบง่าย พื้นฐานการดำเนินชีวิตของชาวบ้าน ชีวิตความเป็นอยู่เป็นแบบอยู่ง่าย กินง่าย นอนง่าย ไม่ได้คำนึงถึงสิ่งอื่นมากนัก ขอให้อยู่เป็นสุขสบายดี มีกินมีใช้ตามอัตภาพเท่านั้นเป็นพอ นี่เป็นความรู้สึกนึกคิดที่แท้จริงแบบชาวบ้านทั่วไป ซึ่งไม่ชอบพิธีรีตองที่ยุ่งยากสับสน ศิลปะพื้นบ้านจึงมีลักษณะง่ายและเรียกตามสภาพชีวิตที่เป็นอยู่จริง

2. ประโยชน์ใช้สอย วัตถุประสงค์ที่ศิลปินหรือช่างฝีมือพื้นบ้านคิดประดิษฐ์สิ่งใดๆ ขึ้นมา อาจนับได้ว่ามีความสำคัญที่สุด เพราะสิ่งที่สร้างขึ้นมาเพื่อต้องการใช้สอยโดยตรงโดยไม่ได้มุ่งหวังที่จะนำไปใช้อย่างอื่น ศิลปะพื้นบ้านจะสร้างอะไรขึ้นมาก็ต้องคำนึงถึงความจำเป็นประโยชน์ในทางปฏิบัติก่อนอื่น ยิ่งถ้าสิ่งนั้นมีความสามารถให้ใช้เป็นประโยชน์มากมายหลายอย่างยิ่งเป็นการดีคุ้มค่า

3. วัสดุท้องถิ่น คือ เรื่องที่นำวัสดุมาใช้ผลิต อาจจะเป็นเพราะความจำเป็นอย่างหนึ่งความสะดวกอย่างหนึ่ง อันเป็นข้อจำกัดทางสภาพแวดล้อมนานาประการ ทำให้ชาวบ้านต้องใช้วัสดุต่างๆ ที่มีอยู่รอบตัวแล้วตามธรรมชาตินั่นเอง นำมาสร้างสรรค์งานในชีวิตประจำวันของตน

4. แบบอย่างสกุลช่างท้องถิ่น ลักษณะรูปทรงแบบอย่างของศิลปกรรมพื้นบ้านเป็นเครื่องชี้บอกให้เราทราบว่าสิ่งนั้นเป็นฝีมือช่างหรือศิลปินพื้นบ้านจากที่ใด เนื่องจากรูปทรงและแบบอย่างทางศิลปะที่แสดงออกมาให้เห็น เป็นเอกลักษณ์หรือลักษณะเด่นเฉพาะตัวที่สามารถบอกให้เข้าใจได้ทันที

5. ศิลปินพื้นบ้านมีความอิสระมากในด้านความคิดและการสร้างสรรค์ผลงาน กล่าวคือ ชาวบ้านโดยทั่วไปไม่จำเป็นต้องมีความรู้สูงส่ง ได้รับการศึกษาดี มีภูมิปัญญามากหรือแตกฉานในสรรพวิทยาการแขนงต่างๆ ทุกคนมีสิทธิเท่าเทียมกันในการสร้างสรรค์ผลงานศิลปะ ตามแต่จะมีใครสนใจในทางไหน ไม่ได้คำนึงถึงภูมิปัญญา แต่ขึ้นอยู่กับความต้องการของเขาเองว่าอยากจะทำอะไรทำไปทำไม จะใช้วัสดุอะไร และจะได้ประโยชน์ตามวัตถุประสงค์หรือไม่ เมื่อเขาเห็นว่าสิ่งใดมีความจำเป็น เพื่อประโยชน์ใช้สอยในชีวิตประจำวัน ก็จัดเลือกวัสดุใกล้ตัว ลงมือประดิษฐ์ขึ้น โดยเฉพาะสำหรับรับใช้สิ่งนั้น เพื่อให้เกิดประโยชน์ใช้สอยได้อย่างแน่นอน

6. แสดงความรู้สึกนึกคิดออกมาด้วยสัญลักษณ์ธรรมชาติ และประการสำคัญก็คือแสดงลักษณะพิเศษเกี่ยวกับพุทธปัญญาและจิตใจอันบริสุทธิ์ ซึ่งถูกกล่อมเกลามาจากสังคมวัฒนธรรมอันไม่มีในตำราเรียนของตนมาแต่กำเนิด ศิลปกรรมพื้นบ้านไม่ผูกมัดไว้กับกฎเกณฑ์หรือทฤษฎีเหมือนอย่างตำราสมัยใหม่ หากชาวบ้านใช้ประสบการณ์การสังเกตเป็นครูสอนแล้ว เกิดการแก้ไขให้เกิดประโยชน์อย่างแท้จริงเป็นสำคัญ

7. มีความสวยงาม สวยงามแบบชาวบ้าน อันมีความงดงามอย่างธรรมชาติ ศิลปินพื้นบ้านสร้างผลงานศิลปะเพื่อชาวบ้าน ตามวิสัยอย่างช่างศิลป์ เมื่อสร้างสรรค์งานสิ่งใดย่อมต้องการให้งานชิ้นนั้นมีความเรียบร้อย มีความน่าดู มีความสวยงามเท่าที่จะทำได้อย่างชาวบ้านตามทุกอย่างที่อำนวยเป็นที่รู้จักว่าชาวบ้านที่สร้างสรรค์งานศิลปกรรมพื้นบ้านนั้นมีข้อจำกัดอยู่หลายอย่าง เช่น เรื่องวัสดุ เครื่องมืออุปกรณ์ ความรู้ ทุนรอน สิ่งสนับสนุน ประโยชน์ใช้สอย สภาพแวดล้อม และปัจจัยอื่นซึ่งเป็นเรื่องความจำเป็นบังคับที่ต้องทำให้ศิลปินชาวบ้านสร้างผลงานต่างๆ ขึ้น โดยไม่ได้คำนึงถึงความสวยงาม ความเป็นเลิศทางศิลป์

2.4.1.2 งานหัตถกรรมพื้นบ้าน

หากมองในแง่คุณค่าของงานหัตถกรรมจะพบว่า งานหัตถกรรมพื้นบ้านมีคุณค่าที่น่าสนใจในหลายประเด็นดังนี้

(1) คุณค่าทางด้านจิตใจ

สิ่งของทุกอย่างในโลกเมื่อมีการใช้สอยด้วยระยะเวลาที่ยาวนาน ความผูกพันของคนกับสิ่งของเหล่านั้นจะอยู่ในจิตใจอย่างยาวนาน เห็นสิ่งของทำให้เกิดจินตนาการถึงอดีตนึกถึงบรรพบุรุษที่มีการใช้ และมีการสืบทอดการผลิตมาอย่างยาวนาน ดังนั้น ผู้คนในท้องถิ่นใด หากเป็นคนที่รักและผูกพันกับถิ่นเกิดจะมีความภูมิใจในท้องถิ่น และความเป็นตัวตนของตนเอง เมื่อเห็นสิ่งของที่มีการใช้มาแต่อดีต จะเกิดความสุขใจช่วยเตือนสติไม่ให้เป็นคนหลงลืมตน ลมตัว นี้คือเสน่ห์ของงานศิลปหัตถกรรมพื้นบ้าน

(2) คุณค่าทางด้านวิถีชีวิต

การคิดสร้างสรรค์ของผู้คนในแต่ละเผ่าพันธุ์ไม่ใช่เป็นการคิดครั้งเดียวจบและยึดถือปฏิบัติจนชั่วลูกชั่วหลาน แต่เป็นการคิดแบบต่อยอดไปเรื่อยๆ จนกว่าจะนิ่ง หากเห็นว่าดีที่สุดในช่วงนั้นจึงหยุดคิด การหยุดคิดคือ การตกผลึกทางความคิด ดังนั้น งานหัตถกรรมพื้นบ้านโดยส่วนใหญ่จึงเป็นงานที่ตกผลึกแล้วตกผลึกอีก การมองดูงานหัตถกรรมพื้นบ้านเราจะมองเห็นคุณค่าของงานด้วยความชื่นชมในวิถีชีวิตที่สะท้อนให้เห็นว่า คนที่คิดตั้งแต่ต้นจนถึงคนสุดท้ายช่างเยี่ยมยอดอะไรอย่างนี้ แม้ว่าคนคิดคนทำจะไม่ต้องการชื่อเสียงหรือจดสิทธิบัตรอะไรเอาไว้ก็ตาม

(3) คุณค่าทางด้านประโยชน์ใช้สอยและความงาม

งานหัตถกรรมพื้นบ้านแทบทุกชิ้น ส่วนใหญ่มีเป้าหมายที่ประโยชน์ใช้สอยเป็นสำคัญ เปิดโอกาสให้ผู้ผลิตได้สร้างสรรค์ดัดแปลงตามใจชอบ ความงาม ความประณีต ความสามารถในการเลือกและดัดแปลงวัสดุขึ้นอยู่กับตัวบุคคล ดังนั้น งานศิลปหัตถกรรมจึงมีความหลากหลาย ไม่ใช่เฉพาะรูปทรง ลวดลาย แต่ความงามยังเป็นแบบเฉพาะท้องถิ่น และเป็นเรื่องเฉพาะบุคคลด้วย

(4) คุณค่าทางการสืบทอดฝีมือ

ฝีมือในการผลิตเป็นสิ่งที่ไม่อาจเรียนรู้ได้ด้วยตนเอง เป็นการเรียนการสอนที่ไม่มีหลักสูตร คนสอนไม่มีตำราและไม่จบมหาวิทยาลัย แต่ใจกว้างเพียงพอที่จะสอนใครต่อใครด้วยความภูมิใจ มีมากมายที่ศิษย์เก่งกว่าอาจารย์ ความไม่ธรรมดาของงานหัตถกรรม ก็ไม่ควรจะหยุดนิ่งอยู่เพียงของเดิม เอาแต่ชื่นชมฝีมือของบรรพบุรุษ การพัฒนาจำเป็นต้องเกิดขึ้น แต่จะพัฒนาอย่างไรให้เป็นไปได้ทั้ง 2 ทาง คือ

(4.1) มีของใหม่ได้ใช้อย่างคุ้มค่า

(4.2) มีกลิ่นไอของงานศิลปหัตถกรรมพื้นบ้านที่แฝงไว้ด้วยคุณค่าด้านงาม

และคุณค่าทางจิตใจในอดีต

ในปัจจุบันมีการหยิบเอาบางสิ่งบางอย่างที่เรียกว่าอัตลักษณ์มาเป็นแนวคิดในการออกแบบและพัฒนาผลิตภัณฑ์ใหม่บางครั้งบังเกิดผลงานที่ดีเกินคาด แต่บางครั้งดูเหมือนว่าจะขาดความสมบูรณ์สาเหตุส่วนใหญ่มาจากขาดความเข้าใจ เหมือนการปรุงอาหารที่เราไม่รู้คุณสมบัติของเครื่องปรุงต่างๆ แล้วนำมาปรุงตามมีตามเกิดธรรมดาในการเสฟไม่มี ไร้รสชาติ ดังนั้น การนำเอาสิ่งใดมาใช้เป็นแนวทางในการออกแบบ จึงต้องดูให้มาก ศึกษาให้ครบถ้วน โดยเลือกส่วนที่เหมาะสม และคิดว่าดีที่สุดมาใช้ประโยชน์ ความลงตัวในการออกแบบ

2.4.1.3 คุณค่าของเครื่องจักสาน

เครื่องจักสานเป็นงานศิลปหัตถกรรมที่มีคุณค่าต่อชีวิตมนุษย์ไม่น้อยอย่างหนึ่ง ตลอดเวลาที่ผ่านมานับพันๆ ปีนั้น จุดประสงค์หลักของการสร้างเครื่องจักสานขึ้นมาก็เพื่อใช้สอยเป็นหลักสำคัญ จะเป็นการใช้สอยในการอุปโภคบริโภค หรือใช้สอยในพิธีกรรมทางศาสนา และความเชื่อถือตามขนบประเพณีก็ตาม นอกเหนือจากการสร้างเครื่องจักสานขึ้น มาเพื่อใช้สอยโดยตรงแล้ว เวลาวางและความสมบูรณ์สุขสบายได้ ทำให้มนุษย์มีเวลาที่จะสร้างสรรค์เครื่องมือ เครื่องใช้ ได้อย่างพิถีพิถัน ประณีตงดงามยิ่งขึ้น จนทำให้เครื่องมือเครื่องใช้บางส่วนเป็นงานศิลปหัตถกรรมที่มีค่าด้วย

จากวัตถุประสงค์ของการสร้างเครื่องจักสาน โดยนัยนี้ทำให้สามารถประเมินคุณค่าของเครื่องจักสาน ได้ 2 ลักษณะ คือ

1. คุณค่าที่เกิดจากประโยชน์ใช้สอย (Functional value)

คุณค่าของเครื่องจักสานที่ได้จากประโยชน์ใช้สอย แบ่งได้อย่างกว้างๆ ได้เป็น คุณค่าที่ได้รับจากประโยชน์ใช้สอยทางกาย ได้แก่ การสร้างเครื่องจักสานเพื่อเอื้ออำนวยความสะดวกสบายในการดำรงชีวิต เช่น เพื่อใช้ในการอุปโภคบริโภค และการประกอบอาชีพ เป็นต้น ส่วนคุณค่าของเครื่องจักสานอีกหนึ่งประการ คือ คุณค่าทางใจ ได้แก่ เครื่องจักสานที่ทำขึ้นใช้ในพิธีกรรมทางศาสนา ความเชื่อ และขนบธรรมเนียมประเพณี เช่น การสานตุ้มในภาคเหนือและภาคอีสาน กวายน้อยกวยหลวง ที่สานด้วยไม้ไผ่ใช้ใส่สิ่งของในเทศกาลและพิธีทางพุทธศาสนาของภาคเหนือ เป็นต้น

คุณค่าของเครื่องจักสานด้านประโยชน์ใช้สอยนี้ เกี่ยวเนื่องและเป็นตัวกำหนดการสร้างรูปทรง โครงสร้าง ลวดลาย และการเลือกใช้วัสดุ โดยเฉพาะเครื่องจักสานพื้นบ้านภาคต่างๆ ทั่วไปได้แสดงถึงความชาญฉลาดของช่างจักสานพื้นบ้านได้เป็นอย่างดีว่า มีความเข้าใจในหลักของความงามอย่างพื้นๆ ง่ายๆ แต่ก็มีเอกลักษณ์เด่นเฉพาะตนมีคุณค่าในการใช้สอยอย่างสอดคล้องกับสภาพการดำรงชีวิตในทุกๆ ด้านของผู้คนแต่ละท้องถิ่น ซึ่งสิ่งเหล่านี้เป็นคุณค่าของเครื่องจักสานในการใช้สอยที่สามารถแบ่งตามลักษณะหน้าที่ใช้สอยออกเป็นประเภทต่างๆ ได้อย่างกว้างๆ คือ ใช้ในการอุปโภคและบริโภค ใช้ในอาชีพการงาน ใช้ในพิธีกรรมตามความเชื่อ ขนบประเพณี และศาสนา และจากเครื่องจักสานที่แบ่งประเภทตามลักษณะการใช้สอยนี้แล้วยังแยกออกไปตามลักษณะของการใช้ให้ละเอียดลงไปอีกมาก เช่น ใช้เครื่องจับดักสัตว์ ใช้เป็นภาชนะ ใช้เป็นเครื่องประกอบอาคารบ้านเรือน ใช้เป็นเครื่องปลูก ฯลฯ

อย่างไรก็ตาม คุณค่าและคุณประโยชน์ของเครื่องจักสานที่มนุษย์ได้รับจากการใช้สอยเป็นสิ่งที่มีความสำคัญต่อการดำรงชีวิตไม่น้อย โดยเฉพาะอย่างยิ่งชาวชนบทที่อยู่ห่างไกลความสะดวกสบายที่ได้รับจากเทคโนโลยีสมัยใหม่ด้วยแล้ว เครื่องใช้ไม้สอยที่เป็นเครื่องจักสาน ที่ผลิตได้ในท้องถิ่นของตนนั้นเป็นสิ่งที่ช่วยเอื้ออำนวย ให้การดำรงชีวิตดำเนินไปได้ด้วยดี ตามควรแก่สภาพสังคมของท้องถิ่น

นอกเหนือจากคุณค่าการใช้สอยแล้ว เครื่องจักสานจำนวนมากยังมีคุณค่าทางด้านความงาม และมีคุณค่าทางด้านศิลปะจนถือว่าเป็นงานศิลปหัตถกรรมก็มีมากมาย ซึ่งจะกล่าวถึงต่อไป

2. คุณค่าทางความงามและศิลปะ (Aesthetic value & Artistic value)

คุณค่าด้านความงามและศิลปะ เครื่องจักสานในภาคต่างๆ ของไทย โดยเฉพาะเครื่องจักสานพื้นบ้าน ที่ยังไม่ได้รับการพัฒนาส่งเสริมจำนวนไม่น้อย เป็นเครื่องจักสานที่มีคุณค่าทางด้านความงาม และศิลปะที่มีคุณลักษณะพิเศษแตกต่างไปจากงานศิลปหัตถกรรม และงานหัตถกรรมอื่นๆ อย่างสนใจ คุณค่าทางด้านความงามและศิลปะของเครื่องจักสานนั้น เกิดจากองค์ประกอบต่างๆ ที่อาจวิเคราะห์ได้ ดังนี้

2.1 คุณค่าทางความงามและศิลปะที่เกิดจากรูปทรง โครงสร้าง และลวดลาย

จากการวิเคราะห์เครื่องจักสานในเชิงศิลปะที่ได้กล่าวไว้แล้วจะเห็นถึงความสามารถ และลักษณะเด่นในการเลือกใช้ รูปทรง โครงสร้าง และลวดลายในการทำเครื่องจักสานของภาคต่างๆ ว่า มีความชาญฉลาด และรอบคอบเป็นอย่างยิ่ง และผลจากความสามารถนั้นทำให้เครื่องจักสานมีความงดงามที่เกิดจากความประสานสัมพันธ์ และความกลมกลืนกันของรูปทรง โครงสร้าง ลวดลาย เป็นอย่างดี ลักษณะของการสร้างสรรค์เครื่องจักสานที่มีคุณค่าทางความงามและศิลปะ มิได้จำกัด เฉพาะความประณีตละเอียดเท่านั้น หากแต่รวมถึงเครื่องจักสานบางชนิดที่ไม่ละเอียดประณีต แต่มีการแสดงออกทางอารมณ์ และศิลปะประกอบเป็นรูปทรง โครงสร้าง และลวดลายที่เหมาะสมลงตัว และมีความงามที่เรียบง่าย

รูปทรงของเครื่องจักสานที่มีคุณค่าทางความงามนั้นเกิดจากองค์ประกอบต่อไปนี้ คือ ความงามของรูปทรงที่เกิดจากเส้นรอบนอก (Outline) สัดส่วนและขนาด (Proportion & Size)

เส้นรอบนอก เป็นสิ่งกำหนดรูปทรงของเครื่องจักสาน โดยทั่วไปแล้วจะมีลักษณะของความสมดุลในลักษณะ Symmetry มากกว่า Asymmetry ทำให้เครื่องจักสานมีความกลมกลืนกันดูสบายตา และลงตัวอย่างสมบูรณ์ในตัวเอง ลักษณะเช่นนี้ เกิดจากตัวกำหนดทางด้านความต้องการใช้ประโยชน์ และคุณสมบัติของวัสดุที่บังคับให้ต้องสร้างเส้นรอบนอกให้เป็นไปตามหน้าที่ใช้สอย และโครงสร้างตามคุณสมบัติของวัสดุ เช่น โดยทั่วไปวัสดุในการทำเครื่องจักสานประเภทไม้ไผ่ จะมีคุณสมบัติที่จะทำเครื่องมือ เครื่องใช้ต่างๆ ได้ดีในลักษณะของรูปทรงที่มีเส้นรอบนอกที่เป็นเส้นโค้งมากกว่าการหักมุมเป็นเส้นตัดกัน ซึ่งคุณสมบัตินี้เป็นสิ่งช่วยกำหนดให้เส้นรอบนอกของเครื่องจักสานไม้ไผ่มีลักษณะเป็นเส้นโค้งที่อ่อนช้อยมากกว่าเส้นตัดกันในลักษณะมุมฉาก การเคลื่อนไหวของเส้นจะจบสมบูรณ์ลงในตัวเอง ซึ่งเกี่ยวเนื่องถึงการกำหนดสัดส่วน และขนาดของเครื่องจักสานด้วย ดังจะเห็นได้จากเครื่องจักสาน แต่ละชนิดที่จะต้องมีส่วนเส้นรอบนอกของรูปทรงที่ประสานกลมกลืนกับสัดส่วน และขนาดด้วย เช่นเส้นรอบนอกของตุ้ม หรืออู้อูสำหรับดักปลา จะมีกันเป็นรูปสี่เหลี่ยม เพื่อให้ตั้งได้ดีมั่นคง และจากส่วนกันจะขยายออกเป็นทรงกระบอกแล้วค่อยๆ คอเล็กลงในส่วนคอและปาก จะเห็นว่า เส้นรอบนอกมีลักษณะโค้งอ่อนช้อย ส่วนความโค้งของเส้นรอบนอกจะมากน้อยอย่างไรก็ขึ้นอยู่กับหน้าที่ใช้สอยว่า จะใช้สำหรับดักปลาชนิดไหน ในน้ำลึกตื้นเพียงใด ลักษณะของเส้นรอบนอกนี้จะถูกกำหนด โดยหน้าที่ใช้สอย และคุณสมบัติของวัสดุ อันส่งผลถึงการสร้างสัดส่วนด้วยว่าจะให้มีความกว้างของฐาน ปาก คอ เล็กใหญ่เท่าใด และรวมถึงขนาดทั้งหมดด้วย

อย่างไรก็ตาม อาจสรุปได้ว่า รูปทรงของเครื่องจักสานที่มีความงามนั้นจะต้องประกอบด้วยเส้นรอบนอกที่กลมกลืนกับสัดส่วนและขนาด โดยมีหน้าที่ในการใช้สอยของเครื่องจักสานนั้นๆ เป็นตัวกำหนดที่สำคัญ และมีตัวกำหนดอื่นเป็นองค์ประกอบ เช่น สภาพของการใช้สอยตามสิ่งแวดล้อม คตินิยมของท้องถิ่น โดยทั่วไปแล้วในเครื่องจักสานทุกภาคของประเทศจะมีรูปทรงที่งดงาม อันเกิดจากความประสานกลมกลืนกันของเส้นรอบนอก สัดส่วนและขนาดเป็นส่วนมากและสิ่งที่เกิดขึ้นนี้เป็นกฎเกณฑ์ทางธรรมชาติอย่างหนึ่งที่มีลักษณะให้ช่างจักสานสร้างผลงานขึ้นมาตามหลักเกณฑ์นั้นอย่างเรียบง่ายตามสภาพความเป็นอยู่ของแต่ละท้องถิ่น

โครงสร้างของเครื่องจักสาน เป็นองค์ประกอบที่สำคัญอีกสิ่งหนึ่งซึ่งช่วยเสริมสร้างให้เกิดความงามและมีคุณค่าทางศิลปะ ดังได้กล่าวไว้ในกรวิเคราะห์เครื่องจักสาน จะเห็นว่าการใช้โครงสร้างของเครื่องจักสานพื้นบ้านแต่ละชนิด ผู้ทำเครื่องจักสานจะมีความสามารถอย่างยิ่งในการพิจารณาว่าจะใช้โครงสร้างชนิดใดกับเครื่องจักสานประเภทใด จึงทำให้เครื่องจักสานจำนวนมากเท่าที่

ปรากฏอยู่ในปัจจุบันมีคุณค่าทั้งทางความงาม และคุณค่าในการใช้สอยที่ดี ทั้งนี้อาจจะเป็นเพราะเครื่องจักสานได้รับการพัฒนาปรับปรุงข้อบกพร่องต่างๆ ให้มีความสมบูรณ์มาเป็นเวลานานนั่นเอง

ลวดลาย เป็นองค์ประกอบสำคัญอีกสิ่งหนึ่งที่ช่วยเสริมให้เครื่องจักสานมีรูปทรงที่มีความงาม และมีคุณค่าทางศิลปะ ลวดลายของเครื่องจักสานแต่ละชนิดจะมีความกลมกลืนกับประโยชน์ใช้สอย รูปทรง และโครงสร้างเป็นอย่างดี โดยช่างผู้สานจะเป็นผู้เลือกสรรลวดลายลักษณะต่างๆ ได้อย่างสอดคล้องกับองค์ประกอบอื่นๆ ได้สมบูรณ์ที่สุด ซึ่งทำให้ลวดลายของเครื่องจักสานเป็นอีกสิ่งหนึ่ง ที่ช่วยให้เครื่องจักสานมีความงามที่มีลักษณะเฉพาะเด่นชัดต่างไปจากงานศิลปหัตถกรรมและงานหัตถกรรมอื่นๆ

2.2 คุณค่าทางความงามและศิลปะที่เกิดจากการเลือกใช้วัสดุ

การเลือกใช้วัสดุที่สอดคล้องกับหน้าที่ใช้สอย รูปทรงของเครื่องจักสานแต่ละชนิด เป็นอีกสิ่งหนึ่งที่ช่วยเสริมสร้างให้เกิดความงาม และความมีคุณค่าทางศิลปะ ซึ่งจะพบจากเครื่องจักสานทั่วไป เช่น เครื่องจักสานบางชนิดสามารถใช้วัสดุได้หลายชนิด แต่เพื่อประโยชน์ใช้สอยที่สมบูรณ์ และความสะดวกสบายด้านต่างๆ ช่างจักสานจึงเลือกใช้วัสดุที่เหมาะสมที่สุดเท่าที่จะทำได้ ซึ่งมักเป็นวัสดุพื้นบ้านเท่าที่จะทำได้ในท้องถิ่นนั้นๆ

ความงามที่เกิดจากผิว (Texture) และสีเครื่องจักสาน โดยทั่วไปนั้นความงามของผิว เป็นสิ่งหนึ่งที่ช่วยให้เกิดความงาม และคุณค่าทางศิลปะได้อีกลักษณะหนึ่ง ผิวของเครื่องจักสานนี้ หมายถึงผิวของวัสดุธรรมชาติโดยตรง เช่น ผิวของไม้ไผ่ หวาย กระจูดแห้ง ซึ่งมีลักษณะเฉพาะตนที่แตกต่างกัน เป็นลักษณะเฉพาะของเครื่องจักสาน ต่างไปจากงานศิลปหัตถกรรมอื่นๆ และนอกจากนี้ผิว (Texture) ของเครื่องจักสานที่เกิดจากลวดลายการสานก็มีความสำคัญเช่นกัน เพราะลักษณะของลวดลายที่ทำให้เกิดผิวนอกในลักษณะต่างๆ กันนี้จะต้องกลมกลืนกับผิวของวัสดุ ตลอดจนรูปทรงโครงสร้างของเครื่องจักสานด้วย จึงจะทำให้เครื่องจักสานนั้นๆ มีความงามที่มีคุณค่าสมบูรณ์

2.3 คุณค่าที่เกิดจากการแสดงออก การทำเครื่องจักสานเป็นกระบวนการสร้างสรรค์ลักษณะหนึ่ง ที่มีองค์ประกอบต่างๆ หล่อหลอมเข้ากับกระบวนการทางเทคนิคด้วย ดังนั้น เครื่องจักสานจึงมีการแสดงออกของผู้สานแฝงอยู่ด้วย การแสดงออกที่ปรากฏในเครื่องจักสานนี้ แบ่งออกเป็น 2 ลักษณะ คือ

การแสดงออกทางอารมณ์ (Temperamental expression) ลักษณะการแสดงออกทางอารมณ์ในเครื่องจักสานจะเห็นได้จากองค์ประกอบต่างๆ ของเครื่องจักสานนั้นๆ ว่ามีความอ่อนช้อยละมุนละไม หรือมีความแข็งหยาบกระด้างอย่างไร ซึ่งสิ่งเหล่านี้จะปรากฏอยู่ในเครื่องจักสาน ดังจะให้เห็นจากเครื่องจักสานหลายชนิด เช่น เครื่องจักสานย่านลิเภาที่สานอย่างละเอียดประณีตมีอารมณ์ละเอียดอ่อน ลวดลายที่ละเอียดประณีตของก่องข้าวของภาคเหนือ ซึ่งสะท้อนอารมณ์ของผู้สานที่ต่างไปจากชนนาง หรือแฝงรั้วบ้าน

การแสดงออกทางศิลปะ (Art expression) เครื่องจักสานเป็นสื่อ (Media) ในการแสดงออกทางศิลปะอย่างหนึ่งของช่างจักสานพื้นบ้าน แต่มีข้อจำกัดเฉพาะเครื่องจักสานบางชนิดบางชิ้นเท่านั้น เพราะเครื่องจักสานบางชนิดบางชิ้นมิได้เป็นงานศิลปหัตถกรรม แต่เป็นเพียงงานหัตถกรรมหรือเครื่องมือเครื่องใช้ธรรมดาๆ ดังนั้น การศึกษาคุณค่าของการแสดงออกในเชิงศิลปะจึงจำเป็นต้องจำกัดอยู่ในเครื่องสานที่เป็นงานศิลปหัตถกรรมมากกว่าเครื่องมือเครื่องใช้ทั่วไป การแสดงออกเชิงศิลปะที่ปรากฏในเครื่องจักสานนั้นเป็นลักษณะของนามธรรมที่มีรูปทรง โครงสร้าง ลวดลาย และวัสดุ เป็นสื่อดังจะพบในเครื่องจักสานหลายชนิดที่มีความสมบูรณ์ลงตัวในเชิงศิลปะ

การแสดงออกเชิงศิลปะที่มีคุณค่าของเครื่องจักสานนี้ ขึ้นอยู่กับความสามารถของช่างแต่ละท้องถิ่นด้วย บางครั้งเครื่องจักสานชนิดเดียวกันใช้วัสดุอย่างเดียวกัน แต่ลักษณะการสร้างสรรค์และการแสดงออกเชิงศิลปะแตกต่างกันไปตามความสามารถที่ไม่เท่าเทียมกันของช่างแต่ละถิ่น

การแสดงออกทางศิลปะที่ปรากฏในเครื่องจักสานเป็นสื่อที่แสดงให้เห็นชีวิต จิตใจ คตินิยม ในเรื่องความงามและศิลปะของผู้คนในท้องถิ่นได้เป็นอย่างดี จึงนับว่าเครื่องจักสานบางชนิดเป็นงานที่มีคุณค่าทางศิลปะที่ไม่ด้อยไปกว่างานศิลปหัตถกรรมประเภทอื่น

คุณค่าที่เกิดจากเอกลักษณ์เฉพาะถิ่น (Local Characteristics) การสร้างเครื่องจักสานในท้องถิ่นต่างๆ ย่อมมีวิธีการและการเลือกใช้วัสดุให้เหมาะสมกับการใช้สอยและคตินิยมของท้องถิ่น ซึ่งต้องใช้เวลาสะสมประสบการณ์เพื่อพัฒนาให้เกิดความสมบูรณ์ที่สุดเท่าที่จะทำได้ อาจจะเป็นเวลาหลายชั่วชีวิตคนจากบรรพบุรุษสืบต่อมาจนถึงคนในยุคปัจจุบัน จนเป็นที่ยอมรับและเป็นที่ยอมรับในกลุ่มชน หรือชุมชนในท้องถิ่นนั้นๆ จนเกิดเป็นคตินิยมเป็นแบบแผนสืบต่อมา คตินิยมและแบบแผนพื้นบ้านที่ยึดถือกันในแต่ละท้องถิ่นนั้นเป็นแบบแผนที่เป็นไปอย่างเรียบง่ายตามลักษณะการดำเนินชีวิตของแต่ละถิ่น ซึ่งเป็นเสมือนเข้าหล่อหลอมให้เครื่องจักสานมีเอกลักษณ์ของแต่ละถิ่นที่แตกต่างกันไป เช่น ความแตกต่างของก่องข้าวภาคเหนือและกระติบข้าวและก่องข้าวของภาคอีสาน ซึ่งมีหน้าที่ใช้สอยเหมือนกัน แต่มีเอกลักษณ์เฉพาะตนที่แตกต่างกัน หมวกงอบภาคต่างๆ มีเอกลักษณ์และลักษณะเฉพาะตนที่ต่างกัน แม้จะมีหน้าที่ใช้สอยเหมือนกันก็ตาม เป็นต้น

เอกลักษณ์และลักษณะเฉพาะถิ่นของเครื่องจักสานในท้องถิ่นต่างๆ เป็นสิ่งที่มีคุณค่าอย่างยิ่ง เพราะสะท้อนให้เห็นประวัติศาสตร์ความเป็นมาของชุมชน สะท้อนให้เห็นวัฒนธรรม การประกอบอาชีพ การดำรงชีวิต ตลอดจนสะท้อนให้เห็นลักษณะทางภูมิศาสตร์ของแต่ละถิ่นด้วย

อย่างไรก็ตาม เอกลักษณ์และลักษณะเฉพาะถิ่นของเครื่องจักสานนี้ เป็นสิ่งที่มีคุณค่าที่สำคัญยิ่งของเครื่องจักสานสิ่งหนึ่ง ที่น่าศึกษาค้นคว้าเพื่อใช้เป็นหลักฐานการพัฒนาเครื่องจักสาน เพราะการพัฒนาเครื่องจักสานอย่างไม่ถูกวิธี ได้ทำลายคุณค่าทางเอกลักษณ์ และลักษณะเฉพาะของเครื่องจักสานไปอย่างมาก อันเป็นแนวทางที่อาจทำให้คุณค่าของเครื่องจักสานตกต่ำ สูญเสียเอกลักษณ์และลักษณะเฉพาะถิ่นไปในที่สุด

2.4.1.4 ประเภทของเครื่องจักสาน

เครื่องจักสานในประเทศไทย สามารถจำแนกประเภทได้ 2 ลักษณะ คือ การจำแนกประเภทตามลักษณะการใช้สอย และการจำแนกประเภทตามลักษณะวัสดุที่ใช้

การจำแนกประเภทตามลักษณะการใช้สอย จำแนกได้ดังนี้

(1) เครื่องจักสานเกี่ยวกับการบริโภค ได้แก่ หวด กระติบข้าว ก่องข้าว กระดังกระซอน

(2) เครื่องจักสานที่ใช้เป็นภาชนะบรรจุสิ่งของ ได้แก่ กระบุง ตะกร้า กระจาด หลัว ชะลอม ปุ้งกี๋ ครุ กระออม

(3) เครื่องจักสานที่ใช้ป้องกันแดดฝน ได้แก่ หมวกต่างๆ เช่น งอบ กุบ หมวกจิ้น กู้ยเลี้ย เป็นต้น

(4) เครื่องจักสานที่ใช้เป็นส่วนประกอบอาคารบ้านเรือน และเครื่องปลูกได้แก่ ฝาเรือนที่ทำด้วยตอกไม้ไผ่ เช่น เสื่อลำแพน ฝาขัดแตะ และเสื่อสำหรับปูนั่ง ปูนอน

(5) เครื่องจักสานที่เป็นเครื่องดัก กักขังและจับสัตว์น้ำ ได้แก่ ลอบ ไซ อีจู้ ตุ่ม สุ่มปลา ชะนาง ช้อง สุ่มไก่อ กรงนก

(6) เครื่องจักสานที่ใช้เป็นเครื่องประดับตกแต่งและเครื่องเล่น กีฬา ได้แก่ มู่ลี่ ปลายตะเพียน นก ต๊กแตน แมลงปอ แมลงป่อง กิ้งก่า กุ้ง ตะกร้อ กระเช้าของขวัญ และของชำร่วยต่างๆ

เครื่องจักสานที่เกี่ยวกับความเชื่อ ประเพณีและศาสนา เช่น การทำเสื่อปาหนันของชาวภาคใต้เพื่อใช้ในการแต่งงาน การทำพานหมากเบ็งใส่ข้าวบูชาพระของชาวอีสาน

2.4.2 กลุ่มหัตถกรรมในท้องถิ่น กลุ่มหัตถกรรมจักสานผู้สูงอายุบ้านโนนม่วง จ.ขอนแก่น

ศูนย์การเรียนรู้หัตถกรรมผู้สูงอายุบ้านโนนม่วง จ.ขอนแก่น เป็นกลุ่มผู้สูงอายุที่รวมตัวกันเพื่อใช้เวลาให้เกิดประโยชน์ โดยมีหัวหน้ากลุ่ม คือ คุณลุงอุดร อายุ 68 ปี ขณะนี้มีสมาชิกกลุ่มจำนวน 15 คน แต่ส่วนมากจะมาทำงานประมาณ 6-7 คน เนื่องจากสมาชิกบางคนต้องไปทำนา ทำไร่ แต่ถ้าเมื่อใดว่างก็จะมานั่งทำงานที่ศูนย์การเรียนรู้แห่งนี้ ซึ่งในทุกๆ วันผู้สูงอายุจะใช้เวลาช่วงกลางของทุกวันมารวมตัวกันทำงานจักสาน งานไม้ เพื่อหารายได้เข้ากลุ่มและตัวเอง งานส่วนใหญ่จะเป็นงานที่รับสั่งทำตามออเดอร์และบางส่วนก็ทำขายหน้าร้านบ้าง ฝีมือของทางกลุ่มมีความประณีตและนำภูมิปัญญามาใช้อย่างชาญฉลาด

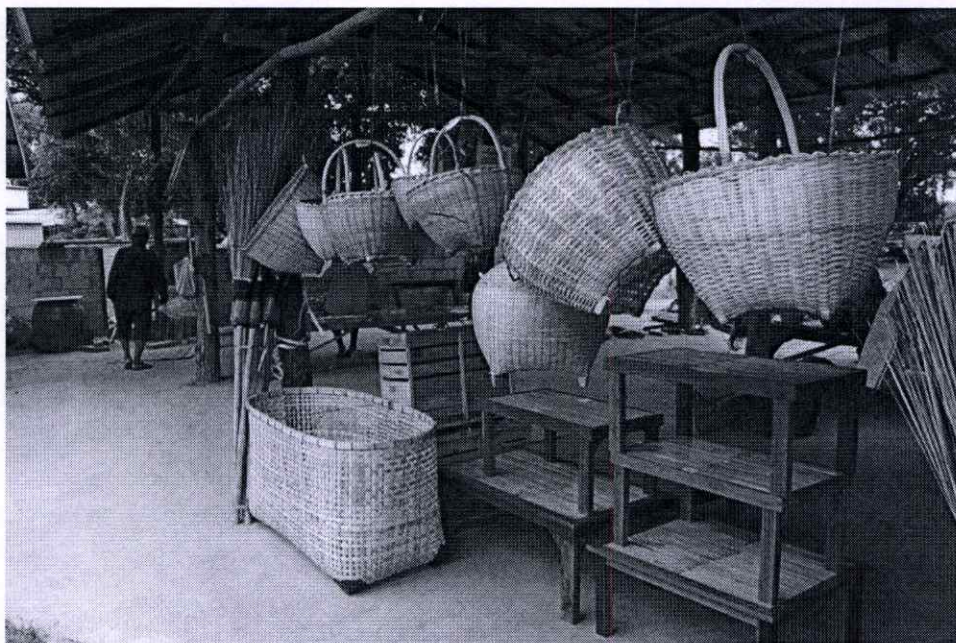
ภาพที่ 2.32 ภาพการทำโต๊ะไปถวายวัดของกลุ่มหัตถกรรมผู้สูงอายุ
ที่มา : อภิญญา อาชาราช ถ่ายเมื่อวันที่ 20 มีนาคม 2557

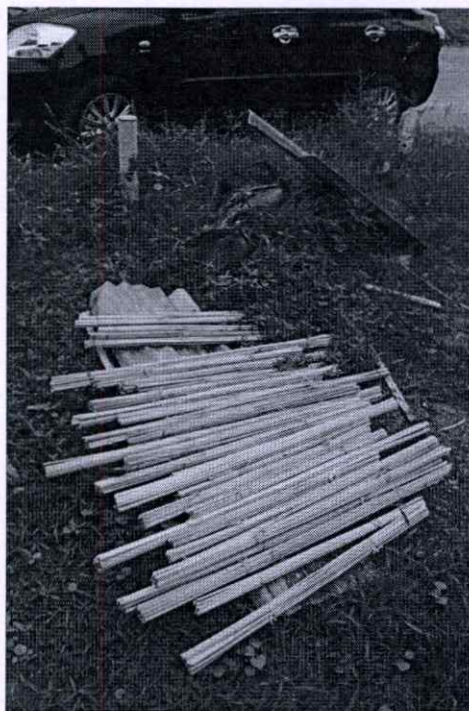
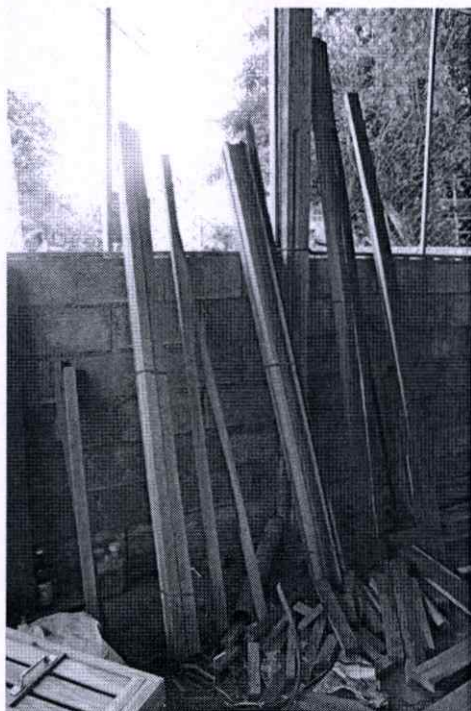
ภาพที่ 2.33 ภาพโต๊ะอนกประสงค์ที่ใช้ไม้ไผ่เป็นพื้นโต๊ะ
ที่มา : อภิญญา อาชาราช ถ่ายเมื่อวันที่ 20 มีนาคม 2557

ภาพที่ 2.34 ภาพการทำงานของกลุ่มผู้สูงอายุ
ที่มา : อภิญญา อาษาราช ถ่ายเมื่อวันที่ 20 มีนาคม 2557

ภาพที่ 2.35 ภาพผลิตภัณฑ์ของกลุ่มหัตถกรรมผู้สูงอายุ
ที่มา : อภิญญา อาษาราช ถ่ายเมื่อวันที่ 20 มีนาคม 2557

ภาพที่ 2.36 ภาพวัสดุในการทำงานหัตถกรรมของกลุ่มหัตถกรรมผู้สูงอายุ
ที่มา : อภิญญา อาชาราช ถ่ายเมื่อวันที่ 20 มีนาคม 2557

อีกทั้งทางกลุ่มมีการถ่ายทอดความรู้ให้แก่ นักศึกษา นักเรียน และเยาวชนเพื่อให้มาเรียนรู้ โดยไม่คิดค่าใช้จ่าย โดยวัสดุที่ใช้ในงานทำก็จะหาวัสดุที่ใช้ในท้องถิ่น เช่น ไม้ไผ่ ไม้สัก ไม้ประดู่ ไม้มะค่า หวาย ไม้เสี้ยว เป็นต้น โดยบางครั้งมีการไปหาวัสดุเองตามหมู่บ้านและหมู่บ้านใกล้เคียงหรือหาซื้อตามแหล่งขายวัสดุในราคาถูก ซึ่งเทคนิควิธีการผลิตนั้นทางกลุ่มผู้สูงอายุไม่ได้ใช้เครื่องจักรไฟฟ้า ล้วนเป็นงานที่ทำด้วยอุปกรณ์ง่ายๆ ที่ใช้ภูมิปัญญาของตนเอง

2.5 วัสดุและการผลิต

2.5.1 วัสดุโครงสร้าง

2.5.1.1 ไม้สัก เป็นไม้ผลัดใบขนาดใหญ่ มีลำต้นปลายตรง มักมีพูพอนบริเวณโคนต้น เรือนยอดกลม ลำต้นมีความสูงตั้งแต่ 20 เมตรขึ้นไป มีเปลือกหนาสีเทาหรือน้ำตาลอ่อน แกมเทา มีใบขนาดใหญ่ กว้าง 20-30 ซม. ยาว 30-40 ซม. ดอกมีขนาดเล็กสีขาวนวล ออกเป็นช่อขนาดใหญ่ บริเวณปลายกิ่งในช่วงเดือนกรกฎาคม-ตุลาคมผลสุกรูปร่างค่อนข้างกลม ขนาดเส้นผ่าศูนย์กลาง 1-2 ซม. ผลหนึ่งๆ จะมีเมล็ด 1-4 เมล็ดโดยทั่วไปมักจะเรียกผลสักว่า “เมล็ดสัก” ซึ่งเมื่อแก่จัดจะเป็นสีน้ำตาล

ลักษณะเนื้อไม้สักจะมีสีน้ำตาลทอง (เรียกว่าสักทอง) ถึงสีน้ำตาลแก่ และมักจะมีเส้นสีน้ำตาลแก่แทรก (เรียกว่าสักทองลายดำ) เนื้อไม้มีเสี้ยนตรง เนื้อหยาบ แข็งปานกลาง เลื่อยไสกบ ตกแต่งง่ายไม่ค่อยยืดหดหรือบิดงอเหมือนไม้ชนิดอื่น มีความทนทานต่อการทำลายของมอดและ

ปลวกตลอดจนเชื้อราได้ดี จึงมีความทนทาน ตามธรรมชาติสูง และมีลวดลายสวยงามในด้านการใช้ประโยชน์ไม้สัก

คุณลักษณะของไม้สักโดยพิจารณาจากสีของเนื้อไม้ การตกแต่ง ความแข็ง ความเหนียวของเนื้อไม้ออกเป็น 5 ชนิด คือ

1. สักทอง เนื้อไม้เป็นสีน้ำตาลทอง เสี้ยนต้องตกแต่งง่าย
2. สักหิน เนื้อไม้เป็นสีน้ำตาลหรือสีจาง ตกแต่งง่าย
3. สักหยวก เนื้อไม้เป็นสีน้ำตาลอ่อน
4. สักไข เนื้อไม้สีน้ำตาลเข้มปนเหลือง มีใบบนยากแก่การตกแต่ง และทาสี
5. สักซี่ควาย เนื้อไม้สีเขียวน้ำตาล น้ำตาลดำดูเป็นสีเลอะๆ

คุณสมบัติของไม้สัก

ไม้สัก ปลวกและมอดไม่ทำอันตราย เพราะในเนื้อไม้สักมีสารเคมีพิเศษอยู่ชนิดหนึ่ง ชื่อ O-cresyl methyl ether สารเคมีชนิดนี้ค้นพบโดยนักวิทยาศาสตร์ของกรมป่าไม้ มีคุณสมบัติ เมื่อทาหรืออาบไม้แล้วไม้จะมีความคงทนต่อ ปลวก แมลง เห็ดราได้อย่างดีเยี่ยม นอกจากนี้ในไม้สักทอง ยังพบว่ามียุงค้ำปนอยู่ 0.5 ppm. (ไม้สักทอง 26 ต้น มียุงค้ำหนัก 1 บาท) ไม้สัก เป็นไม้เนื้อแข็งตามมาตรฐานของกรมป่าไม้ จากการทดลองตามหลักวิชาการไม้สักมีความแข็งแรงสูงกว่า 1,000กก./ตร. ซม. และมีความทนทานตามธรรมชาติ จากการทดลองนำส่วนที่เป็นแก่นของไม้สักไปทดลองปักดินปรากฏว่า มีความทนทานตามธรรมชาติเกินกว่า 10 ปี (ระหว่าง 11-18 ปี)

2.5.1.2 ไม้แดง เป็นไม้ยืนต้นผลัดใบขนาดกลางถึงขนาดใหญ่ สูงจนถึง 25 เมตร แต่บางครั้งอาจสูงถึง 30 - 37 เมตร ลำต้นค่อนข้างเปลาตรง หรือเป็นปุ่มปม เรือนยอดรูปทรงกลมหรือแก่งก้าง ไม้ค้อยแน่นอน สีเขียวอมแดง เปลือกเรียบสีเทาอมแดง ตกสะเก็ดออกเป็นแผ่นกลมบางๆ รอบลำต้น เมื่อสับเปลือกทิ้งไว้จะได้ชั้นสีแดง ยอดอ่อนมีขนสีเหลืองปกคลุมลักษณะเนื้อไม้ สีแดงเรื่อๆ หรือสีน้ำตาลอมแดง เสี้ยนเป็นลูกคลื่น หรือมักสน เนื้อละเอียดพอประมาณ แข็ง แข็งแรงเหนียวและทนทานมาก เลื้อย ไสกกบ ตบแต่งได้เรียบร้อย ชัดซึกเงาได้ดี ความถ่วงจำเพาะประมาณ 1.18 เนื้อไม้มีความแข็งแรงประมาณ 1,030 กก. ความทนทานตามธรรมชาติ ตั้งแต่ 10 - 18 ปี การอาบน้ำยาไม้อาบได้ยาก (ชั้นที่ 4)

คุณสมบัติไม้แดง

ลักษณะเนื้อไม้ สีแดงเรื่อๆ หรือสีน้ำตาลอมแดง เสี้ยนเป็นลูกคลื่น หรือมักสน เนื้อละเอียดพอประมาณ แข็ง แข็งแรง เหนียวและทนทานมาก เลื้อย ไสกกบ ตบแต่งได้เรียบร้อย ชัดซึกเงาได้ดี ความถ่วงจำเพาะประมาณ 1.18 เนื้อไม้มีความแข็งแรงประมาณ 1,030 กก. ความทนทานตามธรรมชาติ ตั้งแต่ 10 - 18 ปี การอาบน้ำยาไม้อาบได้ยาก (ชั้นที่ 4)

2.5.1.3 ไม้สน เป็นไม้สนธรรมชาติที่ได้จากป่าปลูก ไม้สนแปรรูปทุกประเภทของไพน์ครอส เป็นไม้สนที่ผ่านกระบวนการอบแห้ง และอัดน้ำยากันปลวกอย่างมีมาตรฐาน มีเอกสารรับรองผ่านการตรวจสอบคุณภาพก่อนนำส่งออกจากประเทศนิวซีแลนด์ ไม้สนโครงสร้างไพน์ครอส เป็นไม้สนเกรดสูงสุด ที่เรียกว่า นัมเบอร์วันเฟรมมิ่ง มีลักษณะตาน้อย และตาไม้มีขนาดไม่ใหญ่มากนัก ไม้โครงสร้างไพน์ครอส ผ่านการคัดเลือก และทดสอบคุณภาพตามมาตรฐานวิศวกรรม ก่อนนำไปใช้ในอุตสาหกรรมก่อสร้าง อีกทั้งยังมีความสวยงาม เหมาะแก่การตกแต่งทั้งภายนอกและภายใน

คุณสมบัติของไม้สน

1. ไม้ที่ใช้เป็นไม้อายุ 80 -120 ปี ซึ่งเป็นไม้ที่มีความแข็งแรงเพียงพอสำหรับใช้งานต่างๆ ไม่ว่าจะป็นงานโครงสร้างหรืองานตกแต่งทั่วไป
2. ไม้ทำลายธรรมชาติเนื่องจากมีป่าปลูกแทนหนุ่นเวียนทรัพยากรอยู่ตลอดเวลา
3. ไม้ไม่มีความสวยงามเนื่องจากมีวงปีที่เรียงกันชัดเจน ทำให้เห็นลายเส้นไม้ละเอียด
4. ง่ายต่อการใช้งาน เนื่องจากเป็นไม้ชนิดหนึ่งที่มีการยึดเกาะของตะปูชนิดต่างๆ ได้เป็นอย่างดี ทำให้ทำงานได้ง่าย

2.5.2 วัสดุท้องถิ่น

2.5.2.1 ไม้ไผ่ เป็นพืชในป่าธรรมชาติ ซึ่งมีความผูกพันต่อการดำรงชีวิตประจำวันของคนไทยมาแต่โบราณกาล คนไทยในชนบทใช้ไม้ไผ่สร้างบ้านเรือนอยู่อาศัย และใช้ในการทำหัตถกรรมเครื่องจักสาน เพื่อสนองประโยชน์ใช้สอยต้นไม้ใช้ทำประโยชน์ได้ทุกส่วน นับตั้งแต่ หน่อ ราก ลำต้น และใบ คุณสมบัติที่ดีของไม้ไผ่ คือ มีความคงทนต่อสภาพดินฟ้าอากาศ ลำต้น สามารถจักตอกเป็นเส้นๆ ตัดโค้งขึ้นรูป สานผลิตภัณฑ์เครื่องใช้ประเภทต่างๆ ไม้ไผ่สามารถรับแรงดึง และแรงกดได้ดีโดยไม่แตกหรือหักง่าย คุณสมบัติพิเศษเช่นนี้ทำให้ผลิตภัณฑ์ทรงรูปอยู่ได้นาน จึงเป็นวัตถุดิบสำคัญในการทำเครื่องจักสานของไทย

ประเทศไทยมีไม้ไผ่หลายชนิดขึ้นอยู่กระจัดกระจายไปตามพื้นที่ป่าทั่วประเทศ ไม้ไผ่ที่นิยมใช้ทำเครื่องจักสาน เช่น ไม้ไผ่บ้านหรือไม้ไผ่สีสุก ไม้ซาง ไม้เลียง ไม้ฉนวน ไม้รวก ไม้ไร่ ไม้บง ไม้เอี้ยะ เป็นต้น

ไม้ไผ่ที่นิยมทำเครื่องจักสานมากที่สุด คือ ไม้สีสุก เป็นไม้ไผ่ขึ้นอยู่ตามพื้นราบ เป็นไม้บ้าน มีอยู่ทั่วทุกภาคของประเทศไทย ไม่ค่อยปรากฏในป่า เป็นไม้ชอบแสงสว่างมาก และชอบขึ้นริมน้ำ ราษฎรชนบทนิยมปลูกตามบ้านเรือน และริมฝั่งน้ำลำคลองทั่วไป

ประโยชน์ของไม้

1. ใช้เป็นที่อยู่อาศัย ไม้ไผ่ที่นำมาทำเป็นที่อยู่อาศัย คุณสมบัติพิเศษของไม้ไผ่ที่สามารถใช้ประโยชน์ได้โดยไม่ต้องแปรรูปและแปรรูป และเป็นไม้ที่มีความคงทนต่อสภาพดินฟ้าอากาศได้ดี จึงมีการนำไม้ไผ่มาสร้างเป็นบ้านเรือนที่พักอาศัยกันทั่วไป เช่นเรือนไม้ไผ่ในประเทศไทยที่เรียกว่า “เรือนเครื่องผูก” ที่สร้างด้วยไม้ไผ่แทบทั้งหมด ตั้งแต่ใช้เป็นโครงสร้างและส่วนประกอบของบ้านเรือน ได้แก่ ใช้ลำไม้ไผ่เป็นเสา โครงหลังคา และใช้ไม้ไผ่แปรรูปด้วยการผ่าเป็นซีกๆ เป็นพื้นและสานเป็นแผงใช้เป็นฝาเรือน เป็นต้น

2. เครื่องมือเครื่องใช้ งานไม้ไผ่ที่ใช้เป็นเครื่องมือเครื่องใช้ในครัวเรือนและชีวิตประจำวัน งานไม้ไผ่ประเภทนี้มีความเกี่ยวข้องกับชีวิตมนุษย์มาช้านานและอาจจะเป็นเครื่องใช้ในครัวเรือนที่เก่าแก่ที่สุดอย่างหนึ่ง เฉพาะอย่างยิ่งชาวตะวันออกนั้น มีเครื่องมือเครื่องใช้ที่ทำด้วยไม้ไผ่มาแต่โบราณ เช่น ตะเกียบไม้ไผ่ของจีน เป็นเครื่องมือการกินอาหารที่ทำอย่างง่าย แต่ใช้ประโยชน์ได้อย่างดี ก่องข้าวและกระบี่สำหรับใส่ข้าวเหนียวของชาวอีสานและชาวเหนือ เป็นต้นอย่างที่ดีซึ่งแสดงให้เห็นความชาญฉลาดในการนำไม้ไผ่มาแปรรูปเป็นภาชนะสำหรับใส่ข้าวเหนียวหนึ่งได้ดีเท่าก่องข้าวและกระบี่ที่สานด้วยตอกไผ่

2.2.5.2 หวาย (Rattan) เป็นไม้ป่าในพืชตระกูลปาล์มนิยมนำมาใช้ประโยชน์ในหลายด้าน โดยเฉพาะในการ จักสานเครื่องใช้ต่างๆ รวมถึงการนำหน่อหวายมาปรุงอาหารซึ่งให้รสชาติอร่อยเหมือนหน่อไม้ทั่วไปใน ทางการค้ามีการใช้คำเรียกหวาย 2 คำ คือ Cane หมายถึง หวายที่มีลำต้น

ขนาดเส้นผ่าศูนย์กลางมากกว่า 2 เซนติเมตร และ Rattan หมายถึง หวายที่มีลำต้นขนาดเส้นผ่าศูนย์กลางเล็กกว่า 2 เซนติเมตร

หวายจัด เป็นไม้ที่มีความสำคัญทางงานหัตถกรรมต่างๆ เนื่องจากหวายมีเนื้อเหนียว แข็งแรง และยืดหยุ่นได้ดีกว่าไม้ไผ่หรือไม้จักสานชนิดอื่นๆ สามารถจักเป็นเส้นหรือแผ่นบางได้ง่าย โค้งงอได้ดี นอกจากนั้น ยอดอ่อน และหน่อหวายยังนิยมนำมารับประทาน และปรุงเป็นอาหารได้หลายอย่าง

ชนิดหวายในไทย

1. หวายลิง เป็นหวายเลื้อย ยาวได้มากกว่า 3 เมตร ที่ชอบขึ้นตามชายทะเล ลำห้วย หนอง บึง เป็นชนิดที่ไม่มีหนาม ใบคล้ายใบผักปราบ นิยมนำมาจักตอก

2. หวายโปร่ง เป็นหวายที่มีขนาดพอๆ กับไผ่รวก นิยมนำมาจักสานเครื่องหัตถกรรม ข้าวของเครื่องใช้ต่างๆ ผลมีขนาดประมาณลูกพุทราหรือเมล็ดบัวหลวง เปลือกเมล็ดแข็งเป็นเกร็ด เมื่อสุกผลมีสีเหลือง ดอกใช้รับประทานได้

3. หวายพรวน เป็นหวายที่มีขนาดลำต้นใหญ่ที่สุด ขนาดประมาณเท่าข้อมือ พบมากในจังหวัดตรัง พังงา และภูเก็ต เนื้อหวายมีความเหนียว และทนทาน นิยมนำมาทำเชือก ล่ามข้าง ล่ามวัว รวมถึงนิยมใช้ทำเฟอร์นิเจอร์ต่างๆ เช่น โต๊ะ เก้าอี้ เตียงนอน และผ้าผนังบ้าน เนื่องจากสามารถจักเป็นแผ่นขนาดใหญ่ได้ดี

4. หวายขม เป็นหวายที่มีขนาดประมาณหัวแม่มือ ใบเล็กยาวคล้ายใบระกำ เนื้อเปราะง่าย ไม่ทนทาน ไม่นิยมนำมาจักสาน แต่หน่อ และยอดใช้รับประทานได้ มีรสขมเล็กน้อย เมล็ดหวายมีขนาดเล็กประมาณเท่าเมล็ดข้าวโพด เปลือกเมล็ดเป็นเกล็ดสีขาว นิยมใช้ทำยา

5. หวาน้ำ เป็นหวายที่มีขนาดลำต้นประมาณนิ้วก้อย ชอบขึ้นบริเวณที่ชุ่ม น้ำท่วมขัง เนื้อหวายมีความเหนียวทน นิยมนำมาจักสานข้าวของเครื่องใช้ต่างๆ เช่น ตะกร้า ถาดใส่อาหาร หมวก เป็นต้น

6. หวายตะค้าทอง เป็นหวายเลื้อย ยาวได้มากกว่า 6 เมตร ลำต้นขนาดเท่าหัวแม่มือ ที่ชอบขึ้นบริเวณที่ชุ่ม และน้ำท่วมขัง เนื้อหวายเหนียว ทนทาน นิยมใช้จักสานงานหัตถกรรมทุกชนิด เมล็ดใช้ทำยา พบมากในจังหวัดภาคใต้

7. หวายชุมพร เป็นหวายขนาดเล็กกว่านิ้วก้อย เนื้อหวายหยาบเหนียวมาก นิยมใช้จักตอก ทำเชือก และจักสานงานหัตถกรรม

8. หวายชะอ้ง เป็นหวายขนาดเล็ก เนื้อหวายเหนียว ทนทาน นิยมใช้ทำเชือก ทำตอก และเครื่องจักสาน พบมากในภาคใต้ โดยเฉพาะตำบลนาชะอ้ง อำเภอเมือง จังหวัดชุมพร

9. หวายสะเดา และหวายสมิง เป็นหวายที่พบในภาคตะวันออก

10. ชนิดหวายที่เรียกในชื่ออื่นๆ เช่น หวายซี่เสี้ยน หวายงวย หวายเดาใหญ่ หวายข้อดำ หวายซี่ผึ้ง หวายแดง หวายกาหลง หวายซี่ไก่ หวายข้าง หวายพังกา หวายผิวเบา หวายแดง หวายเจียน หวายหัวตัด หวายพุน หวายข้าง หวายนางนวล หวายหางหนู หวานั่ง หวายโคก และหวายดง เป็นต้น

ประโยชน์ของหวาย

1. ลำต้นนำมาจักสานเป็นเฟอร์นิเจอร์ เช่น โต๊ะ ม้านั่ง เตียงนอน เป็นต้น มักใช้หวายขนาดใหญ่ เช่น หวายโป่ง หวายกำพวน หวายข้อดำ หวายตะค้าทอง เป็นต้น

2. ใช้จักสานเป็นเครื่องเรือน เครื่องใช้ เช่น ถาด ตะกร้า หมวก เป็นต้น มักใช้หวายขนาดเล็กที่เหนียว และโค้งงอได้ดี เช่น หวายกาหลง หวายหอม หวายดง หวายซี่บาง หวายพุน เป็นต้น
3. ใช้จักสานเป็นวัสดุก่อสร้าง เช่น ฝาผนัง หน้าต่าง เป็นต้น มักใช้หวายขนาดใหญ่
4. ลำต้นแก่จักหรือกรีดเป็นเส้น แล้วตากแห้ง นำมาใช้ทำเป็นเชือกคล้องช้าง คล้องโค หรือทำเป็นเชือกรัดของ
5. ยอดอ่อน ดอกอ่อน หน่ออ่อน นำมาปรุงอาหารได้หลายเมนู อาทิ แกงอ่อม แกงหวาย แกงจืด รวมถึงลวกเป็นผักจิ้มน้ำพริก เช่น หวายโคก หวายดง หวายหางหนู หวายนึ่ง หวายขม เป็นต้น
6. ราก ใบ แก่น/เนื้อไม้ ดอก และผล นำมาใช้เป็นยาสมุนไพร ใช้ได้ในหวายทุกชนิด ได้แก่ รักษาไข้ ลดพิษจากสัตว์ต่อย ใช้ขับพยาธิ แก้อาการชัก แก่เป็นลม แก่หอบหืด ช่วยขับปัสสาวะ รักษาโรคท้องร่วง ท้องเสีย และช่วยเจริญอาหาร
7. ใช้ปลูกเพื่อเป็นไม้ประดับ โดยปลูกแซมเป็นไม้ระดับกลางในสวน

2.6 เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

2.6.1 คณะเกษตรศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ (2557) โครงการอุตสาหกรรมหัตถกรรมพื้นบ้านศูนย์วิจัยเพื่อเพิ่มผลผลิตทางการเกษตร สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.)

กล่าวไว้ว่า “งานหัตถกรรม เป็นภูมิปัญญาของท้องถิ่นที่จะเป็นแหล่งรายได้ที่สำคัญของชุมชนได้ หากได้รับการพัฒนา แต่ปัญหาในขณะนี้ คือ หัตถกรรมของชุมชนยังไม่เติบโตเป็นเพราะอะไร ทำอย่างไรเราจึงจะเพิ่มบทบาท และเพิ่มขีดความสามารถในการแข่งขันของอุตสาหกรรมหัตถกรรมในชุมชนที่มีต่อระบบเศรษฐกิจให้มากขึ้น เพื่อเพิ่มความแข็งแกร่งให้กับเศรษฐกิจชุมชน และเพิ่มความเข้มแข็งให้กับสถาบันครอบครัว การศึกษาทางการตลาดเพื่อทราบถึงพฤติกรรมและการตัดสินใจซื้อผลิตภัณฑ์หัตถกรรมพื้นบ้านและผู้ซื้อจะช่วยให้เกิดความเข้าใจตลาดหัตถกรรมพื้นบ้านได้ดี รวมทั้งการศึกษาการทำตลาดของผู้ประกอบการผลิตภัณฑ์หัตถกรรมพื้นบ้านแต่ละประเภทอย่างละเอียดจะช่วยทำให้สามารถแนะนำสู่ทางการขยายตลาดหัตถกรรมพื้นบ้านได้อย่างมีประสิทธิภาพ และเป็นประโยชน์ต่อฝ่ายต่างๆรวมทั้งผู้ประกอบการ ผู้วางนโยบาย ฝ่ายส่งเสริม และผู้สนับสนุนอื่นๆที่เกี่ยวข้อง รวมถึงการร่วมมือกับหน่วยงานในภาครัฐเพื่อส่งเสริมความเข้มแข็งให้กับอุตสาหกรรมหัตถกรรมในชุมชน”

2.6.2 อัมพรพรรณ อีรานูตร และคณะ (2553) การบูรณาการรูปแบบการดูแลสุขภาพผู้สูงอายุในชุมชน : กรณีศึกษาชุมชนบ้านโนนม่วง อ.เมือง จ.ขอนแก่น สำนักงานกองทุนสนับสนุนการสร้างเสริมสุขภาพ

อัมพรพรรณ อีรานูตร และคณะ กล่าวไว้ว่า “ภาพสุขภาพของผู้สูงอายุในชุมชนบ้านโนนม่วง พบว่าส่วนใหญ่เป็นผู้สูงอายุเพศหญิงช่วงวัยต้น (อายุ 60 – 69 ปี) อายุเฉลี่ย 69 ปี อาศัยในครอบครัวที่ประกอบด้วยสามี /ภรรยา /ลูกและหลาน ส่วนใหญ่ยังมีคู่สมรสอยู่ด้วยกัน ระดับการศึกษาจบชั้นประถมศึกษา ไม่ได้ประกอบอาชีพส่วนใหญ่และรองลงมาก็คือการทำเกษตรกรรม มีฐานะยากจน รายได้คือ 500 บาทต่อเดือน ซึ่งเป็นเงินที่ได้รับจากเบี้ยยังชีพของผู้สูงอายุ แม้ว่า

ผู้สูงอายุจะมีรายได้ต่อเดือนไม่มากแต่ส่วนใหญ่บอกว่าตนพอมีพอใช้ ความสามารถพิเศษและเป็นงานอดิเรกของกลุ่มผู้สูงอายุชายคือการจักสาน สำหรับผู้สูงอายุหญิงมีความสามารถในด้านการทำพานบายศรี เมื่อเจ็บป่วยจะใช้บริการสุขภาพจากโรงพยาบาลของรัฐที่อยู่ใกล้ชุมชนและใช้สิทธิหลักประกันสุขภาพ 30 บาท ผู้สูงอายุส่วนใหญ่มีโรคเรื้อรังประจำตัว ที่เป็นปัญหามากที่สุดคือโรคความดันโลหิตสูง รองลงมาคือปัญหาของกล้ามเนื้อกระดูกและโรคเบาหวานปัญหาที่เกี่ยวกับความเสื่อมจากความสูงอายุ การศึกษานี้พบว่าผู้สูงอายุในชุมชนแห่งนี้ มีปัญหาเกี่ยวกับด้านสายตา มองเห็นไม่ชัด (49.3%) แต่ไม่มีแว่นใช้ พบปัญหาการทรงตัวไม่ถึง 33.3% เนื่องจากสาเหตุสำคัญคือการปวดขา ปวดเข่า ทำให้ผู้สูงอายุมีประวัติการหกล้มในรอบ 6 เดือนที่ผ่านมา 13% ปัญหาของการมีปัสสาวะเล็ดเวลาไอหรือจามจำนวน 14% มีปัสสาวะรั่ว/ไหลรด 3-5% เริ่มมีอาการลืมนิ่งของ/จำที่วางไม่ได้ 38% โดยเฉพาะการลืมนิ่งยาพบได้ 15% และมีความรู้สึกเบื่อหน่ายประมาณ 17% นอกจากนี้พบว่ามีผู้สูงอายุหญิงร้อยละ 21.7% ที่เครียดมาก และผู้สูงอายุชายมีการใช้เครื่องดื่มที่มีแอลกอฮอล์ร้อยละ 15 เห็นได้ว่าภาพสุขภาพของผู้สูงอายุในชุมชนแห่งนี้สอดคล้องกับภาพสุขภาพของผู้สูงอายุในหลายการศึกษาที่ผ่านมา”

2.6.3 Aged Friendly Care Model (2001) องค์การอนามัยโลก (World Health Organization : WHO)

ได้กล่าวถึงการดูแลสุขภาพของผู้สูงอายุว่า “ผู้สูงอายุเป็นผู้ที่สมควรได้รับการยกย่อง และเป็นบุคคลที่สมควรได้รับการดูแลอย่างต่อเนื่องจากคนในสังคมทั้งด้านร่างกาย จิตใจ สังคม และจิตวิญญาณ โดยไม่มีช่องว่างระหว่างวัย”

2.6.4 องค์การอนามัยโลก (2004) การดูแลผู้สูงอายุ (WHO)

เล็งเห็นความสำคัญของการดูแลผู้สูงอายุ จึงได้เสนอหลักการดูแลเอื้ออาทรผู้สูงอายุขึ้นเพื่อประสิทธิภาพในการบริการ (Aged-friendly principles) โดยได้อาศัยข้อมูลจากผลการศึกษาเบื้องต้น ซึ่งประกอบด้วย 3 หลักการ คือ

“1.การให้ข้อมูลข่าวสาร ทักษะความรู้ และการฝึกอบรมบุคลากร (Information, education and training) เพื่อสร้างเจตคติที่ดีแก่ผู้ให้บริการซึ่งมีผู้สูงอายุเป็นผู้รับบริการ การเข้าถึงความต้องการของผู้สูงอายุอย่างแท้จริง

2.ระบบการจัดการดูแลด้านสุขภาพ (Health management systems) ต้องมีการปรับปรุงระบบบริการสุขภาพในการดูแลที่พิเศษสำหรับผู้สูงอายุเพื่อต่อความต้องการของผู้สูงอายุ สร้างเครือข่ายและระบบการส่งต่อที่มีมาตรฐาน

3.การจัดการสิ่งแวดล้อมทางกายภาพ (Physical environment) เนื่องจากผู้สูงอายุมีปัญหาความเสื่อมถอยของระบบต่างๆ ในร่างกาย เช่น ระบบประสาท การเดิน การทรงตัว การมองเห็น การได้ยิน และการจดจำสิ่งต่างๆ จึงจำเป็นในการจัดสภาพแวดล้อมให้เหมาะสม เช่น ความสะอาดของสถานบริการ มีสิ่งอำนวยความสะดวกต่างๆอย่างเหมาะสม มีป้ายบอกทางที่อ่านง่าย เป็นต้น”

2.6.5 สรุปรายงาน รวยสูงเนิน (2557) การพัฒนากรอบแนวคิดในการออกแบบเครื่องเรือนตามความต้องการของผู้สูงอายุในชุมชนภาคตะวันออกเฉียงเหนือในประเทศไทย

จากผลการศึกษาเกี่ยวกับความต้องการใช้งานเครื่องเรือนในชีวิตประจำวันผู้สูงอายุในชุมชนที่ศึกษา พบว่า “ผู้สูงอายุมีความต้องการเครื่องเรือนที่ตอบสนองความต้องการใช้งานใน

ชีวิตประจำวันหลายด้านในขึ้นเดียวกัน เนื่องมาจากข้อจำกัดทางกายที่สำคัญคือการเคลื่อนไหว ทำให้พยายามจำกัดการเดินทาง นอกจากนี้พื้นที่ใช้งานในครัวเรือนที่จำกัดทำให้ต้องการเครื่องเรือนน้อยชิ้นแต่ตอบสนองวัตถุประสงค์ได้มากที่สุด เช่น ใช้นอน นั่งเล่น นั่งรับประทานอาหาร เก็บข้าวของเครื่องใช้ส่วนตัว วางเครื่องใช้ที่ใช้ประจำ นอกจากนี้ผู้สูงอายุยังให้ข้อมูลเกี่ยวกับลักษณะเครื่องเรือนที่ต้องการตอบสนองความต้องการทางสังคมด้วย เช่น การใช้ต้อนรับแขก ใช้นั่งทำสินค้าจักสานต่างๆ ซึ่งวัสดุที่นำมาใช้ผลิตควรมีราคาถูก ดูแลรักษาง่าย มีความคงทน สอดคล้องกับวิถีชีวิตและสภาพแวดล้อมในชุมชน เช่น ใช้วัสดุที่หาได้ง่ายทั่วๆ ไปใช้สีที่เป็นธรรมชาติ และประการสำคัญของการเลือกใช้เครื่องเรือนที่ตอบสนองการใช้งานคือการช่วยลดปัญหาจากข้อจำกัดทางกาย เช่น ช่วยในการลุกนั่งได้ง่าย ป้องกันอุบัติเหตุจากการหกล้ม ซึ่งในที่นี่รวมถึงการจัดวางเครื่องเรือนที่เอื้อต่อการใช้งานอย่างปลอดภัยและส่งเสริมการเคลื่อนไหวของผู้สูงอายุ”

2.6.6 Ronald L.Mace (2557) แนวความคิดเรื่องการออกแบบผลิตภัณฑ์

นำเสนอแนวความคิดเรื่องการออกแบบผลิตภัณฑ์ที่เหมาะสมกับผู้บริโภคทุกคนอย่างเท่าเทียมกัน คือ

“การออกแบบที่เหมาะสมกับความเป็นอยู่ของสำหรับผู้บริโภคทุกคน ไม่ว่าจะมียุหรือความสามารถเพียงใด โดยมีหลักเกณฑ์ของ Universal design 7 ประการ คือ

- (1) ใช้กันได้ทุกคนเท่าเทียมเสมอกัน
- (2) สามารถใช้ได้แบบยืดหยุ่น
- (3) สามารถใช้ได้โดยง่ายและใช้ได้โดยตามความรู้สึกลึก
- (4) สามารถรับรู้ได้โดยง่าย
- (5) ทนต่อการใช้โดยผิดพลาดได้
- (6) ใช้กำลังทางกายภาพน้อย
- (7) ขนาดและความเหมาะสมของพื้นที่ในการที่จะเข้าไปใช้

แนวคิด UD ได้เริ่มต้นและพัฒนามาจากภาคเอกชนซึ่งเป็นผู้ผลิตสินค้าต่างๆ ด้วยเห็นว่าการออกแบบจะเป็นประโยชน์ต่อการพัฒนาในอนาคต วัตถุประสงค์หลักของ UD นี้คือเป็นการออกแบบผลิตภัณฑ์สินค้าเพื่อบุคคลทุกเพศทุกวัย และทุกสภาพร่างกาย กล่าวคือไม่ว่าจะเป็นบุคคลธรรมดาหรือบุคคลทุพพลภาพ ที่มีความมุ่งหมายให้เป็น Design for all กล่าวคือเป็นการออกแบบผลิตภัณฑ์เพื่อทุกคน โดยไม่ต้องมีการประยุกต์หรือออกเป็นเป็นพิเศษ UD มีความแตกต่างจากแนวคิดการออกแบบที่เป็น Barrier free ซึ่งเป็นการออกแบบพิเศษเพื่อมุ่งใช้สำหรับบุคคลทุพพลภาพ โดยเฉพาะ เป็นการออกแบบเพื่อปรับแก้ไขหรือกำจัดสิ่งที่เป็นอุปสรรคต่อผู้ทุพพลภาพ เนื่องจากแนวคิด Barrier free นี้เสมือนทำให้เกิดความแปลกแยกระหว่างบุคคลปกติกับบุคคลทุพพลภาพ แต่แนวคิด UD เป็นแนวคิดเพื่อความทัดเทียม มิได้แบ่งแยกเฉพาะบุคคลประเภทใดประเภทหนึ่ง แต่อย่างไรก็ตาม ปัจจุบัน การออกแบบตามแนวคิด UD นี้ยังขาดมุมมองบางประการโดยผู้ออกแบบทำหน้าที่เพียงสร้างภาพลักษณ์ของผลิตภัณฑ์ให้งดงามหรือใช้ประโยชน์ได้เท่านั้น มิได้เพิ่มมุมมองอันหลากหลายเข้าไป ได้แก่ มุมมองของผู้บริโภคซึ่งประกอบด้วยความมุ่งหวังจะได้รับความปลอดภัยและคุณประโยชน์สูงสุด และมุมมองอันเป็นจุดยืนทางเศรษฐกิจ...”

บทที่ 3

วิธีดำเนินการวิจัย

การศึกษาและพัฒนาเครื่องเรือนผู้สูงอายุในชนบทภาคอีสาน โดยใช้ภูมิปัญญาและ
หัตถกรรมในท้องถิ่น ผู้วิจัยได้ศึกษาข้อมูลเรื่องต่างๆอย่างครอบคลุมจากแหล่งข้อมูลที่หลากหลายเพื่อ
นำมาดำเนินงานตามวัตถุประสงค์ที่ตั้งไว้ ซึ่งผู้วิจัยได้ดำเนินการวิจัยตามหัวข้อดังต่อไปนี้

3.1 ศึกษาข้อมูลจากแหล่งข้อมูล

3.2 ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

3.3 เครื่องมือที่ใช้ในการทำวิจัย

3.4 การเก็บรวบรวมข้อมูล

3.5 การวิเคราะห์ข้อมูล

3.6 แนวทางการนำเสนอข้อมูล

ผู้วิจัยได้ดำเนินการโดยแบ่งตามวัตถุประสงค์ของการดำเนินงาน ดังนี้

ขั้นตอนที่ 1 เพื่อศึกษาการใช้งานเครื่องเรือนในชีวิตประจำวันของผู้สูงอายุและภูมิปัญญา
ด้านหัตถกรรมท้องถิ่นในชนบทภาคอีสาน

ขั้นตอนที่ 2 เพื่อพัฒนาเครื่องเรือนผู้สูงอายุในชนบทอีสาน โดยใช้ภูมิปัญญาด้านหัตถกรรม
ในท้องถิ่น

ขั้นตอนที่ 3 เพื่อประเมินความพึงพอใจของผู้สูงอายุที่มีต่อเครื่องเรือนสำหรับผู้สูงอายุใน
ชนบทภาคอีสานที่ได้รับการพัฒนาโดยใช้ภูมิปัญญาด้านหัตถกรรมในท้องถิ่น

**3.1 ขั้นตอนที่ 1 เพื่อศึกษาการใช้งานเครื่องเรือนในชีวิตประจำวันของผู้สูงอายุและภูมิปัญญา
และหัตถกรรมท้องถิ่นในชนบทภาคอีสาน**

3.1.1 ศึกษาข้อมูลจากแหล่งข้อมูล

3.1.1.1 เครื่องเรือนผู้สูงอายุที่ใช้ในชีวิตประจำวันในชนบทภาคอีสาน

3.1.1.2 กลุ่มผู้ผลิตงานด้านหัตถกรรมในท้องถิ่นภาคอีสาน

3.1.2 ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

3.1.2.1 ประชากร คือ เครื่องเรือนของผู้สูงอายุที่ใช้ในชีวิตประจำวันในชนบทภาคอีสาน
และกลุ่มผู้ผลิตงานด้านหัตถกรรมในท้องถิ่นภาคอีสาน

3.1.2.2 กลุ่มตัวอย่าง คือ เครื่องเรือนผู้สูงอายุที่ใช้ในชีวิตประจำวัน จ.ขอนแก่น
ประกอบด้วย ชุมชนตำบลพระยืน อ.พระยืน จ.ขอนแก่น จำนวน 5 หลังคาเรือน, บ้านเปิดหม่ 2 ต.
บ้านเปิด จำนวน 5 หลังคาเรือน, หมู่บ้านกุดกว้าง ต.เมืองเก่า จำนวน 5 หลังคาเรือนและกลุ่ม
หัตถกรรมจักสานผู้สูงอายุบ้านโนนม่วง ต.ศิลา อ.เมือง จ.ขอนแก่นจำนวน 1 กลุ่ม

3.1.3 เครื่องมือที่ใช้ในการทำวิจัย

3.1.3.1 แบบสอบถาม การบันทึกข้อมูลภาพถ่าย การสเก็ตภาพ เพื่อศึกษาเครื่องเรือน
ผู้สูงอายุที่ใช้ในชีวิตประจำวัน ภายใต้กรอบแนวคิดในการออกแบบเครื่องเรือนสำหรับผู้สูงอายุในชุมชน

กึ่งเมืองของ สุรกานต์ รวยสูงเนิน (2557) มาใช้ดังนี้ การออกแบบเครื่องเรือนสำหรับผู้สูงอายุในชุมชน กึ่งเมือง ที่มีการเปลี่ยนแปลงทางบริบทสังคมค่อนข้างมากจะต้องคำนึงถึงองค์ประกอบด้านอื่นๆ ควบคู่ไปกับการออกแบบ ได้แก่ บริบททางสังคมวัฒนธรรม ปัจจัยทางด้านเศรษฐกิจสังคม และปัจจัย ด้านการเปลี่ยนแปลงของสภาพร่างกาย

โดยแบบสอบถาม เพื่อศึกษาเครื่องเรือนผู้สูงอายุที่ใช้ในชีวิตประจำวัน แบ่งออกเป็น 4 ส่วน คือ

ส่วนที่ 1 แบบสัมภาษณ์ข้อมูลส่วนบุคคล เป็นแบบสำรวจรายการ (Check List)

ส่วนที่ 2 แบบประเมินความสามารถในการดำเนินชีวิตประจำวัน ดัชนีบาร์เธลเอดีแอล (Barthel ADL index)

ส่วนที่ 3 แบบสอบถามข้อมูลทางสุขภาพ เป็นแบบสำรวจรายการ (Check List)

ส่วนที่ 4 แบบสังเกตลักษณะบ้านและเครื่องเรือน โดยใช้การบันทึกข้อมูลถ่ายภาพและ สเกตภาพ และแบบสำรวจรายการ (Check List) เพื่อทราบความต้องการเพิ่มเติมและปัญหาจาก การใช้งานเครื่องเรือน

3.1.3.2 แบบสำรวจ การบันทึกข้อมูลภาพถ่าย การสเก็ตภาพ เพื่อศึกษารูปแบบภูมิ ปัญญาด้านหัตถกรรมท้องถิ่นในชนบทภาคอีสาน โดยศึกษาจากกลุ่มหัตถกรรมจักสานผู้สูงอายุ บ้าน โนนม่วง จ.ขอนแก่น ได้ใช้กรอบแนวความคิดของ ศักดิ์ชาย สิกขา (2552) มาใช้ในการศึกษาภูมิ ปัญญาชาวบ้านที่ถูกถ่ายทอดลงสู่เครื่องใช้ไม้สอยจากจินตนาการการถ่ายทอดความคิดผ่าน กระบวนการออกแบบ ประกอบกับวัตถุดิบที่มีอยู่มากมายในท้องถิ่น

โดยแบบสำรวจ เพื่อศึกษารูปแบบภูมิปัญญาด้านหัตถกรรมท้องถิ่นในชนบทภาคอีสาน เป็น การบันทึกข้อมูลภาพถ่าย การสเก็ตภาพ

3.1.4 การเก็บรวบรวมข้อมูล

ในขั้นตอนของการศึกษาข้อมูล ผู้วิจัยได้แบ่งเป็นขั้นตอน ดังนี้

3.1.4.1 ขั้นตอนการศึกษาข้อมูลเชิงเอกสาร

โดยผู้วิจัยได้ทำการศึกษาและเก็บรวบรวมข้อมูลจากเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับ ผู้สูงอายุ ทำการสรุปและวิเคราะห์ข้อมูล เพื่อใช้ในการพัฒนาขั้นต่อไป โดยได้ศึกษาจากแหล่งข้อมูล ต่างๆ ดังต่อไปนี้

- (1) หอสมุดกลาง มหาวิทยาลัยขอนแก่น
- (2) ห้องสมุดคณะแพทยศาสตร์ มหาวิทยาลัยขอนแก่น
- (3) การสืบค้นออนไลน์

3.1.4.2 ขั้นตอนการศึกษาข้อมูลจากภาคสนาม

ในขั้นตอนนี้ผู้วิจัยได้ลงสำรวจเครื่องเรือนที่ผู้สูงอายุใช้ในชีวิตประจำวันและลงสำรวจ รูปแบบภูมิปัญญาด้านหัตถกรรมในท้องถิ่น โดยผู้วิจัยได้บันทึกข้อมูล บันทึกถ่ายภาพ และสเกตภาพ จากแหล่งข้อมูลดังนี้

(1) เครื่องเรือนผู้สูงอายุที่ใช้ในชีวิตประจำวัน ใน อ.เมือง จ.ขอนแก่น ประกอบด้วย ชุมชนตำบลพระยืน อ.พระยืน จ.ขอนแก่น จำนวน 5 หลังคาเรือน, บ้านเบ็ดหมู่ 2 ต. บ้านเบ็ด จำนวน 5 หลังคาเรือน, หมู่บ้านกุดกว้าง ต.เมืองเก่า จำนวน 5 หลังคาเรือน

- (2) กลุ่มหัตถกรรมผู้สูงอายุบ้านโนนม่วง ต.ศิลา อ.เมือง จ.ขอนแก่นจำนวน 1

กลุ่ม

3.1.5 การวิเคราะห์ข้อมูล

ผู้วิจัยได้ทำการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงเอกสาร โดยการนำมาจัดเรียงลำดับความสำคัญ และสรุปข้อมูล แล้วจึงทำการวิเคราะห์ข้อมูลที่ได้จากการทดสอบจากภาคสนาม โดยแบ่งเป็นขั้นตอน ดังนี้

3.1.5.1 ขั้นตอนการศึกษาข้อมูลเชิงเอกสาร ผู้วิจัยได้นำข้อมูลที่ได้สืบค้นมานั้นนำมาจัดเรียงลำดับข้อมูลความสำคัญ และทำการสรุปข้อมูล โดยจัดทำในรูปแบบของเอกสาร

3.1.5.2 ขั้นตอนการศึกษาข้อมูลจากภาคสนาม ผู้วิจัยได้นำข้อมูลที่ได้จากการลงพื้นที่บันทึกถ่ายภาพ และบันทึกโดยการสังเกตภาพเครื่องเรือนของผู้สูงอายุที่ใช้ในชีวิตประจำวัน พร้อมทั้งแบบสอบถามการใช้งานเครื่องเรือนจากผู้สูงอายุ แล้วนำมาสรุปเรียบเรียงในรูปแบบของเอกสาร

3.1.6 แนวทางการนำเสนอข้อมูล

ในขั้นตอนการศึกษาข้อมูลนี้ ผู้วิจัยได้ทำเก็บรวบรวมข้อมูลจากแหล่งต่างๆ และได้นำมาวิเคราะห์ทำการสรุปข้อมูลออกมาในรูปแบบของเอกสาร และแผ่นนำเสนอข้อมูล (presentation plate)

3.2 ขั้นตอนที่ 2 เพื่อพัฒนาเครื่องเรือนที่สอดคล้องกับการใช้งานในชีวิตประจำวันของผู้สูงอายุในชนบทอีสาน โดยใช้ภูมิปัญญาด้านหัตถกรรมในท้องถิ่น

3.2.1 แหล่งข้อมูล

3.2.1.1 แหล่งข้อมูล คือ ผู้ทรงคุณวุฒิและผู้เชี่ยวชาญด้านการออกแบบและผู้เชี่ยวชาญด้านการพยาบาล

3.2.2 ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

3.2.1.2 ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง คือ ผู้ทรงคุณวุฒิและผู้เชี่ยวชาญ ที่ผู้วิจัยต้องทำการประเมินการพัฒนาเครื่องเรือนผู้สูงอายุในชนบทอีสาน โดยใช้ภูมิปัญญาด้านหัตถกรรมในท้องถิ่น จำนวน 3 ท่าน กลุ่มตัวอย่าง ได้แก่ ผู้ทรงคุณวุฒิและผู้เชี่ยวชาญ จำนวน 5 ท่านในด้านต่างๆ ดังต่อไปนี้ ผู้ทรงคุณวุฒิและผู้เชี่ยวชาญด้านการออกแบบ จำนวน 3 ท่าน และผู้เชี่ยวชาญด้านการพยาบาลผู้สูงอายุ 2 ท่าน ได้แก่

- (1) ผศ.ดร.สุรกานต์ รวยสูงเนิน
อาจารย์ประจำคณะสถาปัตยกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยขอนแก่น
- (2) ผศ.ดร.ธนสิทธิ์ จันทะรี
อาจารย์ประจำคณะสถาปัตยกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยขอนแก่น
- (3) ผศ.ดร.สัญญาชัย สันติเวส
อาจารย์ประจำคณะสถาปัตยกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยขอนแก่น
- (4) รศ.ดร.อัมพรพรรณ ธีรานุตร
อาจารย์ประจำคณะพยาบาลศาสตร์ มหาวิทยาลัยขอนแก่น
- (5) ผศ.ดร.วาสนา เกิดผล
อาจารย์ประจำคณะพยาบาลศาสตร์ มหาวิทยาลัยขอนแก่น

3.2.3 เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

3.2.3.1 ทำการพัฒนาเครื่องเรือนที่สอดคล้องกับการใช้งานในชีวิตประจำวันของผู้สูงอายุ ในชนบทอีสาน โดยใช้ภูมิปัญญาด้านหัตถกรรมในท้องถิ่น จากการวิเคราะห์ข้อมูลในวัตถุประสงค์ข้อที่ 1 นำมาสู่การออกแบบ โดยคำนึงถึง กรอบแนวคิดด้านการออกแบบเครื่องเรือนเพื่อผู้สูงอายุในชุมชน กิ่งเมืองของ (สุรกานต์ รวยสูงเนิน, 2557) มาใช้ดังนี้

(1) ในการออกแบบเครื่องเรือนสำหรับผู้สูงอายุในชุมชนกิ่งเมืองมีองค์ประกอบหลักของ 3 ด้าน ได้แก่

- (1.1) องค์ประกอบด้านวัสดุ
- (1.2) องค์ประกอบด้านการออกแบบ
- (1.3) องค์ประกอบด้านประโยชน์ใช้สอย

และใช้กรอบแนวคิดการต่อยอดภูมิปัญญาหัตถกรรมพื้นบ้าน เป็นการสืบสานงานในท้องถิ่น ให้คงอยู่คู่ชุมชน โดยศึกษาประวัติความเป็นมา ระบบการผลิต ศักยภาพของกลุ่มผู้ผลิตงานหัตถกรรม สามารถนำแนวความคิดของ (ศักดิ์ชาย ลีक्षा, 2552) มาใช้ในการถ่ายทอดความคิดผ่านกระบวนการออกแบบ ประกอบกับวัตถุดิบที่มีอยู่มากมายในท้องถิ่น มาใช้ดังนี้

(2) ความเรียบง่าย พื้นฐานการดำเนินชีวิตของชาวบ้าน ศิลปะพื้นบ้านจึงมีลักษณะง่ายและเรียกตามสภาพชีวิตที่เป็นอยู่จริง

(3) ประโยชน์ใช้สอย ศิลปะพื้นบ้านจะสร้างอะไรขึ้นมาก็ต้องคำนึงถึงความจำเป็นประโยชน์ในทางปฏิบัติก่อนอื่น ยิ่งถ้าสิ่งนั้นมีความสามารถใช่ให้เป็นประโยชน์มากมายหลายอย่างยิ่งเป็นการดีคุ้มค่า

(4) วัสดุท้องถิ่น คือ เรื่องที่นำวัสดุมาใช้ผลิต อาจจะเป็นเพราะความจำเป็น อย่างหนึ่งความสะดวกอย่างหนึ่ง อันเป็นข้อจำกัดทางสภาพแวดล้อมนานาประการ ทำให้ชาวบ้าน ต้องใช้วัสดุต่างๆ ที่มีอยู่รอบตัวแล้วตามธรรมชาติ นำมาสร้างสรรค์งานในชีวิตประจำวันของตน

(5) มีความสวยงาม สวยงามแบบชาวบ้าน อันมีความงดงามอย่างธรรมชาติ ศิลปินพื้นบ้านสร้างผลงานศิลปะเพื่อชาวบ้าน ตามวิถีอย่างช่างศิลป์ เมื่อสร้างสรรค์งานสิ่งใดย่อม ต้องการให้งานชิ้นนั้นมีความเรียบร้อย มีความน่าดู มีความสวยงามเท่าที่จะทำได้อย่างชาวบ้าน

โดยแบบประเมินความคิดเห็นสำหรับผู้ทรงคุณวุฒิและผู้เชี่ยวชาญด้านการออกแบบโดยแบ่งเป็น 2 ตอน คือ

ตอนที่ 1 ความคิดเห็นผู้ทรงคุณวุฒิและผู้เชี่ยวชาญที่มีต่อการพัฒนาเครื่องเรือนผู้สูงอายุ เป็นแบบมาตราส่วนประมาณค่า (Rating Scale) โดยให้ผู้ทรงคุณวุฒิและผู้เชี่ยวชาญประเมินโดยการให้คะแนนตามรายการการประเมิน ผู้วิจัยได้กำหนดเกณฑ์ในการกำหนดค่าน้ำหนักของการประเมิน เป็น 5 ระดับ ตามวิธีการของลิเคิร์ต (Likert)

โดยกำหนดน้ำหนักของการประเมินไว้ ดังนี้

5	หมายถึง	มีความเหมาะสมมากที่สุด
4	หมายถึง	มีความเหมาะสมมาก
3	หมายถึง	มีความเหมาะสมปานกลาง
2	หมายถึง	มีความเหมาะสมน้อย
1	หมายถึง	มีความเหมาะสมน้อยมาก

ตอนที่ 2 ข้อเสนอแนะ เป็นแบบสอบถามข้อเสนอแนะเพิ่มเติม เกี่ยวกับการออกแบบ

3.2.3.2 การสร้างเครื่องมือแบบประเมินการพัฒนาเครื่องเรือนที่สอดคล้องกับการใช้งานในชีวิตประจำวันของผู้สูงอายุในชนบทอีสาน โดยใช้ภูมิปัญญาด้านหัตถกรรมในท้องถิ่น มีวิธีดำเนินการดังนี้

ผู้วิจัยได้ทำการสร้างเครื่องมือ เพื่อประเมินการพัฒนาเครื่องเรือนที่สอดคล้องกับการใช้งานในชีวิตประจำวันของผู้สูงอายุในชนบทอีสาน โดยใช้ภูมิปัญญาด้านหัตถกรรมในท้องถิ่น โดยตรวจสอบความเที่ยงตรงตามเนื้อหาโดยหาค่าดัชนีความสอดคล้องระหว่างคำถามกับวัตถุประสงค์ และกรอบแนวคิดในการวิจัย (Index of Objective Congruence : IOC) ซึ่งการวิจัยครั้งนี้มีผู้เชี่ยวชาญจำนวน 3 ท่าน ดังนี้

- (1) รศ.ดร.มงคล ดอนขวา
อาจารย์ประจำ คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยขอนแก่น
- (2) ผศ.ดร.จตุรงค์ เลหาพะเพ็ญ
อาจารย์สาขาครุศาสตร์สถาปัตยกรรมและการออกแบบ คณะครุศาสตร์
อุตสาหกรรม สถาบันเทคโนโลยีพระจอมเกล้าเจ้าคุณทหารลาดกระบัง
- (3) ดร.ชนัญญา จุลลัษเฐียร
อาจารย์สาขาออกแบบอุตสาหกรรม คณะสถาปัตยกรรมศาสตร์
มหาวิทยาลัยขอนแก่น

โดยผู้เชี่ยวชาญ พิจารณาความสอดคล้องระหว่างข้อความถามกับวัตถุประสงค์และกรอบแนวคิดที่ใช้ในการวิจัย ซึ่งมีเกณฑ์การให้คะแนนดังนี้

- + 1 เมื่อแน่ใจว่าคำถามนั้นสามารถใช้วัดได้
- 0 เมื่อไม่แน่ใจว่าคำถามนั้นสามารถใช้วัดได้
- 1 เมื่อแน่ใจว่าคำถามนั้นไม่สามารถใช้วัดได้

บันทึกผลการพิจารณาของผู้เชี่ยวชาญแต่ละข้อ นำไปหาดัชนีความสอดคล้อง (Index of Item – Objective Congruence : IOC) โดยใช้สูตรการคำนวณดังนี้

$$IOC = \frac{\sum R}{N}$$

- เมื่อ IOC คือ ดัชนีความสอดคล้อง
- $\sum R$ คือ ผลรวมของคะแนนจากผู้เชี่ยวชาญทั้งหมด
- N คือ จำนวนผู้เชี่ยวชาญ

นำคะแนนที่ได้จากผู้เชี่ยวชาญมาวิเคราะห์มาหาค่าเฉลี่ยแล้วนำไปเปรียบเทียบกับเกณฑ์ค่าดัชนีความสอดคล้อง โดยแปลความหมายค่าดัชนี ได้ว่า ค่าดัชนีความสอดคล้องตั้งแต่ 0.5 ขึ้นไปถือว่าข้อความสามารถใช้งานได้ หากไม่ถึง 0.5 ต้องนำมาแก้ไขหรือตัดทิ้ง

3.2.4 การเก็บรวบรวมข้อมูล

ขั้นตอนการเก็บรวบรวมข้อมูลขั้นการออกแบบนี้ ผู้วิจัยได้นำข้อมูลที่ได้จากการศึกษาเครื่องเรือนที่ใช้ในชีวิตประจำวันของผู้สูงอายุ และการศึกษาภูมิปัญญาด้านหัตถกรรมในท้องถิ่น นำมาวิเคราะห์อภิปรายผลและนำมาใช้ในการพัฒนาเครื่องเรือนผู้สูงอายุในชนบทภาคอีสาน โดยใช้ภูมิปัญญาด้านหัตถกรรมในท้องถิ่น โดยเริ่มจากการวาดภาพร่างของผลิตภัณฑ์ (Idea sketch) แล้วจึงพัฒนารูปแบบของผลิตภัณฑ์ โดยมีการเข้าพบอาจารย์ที่ปรึกษาเพื่อขอคำแนะนำในการออกแบบ และจัดทำภาพจำลองผลิตภัณฑ์ (Idea sketch) จำนวน 3 แบบ ที่ได้จากการพัฒนาแบบร่างในขั้นต้นพร้อมทั้งนำ

แบบประเมิน ไปให้ผู้ทรงคุณวุฒิและผู้เชี่ยวชาญด้านการออกแบบจำนวน 3 ท่านทำการประเมินแบบว่าแบบใดที่มีความเหมาะสมมากที่สุด

3.2.5 การวิเคราะห์ข้อมูล

การวิเคราะห์ข้อมูลขั้นตอนการพัฒนาเครื่องเรือนที่สอดคล้องกับการใช้งานในชีวิตประจำวันของผู้สูงอายุในชนบทอีสาน โดยใช้ภูมิปัญญาด้านหัตถกรรมในท้องถิ่น ผู้วิจัยได้ทำการวิเคราะห์ข้อมูลแบ่งออกเป็น 2 ตอน คือ

ตอนที่ 1 เป็นแบบมาตราส่วนประมาณค่า (Rating Scale) ผู้วิจัยได้กำหนดเกณฑ์การประเมินไว้ 5 ระดับ และกำหนดเกณฑ์การแปลความหมาย เมื่อนำผลที่ได้มาวิเคราะห์โดยการหาค่าเฉลี่ย (Average) จะสามารถแปลความหมายของค่าเฉลี่ย ออกเป็นช่วงดังนี้

4.51-5.00	หมายถึง	มีความเหมาะสมมากที่สุด
3.51-4.50	หมายถึง	มีความเหมาะสมมาก
2.51-3.50	หมายถึง	มีความเหมาะสมปานกลาง
1.51-2.50	หมายถึง	มีความเหมาะสมน้อย
1.00-1.50	หมายถึง	มีความเหมาะสมน้อยที่สุด

ตอนที่ 2 เป็นแบบสอบถามข้อเสนอแนะเพิ่มเติม ผู้วิจัยได้ทำการสรุปเป็นการบรรยายผล

3.2.6 แนวทางการนำเสนอข้อมูล

ขั้นตอนการพัฒนาเครื่องเรือนที่สอดคล้องกับการใช้งานในชีวิตประจำวันของผู้สูงอายุในชนบทอีสาน โดยใช้ภูมิปัญญาด้านหัตถกรรมในท้องถิ่น ผู้วิจัยได้ทำการพัฒนาเครื่องเรือนผู้สูงอายุโดยจัดทำในรูปของภาพจำลองผลิตภัณฑ์ นำไปให้ผู้ทรงคุณวุฒิและผู้เชี่ยวชาญทำการประเมินแบบเมื่อได้ผลการประเมินแบบแล้ว จึงนำผล การประเมินมาจัดทำในรูปแบบของเอกสาร และแผ่นนำเสนอข้อมูล พร้อมทั้งทำภาพการเขียนแบบเพื่อการผลิต (Working Drawing) แล้วจึงดำเนินการจัดทำหุ่นจำลองผลิตภัณฑ์ขึ้นมา

3.3 ขั้นตอนที่ 3 เพื่อประเมินความพึงพอใจของสูงอายุที่มีต่อเครื่องเรือนสำหรับผู้สูงอายุในชนบทภาคอีสานที่ได้รับการพัฒนาโดยใช้ภูมิปัญญาด้านหัตถกรรมในท้องถิ่น

3.3.1 แหล่งข้อมูล

3.3.1.1 ผู้สูงอายุใน จ.ขอนแก่น

3.3.1.2 กลุ่มผู้ผลิตงานหัตถกรรมใน จ.ขอนแก่น

3.3.2 ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

3.3.2.1 ประชากร คือ ผู้สูงอายุที่สามารถช่วยเหลือและพึ่งพาตนเองได้ ใน จ.ขอนแก่น ซึ่งอาศัยอยู่รอบมหาวิทยาลัยขอนแก่น และผู้สูงอายุยังคงใช้ชีวิตชีวิตแบบชนบทอีสาน และสมาชิกในกลุ่มหัตถกรรมจักสานผู้สูงอายุบ้านโนนม่วง ต.ศิลา อ.เมือง จ.ขอนแก่น

3.3.2.2 กลุ่มตัวอย่าง คือ ผู้สูงอายุที่สามารถช่วยเหลือและพึ่งพาตนเองได้ ใน จ.ขอนแก่น ซึ่งอาศัยอยู่รอบมหาวิทยาลัยขอนแก่น ซึ่งยังคงใช้ชีวิตชีวิตแบบชนบทอีสาน โดยใช้วิธีการเลือกกลุ่มตัวอย่าง(Sampling) ด้วยวิธีการเลือกแบบเจาะจง (Purposive Sampling) เป็นการเลือก

โดยใช้หลักเหตุผลและวิจารณ์ญาณของผู้วิจัยโดยขอความร่วมมือจากโรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบลช่วยคัดกรองผู้สูงอายุ ซึ่งกลุ่มตัวอย่างที่เลือกนั้นมีความสามารถในการช่วยเหลือตนเองและสามารถทดลองใช้งานเครื่องเรือนได้ และสมาชิกในกลุ่มหัตถกรรมจักสานผู้สูงอายุบ้านโนนม่วง ต.ศิลา อ.เมือง จ.ขอนแก่น จำนวน 15 คน

3.3.3 เครื่องมือที่ใช้ในการทำวิจัย

3.3.3.1 แบบประเมินความพึงพอใจของผู้สูงอายุที่มีต่อเครื่องเรือนที่ได้รับการพัฒนาโดยใช้ภูมิปัญญาด้านหัตถกรรมในท้องถิ่น โดยแบ่งออกเป็น 2 ตอน ได้แก่

ตอนที่ 1 ประเมินความพึงพอใจของผู้สูงอายุที่มีต่อเครื่องเรือนผู้สูงอายุที่ได้รับการพัฒนาโดยใช้ภูมิปัญญาด้านหัตถกรรมในท้องถิ่น เป็นแบบมาตราส่วนประมาณค่า (Rating Scale) โดยให้ผู้เรียนประเมินโดยการให้คะแนนตามรายการการประเมิน มีเกณฑ์ในการกำหนดค่าน้ำหนักของการประเมินเป็น 5 ระดับ ตามวิธีการของลิเคิร์ต (Likert) โดยกำหนดน้ำหนักของการประเมินไว้ ดังนี้

5	หมายถึง	มีความเหมาะสมมากที่สุด
4	หมายถึง	มีความเหมาะสมมาก
3	หมายถึง	มีความเหมาะสมปานกลาง
2	หมายถึง	มีความเหมาะสมน้อย
1	หมายถึง	มีความเหมาะสมน้อยมาก

ตอนที่ 2 ข้อเสนอแนะ สำหรับผู้ประเมินให้ข้อเสนอแนะเพิ่มเติมเกี่ยวกับเครื่องเรือนผู้สูงอายุที่ได้รับการพัฒนา โดยใช้ภูมิปัญญาด้านหัตถกรรมในท้องถิ่น

3.3.3.2 การสร้างเครื่องมือแบบประเมินความพึงพอใจของผู้สูงอายุที่มีต่อเครื่องเรือนของผู้สูงอายุที่ได้รับการพัฒนาโดยใช้ภูมิปัญญาด้านหัตถกรรมในท้องถิ่น มีวิธีดำเนินการ ดังนี้

ได้สร้างแบบประเมินความพึงพอใจของผู้สูงอายุที่มีต่อเครื่องเรือนของผู้สูงอายุที่ได้รับการพัฒนาโดยใช้ภูมิปัญญาด้านหัตถกรรมในท้องถิ่น โดยนำกรอบแนวคิดมาใช้ดังนี้

(1) ด้านประโยชน์ใช้สอยได้ใช้แนวคิดของ สุรกานต์ รวยสูงเนิน (2557) มาใช้ คือ การตอบสนองความต้องการใช้เครื่องเรือนของผู้สูงอายุ ควรวัดจากหลายมิติดังผลปรากฏในการศึกษาที่พบว่าผู้สูงอายุคำนึงถึงประโยชน์ในการใช้เครื่องเรือนหลายประการ ควบคู่กัน ทั้งทางด้านประโยชน์ใช้สอยหลาย และความเป็นหนึ่งเดียวกับสภาพแวดล้อมทางวัฒนธรรมและสังคม

(2) ด้านความเหมาะสมสำหรับผู้สูงอายุ ได้ใช้หลักเกณฑ์ของ Universal Design การออกแบบเพื่อคนทั้งมวล

(3) ด้านรูปแบบและความงามได้ใช้แนวคิดของ ศักดิ์ชาย สิกขา (2552) คือ มีความสวยงามแบบชาวบ้าน อันมีความงดงามอย่างธรรมชาติ มีความสวยงามเท่าที่จะทำได้อย่างชาวบ้าน มีรูปแบบเรียบง่าย

(4) ด้านวัสดุและการผลิต ได้ใช้แนวคิดของ ศักดิ์ชาย สิกขา (2552) คือ ชาวบ้านต้องใช้วัสดุต่างๆ ที่มีอยู่รอบตัวแล้วตามธรรมชาติ นำมาสร้างสรรค์งานในชีวิตประจำวันของตน

โดยตรวจสอบความเที่ยงตรงตามเนื้อหาโดยหาค่าดัชนีความสอดคล้องระหว่างคำถามกับวัตถุประสงค์ และกรอบแนวคิดในการวิจัย (Index of Objective Congruence : IOC) ซึ่งการวิจัยครั้งนี้มีผู้เชี่ยวชาญจำนวน 3 ท่าน ดังนี้

- (1) รศ.ดร.มงคล ดอนขวา
อาจารย์ประจำ คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยขอนแก่น
- (2) ผศ.ดร.จตุรงค์ เลาะห์เพ็ญแสง
อาจารย์สาขาครุศาสตร์สถาปัตยกรรมและการออกแบบ คณะครุศาสตร์
อุตสาหกรรม สถาบันเทคโนโลยีพระจอมเกล้าเจ้าคุณทหารลาดกระบัง
- (3) ดร.ชนัญญา จุลลัษเฐียร
อาจารย์สาขาออกแบบอุตสาหกรรม คณะสถาปัตยกรรมศาสตร์
มหาวิทยาลัยขอนแก่น

โดยผู้เชี่ยวชาญ พิจารณาความสอดคล้องระหว่างข้อคำถามถามกับวัตถุประสงค์และกรอบแนวคิดที่ใช้ในการวิจัย ซึ่งมีเกณฑ์การให้คะแนนดังนี้

- + 1 เมื่อแน่ใจว่าคำถามนั้นสามารถใช้วัดได้
- 0 เมื่อไม่แน่ใจว่าคำถามนั้นสามารถใช้วัดได้
- 1 เมื่อแน่ใจว่าคำถามนั้นไม่สามารถใช้วัดได้

บันทึกผลการพิจารณาของผู้เชี่ยวชาญแต่ละข้อ นำไปหาดัชนีความสอดคล้อง (Index of Item – Objective Congruence : IOC) โดยใช้สูตรการคำนวณดังนี้

$$IOC = \frac{\sum R}{N}$$

- เมื่อ IOC คือ ดัชนีความสอดคล้อง
- $\sum R$ คือ ผลรวมของคะแนนจากผู้เชี่ยวชาญทั้งหมด
- N คือ จำนวนผู้เชี่ยวชาญ

นำคะแนนที่ได้จากผู้เชี่ยวชาญมาวิเคราะห์มาหาค่าเฉลี่ยแล้วนำไปเปรียบเทียบกับเกณฑ์ค่าดัชนีความสอดคล้อง โดยแปลความหมายค่าดัชนี ได้ว่า ค่าดัชนีความสอดคล้องตั้งแต่ 0.5 ขึ้นไปถือว่าข้อคำถามสามารถใช้งานได้ หากไม่ถึง 0.5 ต้องนำมาแก้ไขหรือตัดทิ้ง

3.3.4 การเก็บรวบรวมข้อมูล

ผู้วิจัยได้นำต้นแบบเครื่องเรือนผู้สูงอายุที่ได้รับการพัฒนาจากคำแนะนำของผู้เชี่ยวชาญ ไปทดลองใช้กับผู้สูงอายุที่สามารถช่วยเหลือและพึ่งพาตนเองได้ ซึ่งอาศัยอยู่หมู่บ้านโนนม่วงหมู่ที่ 3, 12 และ 27 อ.เมือง จ.ขอนแก่น โดยใช้วิธีการเลือกกลุ่มตัวอย่าง (Sampling) ด้วยวิธีการเลือกแบบเจาะจง (Purposive Sampling) เป็นการเลือกโดยใช้หลักเหตุผลและพิจารณาคุณสมบัติของผู้วิจัยโดยขอความร่วมมือจากโรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบลช่วยคัดกรองผู้สูงอายุ ซึ่งกลุ่มตัวอย่างที่เลือกนั้นมีความสามารถในการช่วยเหลือตนเองและสามารถทดลองใช้งานเครื่องเรือนได้ และสมาชิกในกลุ่มหัตถกรรมจักสานผู้สูงอายุบ้านโนนม่วง จ.ขอนแก่นจำนวน 15 คน เพื่อประเมินความพึงพอใจหลังการทดลองการใช้เครื่องเรือน

3.3.5 การวิเคราะห์ข้อมูล

การประเมินความพึงพอใจของผู้สูงอายุที่มีต่อเครื่องเรือนสำหรับผู้สูงอายุในชนบทภาคอีสานที่ได้รับการพัฒนาโดยใช้ภูมิปัญญาด้านหัตถกรรมในท้องถิ่น ผู้วิจัยได้ทำการวิเคราะห์ข้อมูลแบ่งออกเป็น 2 ตอน คือ

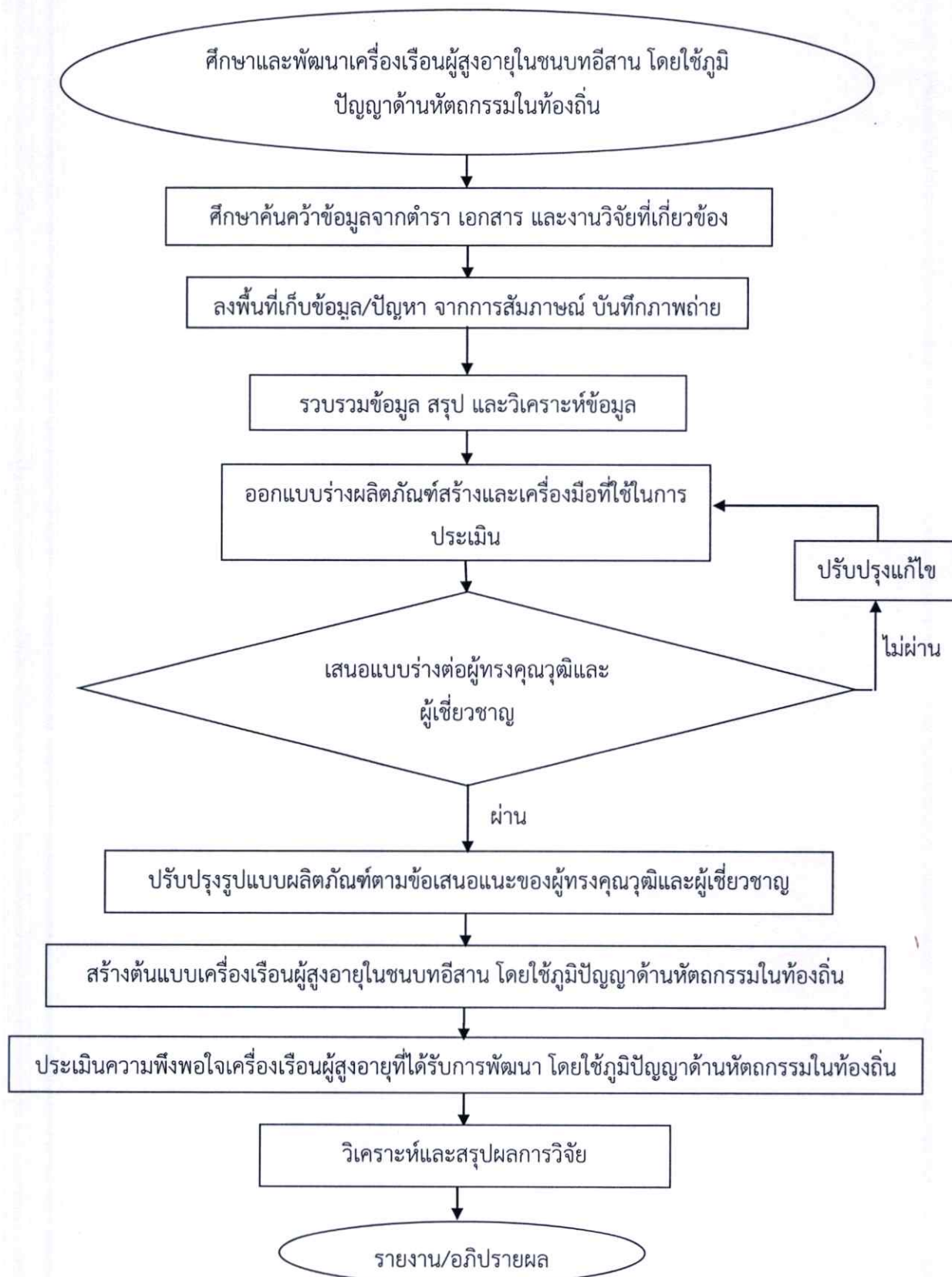
ตอนที่ 1 ประเมินความพึงพอใจของผู้สูงอายุที่มีต่อเครื่องเรือนผู้สูงอายุที่ได้รับการพัฒนา โดยใช้ภูมิปัญญาด้านหัตถกรรมในท้องถิ่น เป็นแบบมาตราส่วนประมาณค่า (Rating Scale) ผู้วิจัยได้กำหนดเกณฑ์การประเมินไว้ 5 ระดับ และกำหนดเกณฑ์การแปลความหมาย เมื่อนำผลที่ได้มาวิเคราะห์โดยการหาค่าเฉลี่ย (Average) จะสามารถแปลความหมายของค่าเฉลี่ย ออกเป็นช่วงดังนี้

4.51-5.00	หมายถึง	มีความเหมาะสมมากที่สุด
3.51-4.50	หมายถึง	มีความเหมาะสมมาก
2.51-3.50	หมายถึง	มีความเหมาะสมปานกลาง
1.51-2.50	หมายถึง	มีความเหมาะสมน้อย
1.00-1.50	หมายถึง	มีความเหมาะสมน้อยที่สุด

ตอนที่ 2 ข้อเสนอแนะ ผู้วิจัยได้ทำการสรุปเป็นการบรรยายผล

3.3.6 แนวทางการนำเสนอข้อมูล

เมื่อทราบผลการประเมินความพึงพอใจของผู้สูงอายุที่มีต่อเครื่องเรือนผู้สูงอายุในชนบทภาคอีสานที่ได้รับการออกแบบและพัฒนา โดยใช้ภูมิปัญญาด้านหัตถกรรมในท้องถิ่นแล้วจึงทำการนำเสนอข้อมูลออกมาในรูปแบบของเอกสาร และแผ่นนำเสนอข้อมูล (presentation plate) พร้อมต้นแบบเครื่องเรือนผู้สูงอายุในชนบทภาคอีสาน โดยใช้ภูมิปัญญาด้านหัตถกรรมในท้องถิ่น

ภาพที่ 3.1 แผนภูมิแสดงขั้นตอนการพัฒนาเครื่องเรือนผู้สูงอายุในชนบทอีสาน โดยใช้ภูมิปัญญาด้านหัตถกรรมในท้องถิ่น

ที่มา : อภิญา อักษรราช (2557)

บทที่ 4

ผลการวิเคราะห์ข้อมูล

การศึกษาและพัฒนาเครื่องเรือนผู้สูงอายุในชนบทภาคอีสาน โดยใช้ภูมิปัญญาด้านหัตถกรรมในท้องถิ่น ผู้วิจัยได้ดำเนินงานตามขั้นตอนที่สอดคล้องกับวัตถุประสงค์ ประกอบด้วย

ขั้นตอนที่ 1 เพื่อศึกษาการใช้งานเครื่องเรือนในชีวิตประจำวันของผู้สูงอายุและภูมิปัญญาด้านหัตถกรรมท้องถิ่นในชนบทภาคอีสาน

ขั้นตอนที่ 2 เพื่อพัฒนาเครื่องเรือนผู้สูงอายุในชนบทอีสาน โดยใช้ภูมิปัญญาด้านหัตถกรรมในท้องถิ่น

ขั้นตอนที่ 3 เพื่อประเมินความพึงพอใจของผู้สูงอายุที่มีต่อเครื่องเรือนสำหรับผู้สูงอายุในชนบทภาคอีสานที่ได้รับการพัฒนาโดยใช้ภูมิปัญญาด้านหัตถกรรมในท้องถิ่น

การเก็บรวบรวมข้อมูลผู้สูงอายุและเครื่องเรือนของผู้สูงอายุที่ใช้ในชีวิตประจำวัน โดยแบ่งการเก็บรวบรวมข้อมูลเป็น 3 หมู่บ้าน คือ ชุมชนตำบลบ้านเปิดเปิด อ.เมือง จ.ขอนแก่น 5 หลังคาเรือน, ชุมชนตำบลพระยืน อ.พระยืน จ.ขอนแก่น 5 หลังคาเรือน, ชุมชนตำบลกุดกว้าง อ.เมือง จ.ขอนแก่น 5 หลังคาเรือน ประกอบด้วย ด้านข้อมูลส่วนบุคคล ความสามารถในการปฏิบัติกิจวัตรประจำวัน ข้อมูลทางสุขภาพ ลักษณะบ้านพักอาศัย ลักษณะการใช้งานเครื่องเรือนเดิม และเก็บรวบรวมข้อมูลภูมิปัญญาด้านหัตถกรรมในท้องถิ่นจากกลุ่มหัตถกรรมผู้สูงอายุบ้านโนนม่วง จ.ขอนแก่น ทั้งด้านรูปแบบการใช้ภูมิปัญญาด้านงานหัตถกรรม เช่น งานจักสาน งานไม้ วัสดุในท้องถิ่น เป็นต้น

โดยการศึกษาและเก็บข้อมูลต่างๆที่เกี่ยวข้องกับการศึกษาและพัฒนาเครื่องเรือนผู้สูงอายุในชนบทภาคอีสาน โดยใช้ภูมิปัญญาด้านหัตถกรรมในท้องถิ่น ซึ่งผู้วิจัยนำมาวิเคราะห์ข้อมูล และนำเสนอเป็นรูปแบบของตาราง และสรุปเรียบเรียง โดยแบ่งออกเป็น 3 ขั้นตอนตามวัตถุประสงค์ของการวิจัย ดังนี้

ตอนที่ 1 ผลการวิเคราะห์ศึกษาการใช้งานเครื่องเรือนในชีวิตประจำวันของผู้สูงอายุและภูมิปัญญาด้านหัตถกรรมท้องถิ่นในชนบทภาคอีสาน

ตอนที่ 2 ผลการประเมินของผู้เชี่ยวชาญด้านการพัฒนาเครื่องเรือนผู้สูงอายุในชนบทอีสาน โดยใช้ภูมิปัญญาด้านหัตถกรรมในท้องถิ่น

ตอนที่ 3 ผลการประเมินความพึงพอใจของผู้สูงอายุที่มีต่อเครื่องเรือนสำหรับผู้สูงอายุในชนบทภาคอีสานที่ได้รับการพัฒนาโดยใช้ภูมิปัญญาด้านหัตถกรรมในท้องถิ่น

4.1 ตอนที่ 1 ผลการวิเคราะห์การศึกษาข้อมูลผู้สูงอายุและเครื่องเรือนผู้สูงอายุที่ใช้ในชีวิตประจำวันและภูมิปัญญาด้านหัตถกรรมในท้องถิ่นของกลุ่มหัตถกรรมผู้สูงอายุ บ้านโนนม่วง จ.ขอนแก่น

4.1.1 ผลการศึกษาข้อมูลผู้สูงอายุและเครื่องเรือนผู้สูงอายุที่ใช้ในชีวิตประจำวัน ในชนบทภาคอีสานจำนวน 15 หลังคาเรือน โดยแบ่งข้อมูลเป็น 3 ตำบลตำบลละ 5 หลัง ประกอบด้วย ตำบลบ้านเปิด ตำบลเมืองเก่า ในเขตอำเภอเมือง และตำบลพระยืน อ.พระยืน จ.ขอนแก่น ดังนี้

4.1.1.1 ชุมชนตำบลบ้านเป็ดเปิด อ.เมือง จ.ขอนแก่น 5 หลังคาเรือน

ตารางที่ 4.1 ข้อมูลส่วนบุคคลของผู้สูงอายุชุมชนตำบลบ้านเป็ด อ.เมือง จ.ขอนแก่น 5 หลังคาเรือน

ข้อมูลส่วนบุคคล	หลังที่ 1	หลังที่ 2	หลังที่ 3	หลังที่ 4	หลังที่ 5
เพศ	หญิง	หญิง	หญิง	หญิง	ชาย
อายุ	76	80	71	72	69
สถานะ	หม้าย	คู่	คู่	คู่	คู่
ระดับการศึกษา	ป.4	ป.4	ป.4	ป.4	-
อาชีพ	ไม่มี	ไม่มี	ไม่มี	ไม่มี	เกษตรกร
รายได้ต่อเดือน	700	2700	700	4500	8,900
จำนวนสมาชิกครอบครัว	5	2	5	7	2
คนช่วยเหลือ	ญาติ	บุตร	บุตร	บุตร	ภรรยา
กิจกรรมพึ่งพาคนอื่น	ไม่มี	ไม่มี	ไม่มี	ไม่มี	ไม่มี

จากตารางที่ 4.1 ข้อมูลส่วนบุคคลของผู้สูงอายุตำบลบ้านเป็ด อ.เมือง จ.ขอนแก่น โดยการเลือกสุ่มตัวอย่างจำนวน 5 หลัง พบว่า เป็นเพศหญิง 4 คน เพศชาย 1 คน อายุอยู่ระหว่าง 70-80 ปี ผู้สูงอายุยังมีมีสถานะครองคู่ และเนื่องจากพื้นที่อาศัยของผู้สูงอายุในสมัยก่อนนั้นมีโรงเรียนถึงระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 โดยส่วนใหญ่ไม่มีการประกอบอาชีพ รายได้มาจากเบี้ยยังชีพผู้สูงอายุ และบุตรหลานช่วยเหลืออยู่ระหว่าง 700-9,000 บาทมีเพียง 1 รายยังประกอบอาชีพเกษตรกรอยู่ จำนวนสมาชิกอยู่ในลักษณะครอบครัวใหญ่ ตั้งแต่ 2-7 คน กิจกรรมในการประกอบกิจวัตรประจำวันสามารถปฏิบัติเองได้โดยไม่พึ่งพาผู้อื่น

ตารางที่ 4.2 ความสามารถในการปฏิบัติกิจวัตรประจำวันของผู้สูงอายุชุมชนตำบลบ้านเป็ด อ.เมือง จ.ขอนแก่น 5 หลังคาเรือน

กิจวัตรประจำวัน	หลังที่ 1	หลังที่ 2	หลังที่ 3	หลังที่ 4	หลังที่ 5
เคลื่อนที่ในบ้าน	1	1	1	1	1
เคลื่อนที่นอกบ้าน	1	1	1	1	1
การขึ้นลงบันได	1	1	1	0	1
ลุกนั่งจากที่นอน	1	1	1	1	1
การใช้ห้องสุขา	1	1	1	1	1
การอาบน้ำ	1	1	1	1	1
กิจวัตรประจำวัน	หลังที่ 1	หลังที่ 2	หลังที่ 3	หลังที่ 4	หลังที่ 5
การล้างหน้า	1	1	1	1	1
การสวมเสื้อผ้า	1	1	1	1	1
ทำอาหาร เตรียมอาหาร	1	1	1	0	1
ทำความสะอาดบ้าน	1	1	1	0	1
ซักผ้าเสื้อผ้า	1	1	1	0	1

ตารางที่ 4.3 กิจกรรมประจำวันผู้สูงอายุชุมชนตำบลบ้านเปิด อ.เมือง จ.ขอนแก่น 5 หลังคาเรือน
กิจกรรมประจำวัน

บ้าน	4.00-7.00 น.	7.00- 9.00 น.	9.00- 12.00 น.	12.00- 14.00 น.	14.00- 16.00 น.	16.00- 18.00 น.	18.00- 21.00 น.
หลัง ที่1	ตื่นนอน นั่งข่าว ดื่กบาตร	ทานข้าว ดูโทรทัศน์ ฟังวิทยุ	ดูโทรทัศน์ ฟังวิทยุ พักผ่อน	ทานข้าว ฟังวิทยุ พักผ่อน	พักผ่อน	ทำงาน บ้าน ทานข้าว	ดูโทรทัศน์ เข้านอน
หลังที่ 2	ตื่นนอน ดื่กบาตร ทำอาหาร	ทานข้าว	ทำงาน บ้าน	ทานข้าว เลี้ยงหลาน	เลี้ยง หลาน	พักผ่อน ทานข้าว	ดูโทรทัศน์ เข้านอน
หลังที่ 3	ตื่นนอน กิตวัตร ส่วนตัว	ทานข้าว	พักผ่อน พบปะ เพื่อนบ้าน	ทานข้าว ดูทีวี	ดูโทรทัศน์ พักผ่อน	ทานข้าว	เข้านอน
หลังที่ 4	ตื่นนอน กิตวัตร ส่วนตัว	ทานข้าว	พบปะ เพื่อนบ้าน	ทานข้าว	พักผ่อน ดูโทรทัศน์	พักผ่อน ทานข้าว	เข้านอน
หลังที่ 5	ตื่นนอน หาปลา	อาบน้ำ ทานข้าว	ขายปลา	ทานข้าว	ขายปลา พบปะ เพื่อนบ้าน	ขายปลา พบปะ เพื่อนบ้าน	ทานข้าว เข้านอน

จากตารางที่ 4.2 ข้อมูลความสามารถในการปฏิบัติกิจกรรมประจำวันของผู้สูงอายุตำบลบ้านเปิด อ. เมือง จ.ขอนแก่น โดยการเลือกสุ่มตัวอย่างจำนวน 5 หลัง พบว่า ผู้สูงอายุ 4 คนสามารถปฏิบัติกิจกรรมประจำวันเองได้โดยไม่ต้องพึ่งพาผู้อื่น และมีผู้สูงอายุ 1 คน ที่ไม่สามารถปฏิบัติกิจกรรมประจำวันเองได้บางกิจกรรม เช่น การขึ้นลงบันได การทำอาหาร เตรียมอาหาร ทำความสะอาด ซักรีดเสื้อผ้า ซึ่งลูกหลานจะเป็นคนทำไว้ให้ แต่กิจกรรมประจำวันส่วนตัวนั้นสามารถทำเองได้

จากตารางที่ 4.3 ส่วนกิจกรรมประจำวัน พบว่า ผู้สูงอายุตื่นนอนช่วงเวลา 4.00-7.00 น. เพื่อทำกิจกรรมส่วนตัวและทำบุญดื่กบาตรเตรียมอาหาร รับประทานอาหารเช้าช่วงเวลา 7.00-9.00 น. หลังจากนั้นเป็นการพักผ่อน ดูโทรทัศน์ พบปะเพื่อนบ้าน เลี้ยงหลาน อยู่ที่บ้าน ตั้งแต่เวลา 9.00 – 18.00 น. โดยจะรับประทานอาหารเช้า ดูโทรทัศน์ และเข้านอน ในช่วงเวลา 18.00-21.00 น. แสดงให้เห็นว่า ผู้สูงอายุในช่วงเวลากลางวันจะใช้เวลาในการพักผ่อนเป็นส่วนมาก มีกิจกรรมระหว่างพักผ่อนไปด้วย เช่น เลี้ยงหลาน ดูโทรทัศน์ พบปะพูดคุยกับเพื่อนบ้าน เป็นต้น

ตารางที่ 4.4 ข้อมูลทางสุขภาพผู้สูงอายุชุมชนตำบลบ้านเปิด อ.เมือง จ.ขอนแก่น 5 หลังคาเรือน
กิจวัตรประจำวัน

ข้อมูลทางสุขภาพ	หลังที่ 1	หลังที่ 2	หลังที่ 3	หลังที่ 4	หลังที่ 5
น้ำหนัก	60	57	67	75	60
ส่วนสูง	152	153	140	160	160
โรคประจำตัว	ไม่มี	ความดัน กระดูกและ ข้อ	ไม่มี	ความดัน	ความดัน เบาหวาน
กิจกรรมส่งเสริมสุขภาพตนเอง	แกว่งแขน ทำงาน บ้าน	ไม่มี	เดิน	เดิน	เดิน
ความสามารถในการมองเห็น	ดี	ดี	ไม่ชัดมี ต้อเนื้อ	ดี	ไม่ชัด
ใช้แว่นสายตา	ไม่ใช้	ไม่ใช้	ใช้	ไม่ใช้	ไม่ใช้
ความสามารถในการได้ยิน	ดี	ดี	ดี	ดี	ดี
การทรงตัว	ดี	ดี	ดี	ดี	พอใช้
ปัญหาในการหกล้ม	ไม่เคย	1 ครั้ง	ไม่เคย	ไม่เคย	ไม่เคย
อุปกรณ์ช่วยในการเดินหรือทรง ตัว	ไม่มี	ไม่มี	ไม่มี	ไม่มี	ไม่มี

จากตารางที่ 4.4 ข้อมูลทางสุขภาพของผู้สูงอายุตำบลบ้านเปิด อ.เมือง จ.ขอนแก่น โดยการเลือกสุ่มตัวอย่างจำนวน 5 หลัง พบว่า น้ำหนักของผู้สูงอายุอยู่ระหว่าง 57-75 กิโลกรัม ส่วนสูงของผู้สูงอายุอยู่ระหว่าง 140-160 เซนติเมตร โรคประจำตัวผู้สูงอายุที่พบมากที่สุดคือ ความดัน รองลงมาคือ เบาหวาน และกระดูกและข้อ กิจกรรมส่งเสริมสุขภาพตนเองคือ แกว่งแขน เดิน ทำงานบ้าน ผู้สูงอายุส่วนมากสามารถมองเห็นได้ดีส่วนน้อยจะมีปัญหาในการมองเห็นไม่ชัดเนื่องจากโรคต้อเนื้อ ความสามารถในการได้ยินชัดเจนดี การทรงตัวสามารถทำได้ดีไม่มีการใช้อุปกรณ์ช่วยในการเดินและทรงตัว แต่พบปัญหาการหกล้มของผู้สูงอายุ 1 คนล้ม 1 ครั้งเนื่องจากป่วยเป็นโรคกระดูกและข้อ

ตารางที่ 4.5 ลักษณะบ้านพักอาศัยผู้สูงอายุชุมชนตำบลบ้านเปิด อ.เมือง จ.ขอนแก่น 5 หลังคา
เรือน

ลักษณะบ้าน	หลังที่ 1	หลังที่ 2	หลังที่ 3	หลังที่ 4	หลังที่ 5
บ้าน	เดี่ยว 2 ชั้น	เดี่ยว 2 ชั้น	เดี่ยว 2 ชั้น	เดี่ยว 2 ชั้น	เดี่ยว 2 ชั้น
ห้องครัว	เคาร์เตอร์	บนโต๊ะ	บนพื้นบ้าน	เคาร์เตอร์	เคาร์เตอร์
ห้องน้ำ	แยกกับสุขา	แยกจากบ้าน	รวมกันกับสุขา	แยกกับสุขา	รวมกันกับสุขา
ห้องสุขา	ส้วมซึม	ส้วมซึม	ส้วมซึม	ชักโครก	ชักโครก
ห้องนอน	บนพื้นปูฟูก นอน	บนพื้นปูฟูก นอน	บนพื้นปูฟูก นอน	บนพื้นปูฟูก นอน	บนเตียง
การทานอาหาร	บนพื้นปูเสื่อ	โต๊ะอาหาร	โต๊ะอาหาร	โต๊ะอาหาร	บนพื้นปูเสื่อ

ตารางที่ 4.5 (ต่อ)

ลักษณะบ้าน	หลังที่ 1	หลังที่ 2	หลังที่ 3	หลังที่ 4	หลังที่ 5
อุปกรณ์อำนวยความสะดวก	ไม่มี	ไม่มี	ไม่มี	ไม่มี	ไม่มี
บริเวณพักผ่อน	หลังบ้าน	หน้าบ้าน	หน้าบ้าน	หน้าบ้าน	หน้าบ้าน

จากตารางที่ 4.5 ข้อมูลลักษณะบ้านพักอาศัยของผู้สูงอายุตำบลบ้านเปิด อ.เมือง จ.ขอนแก่น โดยการเลือกสุ่มตัวอย่างจำนวน 5 หลัง พบว่า ลักษณะบ้านเป็นบ้านเดี่ยว 2 ชั้นครึ่งปูนครึ่งไม้ ห้องครัวและการทำอาหารพบมากที่สุด คือ ทำอาหารบนเคาเตอร์ ห้องน้ำและห้องสุขามีทั้งแยกกันและรวมกัน ห้องสุขามีลักษณะการใช้งานแบบส้วมซึมเป็นส่วนมาก ลักษณะห้องนอนและการนอนนิยมนอนบนพื้นบ้านโดยมีฟูกปูนนอน การรับประทานอาหารมีใช้โต๊ะอาหารและใช้เสื่อปูบนพื้นบ้าน บ้านไม่มีอุปกรณ์อำนวยความสะดวกสำหรับผู้สูงอายุโดยเฉพาะ เช่น ราวจับ แก้อื้ออาบน้ำ เป็นต้น บริเวณที่ผู้สูงอายุพักผ่อนในเวลากลางวันและใช้ระยะเวลานาน คือ ส่วนหน้าบ้าน เนื่องจากอากาศเย็นสบาย มองเห็นผู้คนผ่านไปมา และเพื่อพบปะพูดคุยกับเพื่อนบ้าน

ตารางที่ 4.6 ลักษณะเครื่องเรือนเดิมของผู้สูงอายุชุมชนตำบลบ้านเปิด อ.เมือง จ.ขอนแก่น 5 หลังคาเรือน

ลักษณะ	หลังที่ 1	หลังที่ 2	หลังที่ 3	หลังที่ 4	หลังที่ 5
เครื่องเรือน	เก้าอี้พักผ่อน	โซฟารับแขก	ชุดโต๊ะ	เก้าอี้นั่งยาว	โซฟารับแขก
ระยะเวลาใช้งาน	2 ปี	20ปี	1ปี	3ปี	3ปี
ราคา	1,000	1,200	5,000	5,000	55,000
วัสดุ	ไม้ยางพารา	ไม้เนื้อแข็ง	ไม้เนื้อแข็ง	ไม้เนื้อแข็ง	ไม้มะค่า
การใช้งาน	พักผ่อน	พักผ่อน ทานอาหาร งานอดิเรก วางสิ่งของ	ทานอาหาร รับแขก พักผ่อน	พักผ่อน	พักผ่อน รับแขก
ปัญหาการใช้งาน	ปรับระดับยาก	ไม่มีที่วางของ	ไม่มี	ไม่มี	น้ำหนักมาก
ความต้องการเพิ่ม	เพิ่มที่วางของ ปรับระดับง่าย ส่งเสริม สุขภาพ	ปรับระดับได้ เพิ่มที่วางของ ส่งเสริม สุขภาพ	ไม่มี	เพิ่มที่วางของ ส่งเสริม สุขภาพ	ปรับระดับได้ เพิ่มที่วาง ของ ส่งเสริม สุขภาพ

จากตารางที่ 4.6 ข้อมูลลักษณะเครื่องเรือนของผู้สูงอายุตำบลบ้านเปิด อ.เมือง จ.ขอนแก่น โดยการเลือกสุ่มตัวอย่างจำนวน 5 หลัง พบว่า ชีวิตประจำวันส่วนใหญ่คือการพักผ่อนและจะใช้เก้าอี้พักผ่อน โซฟารับแขก และเก้าอี้นั่งยาว มาใช้ในการพักผ่อนระหว่างวัน มีระยะเวลาการใช้งานตั้งแต่ 2-20 ปี ราคาอยู่ระหว่าง 1,000-5,000 บาทที่สามารถซื้อได้ วัสดุพบมากเป็นไม้เนื้อแข็ง เพราะมีความแข็งแรง สามารถใช้งานได้นาน ปัญหาในการใช้งานเครื่องเรือน คือ ปรับระดับยาก ไม่มีที่วาง

ของ น้ำหนักมาก มีความต้องการเพิ่มเติมจากเครื่องเรือนเดิม คือ เพิ่มที่วางของ เช่น วางแก้วน้ำ ยา รักษาโรค แวนตา หนังสือ เป็นต้น สามารถปรับระดับได้เพื่อการเปลี่ยนอิริยาบถ และสามารถส่งเสริมสุขภาพ เช่น สามารถออกกำลังกายขณะพักผ่อนได้

4.1.1.2 ชุมชนตำบลพระยืน อ.พระยืน จ.ขอนแก่น 5 หลังคาเรือน

ตารางที่ 4.7 ข้อมูลส่วนบุคคลของผู้สูงอายุชุมชนตำบลพระยืน อ.พระยืน จ.ขอนแก่น 5 หลังคาเรือน

ข้อมูลส่วนบุคคล	หลังที่ 1	หลังที่ 2	หลังที่ 3	หลังที่ 4	หลังที่ 5
เพศ	ชาย	ชาย	หญิง	หญิง	ชาย
อายุ	77	80	82	70	77
สถานะ	คู่	คู่	หม้าย	หม้าย	หม้าย
ระดับการศึกษา	-	ป.4	ป.4	ป.4	ป.4
อาชีพ	ไม่มี	ไม่มี	ไม่มี	ไม่มี	ค้าขาย
รายได้ต่อเดือน	700	1,600	800	4,500	9,700
จำนวนสมาชิกครอบครัว	4	7	4	5	1
คนช่วยเหลือ	ญาติ	บุตร	ญาติ	บุตร	ไม่มี
กิจกรรมพึ่งพาคนอื่น	ไม่มี	มี	มี	มี	ไม่มี

จากตารางข้อมูลส่วนบุคคลของผู้สูงอายุตำบลพระยืน อ.พระยืน จ.ขอนแก่น โดยการเลือก สุ่มตัวอย่างจำนวน 5 หลังคาเรือน พบว่า เป็นเพศหญิง 2 คน เพศชาย 3 คน อายุอยู่ระหว่าง 70-82 ปี ผู้สูงอายุยังมีมีสถานะหม้าย 3 คนและครองคู่ 2 คน และเนื่องจากพื้นที่อาศัยของผู้สูงอายุใน สมัยก่อนนั้นมีโรงเรียนถึงระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 โดยส่วนใหญ่ไม่มีการประกอบอาชีพ รายได้มาจากเบี้ยยังชีพผู้สูงอายุและบุตรหลานช่วยเหลืออยู่ระหว่าง 700-9,000 บาทมีเพียง 1 รายยังประกอบ อาชีพค้าขายอยู่ จำนวนสมาชิกอยู่กันในลักษณะครอบครัวใหญ่ ตั้งแต่ 1-7 คน กิจกรรมในการ ประกอบกิจวัตรประจำวันสามารถปฏิบัติเองได้โดยไม่พึ่งพาผู้อื่น 2 คนและมี 3 คนที่ต้องพึ่งพาบุตร หลาน ญาติ

ตารางที่ 4.8 ความสามารถในการปฏิบัติกิจวัตรประจำวันของผู้สูงอายุชุมชนตำบลพระยืน อ.พระยืน จ.ขอนแก่น 5 หลังคาเรือน

กิจวัตรประจำวัน	หลังที่ 1	หลังที่ 2	หลังที่ 3	หลังที่ 4	หลังที่ 5
เคลื่อนที่ในบ้าน	ทำเองได้	ทำเองได้	ไม่สามารถ	ทำเองได้	ทำเองได้
เคลื่อนที่นอกบ้าน	ทำเองได้	ทำเองได้	ไม่สามารถ	ทำเองได้	ทำเองได้
กิจวัตรประจำวัน	หลังที่ 1	หลังที่ 2	หลังที่ 3	หลังที่ 4	หลังที่ 5
การขึ้นลงบันได	ทำเองได้	ไม่สามารถ	ไม่สามารถ	ไม่สามารถ	ทำเองได้
ลุกนั่งจากที่นอน	ทำเองได้	ทำเองได้	ไม่สามารถ	ทำเองได้	ทำเองได้
การใช้ห้องสุขา	ทำเองได้	ทำเองได้	ไม่สามารถ	ทำเองได้	ทำเองได้
การอาบน้ำ	ทำเองได้	ทำเองได้	ไม่สามารถ	ทำเองได้	ทำเองได้
การล้างหน้า	ทำเองได้	ทำเองได้	ไม่สามารถ	ทำเองได้	ทำเองได้

ตารางที่ 4.8 (ต่อ)

กิจวัตรประจำวัน	หลังที่ 1	หลังที่ 2	หลังที่ 3	หลังที่ 4	หลังที่ 5
การสวมเสื้อผ้า	ทำเองได้	ทำเองได้	ไม่สามารถ	ทำเองได้	ทำเองได้
ทำอาหาร เตรียมอาหาร	ไม่สามารถ	ไม่สามารถ	ไม่สามารถ	ไม่สามารถ	ทำเองได้
ทำความสะอาดบ้าน	ไม่สามารถ	ไม่สามารถ	ไม่สามารถ	ไม่สามารถ	ทำเองได้
ซักรีดเสื้อผ้า	ไม่สามารถ	ไม่สามารถ	ไม่สามารถ	ไม่สามารถ	ทำเองได้

ตารางที่ 4.9 กิจวัตรประจำวัน

บ้าน	4.00-7.00	7.00-9.00	9.00-12.00	12.00-14.00	14.00-16.00	16.00-18.00	18.00-21.00
หลังที่ 1	ตื่นนอน ดูโทรทัศน์	ทานข้าว ดูโทรทัศน์ ฟังวิทยุ	พักผ่อน	ทานข้าว ดูโทรทัศน์ พักผ่อน	พักผ่อน	พักผ่อน	ทานข้าว ดูโทรทัศน์ เข้านอน
หลังที่ 2	ตื่นนอน	ทานข้าว	ฟังวิทยุ พักผ่อน	ทานข้าว	พักผ่อน	พักผ่อน	ทานข้าว เข้านอน
หลังที่ 3	ตื่นนอน กิตวัตร ส่วนตัว	ทานข้าว ทานยา	พักผ่อน	ทานข้าว พักผ่อน	ดูโทรทัศน์ พักผ่อน	อาบน้ำ ทานข้าว	เข้านอน
หลังที่ 4	ตื่นนอน กิจวัตร ส่วนตัว	ทานข้าว	พักผ่อน พบปะ เพื่อน บ้าน	ทานข้าว	พักผ่อน	พักผ่อน เดินเล่น	ทานข้าว เข้านอน
หลังที่ 5	ตื่นนอน กิจวัตร ส่วนตัว	ทานข้าว	ค้าขาย	ทานข้าว	ค้าขาย	ค้าขาย	ทานข้าว เข้านอน

จากตารางที่ 4.8 ข้อมูลความสามารถในการปฏิบัติกิจวัตรประจำวันของผู้สูงอายุตำบลพระยืน อ. พระยืน จ.ขอนแก่น โดยการเลือกสุ่มตัวอย่างจำนวน 5 หลัง พบว่า ผู้สูงอายุ 4 คนสามารถปฏิบัติกิจวัตรประจำวันส่วนตัวเองได้โดยไม่ต้องพึ่งพาผู้อื่น จะมีบางกิจวัตร เช่น ขึ้นลงบันได ทำความสะอาด ทำอาหาร ซักรีดเสื้อผ้าซึ่งลูกหลานจะเป็นคนช่วยเหลือและจัดเตรียมไว้ให้ และมีผู้สูงอายุ 1 คน ที่ไม่สามารถปฏิบัติกิจวัตรประจำวันเองได้เนื่องจากอาการป่วยโรคกล้ามเนื้ออ่อนแรง

จากตารางที่ 4.9 ส่วนตารางกิจวัตรประจำวัน พบว่า ผู้สูงอายุตื่นนอนช่วงเวลา 4.00-7.00 น. เพื่อทำกิจวัตรส่วนตัว รับประทานอาหารเช้า ช่วงเวลา 7.00-9.00 น. หลังจากนั้นเป็นการพักผ่อน ดูโทรทัศน์ พบปะเพื่อนบ้าน อยู่ที่บ้าน ตั้งแต่เวลา 9.00 - 18.00 น. หากประกอบอาชีพก็จะปฏิบัติงานในช่วงเวลานี้ ต่อมาในช่วงเวลา 18.00-21.00 น. จะรับประทานอาหารเย็น ดูโทรทัศน์ และเข้านอน แสดงให้เห็นว่า ผู้สูงอายุในช่วงเวลากลางวันจะใช้เวลาในการพักผ่อนเป็นส่วนมาก มีกิจกรรมระหว่างพักผ่อนไปด้วย เช่น ฟังวิทยุ ดูโทรทัศน์ พบปะพูดคุยกับเพื่อนบ้าน เดินเล่นออกกำลังกาย เป็นต้น

ตารางที่ 4.10 ข้อมูลทางสุขภาพของผู้สูงอายุชุมชนตำบลพระยีน อ.พระยีน จ.ขอนแก่น 5 หลังคาเรือน

ข้อมูลทางสุขภาพ	หลังที่ 1	หลังที่ 2	หลังที่ 3	หลังที่ 4	หลังที่ 5
น้ำหนัก	80	60	40	45	47
ส่วนสูง	166	150	150	155	160
โรคประจำตัว	ความดัน เก๊า ,หัวใจ ลูกหมากโต ไต	กระดูก และข้อ	โรคต่อหิน กล้ามเนื้อ อ่อนแรง	เบาหวาน	ไม่มี
ข้อมูลทางสุขภาพ	หลังที่ 1	หลังที่ 2	หลังที่ 3	หลังที่ 4	หลังที่ 5
กิจกรรมส่งเสริมสุขภาพตนเอง	แกว่งแขน	เดิน	ไม่มี	เดิน	เดิน
ความสามารถในการมองเห็น	ดี	ไม่ชัด	ไม่ชัด	ดี	ไม่ชัด
ใช้แว่นสายตา	ไม่ใช่	ใช่	ไม่ใช่	ไม่ใช่	ไม่ใช่
ความสามารถในการได้ยิน	ดี	ไม่ชัด	ดี	ดี	ไม่ชัด
การทรงตัว	ดี	ไม่ดี	ไม่ดี	ไม่ดี	ดี
ปัญหาในการหกล้ม	ไม่เคย	ไม่เคย	ไม่เคย	ไม่เคย	ไม่เคย
อุปกรณ์ช่วยในการเดินหรือ ทรงตัว	จับเดิน4ขา	จับเดิน4 ขา	รถเข็น ไม้เท้า	ไม้เท้า	ไม่มี

จากตารางที่ 4.10 ข้อมูลทางสุขภาพของผู้สูงอายุตำบลพระยีน อ.พระยีน จ.ขอนแก่น โดยการเลือกสุ่มตัวอย่างจำนวน 5 หลัง พบว่า น้ำหนักของผู้สูงอายุมีช่วงน้ำหนักที่ต่างกันมากคือ 40-80 กิโลกรัม ส่วนสูงของผู้สูงอายุอยู่ระหว่าง 150-160 เซนติเมตร ผู้สูงอายุมีโรคประจำตัวหลายโรค เช่น ความดัน เก๊า หัวใจ ลูกหมากโต ไต กระดูกและข้อ โรคต่อหิน กล้ามเนื้ออ่อนแรง เบาหวาน กิจกรรมส่งเสริมสุขภาพตนเองคือ เดิน แกว่งแขน ผู้สูงอายุส่วนมากมีการมองเห็นไม่ชัดแต่ไม่ใช่แว่นสายตา ความสามารถในการได้ยินชัดเจนดี การทรงตัวมีการใช้อุปกรณ์ช่วยในการเดินและทรงตัว เช่น เครื่องจับเดิน 4 ขา ไม้เท้า และรถเข็น

ตารางที่ 4.11 ลักษณะบ้านพักอาศัยของผู้สูงอายุชุมชนตำบลพระยีน อ.พระยีน จ.ขอนแก่น 5 หลังคาเรือน

ลักษณะ	หลังที่ 1	หลังที่ 2	หลังที่ 3	หลังที่ 4	หลังที่ 5
บ้าน	เดี่ยวชั้นเดียว	เดี่ยว 2 ชั้น	เดี่ยวชั้นเดียว	เดี่ยวชั้นเดียว	เดี่ยวชั้นเดียว
ห้องครัว	เคาร์เตอร์	บนแคร่	บนพื้นบ้าน	บนพื้นบ้าน	บนพื้นบ้าน
ห้องน้ำ	รวมกันกับ สุขา	รวมกันกับ สุขา	รวมกันกับสุขา	รวมกันกับ สุขา	รวมกันกับสุขา
ห้องสุขา	ส้วมซึม	ส้วมซึม	ชักโครก	ส้วมซึม	ส้วมซึม
ห้องนอน	บนเตียงนอน	บนพื้นปูพุก นอน	บนพื้นปูพุก นอน	บนพื้นปูพุก นอน	บนเตียงนอน
การทานอาหาร	โต๊ะอาหาร	บนแคร่	บนพื้นปูเสื่อ	โต๊ะอาหาร	บนพื้นปูเสื่อ

ตารางที่ 4.11 (ต่อ)

ลักษณะ	หลังที่ 1	หลังที่ 2	หลังที่ 3	หลังที่ 4	หลังที่ 5
อุปกรณ์อำนวยความสะดวก	ไม่มี	ไม่มี	ไม่มี	ไม่มี	ไม่มี
บริเวณพักผ่อน	หน้าบ้าน	หลังบ้าน	กลางบ้าน	หน้าบ้าน	กลางบ้าน

จากตารางที่ 4.11 ข้อมูลลักษณะบ้านพักอาศัยของผู้สูงอายุตำบลพระยืน อ.พระยืน จ.ขอนแก่น โดยการเลือกสุ่มตัวอย่างจำนวน 5 หลัง พบว่า ลักษณะบ้าน 4 หลังเป็นบ้านเดี่ยวชั้นเดียว ห้องครัวและการทำอาหารพบมากที่สุด คือ ทำอาหารนั่งบนพื้นบ้าน ห้องน้ำและห้องสุขารวมกันในห้องเดียว ห้องสุขามีลักษณะการใช้งานแบบส้วมซึม ลักษณะห้องนอนและการนอนส่วนมากจะนิยมนอนบนพื้นบ้านโดยมีฟูกปูนอน การรับประทานอาหารมีใช้โต๊ะอาหารและใช้เสื่อปูบนพื้นบ้าน บ้านไม่มีอุปกรณ์อำนวยความสะดวกสำหรับผู้สูงอายุโดยเฉพาะเช่น ราวจับ แก้อ้ออาบน้ำ เป็นต้น บริเวณที่ผู้สูงอายุพักผ่อนในเวลากลางวันและใช้ระยะเวลาานคือ กลางบ้านในท้องโถงหน้าโทรทัศน์และใกล้ทางเข้าออกตัวบ้าน และบริเวณหน้าบ้านเนื่องจากอากาศเย็นสบาย มองเห็นผู้คนผ่านไปมา และเพื่อพบปะพูดคุยกับเพื่อนบ้าน

ตารางที่ 4.12 ลักษณะเครื่องเรือนเดิมของผู้สูงอายุชุมชนตำบลพระยืน อ.พระยืน จ.ขอนแก่น 5 หลังคาเรือน

ลักษณะ	หลังที่ 1	หลังที่ 2	หลังที่ 3	หลังที่ 4	หลังที่ 5
เครื่องเรือน	เก้าอี้พักผ่อน	เก้าอี้พักผ่อน	ฟูกรองนอน	ฟูกรองนอน	เก้าอี้พักผ่อน
ระยะเวลาใช้งาน	1 ปี	8 ปี	3 ปี	4 ปี	5 ปี
ราคา	1,000	300	3,000	2,000	350
วัสดุ	เหล็ก, ผ้า	ไม้ไผ่ ไม้ก้านตาล	ผ้าและกากใย	ผ้าและกากใย	ไม้ลานเข้า เตี้ย
การใช้งาน	พักผ่อน รับแขก	พักผ่อน	พักผ่อน	พักผ่อน	พักผ่อน รับแขก
ปัญหาการใช้งาน	ไม่แข็งแรง	ไม่รองรับ สรีระ ไม่มีที่วางขา	ผิวสัมผัสแข็ง	ผิวสัมผัสแข็ง	ไม่พุงง่าย
ความต้องการเพิ่ม	เพิ่มที่วาง ของ ปรับระดับได้ ออกกำลัง กาย	ปรับระดับได้ เพิ่มที่วางขา ออกกำลัง กาย	ปรับระดับได้	ปรับระดับได้	ปรับระดับได้ เพิ่มที่วาง ของ ออกกำลัง กาย

จากตารางที่ 4.12 ข้อมูลลักษณะเครื่องเรือนของผู้สูงอายุตำบลพระยืน อ.พระยืน จ.ขอนแก่น โดยการเลือกสุ่มตัวอย่างจำนวน 5 หลังพบว่า เครื่องเรือนที่ใช้ในชีวิตประจำวันเป็นลักษณะเก้าอี้พักผ่อน พูกรองนอนกับพื้น มีระยะเวลาการใช้งานตั้งแต่ 1-8 ปี ราคาอยู่ระหว่าง 300-3,000 บาท วัสดุมีความหลากหลาย เช่น เหล็ก ไม้ไผ่ ไม้ก้านตาล ผ้าและกากใย ไม้ลาน เนื่องจากในชุมชนและชุมชนใกล้เคียงมีการผลิตและดัดแปลงเครื่องเรือนใช้งาน หาววัสดุที่มีในท้องถิ่นมาใช้เป็นวัสดุในการผลิตเครื่องเรือน ปัญหาในการใช้งานเครื่องเรือน คือ ไม่แข็งแรง ไม่รองรับสรีระ ผิดสัมผัสแข็ง ไม้ผุพังง่าย มีความต้องการเพิ่มเติมจากเครื่องเรือนเดิม คือ เพิ่มที่วางของ เช่น วางแก้วน้ำ ยา รักษาโรค แวนตา หนังสือ เป็นต้น สามารถปรับระดับได้เพื่อการเปลี่ยนอิริยาบถ และสามารถส่งเสริมสุขภาพ เช่น สามารถออกกำลังกายขณะพักผ่อนได้ หากเป็นเก้าอี้พักผ่อนควรเพิ่มที่วางขาเพื่อความสบายในการใช้งาน

4.1.1.3 ชุมชนตำบลเมืองเก่า อ.เมือง จ.ขอนแก่น 5 หลังคาเรือน

ตารางที่ 4.13 ข้อมูลส่วนบุคคลของผู้สูงอายุชุมชนตำบลเมืองเก่า อ.เมือง จ.ขอนแก่น 5 หลังคาเรือน

ข้อมูลส่วนบุคคล	หลังที่ 1	หลังที่ 2	หลังที่ 3	หลังที่ 4	หลังที่ 5
เพศ	หญิง	ชาย	หญิง	หญิง	หญิง
อายุ	62	67	60	81	89
สถานะ	คู่	คู่	หม้าย	หม้าย	หม้าย
ระดับการศึกษา	-	ป.4	ป.4	-	ป.4
ข้อมูลส่วนบุคคล	หลังที่ 1	หลังที่ 2	หลังที่ 3	หลังที่ 4	หลังที่ 5
อาชีพ	ไม่มี	เกษตรกร	ไม่มี	ไม่มี	ไม่มี
รายได้ต่อเดือน	600	600	600	5,000	800
จำนวนสมาชิกครอบครัว	6	5	5	8	3
คนช่วยเหลือ	ญาติ	ไม่มี	ญาติ	บุตร	บุตร
กิจกรรมพึ่งพาคนอื่น	ไม่มี	ไม่มี	มี	มี	ไม่มี

จากตารางที่ 4.13 ข้อมูลส่วนบุคคลของผู้สูงอายุตำบลเมืองเก่า อ.เมือง จ.ขอนแก่น โดยการเลือกสุ่มตัวอย่างจำนวน 5 หลังคาเรือน พบว่า เป็นเพศหญิง 4 คน เพศชาย 1 คน อายุอยู่ระหว่าง 62-89 ปี ผู้สูงอายุมีสถานะหม้าย 3 คนและครองคู่ 2 คน และเนื่องจากพื้นที่อาศัยของผู้สูงอายุในสมัยก่อนนั้นมีโรงเรียนถึงระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 โดยส่วนใหญ่ไม่มีการประกอบอาชีพ รายได้มาจากเบี้ยยังชีพผู้สูงอายุและบุตรหลานช่วยเหลืออยู่ระหว่าง 600-5,000 บาทมีเพียง 1 รายยังประกอบอาชีพเกษตรกรอยู่ จำนวนสมาชิกอยู่กันในลักษณะครอบครัวใหญ่ ตั้งแต่ 3-8 คน กิจกรรมในการประกอบกิจวัตรประจำวันสามารถปฏิบัติเองได้โดยไม่พึ่งพาผู้อื่น 3 คนและมี 2 คนที่ต้องพึ่งพาบุตรและญาติ

ตารางที่ 4.14 ความสามารถในการปฏิบัติกิจวัตรประจำวันของผู้สูงอายุชุมชนตำบลเมืองเก่า อ.เมือง จ.ขอนแก่น 5 หลังคาเรือน

กิจวัตรประจำวัน	หลังที่ 1	หลังที่ 2	หลังที่ 3	หลังที่ 4	หลังที่ 5
เคลื่อนที่ในบ้าน	1	1	-1	-1	ทำเองได้
เคลื่อนที่นอกบ้าน	-1	1	-1	-1	คนช่วย
การขึ้นลงบันได	0	1	-1	-1	คนช่วย
ลุกนั่งจากที่นอน	0	1	-1	-1	ทำเองได้
การใช้ห้องสุขา	0	1	-1	-1	ทำเองได้
การอาบน้ำ	1	1	-1	-1	ทำเองได้
การล้างหน้า	1	1	-1	-1	ทำเองได้
การสวมเสื้อผ้า	0	1	-1	-1	ทำเองได้
ทำอาหาร เตรียมอาหาร	-1	1	-1	-1	คนช่วย
ทำความสะอาดบ้าน	-1	1	-1	-1	คนช่วย
ซักรีดเสื้อผ้า	-1	1	-1	-1	คนช่วย

จากตารางที่ 4.14 ข้อมูลความสามารถในการปฏิบัติกิจวัตรประจำวันของผู้สูงอายุตำบลเมืองเก่า อ.เมือง จ.ขอนแก่น โดยการเลือกสุ่มตัวอย่างจำนวน 5 หลัง พบว่า ผู้สูงอายุ 2 คนที่ไม่สามารถปฏิบัติกิจวัตรประจำวันส่วนตัวเองได้โดยไม่ต้องพึ่งพาผู้อื่นเนื่องจากป่วยเป็นโรคกระดูกเสื่อมและอัมพฤกษ์ และผู้สูงอายุ 3 คนสามารถปฏิบัติกิจวัตรประจำวันส่วนตัวเองได้จะมีบางกิจวัตร เช่น ขึ้นลงบันได ทำความสะอาด ทำอาหาร ซักรีดเสื้อผ้าซึ่งลูกหลานจะเป็นคนช่วยเหลือและจัดเตรียมไว้

ตารางที่ 4.15 กิจวัตรประจำวันของผู้สูงอายุชุมชนตำบลเมืองเก่า อ.เมือง จ.ขอนแก่น 5 หลังคาเรือน

บ้าน	4.00-7.00 น.	7.00-9.00 น.	9.00-12.00 น.	12.00-14.00 น.	14.00-16.00 น.	16.00-18.00 น.	18.00-21.00 น.
หลังที่ 1	ตื่นนอน	ทานข้าว ดูโทรทัศน์ เดินในบ้าน	พักผ่อน	ทานข้าว ดูโทรทัศน์ พักผ่อน	พักผ่อน	เลี้ยงหลาน ทานข้าว	ดูโทรทัศน์ เข้านอน
หลังที่ 2	ตื่นนอน ทำอาหาร	ทานข้าว	งานบ้าน	ทานข้าว พักผ่อน	พักผ่อน ดูโทรทัศน์	เดินเล่น	ทานข้าว เข้านอน
หลังที่ 3	ตื่นนอน	ทานข้าว	พักผ่อน	ทานข้าว พักผ่อน	พักผ่อน	ทานข้าว	เข้านอน
หลังที่ 4	ตื่นนอน กิจวัตรส่วนตัว	ทานข้าว	พักผ่อน	ทานข้าว	พักผ่อน	พักผ่อน นั่งรถเข็นไปข้างนอก	ทานข้าว เข้านอน
หลังที่ 5	ตื่นนอน กิจวัตรส่วนตัว	ทานข้าว	พักผ่อน ฟังวิทยุ	ทานข้าว	พักผ่อน ฟังวิทยุ	ทานข้าว	สวดมนต์ เข้านอน

จากตารางที่ 4.15 ส่วนตารางกิจวัตรประจำวัน พบว่า ผู้สูงอายุตื่นนอนช่วงเวลา 4.00-7.00 น. เพื่อทำกิจวัตรส่วนตัว รับประทานอาหารเช้า ช่วงเวลา 7.00-9.00 น. หลังจากนั้นเป็นการพักผ่อน ดูโทรทัศน์ ฟังวิทยุอยู่ที่บ้าน ตั้งแต่เวลา 9.00 – 18.00 น. ต่อมาในช่วงเวลา 18.00-21.00 น. จะรับประทานอาหารเย็น ดูโทรทัศน์ และเข้านอน แสดงให้เห็นว่า ผู้สูงอายุในช่วงเวลากลางวันจะใช้เวลาในการพักผ่อนเป็นส่วนมาก มีกิจกรรมระหว่างพักผ่อนไปด้วย เช่น ฟังวิทยุ ดูโทรทัศน์ พบปะพูดคุยกับเพื่อนบ้าน เดินเล่นออกกำลังกาย เป็นต้น

ตารางที่ 4.16 ข้อมูลทางสุขภาพของผู้สูงอายุชุมชนตำบลเมืองเก่า อ.เมือง จ.ขอนแก่น 5 หลังคาเรือน

ข้อมูลทางสุขภาพ	หลังที่ 1	หลังที่ 2	หลังที่ 3	หลังที่ 4	หลังที่ 5
น้ำหนัก	60	60	60	70	55
ส่วนสูง	156	161	158	157	155
โรคประจำตัว	เบาหวาน	ความดัน กระดูกและ ข้อ	กระดูก เสื่อม	อัมพฤกษ์	ไม่มี
กิจกรรมส่งเสริมสุขภาพ ตนเอง	ไม่มี	เดิน	บริหารคอ และมือ	กายภาพบำ บัด	เดิน
ความสามารถในการมองเห็น	ดี	ดี	ไม่ชัด	ดี	ไม่ชัด
ใช้แว่นสายตา	ไม่ใช่	ไม่ใช่	ไม่ใช่	ไม่ใช่	ใช่
ความสามารถในการได้ยิน	ดี	ไม่ชัด	ดี	ไม่ชัด	ไม่ชัด
การทรงตัว	ไม่ดี	ดี	ไม่ดี	ไม่ดี	ไม่ดี
ปัญหาในการหกล้ม	เคย	ไม่เคย	ไม่เคย	ไม่มี	เคย
อุปกรณ์ช่วยในการเดินหรือ ทรงตัว	ไม่มี	ไม่มี	จับเดิน4ขา	คนช่วยพยุง	ไม้เท้า

จากตารางที่ 4.16 ข้อมูลทางสุขภาพของผู้สูงอายุตำบลเมืองเก่า อ.เมือง จ.ขอนแก่น โดยการเลือกสุ่มตัวอย่างจำนวน 5 หลัง พบว่า น้ำหนักของผู้สูงอายุอยู่ระหว่าง 55-70 กิโลกรัม ส่วนสูงของผู้สูงอายุอยู่ระหว่าง 155-161 เซนติเมตร ผู้สูงอายุมีโรคประจำตัว คือ เบาหวาน ความดัน กระดูกและข้อ กระดูกเสื่อม อัมพฤกษ์ กิจกรรมส่งเสริมสุขภาพตนเองคือ เดิน บริหารคอและมือ ผู้สูงอายุส่วนมากมีการมองเห็นไม่ชัดแต่ไม่ใช่แว่นสายตา ความสามารถในการได้ยินไม่ชัดเจน การทรงตัวมีการใช้อุปกรณ์ช่วยในการเดินและทรงตัว เช่น เครื่องจับเดิน 4 ขา ไม้เท้า รถเข็น และคนช่วยพยุง มีปัญหาในการหกล้ม 2 คน

ตารางที่ 4.17 ลักษณะบ้านพักอาศัยของผู้สูงอายุชุมชนตำบลเมืองเก่า อ.เมือง จ.ขอนแก่น 5 หลังคาเรือน

ลักษณะ	หลังที่ 1	หลังที่ 2	หลังที่ 3	หลังที่ 4	หลังที่ 5
บ้าน	เดี่ยว 2 ชั้น	เดี่ยว 2 ชั้น	เดี่ยว 2 ชั้น	เดี่ยว 2 ชั้น	เดี่ยว 2 ชั้น
ห้องครัว	โต๊ะ ทำกับข้าว	โต๊ะทำกับข้าว	บนพื้นบ้าน	เคาน์เตอร์	โต๊ะทำกับข้าว
ห้องน้ำ	รวมกันกับ สุขา	รวมกันกับสุขา	รวมกันกับ สุขา	แยกกันกับ สุขา	รวมกันกับสุขา
ห้องสุขา	ส้วมซึม	ส้วมซึม	ชักโครก	ส้วมซึม	ชักโครก
ห้องนอน	บนพื้นปูน นอน	บนพื้นปูน นอน	บนเตียงนอน	บนเตียงนอน	บนพูกปูนนอน
การทานอาหาร	บนพื้น ปู เสื่อ	บนพื้นปู เสื่อ	บนเตียง	โต๊ะอาหาร	บนพื้นปู เสื่อ
ลักษณะ	หลังที่ 1	หลังที่ 2	หลังที่ 3	หลังที่ 4	หลังที่ 5
อุปกรณ์อำนวยความสะดวก	ไม่มี	ไม่มี	ไม่มี	เก้าอี้อาบน้ำ	ไม่มี
บริเวณพักผ่อน	หน้าบ้าน	ในบ้าน ห้องนั่งเล่น	หน้าบ้าน	หน้าบ้าน	หน้าบ้าน

จากตารางที่ 4.17 ข้อมูลลักษณะบ้านพักอาศัยของผู้สูงอายุตำบลเมืองเก่า อ.เมือง จ.ขอนแก่น โดยการเลือกสุ่มตัวอย่างจำนวน 5 หลัง พบว่า ลักษณะบ้านเป็นบ้านเดี่ยว 2 ชั้น ห้องครัวและการทำอาหารพบมากที่สุด คือ ใช้โต๊ะในการทำกับข้าว ห้องน้ำและห้องสุขารวมกันในห้องเดี่ยว ห้องสุขามีลักษณะการใช้งานแบบส้วมซึม 3 หลัง และใช้ชักโครก 2 หลัง ลักษณะห้องนอนสำหรับผู้สูงอายุที่สามารถที่ช่วยเหลือตนเองได้การนอนส่วนมากจะนิยมนอนบนพื้นบ้านโดยมีพูกปูนนอน การรับประทานอาหารมีใช้โต๊ะอาหารและใช้เสื่อปูบนพื้นบ้าน บ้านไม่มีอุปกรณ์อำนวยความสะดวกสำหรับผู้สูงอายุโดยเฉพาะ เช่น ราวจับ เก้าอี้อาบน้ำ เป็นต้น บริเวณที่ผู้สูงอายุพักผ่อนในเวลากลางวันและใช้ระยะเวลาเวลานานคือ กลางบ้านในห้องโถงหน้าโทรทัศน์และใกล้ทางเข้าออกตัวบ้าน และบริเวณหน้าบ้านเนื่องจากอากาศเย็นสบาย มองเห็นผู้คนผ่านไปมา และเพื่อพบปะพูดคุยกับเพื่อนบ้าน

ตารางที่ 4.18 ลักษณะเครื่องเรือนเดิมของผู้สูงอายุชุมชนตำบลเมืองเก่า อ.เมือง จ.ขอนแก่น 5 หลังคาเรือน

ลักษณะ	หลังที่ 1	หลังที่ 2	หลังที่ 3	หลังที่ 4	หลังที่ 5
เครื่องเรือน	เก้าอี้พักผ่อน	แคร่	เตียงพูกปูนนอน	เตียงพูกปูนนอน	เตียงนอน
ระยะเวลาใช้งาน	1 ปี	10 ปี	6 ปี	10 ปี	1 เดือน
ราคา	1,000	-	3,500	3,000	-
วัสดุ	เหล็ก, ผ้า	ไม้ไผ่ โครง ไม้	เหล็กและพูก นอน	ไม้เนื้อแข็ง	พลาสติก

ตารางที่ 4.18 (ต่อ)

ลักษณะ	หลังที่ 1	หลังที่ 2	หลังที่ 3	หลังที่ 4	หลังที่ 5
การใช้งาน	พักผ่อน เลี้ยงหลาน	พักผ่อน เลี้ยงหลาน อ่านหนังสือ รับแขก	พักผ่อน รับแขก ทานข้าว	พักผ่อน ทานข้าว	นอน พักผ่อน วางของ อ่าน หนังสือ ฟังวิทยุ
ปัญหาการใช้งาน	ผ้ารองนั่ง ชำรุด	ไม่มีที่วาง ของ ชำรุด	ไม่มีที่วางของ	ไม่มีที่วางของ	ความ สะอาด
ความต้องการเพิ่ม	มีที่จับพยุงตัว	เก็บของได้ ช่วยออก กำลังกาย ปรับระดับได้	ปรับระดับได้ ช่วยออกกำลัง กาย	ปรับระดับได้ ช่วยออกกำลัง กาย	ปรับระดับ ได้ เพิ่มที่วาง ของ มีราวจับ

จากตารางที่ 4.18 ข้อมูลลักษณะเครื่องเรือนของผู้สูงอายุตำบลเมืองเก่า อ.เมือง จ. ขอนแก่น โดยการเลือกสุ่มตัวอย่างจำนวน 5 หลังพบว่า เครื่องเรือนที่ใช้ในชีวิตประจำวันเป็นลักษณะเตียงปูพนักนอนและแคร่ มีระยะเวลาการใช้งานตั้งแต่ 1 เดือน - 10 ปี ราคาอยู่ระหว่าง 1,000-3,500 บาท วัสดุมีความหลากหลาย เช่น เหล็ก ไม้ไผ่ ไม้เนื้อแข็ง พลาสติก การใช้งานเครื่องเรือนมีการใช้งานหลายอย่าง เช่น พักผ่อน เลี้ยงหลาน อ่านหนังสือ ฟังวิทยุ วางของ ทานข้าว เป็นต้น ปัญหาในการใช้งานเครื่องเรือน คือ ไม่แข็งแรง ไม่มีที่วางของ มีความต้องการเพิ่มเติมจากเครื่องเรือนเดิม คือ เพิ่มที่วางของเก็บของ เช่น วางแก้วน้ำ ยารักษาโรค แวนตา หนังสือ เป็นต้น สามารถปรับระดับได้เพื่อการเปลี่ยนอิริยาบถ เพื่อราวจับเพื่อช่วยในการพยุงตัวสามารถส่งเสริมสุขภาพ เช่น สามารถออกกำลังกายขณะพักผ่อนได้

4.1.2 ผลวิเคราะห์ข้อมูลผู้สูงอายุและเครื่องเรือนผู้สูงอายุที่ใช้ในชีวิตประจำวัน

ในชนบทภาคอีสานจำนวน 15 หลังคาเรือนจำนวน 3 ตำบล ตำบลละ 5 หลัง ประกอบด้วย ตำบลบ้านเป็ด ตำบลเมืองเก่า ในเขตอำเภอเมือง และตำบลพระยืน อ.พระยืน จ. ขอนแก่น มีดังนี้

4.1.2.1 ผลวิเคราะห์ข้อมูลผู้สูงอายุในชนบทภาคอีสานภายใต้กรอบแนวคิดในการออกแบบเครื่องเรือนเพื่อผู้สูงอายุในชุมชนกึ่งเมืองของ สุรกานต์ รวยสูงเนิน (2557) มาใช้ดังนี้ การออกแบบเครื่องเรือนเพื่อผู้สูงอายุในชุมชนกึ่งเมือง ที่มีการเปลี่ยนแปลงทางบริบทสังคมค่อนข้างมาก จะต้องคำนึงถึงองค์ประกอบด้านอื่นๆ ควบคู่ไปกับการออกแบบ ได้แก่ บริบททางสังคมวัฒนธรรม ปัจจัยทางด้านเศรษฐกิจสังคม และปัจจัยด้านการเปลี่ยนแปลงของสภาพร่างกาย บริบททางสังคม วัฒนธรรมของผู้สูงอายุในชนบทภาคอีสานจากกลุ่มตัวอย่าง 15 หลังคาเรือนมีความคล้ายคลึงกัน คือ วิถีชีวิตตลอดทั้งวัน จะใช้เวลาในการพักผ่อนเป็นส่วนมาก มีกิจกรรมระหว่างพักผ่อนไปด้วย เช่น ฟัง

วิทยุ ดูโทรทัศน์ พบปะพูดคุยกับเพื่อนบ้าน เดินเล่นออกกำลังกาย เลี้ยงหลาน เป็นต้น บริเวณที่ผู้สูงอายุพักผ่อนในเวลากลางวันและใช้ระยะเวลาานาคือ กลางบ้านในห้องโถงหน้าโทรทัศน์และใกล้ทางเข้าออกตัวบ้าน และบริเวณหน้าบ้านเนื่องจากอากาศเย็นสบาย มองเห็นผู้คนผ่านไปมา และเพื่อพบปะพูดคุยกับเพื่อนบ้าน ปัจจัยทางด้านเศรษฐกิจสังคม พบว่า ผู้สูงอายุในพื้นที่ศึกษาส่วนมากไม่มีการประกอบอาชีพ รายได้มาจากเบี้ยยังชีพผู้สูงอายุและบุตรหลานช่วยเหลือ การศึกษาของผู้สูงอายุอยู่ในระดับประถมศึกษา ลักษณะครอบครัวอยู่เป็นครอบครัวใหญ่ จำนวน 2-7 คน ปัจจัยด้านการเปลี่ยนแปลงของสภาพร่างกาย พบว่า ผู้สูงอายุมีน้ำหนักอยู่ระหว่าง 40-80 กิโลกรัม ส่วนสูงอยู่ระหว่าง 140-166 เซนติเมตร ความสามารถในการปฏิบัติกิจวัตรประจำวันของผู้สูงอายุคิดเป็นจำนวน 75 เปอร์เซ็นต์ยังสามารถช่วยเหลือและพึ่งพาตนเองได้ในการกิจวัตรประจำวัน โรคประจำตัวที่พบมากที่สุดคือ โรคความดันโลหิตสูง เบาหวาน โรคกระดูกและข้อ การเดินและการทรงตัวของผู้สูงอายุมีการใช้เครื่องช่วยเดิน และคนช่วยพยุงในบางครั้ง มีกิจกรรมส่งเสริมสุขภาพ คือ แก้วแชน เดินเล่น บริหารกล้ามเนื้อขาและแขน

4.1.2.2 ผลวิเคราะห์เครื่องเรือนผู้สูงอายุที่ใช้ในชีวิตประจำวัน ในชนบทภาคอีสานจำนวน 15 หลังคาเรือนจำนวน 3 ตำบลตำบลละ 5 หลัง ประกอบด้วย ตำบลบ้านเป็ด ตำบลเมืองเก่า ในเขตอำเภอเมือง และตำบลพระยืน อ.พระยืน จ.ขอนแก่น พบว่า เครื่องเรือนผู้สูงอายุที่ใช้ในชีวิตประจำวันมักจะใช้เก้าอี้พักผ่อน โซฟาปรับแขก เก้าอี้นั้งยาว พูกรองนอนกับพื้น แคร่ไม้หรือไม้ไผ่ที่มีขายในท้องตลาด มาใช้ในการพักผ่อนระหว่างวันเนื่องจากชีวิตประจำวันส่วนใหญ่คือการพักผ่อน การใช้งานเครื่องเรือนมีการใช้งานหลายอย่าง เช่น พักผ่อน เลี้ยงหลาน อ่านหนังสือ ฟังวิทยุ วางของทานข้าว เป็นต้นมีระยะเวลาการใช้งานสูงสุดถึง 20 ปี ราคาอยู่ระหว่าง 300-5,000 บาทที่สามารถซื้อได้ วัสดุพบในการผลิตเครื่องเรือนคือ ไม้เนื้อแข็ง เพราะมีความแข็งแรง สามารถใช้งานได้นาน ไม้ไผ่ ไม้ก้านตาล ผ้าและกากใย ไม้ลาน เนื่องจากในชุมชนและชุมชนใกล้เคียงมีการผลิตและดัดแปลงเครื่องเรือนมาใช้งาน โดยหาวัสดุที่มีในท้องถิ่นมาใช้ในการผลิตเครื่องเรือน ดังนั้นเครื่องเรือนควรมีราคาไม่สูงมากและสามารถผลิตใช้เอง หรือสามารถดัดแปลงจากเครื่องเรือนเดิมที่มีอยู่ให้ใช้งานได้ ปัญหาในการใช้งานเครื่องเรือน คือ ไม้แข็งแรง ไม้รองรับสรีระ ไม้ผุพังง่าย ผิวนุ่มผัดแข็ง ผู้สูงอายุมีความต้องการเพิ่มเติมจากเครื่องเรือนเดิม คือ เครื่องเรือนควรส่งเสริมสุขภาพ เช่น สามารถออกกำลังกายขณะพักผ่อนได้ เนื่องจากข้อจำกัดทางด้านร่างกาย การเคลื่อนไหวทำให้ไม่สามารถสามารถออกจากบ้านเพื่อออกกำลังกายได้โดยสะดวก หากเครื่องเรือนสามารถส่งเสริมการออกกำลังกายและบริหารกล้ามเนื้อก็จะช่วยลดความเสี่ยงของร่างกายได้ และควรเพิ่มราวจับเพื่อช่วยในการพยุงตัวให้สามารถลุกนั่งได้ง่าย หากเป็นเก้าอี้พักผ่อนควรเพิ่มที่วางขาเพื่อความสบายในการใช้งาน

ภาพที่ 4.1 เครื่องเรือนผู้สูงอายุเดิมที่ใช้พักผ่อนในชีวิตประจำวัน
ที่มา : อภิญญา อาษาราช (2558)

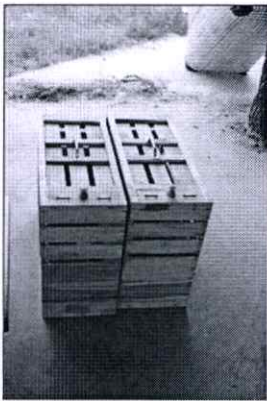

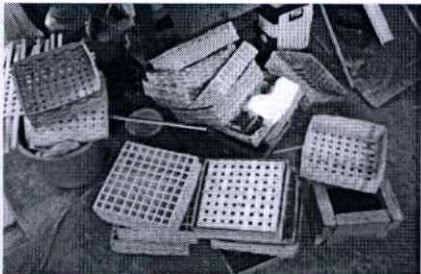
4.1.3 ผลการศึกษารูปแบบภูมิปัญญาและหัตถกรรมในท้องถิ่นจากกลุ่มหัตถกรรมผู้สูงอายุ บ้านโนนม่วง จ.ขอนแก่น

ได้นำแนวความคิดในการศึกษารูปแบบภูมิปัญญาด้านหัตถกรรมท้องถิ่นได้คำนึงถึงการต่อยอดภูมิปัญญาหัตถกรรมพื้นบ้าน เป็นการสืบสานงานในท้องถิ่นให้คงอยู่คู่ชุมชน โดยศึกษาประวัติความเป็นมา ระบบการผลิต ศักยภาพของกลุ่มผู้ผลิตงานหัตถกรรม สามารถนำแนวความคิดของ ศักดิ์ชาย สึกษา (2552) มาใช้ในการศึกษาภูมิปัญญาชาวบ้านที่ถูกถ่ายทอดลงสู่เครื่องใช้ไม้สอยจากจินตนาการการถ่ายทอดความคิดผ่านกระบวนการออกแบบ ประกอบกับวัตถุดิบที่มีอยู่มากมายในท้องถิ่น โดยการสรุปข้อมูลในการนำเสนอแบบภาพประกอบและบรรยายแสดงไว้ในตาราง

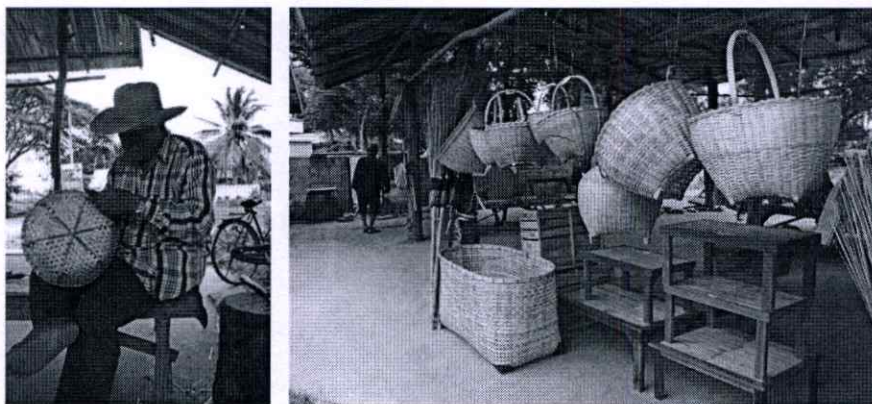
ตารางที่ 4.19 ผลของการสำรวจรูปแบบภูมิปัญญาและหัตถกรรมในท้องถิ่นจากกลุ่มหัตถกรรมผู้สูงอายุ บ้านโนนม่วง จ.ขอนแก่น

รูปแบบงานของกลุ่มผู้สูงอายุ	ข้อมูลที่ได้	เทคนิค	วัสดุ
	<p>ชื่องาน/ลวดลาย ไซใหญ่ การนำไม้ไผ่มาจักหรือเหลาให้เป็นเส้นเล็กๆและกลม แล้วนำมาขึ้นโครงโดยการสาน ใช้สำหรับตักปลาในหนองน้ำ แม่น้ำ เป็นต้น มีการใช้ภูมิปัญญาและหัตถกรรมในงานอย่างครบถ้วน</p>	<p>การเหลาไม้ไผ่ การสานและ ขึ้นโครงสร้าง</p>	ไม้ไผ่

ตารางที่ 4.19 (ต่อ)

รูปแบบงานของกลุ่มผู้สูงอายุ	ข้อมูลที่ได้	เทคนิค	วัสดุ
	<p>ชื่องาน/ลวดลาย กระบุงใหญ่ (ลายขัด) การนำไม้ไผ่มาจักให้เป็นเส้นแบนๆ แล้วนำมาสานขึ้นโครงให้เป็นลักษณะคล้ายตะกร้าขนาดใหญ่ ตรงขอบกระบุงใช้ไม้ไผ่เส้นใหญ่ในการเก็บขอบให้งานดูเรียบร้อยและสวยงามมากขึ้น ใช้สำหรับใส่ของ ฟางและหญ้า</p>	<p>เหลา ไม้ไผ่ การสานและ ขึ้นโครงสร้าง</p>	<p>ไม้ไผ่</p>
	<p>ชื่องาน/ลวดลาย...กล่องใส่ไก่ตีหรือใส่สัตว์เลี้ยงสำหรับเดินทาง กล่องทำจากไม้แผ่นขนาดเล็ก นำมาตัดตามขนาดและ ประกอบเป็นกล่อง มีช่องเพื่อให้มองเห็นสัตว์ด้านใน มีฝาเปิดด้านบนโดยใส่บานพับเพื่อให้เปิดได้สะดวก มีหูหิ้วโดยการประยุกต์ที่จับบานประตูมาใช้</p>	<p>ประกอบไม้ แผ่นโครงไม้</p>	<p>ไม้ เนื้ออ่อน ไม้ยาง ไม้สัก</p>
	<p>ชื่องาน/ลวดลาย โต๊ะ อเนกประสงค์ การขึ้นโครงสร้างด้วยไม้เนื้อแข็ง ใช้การเข้าไม้และยึดด้วยตะปู พื้นโต๊ะทำด้วยไม้ไผ่เหลาเส้นเล็กขนาดความกว้างแต่ละเส้นเพียง 1 เซนติเมตร ทำให้หน้าโต๊ะมีความเรียบเสมอกัน และมีความสวยงามละเอียด</p>	<p>โครงสร้าง โครงไม้เนื้อ แข็ง เช่น ไม้สัก ไม้แดง ประกอบกับ ไม้ไผ่</p>	<p>ไม้สัก ไม้แดง ไม้ไผ่</p>
	<p>ชื่องาน/ลวดลาย กล่องใส่ของอเนกประสงค์ ลายขัด การขึ้นโครงสร้างกล่องทรงสี่เหลี่ยมจัตุรัส ด้วยดอกไม้ไผ่เป็นเส้นแบน และสานด้วยดอกไม้ไผ่กล่องมีหลายขนาดตามออเดอร์ที่สั่ง มีการสานถี่และห่างทำให้เกิดลวดลายที่แตกต่างกันในกล่องเดียว</p>	<p>โครงสร้างจาก ดอกไม้ไผ่ การสานลาย ขัด</p>	<p>ไม้ไผ่</p>

ผลการวิเคราะห์จากตารางที่ 4.19 พบว่า ศูนย์การเรียนรู้หัตถกรรมผู้สูงอายุบ้านโนนม่วง จ.ขอนแก่น เป็นกลุ่มผู้สูงอายุที่รวมตัวกันเพื่อใช้เวลาให้เกิดประโยชน์ โดยมีหัวหน้ากลุ่มคือ คุณลุง อุดร อายุ 69 ปี ขณะนี้มีสมาชิกกลุ่มจำนวน 15 คน แต่ส่วนมากจะมาทำงานประมาณ 6-7 คน เนื่องจากสมาชิกบางคนต้องไปทำนา ทำไร่ แต่ถ้าเมื่อใดว่างก็จะมานั่งทำงานที่ศูนย์การเรียนรู้แห่งนี้ ซึ่งในทุกๆวันผู้สูงอายุจะใช้เวลาช่วงกลางของทุกวันมารวมตัวกันทำงานจักสาน งานไม้ เพื่อหารายได้ เข้ากลุ่มและตัวเอง งานส่วนใหญ่จะเป็นงานที่รับสั่งทำตามออเดอร์และบางส่วนก็ทำขายหน้าร้านบ้าง ฝีมือของทางกลุ่มมีความประณีตและนำภูมิปัญญามาใช้อย่างชาญฉลาด อีกทั้งทางกลุ่มมีการถ่ายทอด ความรู้ให้แก่ นักศึกษา นักเรียน และเยาวชนเพื่อให้มาเรียนรู้โดยไม่คิดค่าใช้จ่าย โดยวัสดุที่ใช้ในงาน ทำก็จะหาวัสดุที่ใช้ในท้องถิ่น เช่น ไม้ไผ่ ไม้สัก ไม้ประดู่ ไม้มะค่า หวาย ไม้เสี้ยว เป็นต้น โดยบางครั้งมีการไปหาวัสดุเองตามหมู่บ้านและหมู่บ้านใกล้เคียงหรือหาซื้อตามแหล่งขายวัสดุในราคาถูก ซึ่งเทคนิค วิธีการผลิตนั้นทางกลุ่มผู้สูงอายุไม่ได้ใช้เครื่องจักรไฟฟ้าล้วนเป็นงานที่ทำด้วยอุปกรณ์ง่ายๆ ที่ใช้ภูมิ ปัญญาของตนเอง

ภาพที่ 4.2 ภาพการทำงานของผู้สูงอายุและโต๊ะอเนกประสงค์ที่ใช้ไม้ไผ่เป็นพื้นโต๊ะ
ที่มา : อภิญญา อาชาราช (2558)

งานหัตถกรรมจะใช้วัสดุหลักเป็นไม้ไผ่ประกอบกับโครงไม้เนื้อแข็ง มีการใช้ภูมิปัญญาด้าน งานจักสาน และงานไม้ ตัวอย่างเช่น งานโต๊ะอเนกประสงค์ที่มีความเหมาะสมและสามารถนำมา พัฒนาต่อยอดเป็นเครื่องเรือนที่มีความแข็งแรง และใช้เทคนิคในการประกอบที่ไม่ซับซ้อน และมีการ ใช้ไม้ไผ่ที่เหลาเป็นเส้นเหมือนกับแครงที่ใช้นั่ง เป็นภูมิปัญญาและหัตถกรรมที่มีจุดเด่นมากทั้งทางด้าน ความงามและการบำรุงรักษาซ่อมแซม สามารถการนำเทคนิคการเหลาไม้ไผ่ การตอกไม้ไผ่ งาน ประกอบโครงไม้มาประยุกต์ใช้ในงานออกแบบได้

4.2 ตอนที่ 2 ผลการประเมินของผู้เชี่ยวชาญด้านการพัฒนาเครื่องเรือนผู้สูงอายุ ใน ชนบทอีสาน โดยใช้ภูมิปัญญาด้านหัตถกรรมในท้องถิ่น

4.2.1 แนวคิดในการออกแบบและพัฒนาเครื่องเรือนสำหรับผู้สูงอายุในชนบทภาคอีสาน โดยใช้ภูมิปัญญาด้านหัตถกรรมในท้องถิ่น ได้ใช้ผลจากการศึกษาเพื่อพัฒนารอบแนวคิดในการ ออกแบบเครื่องเรือนสำหรับผู้สูงอายุในชุมชนกึ่งเมืองของ สุรกานต์ รวยสูงเนิน (2557) มาใช้คือ ในการ ออกแบบเครื่องเรือนสำหรับผู้สูงอายุในชุมชนกึ่งเมืองมีองค์ประกอบหลักของ 3 ด้าน ได้แก่

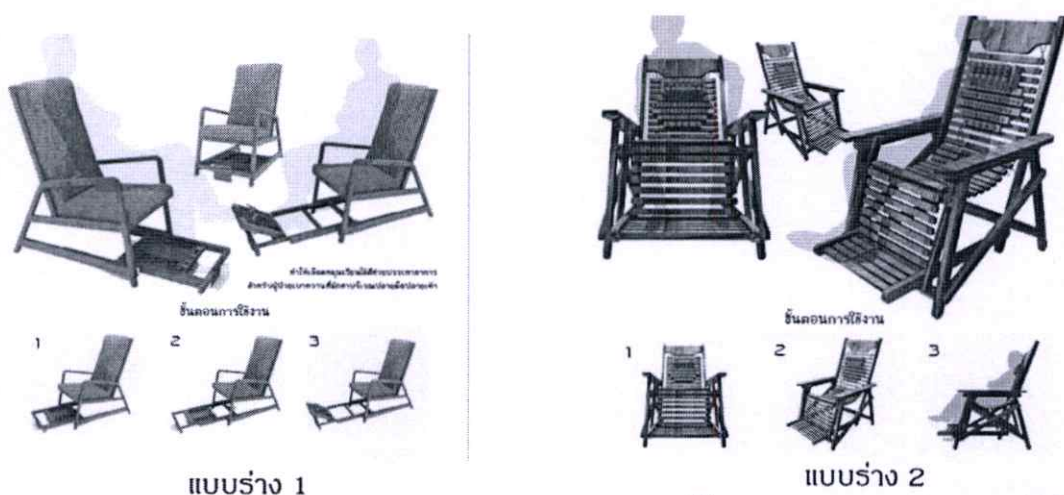
1. องค์ประกอบด้านวัสดุ วัสดุที่เลือกใช้ในการพัฒนาเครื่องเรือนจะต้องพิจารณาจาก สภาพแวดล้อมในชุมชน ในแง่ของการ หาได้ง่าย ราคาถูก บำรุงรักษาง่าย ซึ่งจะช่วยแก้ไขปัญหาในด้านค่าใช้จ่ายของเครื่องเรือนที่ทำให้ผู้สูงอายุสามารถหามาใช้หรือผลิตเองได้ และความคุ้นเคยกับวัสดุดิบในท้องถิ่นทำให้มีความสอดคล้องกับบริบทสังคมในชุมชน ไม่ทำให้เกิดความรู้สึกแปลกแยกกับวิถีชีวิตแบบเดิมของผู้สูงอายุ

2. องค์ประกอบด้านการออกแบบ การออกแบบที่เหมาะสมตามขนาดร่างกายที่เปลี่ยนแปลงของผู้สูงอายุ การออกแบบเพื่อหลักความปลอดภัย และการออกแบบเพื่อลดปัญหาข้อจำกัดด้านร่างกาย โดยองค์ประกอบด้านนี้จะช่วยเอื้อต่อการใช้งานและลดอันตรายจากอุบัติเหตุ ขนาดร่างกายที่นำมาใช้ในการออกแบบเครื่องเรือน ได้ว่า ผู้สูงอายุชายมีความสูงเฉลี่ย 155 ซม. และหญิงเฉลี่ย 152.5 ซม. ผู้สูงอายุชายมีระยะยืดสุดแขนเฉลี่ย 181 ซม. และหญิงเฉลี่ย 173 ซม. และมีความกว้างสะโพกเฉลี่ยเท่ากันทั้งผู้สูงอายุชายและหญิงที่ 33 ซม.

3. องค์ประกอบด้านประโยชน์ใช้สอย เป็นการคำนึงถึงการออกแบบเครื่องเรือนเพื่อตอบสนองความต้องการใช้งานหลายวัตถุประสงค์ในชั้นเดียวกัน เดียวกัน ด้วยเหตุผลหลัก 3 ด้าน คือ ลดการเคลื่อนไหว ประหยัดพื้นที่ใช้สอยในบ้าน และส่งเสริมสภาพจิตใจและอารมณ์ที่ดี

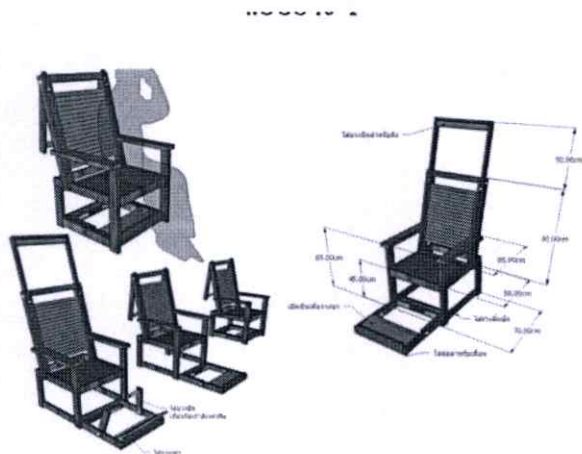
ผู้วิจัยได้นำผลการวิเคราะห์ที่พบว่า วิถีชีวิตตลอดทั้งวัน จะใช้เวลาในการพักผ่อนเป็นส่วนใหญ่ มีกิจกรรมระหว่างพักผ่อนไปด้วย เช่น ฟังวิทยุ ดูโทรทัศน์ พบปะพูดคุยกับเพื่อนบ้าน เดินเล่นออกกำลังกาย จึงมีแนวคิดในการออกแบบและพัฒนาเครื่องเรือนพักผ่อนสำหรับผู้สูงอายุ ที่สามารถบริหารส่วนแขนและขา เพื่อชะลอความเสื่อมของร่างกายได้ในขณะพักผ่อนเนื่องด้วยข้อจำกัดของร่างกายผู้สูงอายุ ในการเคลื่อนไหวหรือเดินไปออกกำลังกายนอกบ้านไม่สะดวกและอาจทำให้เกิดอุบัติเหตุได้ และการประยุกต์ใช้งานโต๊ะไม้เนกประสงค์ที่มีความเหมาะสมและสามารถนำมาพัฒนาต่อยอดเป็นเครื่องเรือนที่มีความแข็งแรง และใช้เทคนิคในการประกอบที่ไม่ซับซ้อน

4.1.1.1 แบบร่างการพัฒนาารูปแบบเครื่องเรือนผู้สูงอายุสำหรับใช้พักผ่อน โดยใช้ภูมิปัญญาและหัตถกรรมในท้องถิ่น ตามกรอบแนวคิดมีดังนี้

ภาพที่ 4.3 ภาพแบบร่างที่ 1-2 การพัฒนารูปแบบเครื่องเรือนผู้สูงอายุสำหรับใช้พักผ่อน โดยใช้ภูมิปัญญาและหัตถกรรมในท้องถิ่น ตามกรอบแนวคิด

ที่มา : อภิญา อาษาราช (2558)

แบบร่าง 3

แบบร่าง 4

ภาพที่ 4.4 ภาพแบบร่างที่ 3-4 การพัฒนารูปแบบเครื่องเรือนผู้สูงอายุสำหรับใช้พักผ่อน โดยใช้ภูมิปัญญาและหัตถกรรมในท้องถิ่น ตามกรอบแนวคิด
ที่มา : อภิญญา อาษาราช (2558)

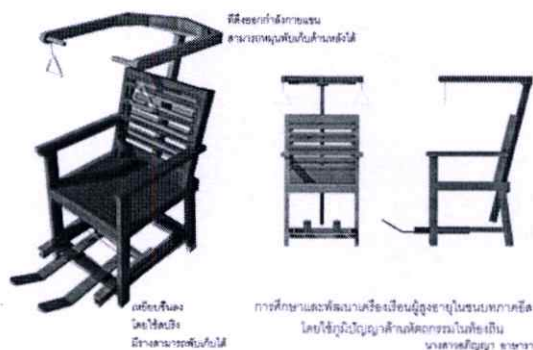
แบบร่าง 5

แบบร่าง 6

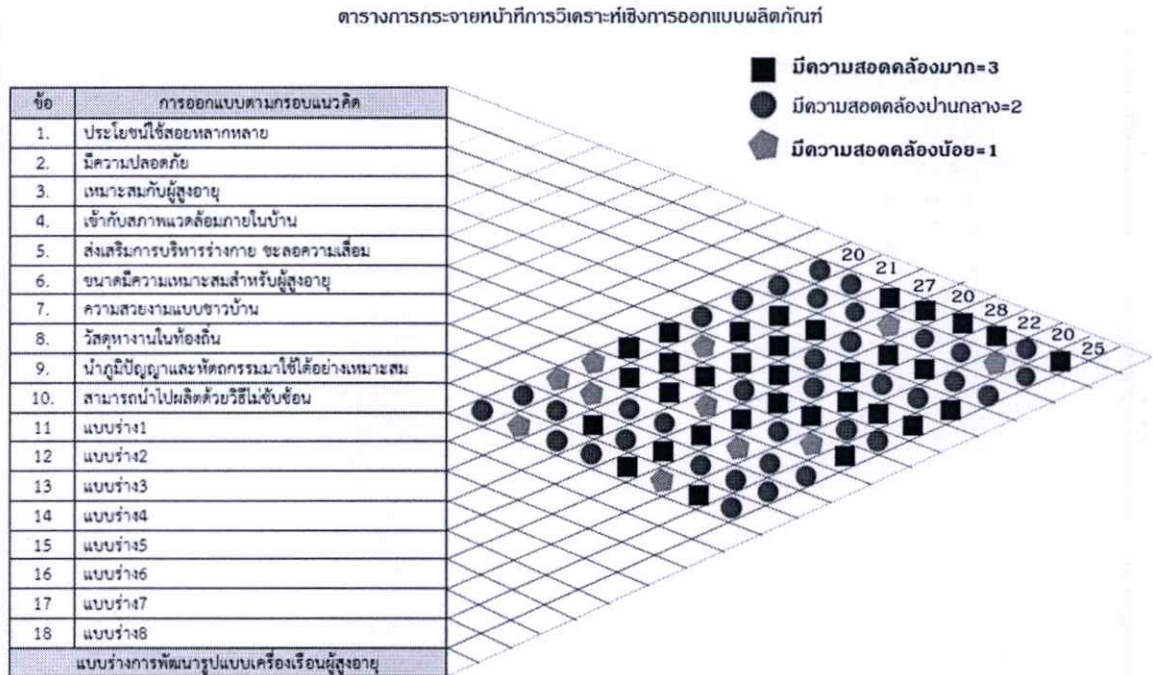
แบบร่าง 7

แบบร่าง 8

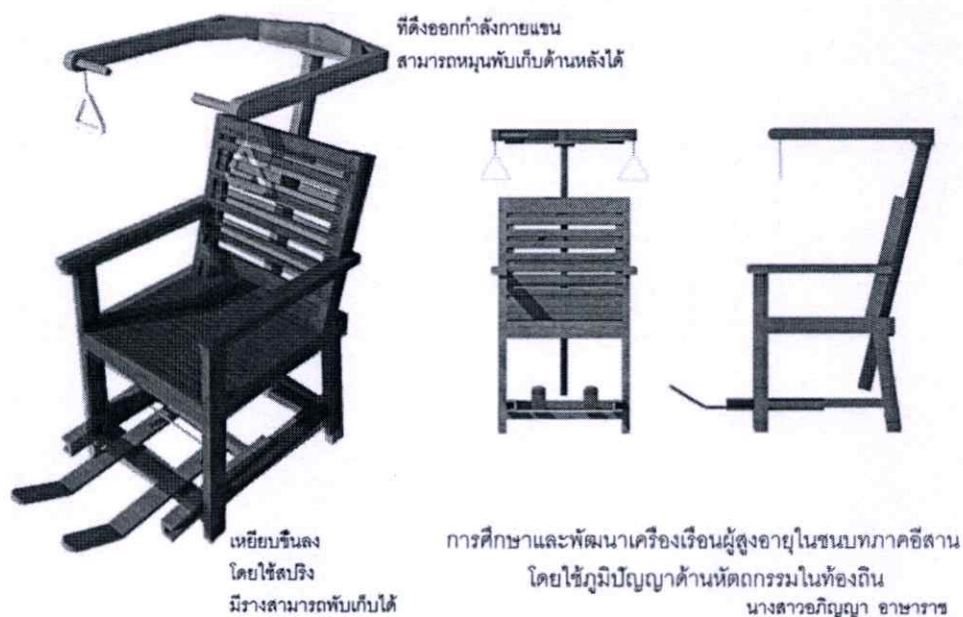
ภาพที่ 4.5 ภาพแบบร่างที่ 5-8 การพัฒนารูปแบบเครื่องเรือนผู้สูงอายุสำหรับใช้พักผ่อน โดยใช้ภูมิปัญญาและหัตถกรรมในท้องถิ่น ตามกรอบแนวคิด
ที่มา : อภิญญา อาษาราช (2558)

4.1.1.2 การประเมินแบบร่างด้วยกระบวนการใช้งานความคิดเชิงมโนทัศน์ในการออกแบบผลิตภัณฑ์ เพื่อวิเคราะห์หารูปแบบในการออกแบบเครื่องเรือนผู้สูงอายุสำหรับใช้พักผ่อน โดยใช้ภูมิปัญญาและเหตุการณ์ในท้องถิ่น ที่มีความเหมาะสมจำนวน 3 รูปแบบเพื่อนำเข้าสู่เกณฑ์การพิจารณาในการสร้างเครื่องมือสำหรับประเมินแบบเพื่อนำเสนอต่อผู้เชี่ยวชาญ (ดังภาพที่ 4.5)

ภาพที่ 4.6 ภาพตารางการวิเคราะห์หารูปแบบเครื่องเรือนผู้สูงอายุในตารางความคิดเชิงมโนทัศน์ แบบร่างเครื่องเรือนผู้สูงอายุ
ที่มา : อภิญญา อาษาราช (2558)

จากผลการประเมินคัดเลือกแบบร่างเครื่องเรือนผู้สูงอายุ โดยกระบวนการใช้งานมโนทัศน์ ในการออกแบบผลิตภัณฑ์ จำนวน 3 รูปแบบ พบว่าแบบร่างที่มีค่าคะแนนสูงสุด 3 อันดับ ได้แก่ แบบร่างที่ 5 มีค่า 28 คะแนน แบบร่างที่ 3 มีค่า 27 คะแนน แบบร่างที่ 8 มีค่า 25 คะแนน เพื่อนำไปประเมินความคิดเห็นโดยผู้ทรงคุณวุฒิทางด้านการออกแบบและด้านการพยาบาลผู้สูงอายุ

ภาพที่ 4.9 แบบร่างรูปแบบที่ 3 เครื่องเรือนผู้สูงอายุ โดยใช้ภูมิปัญญาด้านหัตถกรรมในท้องถิ่น
ที่มา : อภิญญา อักษรราช (2558)

4.2.3 ความคิดเห็นของผู้เชี่ยวชาญเพื่อการพัฒนาเครื่องเรือนสำหรับผู้สูงอายุใน ชมบทภาคอีสาน โดยใช้ภูมิปัญญาด้านหัตถกรรมในท้องถิ่น

ผู้วิจัยได้ใช้เครื่องมือในการวิจัยซึ่งได้แก่ แบบร่าง (Sketch Design) รูปแบบเครื่องเรือน
ผู้สูงอายุสำหรับใช้พักผ่อน โดยใช้ภูมิปัญญาด้านหัตถกรรมในท้องถิ่น จำนวน 3 แบบ โดยนำมาให้
ผู้เชี่ยวชาญด้านการออกแบบ 3 ท่านและผู้เชี่ยวชาญด้านการพยาบาลผู้สูงอายุจำนวน 2 ท่าน ทำการ
ประเมินข้อมูลซึ่งแปรผลของการวิเคราะห์ อธิบายดังต่อไปนี้

ผลการประเมินโดยความคิดเห็นของผู้เชี่ยวชาญทั้งหมด 5 ท่าน ที่ทำการประเมินรูปแบบ
เครื่องเรือนผู้สูงอายุสำหรับใช้พักผ่อน โดยใช้ภูมิปัญญาและหัตถกรรมในท้องถิ่น รูปแบบที่ 1 รูปแบบ
ที่ 2 รูปแบบที่ 3 โดยมีเกณฑ์แปลความหมายค่าเฉลี่ยระดับความคิดเห็นดังนี้

ตารางที่ 4.20 แสดงเกณฑ์แปลความหมายค่าเฉลี่ยระดับความคิดเห็น

ความหมาย	ช่วงคะแนน	น้ำหนักคะแนน
ระดับดีมาก	4.51 - 5.00	5
ระดับดี	3.51 - 4.50	4
ระดับปานกลาง	2.51 - 3.50	3
ระดับน้อย	1.51 - 2.50	2
ระดับน้อยมาก	1.00 - 1.50	1

ตารางที่ 4.21 ผลการวิเคราะห์ค่าเฉลี่ย ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน การประเมินรูปแบบเครื่องเรือน
ผู้สูงอายุสำหรับใช้พักผ่อน โดยใช้ภูมิปัญญาด้านหัตถกรรมในท้องถิ่น

ลักษณะที่ประเมิน	รูปแบบที่ 1		รูปแบบที่ 2		รูปแบบที่ 3	
	\bar{X}	S.D.	\bar{X}	S.D.	\bar{X}	S.D.
1.ด้านรูปแบบ						
1.1 เครื่องเรือนผู้สูงอายุมีประโยชน์ใช้สอยที่ หลากหลาย	3.67	0.58	4.33	0.58	4.33	0.58
1.2 สอดคล้องกับการใช้ในชีวิตประจำวันของ ผู้สูงอายุ	3.67	0.58	4.67	0.58	4.33	0.58
1.3 เข้ากับสภาพแวดล้อมบ้านเรือนในชนบทภาค อีสาน	4.67	0.58	5.00	0.00	4.00	1.00
1.4 มีรูปทรงและโครงสร้างที่เหมาะสม	4.33	0.58	4.67	0.58	3.67	0.58
1.5 รูปแบบง่ายต่อการผลิตในท้องถิ่นชนบทภาค อีสาน	4.33	0.58	4.67	0.58	3.67	0.58
1.6 รูปแบบมีความเหมาะสมกับผู้สูงอายุ	3.67	0.58	4.33	0.58	3.67	0.58
1.7 ให้ความรู้สึกปลอดภัยสำหรับผู้สูงอายุ	4.33	0.58	4.33	0.58	3.00	1.00
2.ด้านการต่อยอดภูมิปัญญาด้านหัตถกรรมใน ท้องถิ่น						
2.1 นำวัสดุท้องถิ่นมาใช้ได้อย่างเหมาะสม	4.67	0.58	5.00	0.00	4.33	0.58
2.2 มีเอกลักษณ์คงไว้ซึ่งภูมิปัญญาและหัตถกรรม ท้องถิ่น	4.33	0.58	4.67	0.58	4.00	1.00
2.3 มีการต่อยอดภูมิปัญญาให้เกิดประโยชน์อย่าง แท้จริง	4.00	1.00	4.67	0.58	4.33	0.58
2.4 มีความเรียบง่าย ความเรียบร้อย มีความน่าดู มีความสวยงามเท่าที่จะทำได้อย่างชาวบ้าน	3.67	0.58	4.67	0.58	3.67	1.53
2.5 สามารถนำไปต่อยอดและผลิตใช้เองในชุมชน	4.33	0.58	4.67	0.58	4.00	1.00
3.ด้านความเหมาะสมสำหรับผู้สูงอายุ						
3.1 มีความแข็งแรง ทนทาน ปลอดภัย	4.00	1.00	4.33	0.58	3.00	0.00
3.2 ใช้กำลังทางกายภาพน้อย	3.67	0.58	4.00	0.00	3.67	0.58
3.3 สามารถใช้ได้โดยง่ายและใช้ได้ตามความรู้สึก	3.67	0.58	4.00	0.00	3.67	0.58
3.4 มีความยืดหยุ่นในการใช้งาน สามารถปรับใช้ งานได้หลายรูปแบบ	3.67	0.58	4.33	0.58	3.67	0.58
3.5 ขนาดมีความเหมาะสมกับผู้สูงอายุ	4.00	0.00	4.33	0.58	3.67	0.58
รวม	4.04	0.21	4.51	0.25	3.80	0.33

จากตารางที่ 4.21 ความคิดเห็นของผู้เชี่ยวชาญด้านการพัฒนาเครื่องเรือนสำหรับผู้สูงอายุ
ในชนบทภาคอีสาน โดยใช้ภูมิปัญญาด้านหัตถกรรมในท้องถิ่น ที่ได้ประเมินรูปแบบเครื่องเรือนสำหรับ

ผู้สูงอายุ ทั้ง 3 รูปแบบ จากความคิดเห็นโดยรวมของผู้เชี่ยวชาญ พบว่า รูปแบบที่ 2 มีความเหมาะสมอยู่ในระดับดีมาก ค่าเฉลี่ย ($\bar{X} = 4.51$) ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน 0.25 รองลงมา คือ รูปแบบที่ 1 มีความเหมาะสมอยู่ในระดับดี ค่าเฉลี่ย ($\bar{X} = 4.04$) ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน 0.21 และลำดับสุดท้ายคือ รูปแบบที่ 3 มีความเหมาะสมอยู่ในระดับดี ค่าเฉลี่ย ($\bar{X} = 3.80$) ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน 0.33

ตารางที่ 4.22 แสดงค่าเฉลี่ย ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน การประเมินรูปแบบเครื่องเรือนผู้สูงอายุ สำหรับใช้พักผ่อน โดยใช้ภูมิปัญญาด้านหัตถกรรมในท้องถิ่น ตามลักษณะที่ประเมิน

ลักษณะที่ประเมิน	รูปแบบที่ 1		รูปแบบที่ 2		รูปแบบที่ 3	
	\bar{X}	S.D.	\bar{X}	S.D.	\bar{X}	S.D.
1.ด้านรูปแบบเครื่องเรือน	4.10	0.00	4.57	0.22	3.81	0.21
2.ด้านการต่อยอดภูมิปัญญาด้านหัตถกรรมในท้องถิ่น	4.20	0.19	4.73	0.26	4.07	0.39
3.ด้านความเหมาะสมสำหรับผู้สูงอายุ	3.80	0.36	4.20	0.32	3.53	0.26

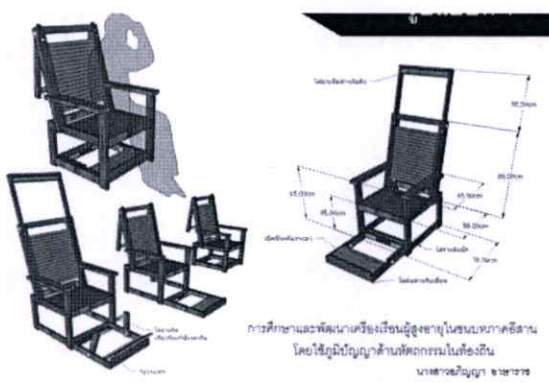

จากตารางที่ 4.22 ความคิดเห็นของผู้เชี่ยวชาญด้านการพัฒนาเครื่องเรือนผู้สูงอายุในชนบทภาคอีสาน โดยใช้ภูมิปัญญาด้านหัตถกรรมในท้องถิ่น ที่ได้ประเมิน ทั้ง 3 รูปแบบซึ่งแบ่งออกเป็น 3 ตอนได้แก่

1. ด้านรูปแบบเครื่องเรือน พบว่าความคิดเห็นโดยรวมในด้านรูปแบบเครื่องเรือนตามความคิดเห็นของผู้เชี่ยวชาญที่ได้ประเมินรูปแบบเครื่องเรือนผู้สูงอายุในชนบทภาคอีสาน โดยใช้ภูมิปัญญาด้านหัตถกรรมในท้องถิ่น รูปแบบที่ 2 มีความเหมาะสมอยู่ในระดับดีมาก ค่าเฉลี่ย ($\bar{X} = 4.57$) ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน 0.22 รองลงมาคือ รูปแบบที่ 1 ความเหมาะสมอยู่ในระดับดี ค่าเฉลี่ย ($\bar{X} = 4.10$) ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน 0.00 และลำดับสุดท้ายคือ รูปแบบที่ 3 ความเหมาะสมอยู่ในระดับดี ค่าเฉลี่ย ($\bar{X} = 3.81$) ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน 0.21

2. ด้านการต่อยอดภูมิปัญญาด้านหัตถกรรมในท้องถิ่น พบว่าความคิดเห็นโดยรวมในด้านการต่อยอดภูมิปัญญาด้านหัตถกรรมในท้องถิ่นตามความคิดเห็นของผู้เชี่ยวชาญที่ได้ประเมินรูปแบบเครื่องเรือนผู้สูงอายุในชนบทภาคอีสาน โดยใช้ภูมิปัญญาด้านหัตถกรรมในท้องถิ่น รูปแบบที่ 2 มีความเหมาะสมอยู่ในระดับดีมาก ค่าเฉลี่ย ($\bar{X} = 4.73$) ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน 0.26 รองลงมาคือ รูปแบบที่ 1 ความเหมาะสมอยู่ในระดับดี ค่าเฉลี่ย ($\bar{X} = 4.20$) ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน 0.19 และลำดับสุดท้ายคือ รูปแบบที่ 3 ความเหมาะสมอยู่ในระดับดี ค่าเฉลี่ย ($\bar{X} = 4.07$) ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน 0.39

3. ด้านความเหมาะสมสำหรับผู้สูงอายุพบว่าความคิดเห็นโดยรวมในด้านความเหมาะสมสำหรับผู้สูงอายุ ตามความคิดเห็นของผู้เชี่ยวชาญที่ได้ประเมินรูปแบบเครื่องเรือนผู้สูงอายุในชนบทภาคอีสาน โดยใช้ภูมิปัญญาด้านหัตถกรรมในท้องถิ่น รูปแบบที่ 2 ความเหมาะสมอยู่ในระดับดี ค่าเฉลี่ย ($\bar{X} = 4.20$) ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน 0.32 รองลงมาคือ รูปแบบที่ 1 ความเหมาะสมอยู่ในระดับดี ค่าเฉลี่ย ($\bar{X} = 3.80$) ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน 0.36 และลำดับสุดท้ายคือ รูปแบบที่ 3 ความเหมาะสมอยู่ในระดับดี ค่าเฉลี่ย ($\bar{X} = 3.53$) ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน 0.26

ตารางที่ 4.23 ผลการวิเคราะห์ค่าเฉลี่ย ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน การประเมินรูปแบบโดยภาพร่าง 3 รูปแบบ เครื่องเรือนผู้สูงอายุสำหรับใช้พักผ่อน โดยใช้ภูมิปัญญาด้านหัตถกรรมในท้องถิ่น

แบบร่าง	N=5		ระดับความคิดเห็น
	\bar{X}	S.D.	
<p>รูปแบบที่ 1</p> <p>เก้าอี้พนักพิง ไม้พนักพิง ตัวโครงเหล็ก ตัวโครงพลาสติก ตัวโครงเหล็ก ตัวโครงพลาสติก ตัวโครงเหล็ก ตัวโครงพลาสติก</p> <p>การศึกษาและพัฒนาเครื่องเรือนผู้สูงอายุในชนบทภาคอีสาน โดยใช้ภูมิปัญญาด้านหัตถกรรมในท้องถิ่น นางสาวณิษฐา อารามราช</p>	4.04	0.21	ระดับดี
<p>รูปแบบที่ 2</p> <p>เก้าอี้พนักพิง ตัวโครงเหล็ก ตัวโครงพลาสติก ตัวโครงเหล็ก ตัวโครงพลาสติก ตัวโครงเหล็ก ตัวโครงพลาสติก</p> <p>การศึกษาและพัฒนาเครื่องเรือนผู้สูงอายุในชนบทภาคอีสาน โดยใช้ภูมิปัญญาด้านหัตถกรรมในท้องถิ่น นางสาวณิษฐา อารามราช</p>	4.51	0.25	ระดับดีมาก
<p>รูปแบบที่ 3</p> <p>เก้าอี้พนักพิง ตัวโครงเหล็ก ตัวโครงพลาสติก ตัวโครงเหล็ก ตัวโครงพลาสติก ตัวโครงเหล็ก ตัวโครงพลาสติก</p> <p>เก้าอี้พนักพิง ตัวโครงเหล็ก ตัวโครงพลาสติก ตัวโครงเหล็ก ตัวโครงพลาสติก ตัวโครงเหล็ก ตัวโครงพลาสติก</p> <p>เก้าอี้พนักพิง ตัวโครงเหล็ก ตัวโครงพลาสติก ตัวโครงเหล็ก ตัวโครงพลาสติก ตัวโครงเหล็ก ตัวโครงพลาสติก</p> <p>การศึกษาและพัฒนาเครื่องเรือนผู้สูงอายุในชนบทภาคอีสาน โดยใช้ภูมิปัญญาด้านหัตถกรรมในท้องถิ่น นางสาวณิษฐา อารามราช</p>	3.80	0.33	ระดับดี

4.2.4 รูปแบบจากผลวิเคราะห์ข้อมูลด้านรูปแบบเครื่องเรือนผู้สูงอายุสำหรับใช้พักผ่อน โดยใช้ภูมิปัญญาด้านหัตถกรรมในท้องถิ่น

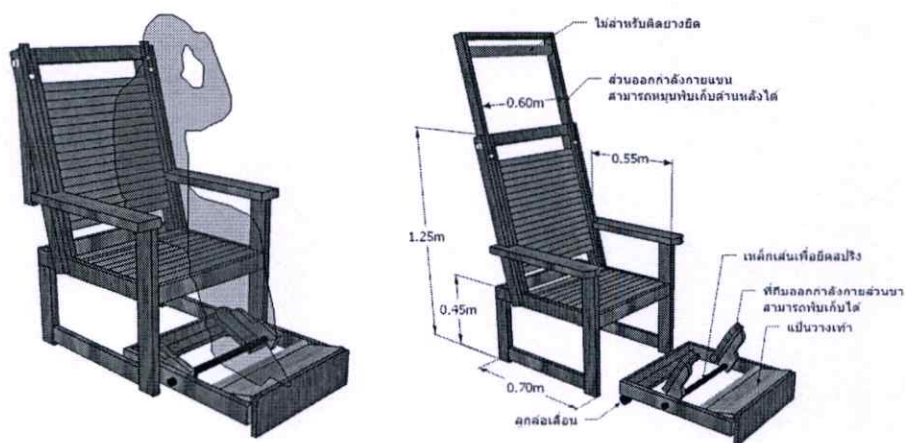
โดยมีองค์ประกอบ 3 ด้านหลักตามกรอบแนวคิด ดังนี้

4.2.4.1 วัสดุที่ใช้ในการออกแบบและผลิตต้นแบบ ใช้วัสดุที่มีในท้องถิ่นหรือหาซื้อได้ง่าย ในท้องตลาด โครงสร้างใช้ไม้เนื้อแข็งเพื่อความแข็งแรง และใช้ไม้ไผ่เป็นส่วนที่นั่งและพนักพิงเพื่อให้ผู้สูงอายุความรู้สึกเหมือนนั่งแคร่ที่ผู้สูงอายุใช้งาน และใช้ภูมิปัญญาด้านงานไม้ไผ่มาประกอบกับโครงไม้ในการออกแบบและผลิตต้นแบบเครื่องเรือน โดยใช้กรรมวิธีการผลิตที่ไม่ซับซ้อน ใช้อุปกรณ์ประกอบอย่างง่าย เช่น สกรู เดือยไม้ สปริง ยางยืด เป็นต้น เป็นการออกแบบเครื่องเรือนที่ส่งเสริมสุขภาพด้วยการออกกำลังกาย ให้เครื่องเรือนเข้ากันกับลักษณะบ้าน มีรูปแบบที่เข้าถึงง่าย แต่สามารถรองรับลักษณะของร่างกายที่เปลี่ยนแปลงไป

4.2.4.2 ด้านการออกแบบ ได้ออกแบบออกแบบให้มีขนาดที่เหมาะสมกับขนาดร่างกายผู้สูงอายุ รองรับสรีระในการพักผ่อน ซึ่งมีขนาดความสูงนั่ง 45 เซนติเมตรเพื่อให้ผู้สูงอายุลุกนั่งได้สะดวกสบาย มีความกว้างของที่นั่ง 60 เมตรให้กว้างนั่งสบายสามารถนำหมอนอิงหรือหมอนข้างมาวางได้ มีองศาในการเอนหลังที่นั่งสบาย 110 องศา รูปทรงและโครงสร้างให้มีความแข็งแรงปลอดภัย ปลอดภัยให้ความโค้งในส่วนที่ผู้สูงอายุต้องสัมผัส สีสนทนความเป็นธรรมชาติเข้ากับบ้านเรือนผู้สูงอายุในชนบทภาคอีสาน

4.2.4.3 ด้านประโยชน์ใช้สอย การออกแบบได้คำนึงถึงประโยชน์ใช้สอยที่หลากหลายในชั้นเดียว โดยเครื่องเรือนพักผ่อนสามารถมีที่วางเท้าเพื่อการพักผ่อนที่สบายและสามารถบริหารส่วนแขนและขาโดยการเหยียดสามารถเลื่อนเก็บได้เก้าอี้ และสามารถนำแยกออกมาใช้งานร่วมกับเครื่องเรือนอื่นๆ ที่มีภายในบ้านได้ มีราวบริหารแขนโดยใช้ไม้ไผ่ประกอบอย่างยืดเพื่อออกกำลังกายโดยการดึงและสามารถพับเก็บได้ เพื่อประหยัดพื้นที่ภายในบ้าน และได้ออกแบบเพิ่มเติมข้างเพื่อวางสิ่งของเครื่องใช้ขณะพักผ่อน เช่น หนังสือ แก้วน้ำ แวนตา ยารักษาโรค เป็นต้น

4.2.4.4 รูปแบบของเครื่องเรือนผู้สูงอายุสำหรับใช้พักผ่อน โดยใช้ภูมิปัญญาและหัตถกรรมในท้องถิ่น จากการศึกษาข้อมูลและผลการวิเคราะห์ที่สอดคล้องกับรูปแบบของผลิตภัณฑ์สรุปได้ดังในภาพที่ 4.6

ภาพที่ 4.10 ขนาดสัดส่วนของเก้าอี้พักผ่อน
ที่มา : อภิญญา อักษรราช (2558)

ภาพที่ 4.11 รูปต้นแบบของผลิตภัณฑ์ เพื่อการทดลองใช้งานเครื่องเรือนผู้สูงอายุ
และประเมินความพึงพอใจ
ที่มา : อภิญญา อาษาราช (2559)

4.3 ตอนที่ 3 ผลการประเมินความพึงพอใจของผู้สูงอายุที่มีต่อเครื่องเรือนสำหรับผู้สูงอายุใน ชนบทภาคอีสานที่ได้รับการพัฒนาโดยใช้ภูมิปัญญาด้านหัตถกรรมในท้องถิ่น

โดยการผลิตต้นแบบเครื่องเรือนและให้ผู้สูงอายุทดลองใช้งาน

4.3.1 การวิเคราะห์เพื่อประเมินความพึงพอใจของผู้สูงอายุและสมาชิกกลุ่มหัตถกรรม จักสานผู้สูงอายุจำนวน 15 คน

ตารางที่ 4.24 ผลวิเคราะห์ค่าเฉลี่ย ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน ความพึงพอใจของผู้สูงอายุและสมาชิก
กลุ่มหัตถกรรมจักสานผู้สูงอายุจำนวน 15 คน

ลักษณะที่ประเมิน	n=15		
	\bar{X}	S.D.	ระดับความคิดเห็น
1.ด้านการใช้งานประโยชน์ใช้สอย			
1.1 เครื่องเรือนผู้สูงอายุมีประโยชน์ใช้สอยที่ หลากหลาย	4.33	0.49	ระดับดี
1.2 เครื่องเรือนสามารถส่งเสริมสุขภาพผู้สูงอายุ	4.47	0.64	ระดับดี
1.3 สามารถใช้งานในบริเวณบ้านอย่างสะดวก	4.60	0.63	ระดับดีมาก
1.4 สอดคล้องกับการใช้งานในชีวิตประจำวันของ ผู้สูงอายุ	4.40	0.74	ระดับดี
1.5 เครื่องเรือนสามารถเคลื่อนย้ายได้อย่างสะดวก	4.53	0.83	ระดับดีมาก

ตารางที่ 4.24 (ต่อ)

ลักษณะที่ประเมิน	n=15		
	\bar{X}	S.D.	ระดับความคิดเห็น
2.ด้านความเหมาะสมสำหรับผู้สูงอายุ			
2.1 มีความแข็งแรง ทนทาน ปลอดภัย	4.6	0.51	ระดับดีมาก
2.2 สามารถปรับเปลี่ยนใช้งานได้ง่ายใช้แรงน้อย.	4.4	0.83	ระดับดี
2.3 สามารถใช้ได้โดยง่ายและใช้ได้ตามความรู้สึก	4.6	0.91	ระดับดีมาก
2.4 มีความยืดหยุ่น ในการใช้งาน	4.67	0.62	ระดับดีมาก
2.5 ขนาดมีความเหมาะสมสำหรับผู้สูงอายุ	4.6	0.51	ระดับดีมาก
3. ด้านรูปแบบและความงาม			
3.1 นำวัสดุท้องถิ่นมาใช้ได้อย่างเหมาะสม	4.67	0.62	ระดับดีมาก
3.2 มีเอกลักษณ์คงไว้ซึ่งภูมิปัญญาและหัตถกรรมท้องถิ่น	4.60	0.83	ระดับดีมาก
3.3 มีการต่อยอดภูมิปัญญาให้เกิดประโยชน์อย่างแท้จริง	4.40	0.74	ระดับดี
3.4 มีความเรียบง่าย ความเรียบร้อย มีความน่าดู มีความสวยงามเท่าที่จะทำได้อย่างชาวบ้าน	4.73	0.46	ระดับดีมาก
3.5 สามารถนำไปต่อยอดและผลิตใช้ในชุมชน	4.60	0.63	ระดับดีมาก
4.ด้านวัสดุและการผลิต			
4.1 วัสดุหาง่ายในท้องถิ่น	4.73	0.80	ระดับดีมาก
4.2 วัสดุมีความแข็งแรง ทนทาน ปลอดภัย	4.53	0.83	ระดับดีมาก
4.3 หาวัสดุทดแทนง่ายต่อการซ่อมแซมเมื่อชำรุด	4.73	0.59	ระดับดีมาก
4.4 เทคนิคการผลิตง่ายสามารถนำไปต่อยอดและผลิตใช้ในชุมชนต่อการนำไปผลิตในชุมชน	4.60	0.74	ระดับดีมาก
4.5 วัสดุและต้นทุนในการผลิตมีราคาไม่แพงเกินไป	4.53	0.64	ระดับดีมาก
รวม	4.57	0.13	ระดับดีมาก

จากตารางที่ 4.24 ผลวิเคราะห์ ความพึงพอใจของผู้สูงอายุและสมาชิกกลุ่มหัตถกรรมจักสานผู้สูงอายุจำนวน 15 คน พบว่า มีค่าเฉลี่ยรวม ($\bar{X} = 4.57$) ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน 0.13 มีความเหมาะสมอยู่ในระดับดีมาก ซึ่งสามารถอธิบายในแต่ละข้อของผลการประเมิน พบว่า ข้อ 3.4 มีความเรียบง่าย ความเรียบร้อย มีความน่าดู มีความสวยงามเท่าที่จะทำได้อย่างชาวบ้าน ข้อ 4.1 วัสดุหาง่ายในท้องถิ่นและข้อ 4.3 หาวัสดุทดแทนง่ายต่อการซ่อมแซมเมื่อชำรุด มีค่าเฉลี่ยสูงสุด ($\bar{X} = 4.73$) มีความเหมาะสมอยู่ในระดับดีมาก

ตารางที่ 4.25 ผลวิเคราะห์ค่าเฉลี่ย ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน ความพึงพอใจของผู้สูงอายุและสมาชิกกลุ่มหัตถกรรมจักสานผู้สูงอายุจำนวน 15 คน ตามลักษณะที่ประเมิน

ลักษณะที่ประเมิน	N=15		
	\bar{X}	S.D.	ระดับความคิดเห็น
1. ด้านการใช้งานประโยชน์ใช้สอย	4.47	0.13	ระดับดี
2. ด้านความเหมาะสมสำหรับผู้สูงอายุ	4.57	0.19	ระดับดีมาก
3. ด้านรูปแบบและความงาม	4.60	0.14	ระดับดีมาก
4. ด้านวัสดุและการผลิต	4.63	0.10	ระดับดีมาก

จากตารางที่ 4.25 ผลวิเคราะห์ ความพึงพอใจของผู้สูงอายุและสมาชิกกลุ่มหัตถกรรมจักสานผู้สูงอายุจำนวน 15 คน ตามลักษณะที่ประเมิน พบว่า ด้านวัสดุและการผลิตมีค่าเฉลี่ยรวมสูงสุด ($\bar{X} = 4.63$) ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน 0.10 มีความเหมาะสมอยู่ในระดับดีมาก รองลงมา คือ ด้านรูปแบบและความงาม มีค่าเฉลี่ยรวม ($\bar{X} = 4.60$) ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน 0.14 มีความเหมาะสมอยู่ในระดับดีมาก ด้านความเหมาะสมสำหรับผู้สูงอายุ มีค่าเฉลี่ยรวม ($\bar{X} = 4.57$) ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน 0.19 มีความเหมาะสมอยู่ในระดับดีมาก และอันดับสุดท้าย ด้านการใช้งานประโยชน์ใช้สอยมีค่าเฉลี่ยรวม ($\bar{X} = 4.47$) ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน 0.13 มีความเหมาะสมอยู่ในระดับดี

บทที่ 5

สรุปผลการวิจัย อภิปรายผลและข้อเสนอแนะ

บทสรุปการศึกษาและพัฒนาเครื่องเรือนสำหรับผู้สูงอายุในชนบทภาคอีสาน โดยใช้ภูมิปัญญาด้านหัตถกรรมในท้องถิ่นครั้งนี้ ต้องพิจารณาองค์ประกอบหลัก 4 ประการ คือ ประการที่หนึ่ง การวิเคราะห์ข้อมูลผู้สูงอายุและเครื่องเรือนของผู้สูงอายุที่ใช้ในชีวิตประจำวัน เพื่อทราบถึงความต้องการเครื่องเรือนของผู้สูงอายุที่ใช้ในชีวิตประจำวัน ประการที่สอง การศึกษาและวิเคราะห์ภูมิปัญญาด้านหัตถกรรมในท้องถิ่น เพื่อทราบถึงศักยภาพของกลุ่มหัตถกรรมในชุมชน เทคนิคการผลิตมาและวัสดุที่หาง่ายในท้องถิ่น ประการที่สาม ความคิดเห็นของผู้เชี่ยวชาญที่มีต่อแบบร่างรูปแบบเครื่องเรือนเพื่อนำไปผลิตต้นแบบเพื่อให้ผู้สูงอายุทดลองใช้งาน และประการที่สี่ ความพึงพอใจของผู้สูงอายุและสมาชิกในกลุ่มหัตถกรรมในชุมชนที่มีต่อเครื่องเรือนสำหรับผู้สูงอายุในชนบทภาคอีสานโดยใช้ภูมิปัญญาด้านหัตถกรรมในท้องถิ่น ผู้วิจัยได้สรุปการวิเคราะห์ข้อมูลของการวิจัยไว้ดังขั้นตอนต่อไปนี้

5.1 สรุปผลการวิจัย

5.2 อภิปรายผลการวิจัย

5.3 ข้อเสนอแนะ

5.1 สรุปผลการวิจัย

ผู้วิจัยได้สรุปการวิจัยโดยแบ่งเป็น 3 ตอนตามวัตถุประสงค์ในการวิจัย ดังนี้

5.1.1 ตอนที่ 1 สรุปผลการวิเคราะห์การศึกษาข้อมูลผู้สูงอายุและเครื่องเรือนผู้สูงอายุที่ใช้ในชีวิตประจำวันและภูมิปัญญาด้านหัตถกรรมในท้องถิ่นของกลุ่มหัตถกรรมผู้สูงอายุ บ้านโนนม่วง จ.ขอนแก่น

5.1.1.1 บริบททางสังคมวัฒนธรรมของผู้สูงอายุในชนบทภาคอีสานจากกลุ่มตัวอย่าง 15 หลังคาเรือนมีความคล้ายคลึงกัน คือ วิถีชีวิตตลอดทั้งวัน จะใช้เวลาในการพักผ่อนเป็นส่วนมาก มีกิจกรรมระหว่างพักผ่อนไปด้วย เช่น ฟังวิทยุ ดูโทรทัศน์ พบปะพูดคุยกับเพื่อนบ้าน เดินเล่นออกกำลังกาย เลี้ยงหลาน เป็นต้น บริเวณที่ผู้สูงอายุพักผ่อนในเวลากลางวันและใช้ระยะเวลานานคือ กลางบ้าน ในห้องโถงหน้าโทรทัศน์และใกล้ทางเข้าออกตัวบ้าน และบริเวณหน้าบ้านเนื่องจากอากาศเย็นสบาย มองเห็นผู้คนผ่านไปมา และเพื่อพบปะพูดคุยกับเพื่อนบ้าน ปัจจัยทางด้านเศรษฐกิจสังคม พบว่าผู้สูงอายุในพื้นที่ศึกษาส่วนมากไม่มีการประกอบอาชีพ รายได้มาจากเบี้ยยังชีพผู้สูงอายุและบุตรหลานช่วยเหลือ การศึกษาของผู้สูงอายุอยู่ในระดับประถมศึกษา ลักษณะครอบครัวอยู่เป็นครอบครัวใหญ่ จำนวน 2-7 คน ปัจจัยด้านการเปลี่ยนแปลงของสภาพร่างกาย พบว่า ผู้สูงอายุมีน้ำหนักอยู่ระหว่าง 40-80 กิโลกรัม ส่วนสูงอยู่ระหว่าง 140-166 เซนติเมตร ความสามารถในการปฏิบัติกิจวัตรประจำวันของผู้สูงอายุคิดเป็นจำนวน 75 เปอร์เซ็นต์ยังสามารถช่วยเหลือและพึ่งพาตนเองได้ในการกิจวัตรประจำวัน โรคประจำตัวที่พบมากที่สุดคือ โรคความดันโลหิตสูง เบาหวาน โรคกระดูกและข้อ การเดินและการทรงตัวของผู้สูงอายุมีการใช้เครื่องช่วยเดิน และคนช่วยพยุงในบางครั้ง มีกิจกรรมส่งเสริมสุขภาพ คือ แกว่งแขน เดินเล่น บริหารกล้ามเนื้อขาและแขน

เครื่องเรือนควรมีราคาไม่สูงมากและสามารถผลิตใช้เอง หรือสามารถดัดแปลงจากเครื่องเรือนเดิมที่มีอยู่ให้ใช้งานได้ ผู้สูงอายุมีความต้องการเพิ่มเติมจากเครื่องเรือนเดิม คือ เครื่องเรือนควรมีสามารถส่งเสริมสุขภาพ เช่น สามารถออกกำลังกายขณะพักผ่อนได้ เนื่องจากข้อจำกัดทางด้านร่างกาย การเคลื่อนไหวทำให้ไม่สามารถสามารถออกจากบ้านเพื่อออกกำลังกายได้โดยสะดวก หากเครื่องเรือนสามารถส่งเสริมการออกกำลังกายและบริหารกล้ามเนื้อจะช่วยลดความเสี่ยงของร่างกายได้ และควรเพิ่มราวจับเพื่อช่วยในการพยุงตัวให้สามารถลุกนั่งได้ง่าย หากเป็นเก้าอี้พักผ่อนควรเพิ่มที่วางขาเพื่อความสบายในการใช้งาน

5.1.1.2 ภูมิปัญญาด้านหัตถกรรมในท้องถิ่นของกลุ่มหัตถกรรมผู้สูงอายุ บ้านโนนม่วง จ. ขอนแก่นวัสดุที่ใช้ในการผลิตหลักๆ จะหาวัสดุที่ใช้ในท้องถิ่น เช่น ไม้ไผ่ ไม้สัก ไม้ประดู่ ไม้มะค่า หวาย ไม้เสี้ยน เป็นต้น โดยบางครั้งมีการไปหาวัสดุเองตามหมู่บ้านและหมู่บ้านใกล้เคียงหรือหาซื้อตามแหล่งขายวัสดุในราคาถูก ซึ่งเทคนิควิธีการผลิตนั้นทางกลุ่มผู้สูงอายุไม่ได้ใช้เครื่องจักรไฟฟ้าล้วน เป็นงานที่ทำด้วยอุปกรณ์ง่ายๆที่ใช้ภูมิปัญญาของตนเอง มีการใช้ภูมิปัญญาด้านงานจักสาน และงานไม้ เห็นได้ว่างานไม้โอเนกประสงค์เหมาะสมและสามารถนำมาพัฒนาต่อยอดเป็นเครื่องเรือนที่มีความแข็งแรง และใช้เทคนิคในการประกอบที่ไม่ซับซ้อน และมีการเหลาไม้ไผ่เป็นเส้นเหมือนกับแคร์ที่ใช้ใน เป็นภูมิปัญญาและหัตถกรรมที่มีจุดเด่นมาก สามารถการนำเทคนิคการเหลาไม้ไผ่ การตอกไม้ไผ่ งานประกอบโครงไม้มาประยุกต์ใช้ในงานออกแบบได้

5.1.2 ตอนที่ 2 ผลสรุปการประเมินของผู้เชี่ยวชาญด้านการพัฒนาเครื่องเรือนผู้สูงอายุในชนบทอีสาน โดยใช้ภูมิปัญญาด้านหัตถกรรมในท้องถิ่น

ผู้วิจัยได้นำผลการวิเคราะห์ที่พบว่า วิธีชีวิตตลอดทั้งวัน จะใช้เวลาในการพักผ่อนเป็นส่วนมาก มีกิจกรรมระหว่างพักผ่อนไปด้วย เช่น ฟังวิทยุ ดูโทรทัศน์ พบปะพูดคุยกับเพื่อนบ้าน เดินเล่นออกกำลังกาย จึงมีแนวคิดในการออกแบบและพัฒนาเครื่องเรือนพักผ่อนสำหรับผู้สูงอายุ ที่สามารถบริหารและออกกำลังกาย ทั้งกล้ามเนื้อแขนและขา เพื่อชะลอความเสี่ยงของร่างกายได้ ในขณะที่พักผ่อนเนื่องด้วยข้อจำกัดของร่างกายผู้สูงอายุ ในการเคลื่อนไหวหรือเดินไปออกกำลังกายนอกบ้านไม่สะดวกและอาจทำให้เกิดอุบัติเหตุได้ และนำมาออกแบบร่าง (Sketch Design) เครื่องเรือนผู้สูงอายุสำหรับใช้พักผ่อน โดยใช้ภูมิปัญญาด้านหัตถกรรมในท้องถิ่น จำนวน 3 รูปแบบ

ในการนำแบบร่าง 3 รูปแบบทำการประเมินกับผู้เชี่ยวชาญทั้ง 5 ท่าน โดยมีองค์ประกอบในการประเมิน 3 ด้าน คือ ด้านรูปแบบเครื่องเรือน ด้านการต่อยอดภูมิปัญญาด้านหัตถกรรมในท้องถิ่น ด้านความเหมาะสมสำหรับผู้สูงอายุ พบว่าความคิดเห็นในภาพรวมต่อรูปแบบที่ 2 มีความเหมาะสมอยู่ในระดับดีมาก ค่าเฉลี่ย ($\bar{X} = 4.51$) ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน 0.25 ได้นำมาเขียนแบบเพื่อการผลิตและผลิตต้นแบบขนาด 1 : 1 เพื่อให้ผู้สูงอายุทดลองใช้งานและประเมินความพึงพอใจของผู้สูงอายุที่มีต่อเครื่องเรือนที่ได้รับการออกแบบและพัฒนา

5.1.3 ตอนที่ 3 ผลสรุปการประเมินความพึงพอใจของผู้สูงอายุที่มีต่อเครื่องเรือนสำหรับผู้สูงอายุในชนบทภาคอีสานที่ได้รับการพัฒนาโดยใช้ภูมิปัญญาด้านหัตถกรรมในท้องถิ่น

พบว่า ความพึงพอใจของผู้สูงอายุและสมาชิกกลุ่มหัตถกรรมจักสานผู้สูงอายุจำนวน 15 คน ตามลักษณะที่ประเมิน พบว่า ด้านวัสดุและการผลิตมีค่าเฉลี่ยรวมสูงสุด ($\bar{X} = 4.63$) ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน 0.10 มีความเหมาะสมอยู่ในระดับดีมาก รองลงมา คือ ด้านรูปแบบและความงาม มีค่าเฉลี่ยรวม ($\bar{X} = 4.60$) ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน 0.14 มีความเหมาะสมอยู่ในระดับดีมาก ด้านความ

เหมาะสมสำหรับผู้สูงอายุ มีค่าเฉลี่ยรวม ($\bar{X} = 4.57$) ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน 0.19 มีความเหมาะสมอยู่ในระดับดีมาก และอันดับสุดท้าย ด้านการใช้งานประโยชน์ใช้สอยมีค่าเฉลี่ยรวม ($\bar{X} = 4.47$) ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน 0.13 มีความเหมาะสมอยู่ในระดับดี และผลการประเมินความพึงพอใจในภาพรวมความเหมาะสมอยู่ในระดับดีมาก มีค่าเฉลี่ยรวม ($\bar{X} = 4.57$) ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน 0.13

5.2 อภิปรายผลการวิจัย

จากการศึกษาและพัฒนาเครื่องเรือนสำหรับผู้สูงอายุในชนบทภาคอีสาน โดยใช้ภูมิปัญญาด้านหัตถกรรมในท้องถิ่นครั้งนี้ ผู้วิจัยได้สรุปผลการอภิปราย แบ่งออกเป็นสองประเด็น คือ ประเด็นที่หนึ่ง คือความต้องการเครื่องเรือนของผู้สูงอายุที่ใช้ในชีวิตประจำวัน ประเด็นที่สอง การออกแบบและพัฒนาเครื่องเรือนสำหรับผู้สูงอายุในชนบทภาคอีสานโดยนำภูมิปัญญาด้านหัตถกรรมในท้องถิ่น

5.2.1 ประเด็นที่หนึ่ง จากการศึกษาค้นคว้าข้อมูลผู้สูงอายุในชนบทภาคอีสานภายใต้กรอบแนวคิดในการออกแบบเครื่องเรือนสำหรับผู้สูงอายุในชุมชนกึ่งเมืองของ สุรกานต์ รวยสูงเนิน (2557) มาใช้ดังนี้ การออกแบบเครื่องเรือนสำหรับผู้สูงอายุในชุมชนกึ่งเมือง ที่มีการเปลี่ยนแปลงทางบริบทสังคมค่อนข้างมากจะต้องคำนึงถึงองค์ประกอบด้านอื่นๆ ควบคู่ไปกับการออกแบบ ได้แก่ บริบททางสังคม วัฒนธรรม ปัจจัยทางด้านเศรษฐกิจสังคม และปัจจัยด้านการเปลี่ยนแปลงของสภาพร่างกาย ปัจจัยทางด้านเศรษฐกิจสังคม บริบททางสังคมวัฒนธรรมของผู้สูงอายุในชนบทภาคอีสานจากกลุ่มตัวอย่าง 15 หลังคาเรือนมีความคล้ายคลึงกัน คือ วิถีชีวิตตลอดทั้งวัน จะใช้เวลาในการพักผ่อนเป็นส่วนมาก มีกิจกรรมระหว่างพักผ่อนไปด้วย เช่น ฟังวิทยุ ดูโทรทัศน์ พบปะพูดคุยกับเพื่อนบ้าน เดินเล่นออกกำลังกาย เลี้ยงหลาน เป็นต้น บริเวณที่ผู้สูงอายุพักผ่อนในเวลากลางวันและใช้ระยะเวลาานคือ กลางบ้านในห้องโถงหน้าโทรทัศน์และใกล้ทางเข้าออกตัวบ้าน และบริเวณหน้าบ้านเนื่องจากอากาศเย็นสบายมองเห็นผู้คนผ่านไปมา และเพื่อพบปะพูดคุยกับเพื่อนบ้าน ปัจจัยทางด้านเศรษฐกิจสังคม พบว่าผู้สูงอายุในพื้นที่ศึกษาส่วนมากไม่มีการประกอบอาชีพ รายได้มาจากเบี้ยยังชีพผู้สูงอายุและบุตรหลานช่วยเหลือ การศึกษาของผู้สูงอายุอยู่ในระดับประถมศึกษา ลักษณะครอบครัวอยู่เป็นครอบครัวใหญ่จำนวน 2-7 คน ซึ่งสอดคล้องกับผลการศึกษาของ สมศักดิ์ ศรีสันติสุข, 2536 ได้กล่าวไว้ว่า วิถีชีวิตของผู้สูงอายุในสังคมอีสานว่าอยู่กันแบบเรียบง่ายพึ่งพาสิ่งแวดล้อมตามธรรมชาติ ครอบครัวเป็นสถาบันที่มีความหมายต่อการดำรงชีวิตของผู้สูงอายุอย่างมาก ผู้สูงอายุจะนิยมอยู่ในบ้านเรือนของตน ผู้สูงอายุเพศชายจะทำงานเล็กๆ น้อยๆ เช่น จักสาน ผู้สูงอายุเพศหญิงจะเลี้ยงไหม เช่นด้าย หรือเลี้ยงหลาน และเมื่อมีเวลารว่างจะเล่นหลานให้บุตรหลานฟัง ส่วนผู้สูงอายุในปัจจุบันการทำบุญเข้าวัดจะลดน้อยลง ยกเว้นในวันสำคัญทางศาสนาผู้สูงอายุยังอาศัยอยู่ที่บ้าน กิจกรรมที่ทำอาจดูทีวี ฟังข่าว อ่านหนังสือ หรือเลี้ยงหลาน การพักผ่อนของผู้สูงอายุส่วนใหญ่จะเป็นการดูทีวี ฟังข่าว เป็นต้น และเป็นสิ่งที่สังเกตว่าสังคมของผู้สูงอายุในปัจจุบันจะแคบกว่าในอดีต มีการไปมาหาสู่กันลดลง การพบปะกันในสถานที่ต่างๆ เช่น วัด น้อยลง ทำให้ผู้สูงอายุ ว้าเหว่ หรือความเหงาได้ โดนเฉพาะผู้สูงอายุที่สูญเสียคู่สมรส และบุตรหลานต้องไปทำงานต่างถิ่น ซึ่งอาจส่งผลกระทบต่อสุขภาพจิตของผู้สูงอายุได้(สมศักดิ์ ศรีสันติสุข, 2539) ปัจจัยด้านการเปลี่ยนแปลงของสภาพร่างกาย พบว่า ผู้สูงอายุมีน้ำหนักอยู่ระหว่าง 40-80 กิโลกรัม ส่วนสูงอยู่ระหว่าง 140-166 เซนติเมตร ความสามารถในการปฏิบัติกิจวัตรประจำวันของผู้สูงอายุคิดเป็นจำนวน 75 เปอร์เซ็นต์ยังสามารถช่วยเหลือและพึ่งพาตนเองได้ในการกิจวัตร

ประจำวัน โรคประจำตัวที่พบมากที่สุดคือ โรคความดันโลหิตสูง เบาหวาน โรคกระดูกและข้อ การเดินและการทรงตัวของผู้สูงอายุมีการใช้เครื่องช่วยเดิน และคนช่วยพยุงในบางครั้ง มีกิจกรรมส่งเสริมสุขภาพ คือ แกว่งแขน เดินเล่น บริหารกล้ามเนื้อขาและแขน ซึ่งสอดคล้องกับการสำรวจสุขภาพของผู้สูงอายุไทย ปี 2556 พบว่าในปี 2556 ปัญหาด้านสุขภาพของผู้สูงอายุที่สูงเป็นอันดับแรก คือ การเคลื่อนไหวร่างกาย (ร้อยละ 58) รองลงไปได้แก่ ปัญหาการได้ยินหรือสื่อความหมาย (ร้อยละ 24) ด้านการมองเห็น (ร้อยละ 19) ด้านการเรียนรู้ (ร้อยละ 4) ด้ายจิตใจ (ร้อยละ 3) และสติปัญญา (ร้อยละ 2) การสำรวจสุขภาพผู้สูงอายุไทย ปี 2556 ยังพบว่า ร้อยละ 41 ของผู้สูงอายุเป็นโรคความดันโลหิต ร้อยละ 18 เป็นโรคเบาหวาน และร้อยละ 9 เป็นโรคข้อเข่าเสื่อม ทำให้ผู้สูงอายุมีปัญหาด้านการเคลื่อนไหวไม่สามารถออกจากบ้านได้โดยสะดวก ทำให้มีภาวะติดบ้าน

5.2.2 ประเด็นที่สอง การออกแบบและพัฒนาเครื่องเรือนผู้สูงอายุโดยนำภูมิปัญญาด้านหัตถกรรมในท้องถิ่น รูปแบบจากผลวิเคราะห์ข้อมูลด้านรูปแบบเครื่องเรือนผู้สูงอายุสำหรับใช้พักผ่อน โดยใช้ภูมิปัญญาด้านหัตถกรรมในท้องถิ่น โดยมีองค์ประกอบ 3 ด้านหลักตามกรอบแนวคิด ของ สรุกรานต์ รวยสูงเนิน (2557) มาใช้ดังนี้

5.2.2.1 วัสดุที่ใช้ในการออกแบบและผลิตต้นแบบ ใช้วัสดุที่มีในท้องถิ่นหรือหาซื้อได้ง่าย ในท้องตลาด โครงสร้างใช้ไม้เนื้อแข็งเพื่อความแข็งแรง และใช้ไม้ไผ่เป็นส่วนที่นั่งและพนักพิงเพื่อให้ผู้สูงอายุความรู้สึกเหมือนนั่งแคร่ที่ผู้สูงอายุใช้งาน และใช้ภูมิปัญญาด้านงานไม้ไผ่มาประกอบกับโครงไม้ในการออกแบบและผลิตต้นแบบเครื่องเรือน โดยใช้กรรมวิธีการผลิตที่ไม่ซับซ้อน ใช้อุปกรณ์ประกอบอย่างง่าย เช่น กฐ ฝอยไม้ สปริง ยางยืด เป็นต้น เป็นการออกแบบเครื่องเรือนที่ส่งเสริมสุขภาพด้วยการออกกำลังกาย ให้เครื่องเรือนเข้ากันกับลักษณะบ้าน มีรูปแบบที่เข้าถึงง่าย แต่สามารถตอบรับลักษณะของร่างกายที่เปลี่ยนแปลงไป

5.2.2.2 ด้านการออกแบบ ได้ออกแบบออกแบบให้มีขนาดที่เหมาะสมกับขนาดร่างกายผู้สูงอายุ รองรับสรีระในการพักผ่อน ซึ่งมีขนาดความสูงนั่ง 45 เซนติเมตรเพื่อให้ผู้สูงอายุลุกนั่งได้สะดวกสบาย มีความกว้างของที่นั่ง 60 เมตรให้กว้างนั่งสบายสามารถนำหมอนอิงหรือหมอนข้างมาวางได้ มืองศาในการเอนหลังที่นั่งสบาย 110 องศา รูปทรงและโครงสร้างให้ดูมีความแข็งแรงปลอดภัย งบประมาณให้ความโค้งในส่วนที่ผู้สูงอายุต้องสัมผัส สีสนัเน้นความเป็นธรรมชาติเข้ากับบ้านเรือนผู้สูงอายุในชนบทภาคอีสาน

5.2.2.3 ด้านประโยชน์ใช้สอย การออกแบบได้คำนึงถึงประโยชน์ใช้สอยที่หลากหลายในชั้นเดียว โดยเครื่องเรือนพักผ่อนสามารถมีที่วางเท้าเพื่อการพักผ่อนที่สบายและสามารถออกกำลังกายเท้าและกล้ามเนื้อขาส่วนล่างโดยการเหยียบสามารถเลื่อนเก็บได้เก้าอี้ และสามารถนำแยกออกมาใช้งานร่วมกับเครื่องเรือนอื่นๆ ที่มีภายในบ้านได้ มีราวออกกำลังกายแขนโดยใช้ไม้ประกอบอย่างยืดเพื่อออกกำลังกายกล้ามเนื้อแขนโดยการดึงและสามารถพับเก็บได้ เพื่อประหยัดพื้นที่ภายในบ้าน เพิ่มที่วางของและที่เก็บของแขวนกับเครื่องเรือนพักผ่อนเพื่อวางสิ่งของเครื่องใช้ขณะพักผ่อน เช่น หนังสือ แก้วน้ำ แวนตา ยารักษาโรค เป็นต้น

5.3 ข้อเสนอแนะ

5.3.1 ข้อเสนอแนะเพื่อนำผลการวิจัยไปใช้

จากการศึกษาและพัฒนาเครื่องเรือนสำหรับผู้สูงอายุในชนบทภาคอีสาน โดยใช้ภูมิปัญญาด้านหัตถกรรมในท้องถิ่น ผู้วิจัยจึงได้เสนอแนะเพื่อนำผลวิจัยไปใช้ดังนี้

5.3.1.1 เครื่องเรือนที่ออกแบบตามแนวคิดดังกล่าว มีประโยชน์ใช้สอยที่หลากหลายสามารถใช้ออกกำลังกายแขนและขาได้ดีพอสมควร และลดข้อจำกัดทางร่างกายได้ดี การที่เครื่องเรือนมีความสามารถใช้ได้ทั้งออกกำลังกาย และนั่งพักผ่อนได้ทำให้สามารถตอบสนองต่อกิจกรรมการใช้งานในชีวิตประจำวันได้

5.3.1.2 รูปแบบของเครื่องเรือนดูแข็งแรงปลอดภัยเข้ากับการใช้ชีวิตประจำวันของผู้สูงอายุ สามารถช่วยลดการพึ่งพาผู้อื่นในการที่ต้องพาไปออกกำลังกาย สามารถประยุกต์ใช้ในการทำกายภาพบำบัด

5.3.1.3 การนำภูมิปัญญาด้านหัตถกรรมมาประยุกต์ใช้ในการออกแบบและเน้นเทคนิคการผลิตค่อนข้างง่าย ทำให้นำไปต่อยอดพัฒนาผลิตใช้งานกับผู้สูงอายุในชุมชนอื่นๆ ได้

5.3.1.4 รูปแบบ ขนาด ความสวยงามของเครื่องเรือนเหมาะสมกับผู้สูงอายุในชนบทสามารถนำไปใช้งานตามบ้านเรือนได้และดูไม่แปลกแยกจากวิถีชีวิตของผู้สูงอายุ

5.3.2 ข้อเสนอแนะเพื่อการวิจัยครั้งต่อไป

จากการศึกษาและพัฒนาเครื่องเรือนสำหรับผู้สูงอายุในชนบทภาคอีสาน โดยใช้ภูมิปัญญาด้านหัตถกรรมในท้องถิ่น ผู้วิจัยจึงได้เสนอแนะเพื่อการวิจัยครั้งต่อไปดังนี้

5.3.2.1 การออกแบบเครื่องเรือนผู้สูงอายุควรคำนึงถึงการปรับขนาดสัดส่วนร่างกายให้เหมาะสมกับผู้สูงอายุ

5.3.2.2 ทบทวนเรื่องแรงดึงของยางที่ใช้ออกกำลังกายแขนเพื่อให้เกิดผลลัพธ์ที่ดีกับผู้สูงอายุต่อไป สามารถปรับเพิ่มเกี่ยวกับการออกกำลังกายกล้ามเนื้อขา

5.3.2.3 ควรนำยางยืดมาใช้เพื่อสุขภาพโดยใช้ยางวงขนาดใหญ่จำนวน 5-6 เส้นมาร้อยต่อกันเป็นลักษณะเหมือนข้อโซ่ เนื่องจากคุณสมบัติของยางยืดคือจะมีปฏิกิริยาสะท้อนกลับหรือมีแรงดึงกลับจากการถูกดึงให้ยืดออก ที่เรียกว่าสเตรทซ์รีเฟล็กซ์ (Stretch Reflex) ทุกครั้งที่ยางถูกดึงให้ยืดจึงช่วยกระตุ้นระบบประสาทรับรู้ความรู้สึกของกล้ามเนื้อ เป็นผลดีต่อการพัฒนาและบำบัดรักษาระบบการทำงานของประสาทกล้ามเนื้อ

5.3.2.4 ควรจัดทำคู่มือสำหรับการใช้งานเครื่องเรือนผู้สูงอายุ เพื่อให้ง่ายและสะดวกต่อการใช้งาน

บรรณานุกรม

- กระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์. (2548). สถานการณ์ผู้สูงอายุไทย พ.ศ.2547. กรุงเทพฯ: กระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์.
- คณะกรรมการจัดทำภาวะโรคและปัจจัยเสี่ยงของประเทศไทย, สำนักงานพัฒนานโยบายสุขภาพระหว่างประเทศ. (2549). การสาธารณสุขไทย 2548 - 2550. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์องค์การรับส่งสินค้าและพัสดุภัณฑ์ กระทรวงสาธารณสุข.
- จิราภรณ์ เกศพิชญวัฒนา. (2551). ผลกระทบการย้ายถิ่นของบุตรในวัยแรงงานต่อภาวะความเป็นอยู่ของผู้สูงอายุไทย. กรุงเทพฯ : คณะพยาบาลศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
- แดนเนาวรัตน์ จามรจันทร์ . (2547). การศึกษาเรื่องการทรงตัวและหกล้มในผู้สูงอายุไทย. กรุงเทพฯ : จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
- ไตรรัตน์ จารุทัศน์. (2548). ศึกษามาตรฐานขั้นต่ำสำหรับที่พักอาศัย และสภาพแวดล้อมของผู้สูงอายุ. กรุงเทพฯ: ภาควิชาเคหการ คณะสถาปัตยกรรมศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
- ไตรรัตน์ จารุทัศน์. (2548). โครงการ “การพัฒนาต้นแบบสภาพแวดล้อมทางกายภาพ และสิ่งอำนวยความสะดวกสำหรับผู้สูงอายุ. กรุงเทพฯ: ภาควิชาเคหการ คณะสถาปัตยกรรมศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
- ธวัชชานนท์ สิปปภาคกุล. (2548). การยศาสตร์ และกายวิภาคเชิงกล . กรุงเทพมหานคร : บริษัทวาดศิลป์ จำกัด
- นภาพรณ หะวานนท์ และคณะ. (2551). โครงการศึกษาความเป็นไปได้ในการพัฒนาที่อยู่อาศัยสำหรับผู้สูงอายุ. ปทุมธานี : คณะสถาปัตยกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลธัญบุรี
- มูลนิธิสถาบันวิจัยและพัฒนาผู้สูงอายุไทย. (2556). การพัฒนาคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุ:พัฒนาพื้นที่ต้นแบบและปัจจัยสำคัญ. กรุงเทพฯ : สำนักงานกองทุนสนับสนุนการสร้างเสริมสุขภาพ
- มูลนิธิสถาบันวิจัยและพัฒนาผู้สูงอายุไทย. (2556). รายงานสถานการณ์ผู้สูงอายุไทย. กรุงเทพฯ
- รุจโรจน์ แก้วอุไร. (2554). การวิจัย และพัฒนา (Research & Development). สืบค้นเมื่อ 20 มีนาคม 2557, จาก<http://www.edu.nu.ac.th/techno/rujroadk/research&development.pdf>203.157.181.4/datatransfer/file_upload/.../การวิจัยและพัฒนา.doc .5 ต.ค. 2554
- วิทยาลัยประชากรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย. (2552). การสูงอายุทางประชากรและการอยู่ดีมีสุขของประชากรในประเทศไทย : แนวโน้มในอดีต สถานการณ์ปัจจุบันและความท้าทายในอนาคต. กรุงเทพฯ : กองทุนประชากรแห่งสหประชาชาติประจำประเทศไทยและสำนักงานภาคพื้นเอเชียแปซิฟิก
- ศักดิ์ชาย ลิกขา. (2552). ต่อยอดภูมิปัญญาหัตถกรรมพื้นบ้าน (พิมพ์ครั้งที่ 2). อุบลราชธานี : โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยอุบลราชธานี

บรรณานุกรม (ต่อ)

- สถาพร ดิบุญมี ณ ชุมแพ. (2550). ผลของเทคโนโลยีที่มีต่อการออกแบบ. กรุงเทพมหานคร : โอเดียนสโตร์
- สนไชย ฤทธิโชติ. (2551). ของที่ระลึกเครื่องไม้ไฟ. กรุงเทพมหานคร : โอเดียนสโตร์
- สมศักดิ์ ศรีสันติสุข. (2539). สังคมวิทยาภาวะสูงอายุ: ความเป็นจริงและการคาดการณ์ในสังคมไทย. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- สุรกานต์ รวยสูงเนิน. (2557). การพัฒนากรอบแนวคิดการออกแบบเครื่องเรือนผู้สูงอายุในชุมชนภาคตะวันออกเฉียงเหนือในประเทศไทย : มหาวิทยาลัยอุบลราชธานี
- สำนักงานสถิติแห่งชาติ. (2545). รายงานการสำรวจประชากรสูงอายุในประเทศไทย. กรุงเทพฯ: กระทรวงเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสาร.
- สำนักงานสถิติแห่งชาติ. (2550). รายงานการสำรวจ ประชากรสูงอายุในประเทศไทย. กรุงเทพฯ: กระทรวงเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสาร.
- อุดมศักดิ์ สาริบุตร. (2550). ออกแบบเฟอร์นิเจอร์. กรุงเทพมหานคร : โอเดียนสโตร์
- _____. (2553). การบูรณาการรูปแบบการดูแลสุขภาพผู้สูงอายุในชุมชน : กรณีศึกษาชุมชนบ้านโนนม่วง อ.เมือง จ.ขอนแก่น : สำนักงานกองทุนสนับสนุนการสร้างเสริมสุขภาพ
- Aspinall, R. (2004). *Aging of Organs and Systems*. in Richard Aspinall (Ed.) Norwell, MA : Kluwer Academic.
- Boult and E. H. Wagner (Eds.). *New Ways to Care for Older People: Building Systems Based on Evidence*. (39-64). New York : Springer.
- Consumer Safety Unit, (1995). Department of Trade and Industry. *19th Annual Report*. Home Accident Surveillance System.
- De Chiara, J., Panero, J., Zelnik, M. (1995). *Housing and Residential Development*. 2nd Ed. New York : McGraw-Hill, Inc.
- Demirbileka, O. & Demirkanb, H. (2004). Universal product design involving elderly Users : A participatory design model. *Applied Ergonomics*, 35, 361–370.
- Phalakornkule, S. & Saowalos, T. (1992). “Elderly in Thailand” in *Productive Ageing in Asia and the Pacific*. Population Studies Series No.129. p.100-104.
- Postell, J. (2007). *Furniture Design*. NJ : John Wiley & Sons, Inc.
- Routio, P. (December 31, 2004). *Theory of Design*. Retrieved December 12, 2009 from <http://www.uiah.fi/projects/metodi/123.htm>
- Smith, K.S., Rayer, S. & Smith, E.A. (2008). Aging and Disability: Implications for the Housing Industry and Housing Policy in the United States. *Journal of the American Planning Association*, 74(3), 289-306.

ภาคผนวก

ภาคผนวก ก

หนังสือราชการ

ที่ ศธ 0524.04/ 0266

คณะครุศาสตร์อุตสาหกรรม
สถาบันเทคโนโลยีพระจอมเกล้า
เจ้าคุณทหารลาดกระบัง
ถนนฉลองกรุง เขตลาดกระบัง
กรุงเทพฯ 10520

๒๕ มกราคม 2560

เรื่อง ขอเชิญเป็นผู้เชี่ยวชาญด้านการพัฒนาเครื่องเรือนผู้สูงอายุในชนบทภาคอีสาน

เรียน ผศ.ดร.वासนา เกิดผล

ด้วย นางสาวอภิญญา อาชาราช นักศึกษาระดับปริญญาโท หลักสูตรครุศาสตร์อุตสาหกรรม
มหาบัณฑิต สาขาวิชาเทคโนโลยีการออกแบบผลิตภัณฑ์อุตสาหกรรม สถาบันเทคโนโลยีพระจอมเกล้า
เจ้าคุณทหารลาดกระบัง กำลังทำวิทยานิพนธ์ เรื่อง “การศึกษาและพัฒนาเครื่องเรือนผู้สูงอายุใน
ชนบทภาคอีสานโดยใช้ภูมิปัญญาด้านหัตถกรรมในท้องถิ่น” โดยมี รศ.ว่าที่ร้อยโท ดร.พิชัย สดภิบาล
เป็นอาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ และ ผศ.ดร.อภิสิทธิ์ สีนุรักษ์ เป็นอาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ร่วม
คณะครุศาสตร์อุตสาหกรรม พิจารณาแล้วเห็นว่าท่านเป็นผู้มีความรู้ความสามารถเกี่ยวกับ
เรื่องดังกล่าวเป็นอย่างดี จึงขอเชิญท่านเป็นผู้เชี่ยวชาญด้านการพัฒนาเครื่องเรือนผู้สูงอายุในชนบท
ภาคอีสาน ของ นางสาวอภิญญา อาชาราช

จึงเรียนมาเพื่อโปรดพิจารณาและหวังว่าจะได้รับความอนุเคราะห์จากท่านด้วยดีและ
ขอขอบคุณเป็นอย่างยิ่งมา ณ โอกาสนี้ด้วย

ขอแสดงความนับถือ

(ดร.ราตรี ศิริพันธุ์)

รองคณบดีกำกับดูแลงานด้านวิชาการและบัณฑิตศึกษา
ปฏิบัติการแทนคณบดี

ส่วนสนับสนุนวิชาการ

โทร. 02-329-8000 ต่อ 3692

โทรสาร. 02- 329-8436

ติดต่อนักศึกษา โทร. โทร. 086-239-8969

ที่ ศธ 0524.04/ 0266

คณะครุศาสตร์อุตสาหกรรม
สถาบันเทคโนโลยีพระจอมเกล้า
เจ้าคุณทหารลาดกระบัง
ถนนฉลองกรุง เขตลาดกระบัง
กรุงเทพฯ 10520

๕๒ มกราคม 2560

เรื่อง ขอเชิญเป็นผู้เชี่ยวชาญด้านการพัฒนาเครื่องเรือนผู้สูงอายุในชนบทภาคอีสาน

เรียน รศ.ดร.อัมพรพรรณ อีรานูตร

ด้วย นางสาวอภิญญา อาชาราช นักศึกษาระดับปริญญาโท หลักสูตรครุศาสตร์อุตสาหกรรม
มหาบัณฑิต สาขาวิชาเทคโนโลยีการออกแบบผลิตภัณฑ์อุตสาหกรรม สถาบันเทคโนโลยีพระจอมเกล้า
เจ้าคุณทหารลาดกระบัง กำลังทำวิทยานิพนธ์ เรื่อง “การศึกษาและพัฒนาเครื่องเรือนผู้สูงอายุใน
ชนบทภาคอีสานโดยใช้ภูมิปัญญาด้านหัตถกรรมในท้องถิ่น” โดยมี รศ.ว่าที่ร้อยโท ดร.พิชัย สดภิบาล
เป็นอาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ และ ผศ.ดร.อภิสิทธิ์ สีนรุภัค เป็นอาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ร่วม
คณะครุศาสตร์อุตสาหกรรม พิจารณาแล้วเห็นว่าท่านเป็นผู้มีความรู้ความสามารถเกี่ยวกับ
เรื่องดังกล่าวเป็นอย่างดี จึงขอเชิญท่านเป็นผู้เชี่ยวชาญด้านการพัฒนาเครื่องเรือนผู้สูงอายุในชนบท
ภาคอีสาน ของ นางสาวอภิญญา อาชาราช

จึงเรียนมาเพื่อโปรดพิจารณาและหวังว่าจะได้รับความอนุเคราะห์จากท่านด้วยดีและ
ขอขอบคุณเป็นอย่างยิ่งมา ณ โอกาสนี้ด้วย

ขอแสดงความนับถือ

(ดร.ราตรี ศิริพันธุ์)

รองคณบดีกำกับดูแลงานด้านวิชาการและบัณฑิตศึกษา
ปฏิบัติการแทนคณบดี

ส่วนสนับสนุนวิชาการ

โทร. 02-329-8000 ต่อ 3692

โทรสาร. 02- 329-8436

ติดต่อนักศึกษา โทร. โทร. 086-239-8969

ที่ ศธ 0524.04/ 0266

คณะครุศาสตร์อุตสาหกรรม
สถาบันเทคโนโลยีพระจอมเกล้า
เจ้าคุณทหารลาดกระบัง
ถนนฉลองกรุง เขตลาดกระบัง
กรุงเทพฯ 10520

๒๗ มกราคม 2560

เรื่อง ขอเชิญเป็นผู้เชี่ยวชาญด้านการพัฒนาเครื่องเรือนผู้สูงอายุในชนบทภาคอีสาน

เรียน ผศ.ดร.ธนสิทธิ์ จันทะรี

ด้วย นางสาวอภิญญา อาชาราช นักศึกษาระดับปริญญาโท หลักสูตรครุศาสตร์อุตสาหกรรม
มหาบัณฑิต สาขาวิชาเทคโนโลยีการออกแบบผลิตภัณฑ์อุตสาหกรรม สถาบันเทคโนโลยีพระจอมเกล้า
เจ้าคุณทหารลาดกระบัง กำลังทำวิทยานิพนธ์ เรื่อง “การศึกษาและพัฒนาเครื่องเรือนผู้สูงอายุใน
ชนบทภาคอีสานโดยใช้ภูมิปัญญาด้านหัตถกรรมในท้องถิ่น” โดยมี รศ.ว่าที่ร้อยโท ดร.พิชัย สดภิบาล
เป็นอาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ และ ผศ.ดร.อภิศักดิ์ สินธุ์ภักดิ์ เป็นอาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ร่วม
คณะครุศาสตร์อุตสาหกรรม พิจารณาแล้วเห็นว่าท่านเป็นผู้มีความรู้ความสามารถเกี่ยวกับ
เรื่องดังกล่าวเป็นอย่างดี จึงขอเชิญท่านเป็นผู้เชี่ยวชาญด้านการพัฒนาเครื่องเรือนผู้สูงอายุในชนบท
ภาคอีสาน ของ นางสาวอภิญญา อาชาราช

จึงเรียนมาเพื่อโปรดพิจารณาและหวังว่าจะได้รับความอนุเคราะห์จากท่านด้วยดีและ
ขอขอบคุณเป็นอย่างยิ่งมา ณ โอกาสนี้ด้วย

ขอแสดงความนับถือ

(ดร.ราตรี ศิริพันธ์)

รองคณบดีกำกับดูแลงานด้านวิชาการและบัณฑิตศึกษา
ปฏิบัติกรแทนคณบดี

ส่วนสนับสนุนวิชาการ

โทร. 02-329-8000 ต่อ 3692

โทรสาร. 02- 329-8436

ติดต่อนักศึกษา โทร. โทร. 086-239-8969

ที่ ศธ 0524.04/ 0266

คณะครุศาสตร์อุตสาหกรรม
สถาบันเทคโนโลยีพระจอมเกล้า
เจ้าคุณทหารลาดกระบัง
ถนนฉลองกรุง เขตลาดกระบัง
กรุงเทพฯ 10520

๒๐ มกราคม 2560

เรื่อง ขอเชิญเป็นผู้เชี่ยวชาญด้านการพัฒนาเครื่องเรือนผู้สูงอายุในชนบทภาคอีสาน

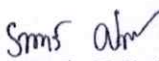
เรียน ผศ.ดร.สัญญาชัย สันติเวส

ด้วย นางสาวอภิญญา อาษาราช นักศึกษาระดับปริญญาโท หลักสูตรครุศาสตร์อุตสาหกรรม
มหาบัณฑิต สาขาวิชาเทคโนโลยีการออกแบบผลิตภัณฑ์อุตสาหกรรม สถาบันเทคโนโลยีพระจอมเกล้า
เจ้าคุณทหารลาดกระบัง กำลังทำวิทยานิพนธ์ เรื่อง “การศึกษาและพัฒนาเครื่องเรือนผู้สูงอายุใน
ชนบทภาคอีสานโดยใช้ภูมิปัญญาด้านหัตถกรรมในท้องถิ่น” โดยมี รศ.ว่าที่ร้อยโท ดร.พิชัย สดภิบาล
เป็นอาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ และ ผศ.ดร.อภิศักดิ์ สันตุภัก เป็นอาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ร่วม

คณะครุศาสตร์อุตสาหกรรม พิจารณาแล้วเห็นว่าท่านเป็นผู้มีความรู้ความสามารถเกี่ยวกับ
เรื่องดังกล่าวเป็นอย่างดี จึงขอเชิญท่านเป็นผู้เชี่ยวชาญด้านการพัฒนาเครื่องเรือนผู้สูงอายุในชนบท
ภาคอีสาน ของ นางสาวอภิญญา อาษาราช

จึงเรียนมาเพื่อโปรดพิจารณาและหวังว่าจะได้รับความอนุเคราะห์จากท่านด้วยดีและ
ขอขอบคุณเป็นอย่างยิ่งมา ณ โอกาสนี้ด้วย

ขอแสดงความนับถือ

(ดร.ราตรี ศิริพันธ์)

รองคณบดีกำกับดูแลงานด้านวิชาการและบัณฑิตศึกษา
ปฏิบัติกรแทนคณบดี

ส่วนสนับสนุนวิชาการ

โทร. 02-329-8000 ต่อ 3692

โทรสาร. 02- 329-8436

ติดต่อนักศึกษา โทร. โทร. 086-239-8969

ภาคผนวก ข

1. ผู้ทรงคุณวุฒิตรวจแบบสอบถาม (IOC)
2. แบบประเมินความสอดคล้องระหว่างข้อความคำถามกับวัตถุประสงค์ด้านการพัฒนาเครื่องเรือนผู้สูงอายุในชนบทภาคอีสาน โดยใช้ภูมิปัญญาด้านหัตถกรรมในท้องถิ่น
3. แบบประเมินความสอดคล้องระหว่างข้อความคำถามกับวัตถุประสงค์ ด้านการประเมินความพึงพอใจเครื่องเรือนผู้สูงอายุในชนบทภาคอีสานโดยใช้ภูมิปัญญาด้านหัตถกรรมในท้องถิ่น

บันทึกข้อความ

หน่วยงาน คณะครุศาสตร์อุตสาหกรรม สจล. ส่วนสนับสนุนวิชาการ โทร.3692
ที่ ศษ 0524.04 / 4725 วันที่ 15 พฤศจิกายน 2559

เรื่อง ขอเชิญเป็นผู้ทรงคุณวุฒิตรวจและประเมินแบบสอบถามและแบบประเมิน

เรียน ผศ.ดร.จตุรงค์ เลาหะเพ็ญแสง

ด้วย นางสาวอภิญา อาจารย์ นักศึกษาระดับปริญญาโท หลักสูตรครุศาสตร์อุตสาหกรรม
มหาบัณฑิต สาขาวิชาเทคโนโลยีการออกแบบผลิตภัณฑ์อุตสาหกรรม สถาบันเทคโนโลยีพระจอมเกล้า
เจ้าคุณทหารลาดกระบัง กำลังทำวิทยานิพนธ์ เรื่อง "การศึกษาและพัฒนาเครื่องเรือนผู้สูงอายุใน
ชนบทภาคอีสานโดยใช้ภูมิปัญญาด้านหัตถกรรมในท้องถิ่น" โดยมี รศ.ว่าที่ร้อยโท ดร.พิชัย สดภิบาล
เป็นอาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ และ ผศ.ดร.อภิศักดิ์ สีนสุภักดิ์ เป็นอาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์รวม
คณะครุศาสตร์อุตสาหกรรม พิจารณาแล้วเห็นว่าท่านเป็นผู้มีความรู้ความสามารถเกี่ยวกับเรื่อง
ดังกล่าวเป็นอย่างดี จึงขอเชิญท่านเป็นผู้ทรงคุณวุฒิตรวจและประเมินแบบสอบถามและแบบประเมิน
นี้ว่ามีเนื้อหาถูกต้องและเหมาะสมมากน้อยเพียงใด ซึ่งผลการตรวจและประเมินของท่านจะช่วยให้
งานวิจัย ของ นางสาวอภิญา อาจารย์ มีความสมบูรณ์ยิ่งขึ้น พร้อมทั้งนี้ได้แนบบแบบสอบถามและ
แบบประเมินมาด้วย

จึงเรียนมาเพื่อโปรดพิจารณาและหวังว่าจะได้รับความอนุเคราะห์จากท่านด้วยดีและ
ขอขอบคุณเป็นอย่างยิ่งมา ณ โอกาสนี้ด้วย

Smr ak

(ดร.ราตรี ศิริพันธุ์)

รองคณบดีกำกับดูแลงานด้านวิชาการและบัณฑิตศึกษา
ปฏิบัติราชการแทนคณบดี

ที่ ศธ 0524.04/ 4725

คณะครุศาสตร์อุตสาหกรรม
สถาบันเทคโนโลยีพระจอมเกล้า
เจ้าคุณทหารลาดกระบัง
ถนนฉลองกรุง เขตลาดกระบัง
กรุงเทพฯ 10520

๙ พฤศจิกายน 2559

เรื่อง ขอเชิญเป็นผู้ทรงคุณวุฒิตรวจและประเมินแบบสอบถามและแบบประเมิน

เรียน รศ.ดร.มงคล ดอนขาว

สิ่งที่ส่งมาด้วย แบบสอบถามและแบบประเมิน

ด้วย นางสาวอภิญญา อาษาราช นักศึกษาระดับปริญญาโท หลักสูตรครุศาสตร์อุตสาหกรรม
มหาบัณฑิต สาขาวิชาเทคโนโลยีการออกแบบผลิตภัณฑ์อุตสาหกรรม สถาบันเทคโนโลยีพระจอมเกล้า
เจ้าคุณทหารลาดกระบัง กำลังทำวิทยานิพนธ์ เรื่อง “การศึกษาและพัฒนาเครื่องเรือนผู้สูงอายุใน
ชนบทภาคอีสานโดยใช้ภูมิปัญญาด้านหัตถกรรมในท้องถิ่น” โดยมี รศ.ว่าที่ร้อยโท ดร.พิชัย สดภิบาล
เป็นอาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ และ ผศ.ดร.อภิศักดิ์ สินธุ์ศักดิ์ เป็นอาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ร่วม

คณะครุศาสตร์อุตสาหกรรม พิจารณาแล้วเห็นว่าท่านเป็นผู้มีความรู้ความสามารถเกี่ยวกับ
เรื่องดังกล่าวเป็นอย่างดี จึงขอเชิญท่านเป็นผู้ทรงคุณวุฒิตรวจและประเมินแบบสอบถามและแบบ
ประเมินนี้ว่ามีเนื้อหาถูกต้องและเหมาะสมมากน้อยเพียงใด ซึ่งผลการตรวจและประเมินของท่านจะ
ช่วยให้งานวิจัย ของ นางสาวอภิญญา อาษาราช มีความสมบูรณ์ยิ่งขึ้น

จึงเรียนมาเพื่อโปรดพิจารณาและหวังว่าจะได้รับความอนุเคราะห์จากท่านด้วยดีและ
ขอขอบคุณเป็นอย่างยิ่งมา ณ โอกาสนี้ด้วย

ขอแสดงความนับถือ

(ดร.ราตรี ศิริพันธุ์)

รองคณบดีกำกับดูแลงานด้านวิชาการและบัณฑิตศึกษา
ปฏิบัติกรแทนคณบดี

ส่วนสนับสนุนวิชาการ

โทร. 02-329-8000 ต่อ 3692

โทรสาร. 02- 329-8436

ติดต่อนักศึกษา โทร. โทร. 086-239-8969

แบบประเมินความสอดคล้องระหว่างข้อความกับวัตถุประสงค์
ด้านการพัฒนาเครื่องเรือนผู้สูงอายุในชนบทภาคอีสาน โดยใช้ภูมิปัญญาด้านหัตถกรรมในท้องถิ่น

หัวข้อวิทยานิพนธ์ : เรื่อง การศึกษาและพัฒนาเครื่องเรือนผู้สูงอายุในชนบทภาคอีสาน โดยใช้ภูมิปัญญาด้านหัตถกรรมในท้องถิ่น

ผู้วิจัย : นางสาวอภิญา อักษรราช

หลักสูตร : ครุศาสตร์อุตสาหกรรมมหาบัณฑิต สาขาเทคโนโลยีการออกแบบผลิตภัณฑ์อุตสาหกรรม

คณะครุศาสตร์อุตสาหกรรม สถาบันเทคโนโลยีพระจอมเกล้าเจ้าคุณทหารลาดกระบัง

อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ : รศ.ดร.พิชัย สดภิบาล

อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ร่วม : ผศ.ดร.อภิสิทธิ์ สินธุภักดิ์

วัตถุประสงค์ในการวิจัย

1. เพื่อศึกษาเครื่องเรือนผู้สูงอายุที่ใช้ในชีวิตประจำวันและภูมิปัญญาด้านหัตถกรรมท้องถิ่นในชนบทภาคอีสาน
2. เพื่อพัฒนาเครื่องเรือนที่สอดคล้องกับการใช้งานในชีวิตประจำวันของผู้สูงอายุในชนบทอีสาน โดยใช้ภูมิปัญญาด้านหัตถกรรมในท้องถิ่น
3. เพื่อประเมินความพึงพอใจของผู้สูงอายุที่มีต่อเครื่องเรือนของผู้สูงอายุที่ได้รับการพัฒนาโดยใช้ภูมิปัญญาด้านหัตถกรรมในท้องถิ่น

คำชี้แจง แบบประเมินนี้เป็นแบบสอบถามความคิดเห็นผู้เชี่ยวชาญที่มีต่อรูปแบบการพัฒนาเครื่องเรือนที่สอดคล้องกับการใช้งานในชีวิตประจำวันของผู้สูงอายุในชนบทอีสาน โดยใช้ภูมิปัญญาด้านหัตถกรรมในท้องถิ่น ที่ได้รับการออกแบบและพัฒนาแล้ว ประกอบด้วย

ตอนที่ 1 ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบประเมิน

ตอนที่ 2 แบบสอบถามความคิดเห็นผู้เชี่ยวชาญเพื่อการพัฒนาเครื่องเรือนสำหรับผู้สูงอายุ โดยใช้ภูมิปัญญาและหัตถกรรมในท้องถิ่น ตามกรอบแนวความคิด ดังนี้

1. กรอบแนวความคิด ได้ใช้แนวคิด การออกแบบเครื่องเรือนสำหรับผู้สูงอายุในชุมชนกึ่งเมือง ของ ผศ.ดร.สุรกันต์ รวยสูงเนิน (2557)
2. กรอบแนวความคิด การต่อยอดภูมิปัญญาด้านหัตถกรรมในท้องถิ่น ได้ใช้แนวคิด การต่อยอดภูมิปัญญาหัตถกรรมพื้นบ้าน เป็นการสืบสานงานในท้องถิ่นให้คงอยู่คู่ชุมชน โดยศึกษาประวัติความเป็นมา ระบบการผลิต ศักยภาพของกลุ่มผู้ผลิตงานหัตถกรรม ของ ศักดิ์ชาย สิกขา (2552)
3. กรอบแนวความคิด ด้านความเหมาะสมสำหรับผู้สูงอายุ ได้ใช้หลักการของ Universal design การออกแบบเพื่อคนทั้งมวล

ตอนที่ 3 ข้อเสนอแนะ ข้อมูลเพิ่มเติม เพื่อเป็นประโยชน์ต่อการทำวิจัยในครั้งนี้

ผู้ตอบแบบสอบถามทำการพิจารณา โดยทำเครื่องหมาย ลงในช่องที่ตรงกับระดับความคิดเห็นของท่าน โดยมีเกณฑ์การประเมิน ดังนี้

+1 หมายถึง รายการประเมินสอดคล้องกับวัตถุประสงค์

0 หมายถึง รายการประเมินไม่แน่ใจว่าสอดคล้องกับวัตถุประสงค์หรือไม่

-1 หมายถึง รายการประเมินไม่สอดคล้องกับวัตถุประสงค์

ผู้วิจัยขอขอบพระคุณผู้ทรงคุณวุฒิ ที่ได้ให้ความกรุณาประเมินคุณภาพของแบบประเมิน เพื่อนำไปสอบถามความคิดเห็นผู้เชี่ยวชาญที่มีต่อการพัฒนาเครื่องเรือนสำหรับผู้สูงอายุในชนบทภาค อีสาน โดยใช้ภูมิปัญญาและหัตถกรรมในท้องถิ่น มา ณ โอกาสนี้ด้วย

นางสาวอภิญา อักษรราช
ผู้วิจัย

หมายเหตุ : ข้อมูลแบบประเมินนี้ จะเก็บไว้เป็นความลับ เพื่อใช้ในการศึกษาเท่านั้น

ตอนที่ 1 ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบประเมิน

คำชี้แจง : กรุณากรอกข้อมูลดังนี้

1. ชื่อของผู้ประเมิน.....
2. ตำแหน่ง/หน้าที่ปัจจุบัน.....
-
-
3. สถานที่ทำงาน.....
-
-

ตอนที่ 2 สอบถามความคิดเห็นผู้เชี่ยวชาญเพื่อการพัฒนาเครื่องเรือนสำหรับผู้สูงอายุในชนบทภาคอีสาน โดยใช้ภูมิปัญญาและหัตถกรรมในท้องถิ่น

คำชี้แจง : โปรดทำเครื่องหมาย ลงในช่องระดับคะแนนที่ตรงกับความคิดเห็นของท่าน

ลักษณะที่ประเมิน	ระดับความคิดเห็น		
	-1	0	+1
1. ด้านรูปแบบ			
1.1 เครื่องเรือนผู้สูงอายุมีประโยชน์ใช้สอยที่หลากหลาย คุ่มค่า			
1.2 สอดคล้องกับการใช้ในชีวิตประจำวันของผู้สูงอายุได้อย่างเหมาะสม			
1.3 เข้ากับสภาพแวดล้อมบ้านเรือนในชนบทภาคอีสาน เป็นหนึ่งเดียวกับ สภาพแวดล้อมทางวัฒนธรรมและสังคม			
1.4 มีรูปทรงและโครงสร้างที่เหมาะสม			
1.5 รูปแบบง่ายต่อการผลิตในท้องถิ่นชนบทภาคอีสาน			
1.6 รูปแบบมีความเหมาะสมกับผู้สูงอายุ			
1.7 ให้ความรู้สึกปลอดภัยสำหรับผู้สูงอายุ			
2. ด้านการต่อยอดภูมิปัญญาด้านหัตถกรรมในท้องถิ่น			
2.1 นำวัสดุท้องถิ่นมาใช้ได้อย่างเหมาะสม			
2.2 ความงามเรื่องการประยุกต์ใช้วัสดุ			
2.3 มีเอกลักษณ์คงไว้ซึ่งภูมิปัญญาและหัตถกรรมท้องถิ่น			
2.4 แสดงความรู้สึกนึกคิดออกมาด้วยสัญลักษณ์ธรรมชาติ เกิดการแก้ไขให้เกิดประโยชน์อย่างแท้จริง			
2.5 มีความเรียบง่าย ความเรียบร้อย มีความน่าดู มีความสวยงามเท่าที่จะทำได้อย่างชาวบ้าน			
2.6 สามารถนำไปต่อยอดและผลิตใช้เองในชุมชน			
3. ด้านความเหมาะสมสำหรับผู้สูงอายุ			
3.1 มีความแข็งแรง ทนทาน ปลอดภัย			

ลักษณะที่ประเมิน	ระดับความคิดเห็น		
	-1	0	+1
3.2 ใช้กำลังทางกายภาพน้อย			
3.3 สามารถใช้ได้โดยง่ายและใช้ได้โดยตามความรู้สึก			
3.4 มีความยืดหยุ่น ในการทำงาน			
3.5 ขนาดมีความเหมาะสมสำหรับผู้สูงอายุ			

ตอนที่ 3 ข้อเสนอแนะ ข้อมูลเพิ่มเติม เพื่อเป็นประโยชน์ต่อการทำวิจัยในครั้งนี้

.....

.....

.....

.....

.....

.....

ลงชื่อ.....ผู้ประเมิน

(.....)

ตำแหน่ง.....

**แบบประเมินความสอดคล้องระหว่างข้อความกับวัตถุประสงค์
ด้านการประเมินความพึงพอใจเครื่องเรือนผู้สูงอายุในชนบทภาคอีสาน
โดยใช้ภูมิปัญญาด้านหัตถกรรมในท้องถิ่น**

หัวข้อวิทยานิพนธ์ : เรื่อง การศึกษาและพัฒนาเครื่องเรือนผู้สูงอายุในชนบทภาคอีสาน โดยใช้ภูมิปัญญาด้านหัตถกรรมในท้องถิ่น

ผู้วิจัย : นางสาวอภิญา อาษาราช

หลักสูตร : ครุศาสตร์อุตสาหกรรมมหาบัณฑิต สาขาเทคโนโลยีการออกแบบผลิตภัณฑ์อุตสาหกรรม
คณะครุศาสตร์อุตสาหกรรม สถาบันเทคโนโลยีพระจอมเกล้าเจ้าคุณทหารลาดกระบัง

อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ : รศ.ดร.พิชัย สดภิบาล

อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ร่วม : ผศ.ดร.อภิสิทธิ์ก์ สินธุ์ภาค

วัตถุประสงค์ในการวิจัย

1. เพื่อศึกษาเครื่องเรือนผู้สูงอายุที่ใช้ในชีวิตประจำวันและภูมิปัญญาด้านหัตถกรรมท้องถิ่นในชนบทภาคอีสาน
2. เพื่อพัฒนาเครื่องเรือนที่สอดคล้องกับการใช้งานในชีวิตประจำวันของผู้สูงอายุในชนบทอีสาน โดยใช้ภูมิปัญญาด้านหัตถกรรมในท้องถิ่น
3. เพื่อประเมินความพึงพอใจของผู้สูงอายุที่มีต่อเครื่องเรือนของผู้สูงอายุที่ได้รับการพัฒนาโดยใช้ภูมิปัญญาด้านหัตถกรรมในท้องถิ่น

คำชี้แจง แบบประเมินนี้ เป็นแบบสอบถามเพื่อประเมินความพึงพอใจของผู้สูงอายุที่มีต่อเครื่องเรือนของผู้สูงอายุที่ได้รับการพัฒนาโดยใช้ภูมิปัญญาด้านหัตถกรรมในท้องถิ่น หลังทดลองใช้ต้นแบบเครื่องเรือนที่สอดคล้องกับการใช้งานในชีวิตประจำวันของผู้สูงอายุในชนบทอีสาน

ตอนที่ 1 ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบประเมิน

ตอนที่ 2 แบบสอบถามประเมินความพึงพอใจของผู้สูงอายุ และกลุ่มหัตถกรรมผู้สูงอายุ หลังทดลองใช้ต้นแบบเครื่องเรือนที่สอดคล้องกับการใช้งานในชีวิตประจำวันของผู้สูงอายุในชนบทอีสาน ตามกรอบแนวความคิด ดังนี้

1. กรอบแนวความคิด ด้านประโยชน์ใช้สอยได้ใช้แนวคิดของ สุรกานต์ รวยสูงเนิน (2557) มาใช้คือ ผู้สูงอายุคำนึงถึงประโยชน์ในการใช้เครื่องเรือนหลายประการ ควบคู่กัน ทั้งทางด้านประโยชน์ใช้สอยหลายอย่าง

2. กรอบแนวความคิด ด้านความเหมาะสมสำหรับผู้สูงอายุ ได้ใช้หลักเกณฑ์ของ Universal Design การออกแบบเพื่อคนทั้งมวล

3. กรอบแนวคิด ด้านรูปแบบและความงามได้ใช้แนวคิดของ ศักดิ์ชาย สิกขา (2552) คือ มีความสวยงามแบบชาวบ้าน อันมีความงดงามอย่างธรรมชาติ มีความสวยงามเท่าที่จะทำได้อย่างชาวบ้าน มีรูปแบบเรียบง่าย

4. กรอบแนวความคิด ด้านวัสดุและการผลิต ได้ใช้แนวคิดของ ศักดิ์ชาย สิกขา (2552) คือ ชาวบ้านต้องใช้วัสดุต่างๆ ที่มีอยู่รอบตัวแล้วตามธรรมชาติ นำมาสร้างสรรค์งานในชีวิตประจำวันของตน

ตอนที่ 3 ข้อเสนอแนะ ข้อมูลเพิ่มเติม เพื่อเป็นประโยชน์ต่อการทำวิจัยในครั้งนี้

ผู้ตอบแบบสอบถามทำการพิจารณา โดยทำเครื่องหมาย ลงในช่องที่ตรงกับระดับความคิดเห็นของท่าน โดยมีเกณฑ์การประเมิน ดังนี้

- +1 หมายถึง รายการประเมินสอดคล้องกับวัตถุประสงค์
- 0 หมายถึง รายการประเมินไม่แน่ใจว่าสอดคล้องกับวัตถุประสงค์หรือไม่
- 1 หมายถึง รายการประเมินไม่สอดคล้องกับวัตถุประสงค์

ผู้วิจัยขอขอบพระคุณผู้ทรงคุณวุฒิ ที่ได้ให้ความกรุณาประเมินคุณภาพของแบบประเมิน เพื่อนำไปสอบถามความพึงพอใจของผู้สูงอายุ และกลุ่มเหตุการณ์ในชุมชน ที่มีต่อการพัฒนาเครื่องเรือนสำหรับผู้สูงอายุในชนบทภาคอีสาน โดยใช้ภูมิปัญญาและเหตุการณ์ในท้องถิ่น มา ณ โอกาสนี้ ด้วย

นางสาวอภิญา อาชาราช
ผู้วิจัย

หมายเหตุ : ข้อมูลแบบประเมินนี้ จะเก็บไว้เป็นความลับ เพื่อใช้ในการศึกษาเท่านั้น

ตอนที่ 1 ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบประเมิน

คำชี้แจง : กรุณากรอกข้อมูลดังนี้

1. ชื่อของผู้ประเมิน.....

2. ตำแหน่ง/หน้าที่ปัจจุบัน.....

.....

.....

3. สถานที่ทำงาน.....

.....

.....

ตอนที่ 2 แบบสอบถามประเมินความพึงพอใจของผู้สูงอายุ และกลุ่มหัตถกรรมผู้สูงอายุ หลังทดลองใช้ต้นแบบเครื่องเรือนที่สอดคล้องกับการใช้งานในชีวิตประจำวันของผู้สูงอายุในชนบทอีสาน

คำชี้แจง : โปรดทำเครื่องหมาย ลงในช่องระดับคะแนนที่ตรงกับความคิดเห็นของท่าน

ลักษณะที่ประเมิน	ระดับความคิดเห็น		
	-1	0	+1
1. ด้านการใช้งานประโยชน์ใช้สอย			
1.1 เครื่องเรือนผู้สูงอายุมีประโยชน์ใช้สอยที่หลากหลาย คุ่มค่า			
1.2 เครื่องเรือนสามารถส่งเสริมสุขภาพผู้สูงอายุ			
1.3 สามารถใช้งานในบริเวณบ้านอย่างสะดวก			
1.4 สอดคล้องกับการใช้งานในชีวิตประจำวันของผู้สูงอายุ			
1.5 เครื่องเรือนสามารถเคลื่อนย้ายได้อย่างสะดวก			
2. ด้านความเหมาะสมสำหรับผู้สูงอายุ			
2.1 มีความแข็งแรง ทนทาน ปลอดภัย			
2.2 ใช้กำลังทางกายภาพน้อย			
2.3 สามารถใช้ได้โดยง่ายและใช้ได้โดยตามความรู้สึก			
2.4 มีความยืดหยุ่น ในการใช้งาน			
2.5 ขนาดมีความเหมาะสมสำหรับผู้สูงอายุ			
3. ด้านรูปแบบและความงาม			
3.1 มีความงามเรื่องการประยุกต์ใช้วัสดุ			
3.2 มีเอกลักษณ์คงไว้ซึ่งภูมิปัญญาและหัตถกรรมท้องถิ่น			
3.3 แสดงความรู้สึกนึกคิดออกมาด้วยสัญลักษณ์ธรรมชาติ เกิดการแก้ไขให้เกิดประโยชน์อย่างแท้จริง			
3.4 มีความเรียบง่าย ความเรียบร้อย มีความน่าดู มีความสวยงามเท่าที่จะทำได้อย่างชาวบ้าน			
3.5 เข้ากับสภาพแวดล้อมบ้านเรือนในชนบทภาคอีสาน เป็นหนึ่งเดียวกับ สภาพแวดล้อมทางวัฒนธรรมและสังคม			

ลักษณะที่ประเมิน	ระดับความคิดเห็น		
	-1	0	+1
3.6 รูปแบบมีความเหมาะสมสำหรับผู้สูงอายุ			
3.7 ให้ความรู้สึกปลอดภัยเมื่อใช้งาน			
4. ด้านวัสดุและการผลิต			
4.1 วัสดุหาง่ายในท้องถิ่น			
4.2 วัสดุมีความแข็งแรง ทนทาน ปลอดภัย			
4.3 หาวัสดุทดแทนง่ายต่อการซ่อมแซมเมื่อชำรุด			
4.4 เทคนิคการผลิตง่ายต่อการนำไปผลิตในชนบทภาคอีสาน			
4.5 สามารถนำไปต่อยอดและผลิตใช้เองในชุมชน			
4.6 วัสดุและต้นทุนในการผลิตมีราคาไม่แพงเกินไป			

ตอนที่ 3 ข้อเสนอแนะ ข้อมูลเพิ่มเติม เพื่อเป็นประโยชน์ต่อการทำวิจัยในครั้งนี้

.....

.....

.....

.....

.....

.....

ลงชื่อ.....ผู้ประเมิน
(.....)
ตำแหน่ง.....

ภาคผนวก ค

1. แบบสอบถามความคิดเห็นของผู้เชี่ยวชาญด้านการพัฒนาเครื่องเรือนผู้สูงอายุในชนบทภาคอีสาน โดยใช้ภูมิปัญญาด้านหัตถกรรมในท้องถิ่น
2. แบบสอบถามเพื่อการประเมินความพึงพอใจเครื่องเรือนผู้สูงอายุในชนบทภาคอีสาน โดยใช้ภูมิปัญญาด้านหัตถกรรมในท้องถิ่น

สถาบันเทคโนโลยีพระจอมเกล้าเจ้าคุณทหารลาดกระบัง
คณะครุศาสตร์อุตสาหกรรม สาขาวิชาเทคโนโลยีการออกแบบผลิตภัณฑ์อุตสาหกรรม

.....
แบบสอบถามความคิดเห็นของผู้เชี่ยวชาญด้านการพัฒนาเครื่องเรือนผู้สูงอายุในชนบทภาคอีสาน
โดยใช้ภูมิปัญญาด้านหัตถกรรมในท้องถิ่น

หัวข้อวิทยานิพนธ์ เรื่อง การศึกษาและพัฒนาเครื่องเรือนผู้สูงอายุในชนบทภาคอีสาน โดยใช้ภูมิ
ปัญญาด้านหัตถกรรมในท้องถิ่น

คำชี้แจง

1. แบบสอบถามความคิดเห็นผู้เชี่ยวชาญที่มีต่อการพัฒนาเครื่องเรือนผู้สูงอายุในชนบทภาค
อีสาน โดยใช้ภูมิปัญญาด้านหัตถกรรมในท้องถิ่น

2. โปรดทำเครื่องหมาย ลงในตารางหน้าข้อความซึ่งตรงกับความเหมาะสมในการ
ออกแบบ

โดยมีความหมายของระดับของค่าความคิดเห็นดังนี้

5	หมายถึง	มีความเหมาะสมอยู่ในระดับมากที่สุด
4	หมายถึง	มีความเหมาะสมอยู่ในระดับมาก
3	หมายถึง	มีความเหมาะสมอยู่ในระดับปานกลาง
2	หมายถึง	มีความเหมาะสมอยู่ในระดับน้อย
1	หมายถึง	มีความเหมาะสมอยู่ในระดับน้อยที่สุด

.....
อภิญญา อักษรราช

นักศึกษาระดับมหาบัณฑิต สาขาวิชาเทคโนโลยีการออกแบบผลิตภัณฑ์อุตสาหกรรม
คณะครุศาสตร์อุตสาหกรรม สถาบันเทคโนโลยีพระจอมเกล้าเจ้าคุณทหารลาดกระบัง

ตอนที่ 1 แบบสอบถามความคิดเห็นผู้เชี่ยวชาญที่มีต่อการพัฒนาเครื่องเรือนผู้สูงอายุในชนบทภาคอีสาน โดยใช้ภูมิปัญญาด้านหัตถกรรมในท้องถิ่น (รูปแบบที่ 1)

ลักษณะที่ประเมิน	ระดับความเหมาะสม				
	5	4	3	2	1
1. ด้านรูปแบบ					
1.1 เครื่องเรือนผู้สูงอายุมีประโยชน์ใช้สอยที่หลากหลาย					
1.2 สอดคล้องกับการใช้ในชีวิตประจำวันของผู้สูงอายุ					
1.3 เข้ากับสภาพแวดล้อมบ้านเรือนในชนบทภาคอีสาน					
1.4 มีรูปทรงและโครงสร้างที่เหมาะสม					
1.5 รูปแบบง่ายต่อการผลิตในท้องถิ่นชนบทภาคอีสาน					
1.6 รูปแบบมีความเหมาะสมกับผู้สูงอายุ					
1.7 ให้ความรู้สึกปลอดภัยสำหรับผู้สูงอายุ					
2. ด้านการต่อยอดภูมิปัญญาด้านหัตถกรรมในท้องถิ่น					
2.1 นำวัสดุท้องถิ่นมาใช้ได้อย่างเหมาะสม					
2.2 มีเอกลักษณ์คงไว้ซึ่งภูมิปัญญาและหัตถกรรมท้องถิ่น					
2.3 มีการต่อยอดภูมิปัญญาให้เกิดประโยชน์อย่างแท้จริง					
2.4 มีความเรียบง่าย ความเรียบร้อย มีความน่าดู มีความสวยงามเท่าที่จะทำได้อย่างชาวบ้าน					
2.5 สามารถนำไปต่อยอดและผลิตใช้เองในชุมชน					

ลักษณะที่ประเมิน	ระดับความเหมาะสม				
	5	4	3	2	1
3. ด้านความเหมาะสมสำหรับผู้สูงอายุ					
3.1 มีความแข็งแรง ทนทาน ปลอดภัย					
3.2 ใช้กำลังทางกายภาพน้อย					
3.3 สามารถใช้ได้โดยง่ายและใช้ได้ตามความรู้สึก					
3.4 มีความยืดหยุ่นในการใช้งาน สามารถปรับใช้งานได้หลายรูปแบบ					
3.5 ขนาดมีความเหมาะสมกับผู้สูงอายุ					

ข้อเสนอแนะเพิ่มเติม

.....

.....

.....

.....

.....

.....

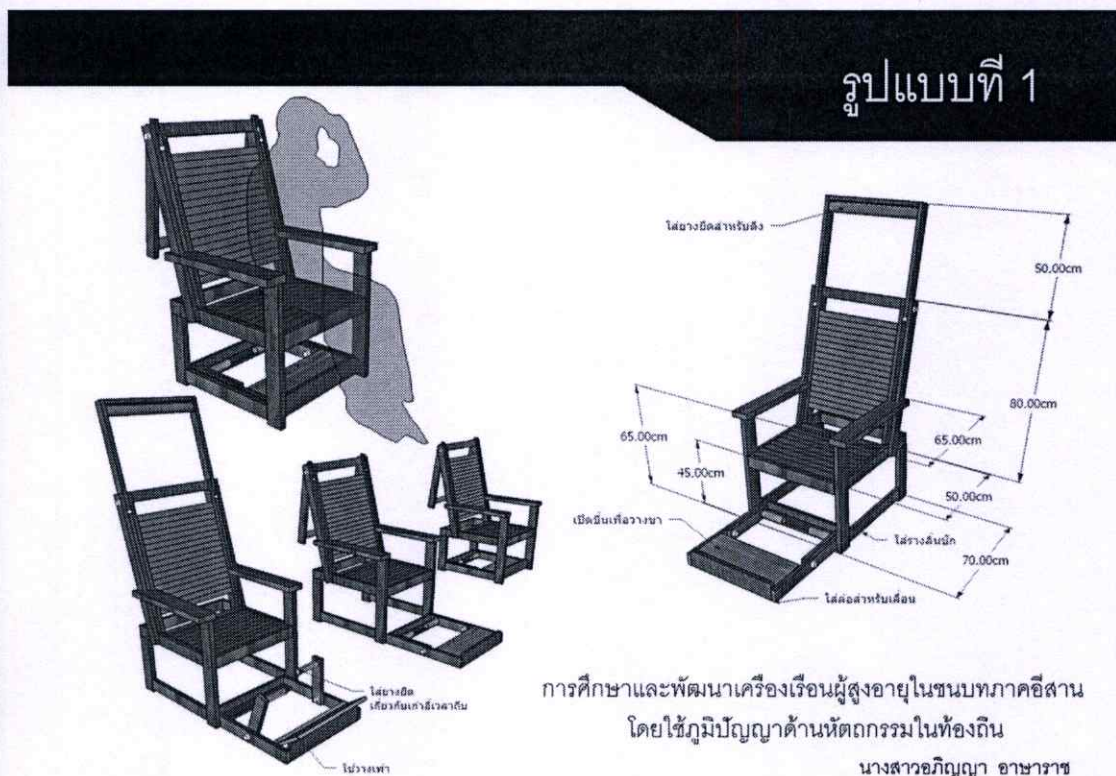
.....

.....

(ขอพระราชทานอย่างสูงที่กรุณากรอกแบบสอบถาม)

ลงชื่อ.....
ผู้เชี่ยวชาญ ผู้กรอกแบบสอบถาม

แบบสอบถามความคิดเห็นผู้เชี่ยวชาญที่มีต่อการพัฒนาเครื่องเรือนผู้สูงอายุในชนบทภาคอีสาน โดยใช้
ภูมิปัญญาด้านหัตถกรรมในท้องถิ่น (รูปแบบที่ 2)

ลักษณะที่ประเมิน	ระดับความเหมาะสม				
	5	4	3	2	1
1. ด้านรูปแบบ					
1.1 เครื่องเรือนผู้สูงอายุมีประโยชน์ใช้สอยที่หลากหลาย					
1.2 สอดคล้องกับการใช้ในชีวิตประจำวันของผู้สูงอายุ					
1.3 เข้ากับสภาพแวดล้อมบ้านเรือนในชนบทภาคอีสาน					
1.4 มีรูปทรงและโครงสร้างที่เหมาะสม					
1.5 รูปแบบง่ายต่อการผลิตในท้องถิ่นชนบทภาคอีสาน					
1.6 รูปแบบมีความเหมาะสมกับผู้สูงอายุ					
1.7 ให้ความรู้สึกปลอดภัยสำหรับผู้สูงอายุ					
2. ด้านการต่อยอดภูมิปัญญาด้านหัตถกรรมในท้องถิ่น					
2.1 นำวัสดุท้องถิ่นมาใช้ได้อย่างเหมาะสม					
2.2 มีเอกลักษณ์คงไว้ซึ่งภูมิปัญญาและหัตถกรรมท้องถิ่น					
2.3 มีการต่อยอดภูมิปัญญาให้เกิดประโยชน์อย่างแท้จริง					
2.4 มีความเรียบง่าย ความเรียบร้อย มีความน่าดู มีความสวยงาม เท่าที่จะทำได้อย่างชาวบ้าน					
2.5 สามารถนำไปต่อยอดและผลิตใช้เองในชุมชน					

ลักษณะที่ประเมิน	ระดับความเหมาะสม				
	5	4	3	2	1
3. ด้านความเหมาะสมสำหรับผู้สูงอายุ					
3.1 มีความแข็งแรง ทนทาน ปลอดภัย					
3.2 ใช้กำลังทางกายภาพน้อย					
3.3 สามารถใช้ได้โดยง่ายและใช้ได้ตามความรู้สึก					
3.4 มีความยืดหยุ่นในการใช้งาน สามารถปรับใช้งานได้หลายรูปแบบ					
3.6 ขนาดมีความเหมาะสมกับผู้สูงอายุ					

ข้อเสนอแนะเพิ่มเติม

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

(ขอขอบคุณอย่างสูงที่กรุณากรอกแบบสอบถาม)

ลงชื่อ.....
ผู้เชี่ยวชาญ ผู้กรอกแบบสอบถาม

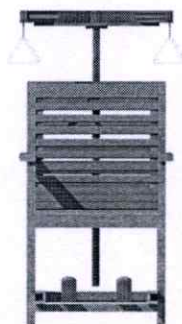
แบบสอบถามความคิดเห็นผู้เชี่ยวชาญที่มีต่อการพัฒนาเครื่องเรือนผู้สูงอายุในชนบทภาคอีสาน โดยใช้
ภูมิปัญญาด้านหัตถกรรมในท้องถิ่น (รูปแบบที่ 3)

รูปแบบที่ 3

ที่ตั้งออกกำลังกายแขน
สามารถหมุนพับเก็บด้านหลังได้

เหยียบขึ้นลง
โดยใช้สปริง
มีรางสามารถพับเก็บได้

การศึกษาและพัฒนาเครื่องเรือนผู้สูงอายุในชนบทภาคอีสาน
โดยใช้ภูมิปัญญาด้านหัตถกรรมในท้องถิ่น
นางสาวภิญญา อักษรราช

ลักษณะที่ประเมิน	ระดับความเหมาะสม				
	5	4	3	2	1
1. ด้านรูปแบบ					
1.1 เครื่องเรือนผู้สูงอายุมีประโยชน์ใช้สอยที่หลากหลาย					
1.2 สอดคล้องกับการใช้ในชีวิตประจำวันของผู้สูงอายุ					
1.3 เข้ากับสภาพแวดล้อมบ้านเรือนในชนบทภาคอีสาน					
1.4 มีรูปทรงและโครงสร้างที่เหมาะสม					
1.5 รูปแบบง่ายต่อการผลิตในท้องถิ่นชนบทภาคอีสาน					
1.6 รูปแบบมีความเหมาะสมกับผู้สูงอายุ					
1.7 ให้ความรู้สึกปลอดภัยสำหรับผู้สูงอายุ					
2. ด้านการต่อยอดภูมิปัญญาด้านหัตถกรรมในท้องถิ่น					
2.1 นำวัสดุท้องถิ่นมาใช้ได้อย่างเหมาะสม					
2.2 มีเอกลักษณ์คงไว้ซึ่งภูมิปัญญาและหัตถกรรมท้องถิ่น					
2.3 มีการต่อยอดภูมิปัญญาให้เกิดประโยชน์อย่างแท้จริง					
2.4 มีความเรียบง่าย ความเรียบร้อย มีความน่าดู มีความสวยงาม เท่าที่จะทำได้อย่างชาวบ้าน					
2.5 สามารถนำไปต่อยอดและผลิตใช้ในชุมชน					

ลักษณะที่ประเมิน	ระดับความเหมาะสม				
	5	4	3	2	1
3. ด้านความเหมาะสมสำหรับผู้สูงอายุ					
3.1 มีความแข็งแรง ทนทาน ปลอดภัย					
3.2 ใช้กำลังทางกายภาพน้อย					
3.3 สามารถใช้ได้โดยง่ายและใช้ได้ตามความรู้สึก					
3.4 มีความยืดหยุ่นในการใช้งาน สามารถปรับใช้งานได้หลายรูปแบบ					
3.7 ขนาดมีความเหมาะสมกับผู้สูงอายุ					

ข้อเสนอแนะเพิ่มเติม

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

(ขอขอบคุณอย่างสูงที่กรุณากรอกแบบสอบถาม)

ลงชื่อ.....
ผู้เชี่ยวชาญ ผู้กรอกแบบสอบถาม

สถาบันเทคโนโลยีพระจอมเกล้าเจ้าคุณทหารลาดกระบัง
คณะครุศาสตร์อุตสาหกรรม สาขาวิชาเทคโนโลยีการออกแบบผลิตภัณฑ์อุตสาหกรรม

.....
แบบสอบถามเพื่อการประเมินความพึงพอใจเครื่องเรือนผู้สูงอายุในชนบทภาคอีสาน โดยใช้ภูมิ
ปัญญาด้านหัตถกรรมในท้องถิ่น

หัวข้อวิทยานิพนธ์ เรื่อง การศึกษาและพัฒนาเครื่องเรือนผู้สูงอายุในชนบทภาคอีสาน โดยใช้ภูมิ
ปัญญาด้านหัตถกรรมในท้องถิ่น

คำชี้แจง

1. แบบสอบถามความพึงพอใจที่มีต่อรูปแบบการพัฒนาเครื่องเรือนผู้สูงอายุในชนบทภาค
อีสาน โดยใช้ภูมิปัญญาด้านหัตถกรรมในท้องถิ่น

2. โปรดทำเครื่องหมาย ลงในตารางหน้าข้อความซึ่งตรงกับความเหมาะสมในการ
ออกแบบ

โดยมีความหมายของระดับของค่าความคิดเห็นดังนี้

5	หมายถึง	มีความเหมาะสมอยู่ในระดับดีมาก
4	หมายถึง	มีความเหมาะสมอยู่ในระดับดี
3	หมายถึง	มีความเหมาะสมอยู่ในระดับปานกลาง
2	หมายถึง	มีความเหมาะสมอยู่ในระดับน้อย
1	หมายถึง	มีความเหมาะสมอยู่ในระดับน้อยที่สุด

.....
อภิญญา อักษรราช

นักศึกษาระดับมหาบัณฑิต สาขาวิชาเทคโนโลยีการออกแบบผลิตภัณฑ์อุตสาหกรรม
คณะครุศาสตร์อุตสาหกรรม สถาบันเทคโนโลยีพระจอมเกล้าเจ้าคุณทหารลาดกระบัง

ตอนที่ 1 ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบประเมิน

คำชี้แจง : กรุณากรอกข้อมูลดังนี้

1. ชื่อของผู้ประเมิน.....อายุ.....

2. ที่อยู่.....

ตอนที่ 2 แบบสอบถามประเมินความพึงพอใจของผู้สูงอายุ ผู้ดูแลสูงอายุ และกลุ่มหัตถกรรมผู้สูงอายุ
หลังทดลองใช้ต้นแบบเครื่องเรือนที่สอดคล้องกับการใช้งานในชีวิตประจำวันของผู้สูงอายุในชนบท
อีสาน

คำชี้แจง : โปรดทำเครื่องหมาย ลงในช่องระดับคะแนนที่ตรงกับความคิดเห็นของท่าน

ลักษณะที่ประเมิน	ระดับความเหมาะสม				
	5	4	3	2	1
1. ด้านการใช้งานประโยชน์ใช้สอย					
1.1 เครื่องเรือนผู้สูงอายุมีประโยชน์ใช้สอยที่หลากหลาย					
1.2 เครื่องเรือนสามารถส่งเสริมสุขภาพผู้สูงอายุ					
1.3 สามารถใช้งานในบริเวณบ้านอย่างสะดวก					
1.4 สอดคล้องกับการใช้งานในชีวิตประจำวันของผู้สูงอายุ					
1.5 เครื่องเรือนสามารถเคลื่อนย้ายได้อย่างสะดวก					
2. ด้านความเหมาะสมสำหรับผู้สูงอายุ					
2.1 มีความแข็งแรง ทนทาน ปลอดภัย					
2.2 ปรับใช้งานได้ง่ายใช้แรงน้อย					
2.3 สามารถใช้ได้โดยง่ายและใช้ได้ตามความรู้สึก					
2.4 มีความยืดหยุ่น ในการใช้งาน					
2.5 ขนาดมีความเหมาะสมสำหรับผู้สูงอายุ					
3. ด้านรูปแบบและความงาม					
3.1 นำวัสดุท้องถิ่นมาใช้ได้อย่างเหมาะสม					
3.2 มีเอกลักษณ์คงไว้ซึ่งภูมิปัญญาและหัตถกรรมท้องถิ่น					
3.3 มีการต่อยอดภูมิปัญญาให้เกิดประโยชน์อย่างแท้จริง					
3.4 มีความเรียบง่าย ความเรียบร้อย มีความน่าดู มีความสวยงาม เท่าที่จะทำได้อย่างชาวบ้าน					
3.5 สามารถนำไปต่อยอดและผลิตใช้เองในชุมชน					
4. ด้านวัสดุและการผลิต					
4.1 วัสดุหาง่ายในท้องถิ่น					
4.2 วัสดุมีความแข็งแรง ทนทาน ปลอดภัย					
4.3 หาวัสดุทดแทนง่ายต่อการซ่อมแซมเมื่อชำรุด					

ลักษณะที่ประเมิน	ระดับความเหมาะสม				
	5	4	3	2	1
4.4 เทคนิคการผลิตง่ายสามารถนำไปต่อยอดและผลิตใช้เองในชุมชน					
4.5 วัสดุและต้นทุนในการผลิตมีราคาไม่แพงเกินไป					

ตอนที่ 3 ข้อเสนอแนะ ข้อมูลเพิ่มเติม เพื่อเป็นประโยชน์ต่อการทำวิจัยในครั้งนี้

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

ลงชื่อ.....ผู้ประเมิน
(.....)
ตำแหน่ง.....

ภาคผนวก ง

1. แบบฟอร์มการเก็บข้อมูลผู้สูงอายุในพื้นที่ที่ศึกษา
2. ภาพการลงพื้นที่และการเก็บข้อมูล ภาพถ่าย สเกต

แบบฟอร์มการเก็บข้อมูลในการลงพื้นที่ และประเมินสุขภาพผู้สูงอายุในชุมชน

ส่วนที่ 1 แบบสัมภาษณ์ข้อมูลส่วนบุคคล

คำชี้แจง ให้ท่านทำเครื่องหมาย ลงใน () และเติมข้อความลงในช่องว่าง

ชื่อ.....นามสกุล.....

ที่อยู่บ้านเลขที่.....หมู่ที่.....ตำบล..... อำเภอ.....

เพศ () หญิง () ชาย

อายุ.....ปี วัน/เดือน/ปี เกิด.....

สถานภาพสมรส () โสด () คู่ () หม้าย () หย่า/แยก

ระดับการศึกษา () ไม่ได้รับการศึกษา () ประกาศนียบัตร/อนุปริญญาบัตร

() ไม่ได้รับการศึกษา () ปริญญาตรี

() มัธยมศึกษา () อื่นๆ ระบุ.....

อาชีพในปัจจุบัน () ไม่ได้ประกอบอาชีพ () ค้าขาย

() ข้าราชการบำนาญ () รับจ้าง

() เกษตรกร () อื่นๆ ระบุ.....

รายได้ : มีรายได้หรือไม่ () มี () ไม่มี

แหล่งที่มาของรายได้ () บำนาญ () บุตร,สามี,ภรรยา () เบี้ยยังชีพของผู้สูงอายุ

() อื่นๆ ระบุ...

จำนวนที่ได้รับ.....ต่อเดือน

จำนวนสมาชิกในครอบครัว.....คน จำนวนคนที่มีภาวะพึ่งพา.....คน

(ระบุว่าเป็นใคร).....

ปัจจุบันใครเป็นผู้ช่วยเหลือดูแลท่าน () สามี,ภรรยา,บุตร () ญาติพี่น้อง, หลาน

() อยู่คนเดียว () อื่นๆ ระบุ.....

กิจกรรมที่ต้องพึ่งพาคู่คนอื่น () ไม่มี

() มี

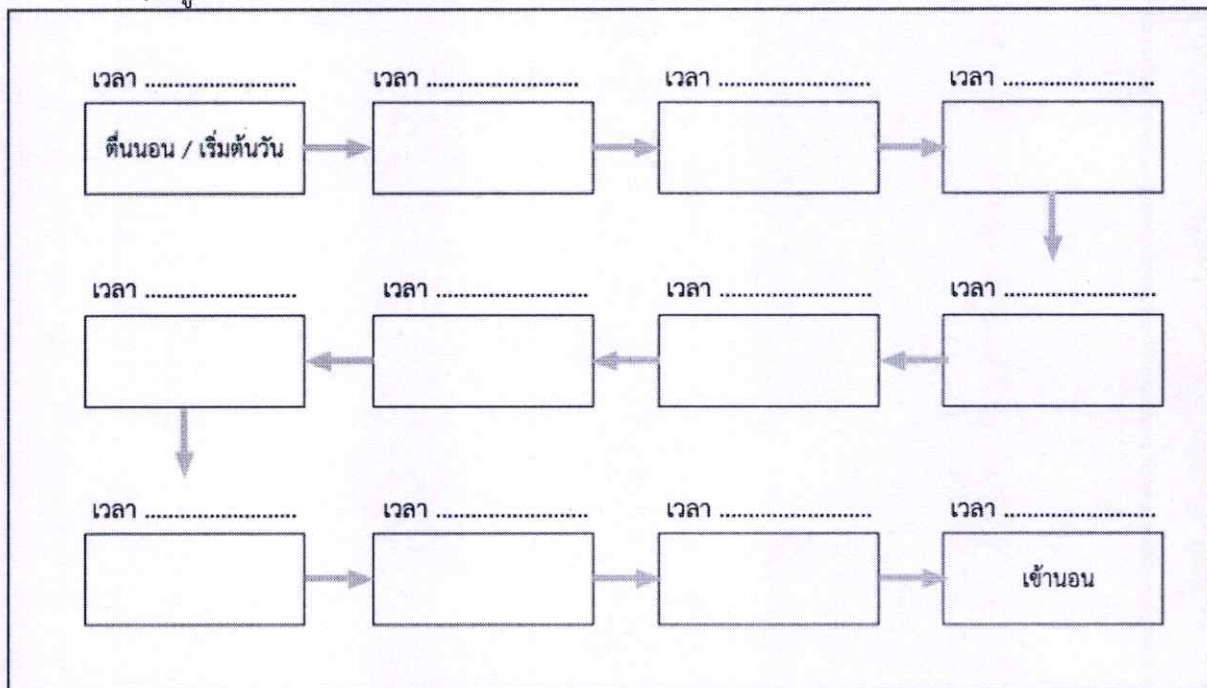
(ระบุกิจกรรมที่ต้องพึ่งพาคู่คนอื่นให้ชัดเจน).....

ความสามารถพิเศษ เช่น จักสาน เล่นดนตรี ร้องเพลง () ไม่มี () มี ระบุ.....

ส่วนที่ 2 ความสามารถในการปฏิบัติกิจวัตรประจำวัน

1. เดินหรือเคลื่อนที่ในบ้าน
 - 0 เดินไม่ได้
 - 1 ใช้รถเข็นและช่วยเหลือตัวเองได้ หรือต้องการคนประคอง 2 ข้าง
 - 2 ต้องการคนช่วยพยุงหรือไปด้วยตลอด
 - 3 เดินได้เอง (รวมทั้งใช้เครื่องช่วยเดิน)
2. เดินหรือเคลื่อนที่นอกบ้าน
 - 0 เดินไม่ได้
 - 1 ใช้รถเข็นและช่วยเหลือตัวเองได้ หรือต้องการคนประคอง 2 ข้าง
 - 2 ต้องการคนช่วยพยุงหรือไปด้วยตลอด
 - 3 เดินได้เอง (รวมทั้งใช้เครื่องช่วยเดิน)
3. การเดินขึ้นลงบันได
 - 0 ไม่สามารถทำได้
 - 1 ต้องการคนช่วย
 - 2 ขึ้นลงได้เอง (ถ้าต้องใช้เครื่องช่วยเดิน ต้องเอาขึ้นลงได้ด้วย)
4. การลุกนั่งจากที่นอน หรือจากเตียงไปยังเก้าอี้
 - 0 ไม่สามารถนั่งได้ นั่งแล้วจะล้มเสมอ หรือต้องให้ 2 คนช่วยกันยกขึ้น
 - 1 ต้องการความช่วยเหลืออย่างมากจึงจะนั่งได้ เช่นต้องใช้คนที่มืทักกะ 1 หรือ 2 คน พยุงหรือดันขึ้นมาจึงจะนั่งอยู่ได้
 - 2 ต้องการความช่วยเหลือบ้าง เช่นบอกให้ทำตาม หรือช่วยพยุงเล็กน้อย หรือต้องมีคนช่วยดูแลเพื่อความปลอดภัย
 - 3 ลุกนั่งได้เอง
5. การใช้ห้องสุขา
 - 0 ช่วยเหลือตัวเองไม่ได้
 - 1 ทำเองได้บ้าง (อย่างน้อยทำความสะอาดตัวเองได้หลังเสร็จธุระ) แต่ต้องการความช่วยเหลือในบางสิ่ง
 - 2 ช่วยเหลือตัวเองได้
6. การอาบน้ำ
 - 0 ต้องมีคนช่วยหรือทำให้
 - 1 อาบน้ำได้เอง
7. การล้างหน้า หวีผม แปรงฟัน โกนหนวด ในระยะ 24-48 ชม.
 - 0 ต้องการความช่วยเหลือ
 - 1 ทำเองได้ รวมทั้งทำได้ถ้าเตรียมอุปกรณ์ไว้ให้
8. การสวมใส่เสื้อผ้า
 - 0 ต้องมีคนสวมให้ ช่วยตัวเองแทบไม่ได้หรือน้อย
 - 1 ช่วยตัวเองได้ราว 50%
 - 2 ช่วยตัวเองได้ดี (รวมทั้งติดกระดุม รูดซิป หรือใช้เสื้อผ้าที่ดัดแปลงให้เหมาะสม)

9. ทำอาหารหรือเตรียมอาหาร/ หุงข้าว
 - 0 ทำไม่ได้
 - 1 ต้องการคนช่วยในการทำ หรือจัดเตรียมบางอย่างไว้ล่วงหน้า จึงจะทำได้
 - 2 ทำได้เอง
10. ทำความสะอาดบ้านกวาดบ้าน ถูบ้าน เก็บที่นอน
 - 0 ทำไม่ได้
 - 1 ทำได้ต้องมีคนช่วยเหลือ
 - 2 ทำได้เอง
11. ซักรีดเสื้อผ้า พับเสื้อผ้า
 - 0 ทำไม่ได้
 - 1 ทำได้ต้องมีคนช่วยเหลือ
 - 2 ทำได้เอง
12. บอกชีวิตประจำวันตั้งแต่ตื่นนอนตอนเช้า จนถึง เข้านอนตอนค่ำ
(ให้ผู้สอบถามเขียนเป็นผังการใช้ชีวิตประจำวัน)

ส่วนที่ 3 ข้อมูลทางสุขภาพ

น้ำหนัก..... ส่วนสูง.....

- โรคประจำตัวที่เป็นอยู่ () ไม่มี () มี
- ประเภทของโรคประจำตัว () ความดันโลหิตสูง () เบาหวาน
- () อัมพฤกษ์ () อัมพาต
- () โรคกระดูกและข้อ () โรคปวดกล้ามเนื้อ
- () อื่นๆ.....

มีกิจกรรมที่เป็นการส่งเสริมสุขภาพของตัวเองหรือไม่ () ไม่มี () มี (ระบุกิจกรรม).....

ความสามารถในการมองเห็น () ชัดเจนดี () เห็นไม่ชัด () มองไม่เห็น

- ใช้แว่นสายตา () ใช้ () ไม่ใช้
 ความสามารถในการได้ยิน () ชัดเจนนดี () ได้ยินเสียงไม่ค่อยชัด () ไม่ได้ยิน เพราะ.....
 การทรงตัว (เช่นลุกยืนแล้วเซ เดินสะดุดบ่อย เดินเซ) () ทรงตัวได้ดี () ทรงตัวได้ไม่ดี
 หรือโดยใช้อุปกรณ์ช่วย
 (ระบุปัญหาที่ทำให้ทรงตัวไม่ดีเพราะสาเหตุอะไร).....
 ท่านมีหกล้มบ้างหรือไม่ () ไม่มี () มี จำนวนครั้งที่ล้มภายใน 6 เดือน.....ครั้ง
 ท่านมีอุปกรณ์ที่ช่วยในการเคลื่อนไหวหรือทรงตัว () รถเข็น () ไม่ทำ
 () เครื่องช่วยจับเดิน 4 ขา () ไม่มี

ส่วนที่ 4 แบบสังเกตลักษณะบ้าน

1. ลักษณะบ้านเป็นอย่างไร () บ้านเดี่ยว 2 ชั้น () บ้านเดี่ยวชั้นเดียว
 () ทาวเฮ้าท์ 2 ชั้น () ทาวเฮ้าท์ชั้นเดียว
 () อื่นๆ.....
2. ลักษณะห้องครัว () ทำกับข้าวบนพื้นบ้าน () มีเคาเตอร์ทำกับข้าว
 () มีโต๊ะทำกับข้าว () อื่นๆ.....
3. ลักษณะห้องน้ำ ห้องสุขา () ห้องน้ำกับห้องสุขารวมกันห้องเดียว
 () ห้องน้ำแยกกับห้องสุขาอย่างละห้อง
 () ห้องน้ำห้องสุขาแยกจากตัวบ้าน
4. ลักษณะห้องสุขา () ชักโครก () ส้วมซึม(คอก่าน)
5. ลักษณะห้องนอน () นอนบนเตียงนอน () นอนบนพื้นโดยมีฟูกปูนอน
 () อื่นๆ.....
6. ลักษณะบริเวณรับประทานอาหาร () บนโต๊ะทานอาหาร
 () บนพื้นโดยมีเสื่อรองนั่ง
 () อื่นๆ.....
7. บ้านมีอุปกรณ์อำนวยความสะดวกที่ทำเพิ่มขึ้นหรือไม่ (เช่น ราวจับในห้องน้ำ ราวจับในบ้าน อื่นๆ)
 () ไม่มี () มี ระบุ.....

ตัวที่ 1

- 1.1 อายุการใช้งานเครื่องเรือน / ระยะเวลาการใช้งาน ปี
- 1.2 ราคา บาท
- 1.3 การผลิต (ใครเป็นผู้ผลิตให้ จ้างช่าง หรือ ซื้อมา)
- 1.4 สภาพของเครื่องเรือน

วัสดุคือ

.....
เทคนิคการผลิต

- 1.5 พฤติกรรมระหว่างการใช้งาน (เลือกได้มากกว่า 1 ข้อ)

- () รับประทานอาหาร () งานอดิเรก (จักสาน/งานฝีมือ)
- () เลี้ยงหลาน () อ่านหนังสือ
- () รับแขก () พักผ่อน
- () ดูโทรทัศน์ () อื่นๆ (โปรดระบุ)

- 1.6 ปัญหาในการใช้งาน หรือ ข้อเสนอแนะ

- 1.7 ความต้องการเพิ่มเติม (เลือกได้มากกว่า 1 ข้อ)

- () สามารถปรับระดับได้ () เก็บของได้
- () สามารถช่วยออกกำลังกายได้
- () ใช้เป็นที่แขวนสิ่งของได้ () มีราวจับ
- () อื่นๆ (โปรดระบุ)
-

2. ภาพการลงพื้นที่และการเก็บข้อมูล ภาพถ่าย สเกต

ภาพการเก็บข้อมูลและสอบถามผู้สูงอายุตำบลบ้านเป็ด

วิถีชีวิตผู้สูงอายุและการใช้เครื่องเรือน

วิถีชีวิตผู้สูงอายุที่ยังทำงานอยู่มีอาชีพหาปลาขาย

อสม. ตำบลบ้านเปิดให้ความช่วยเหลือในการลงพื้นที่เก็บข้อมูล

สภาพบ้านเรือนและสภาพแวดล้อมภายในหมู่บ้าน

สภาพบ้านเรือนและสภาพแวดล้อมภายในหมู่บ้าน

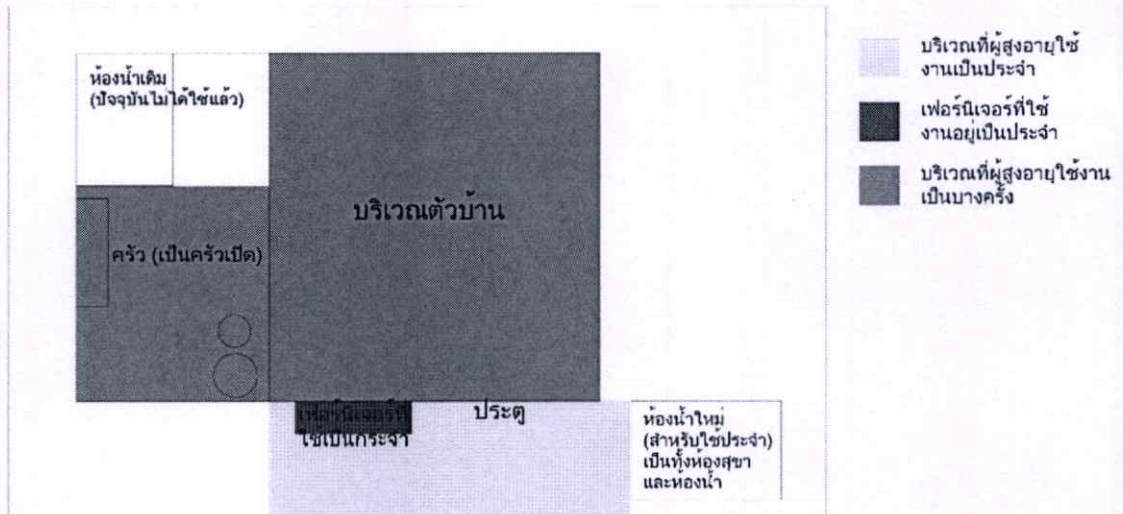

คุณตาดำ ชัยภาพ อายุ : 80 ปี ผู้ให้ข้อมูล
ที่อยู่ : 131 หมู่ 6 ต.พระยั่น อ.พระยั่น จ.ขอนแก่น

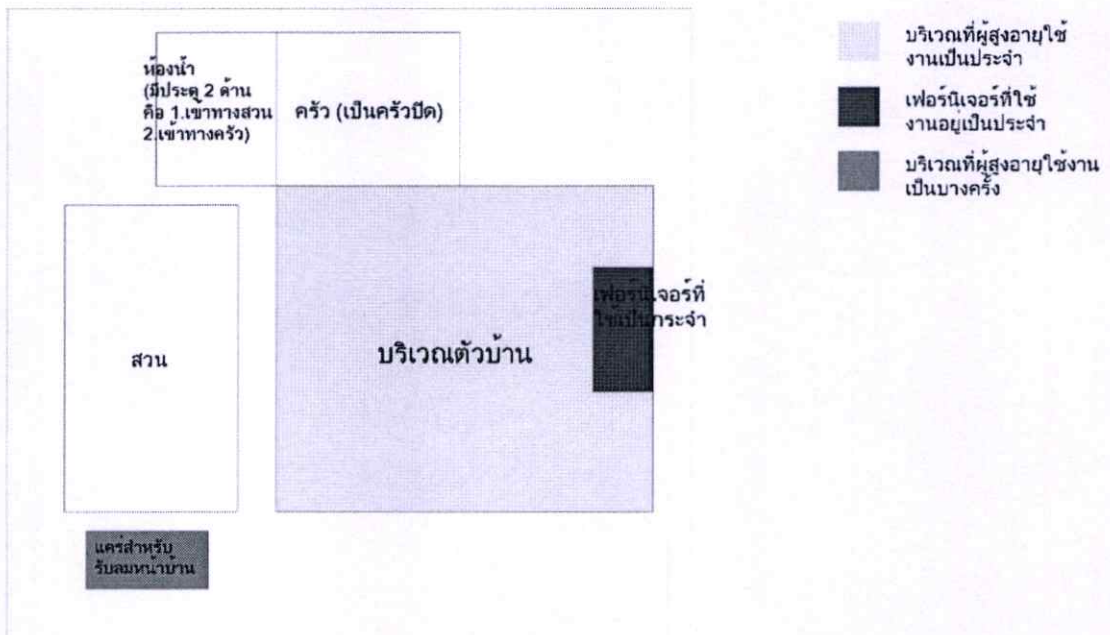
คุณยายอำพัน เดชแพง อายุ : 61 ปี ผู้ให้ข้อมูล
ที่อยู่ : 34 หมู่ 4 ต.เมืองเก่า อ.เมือง จ.ขอนแก่น

แปลน

ภาพแปลนแสดงบริเวณที่ผู้สูงอายุใช้งานเป็นประจำและใช้วางเฟอร์นิเจอร์

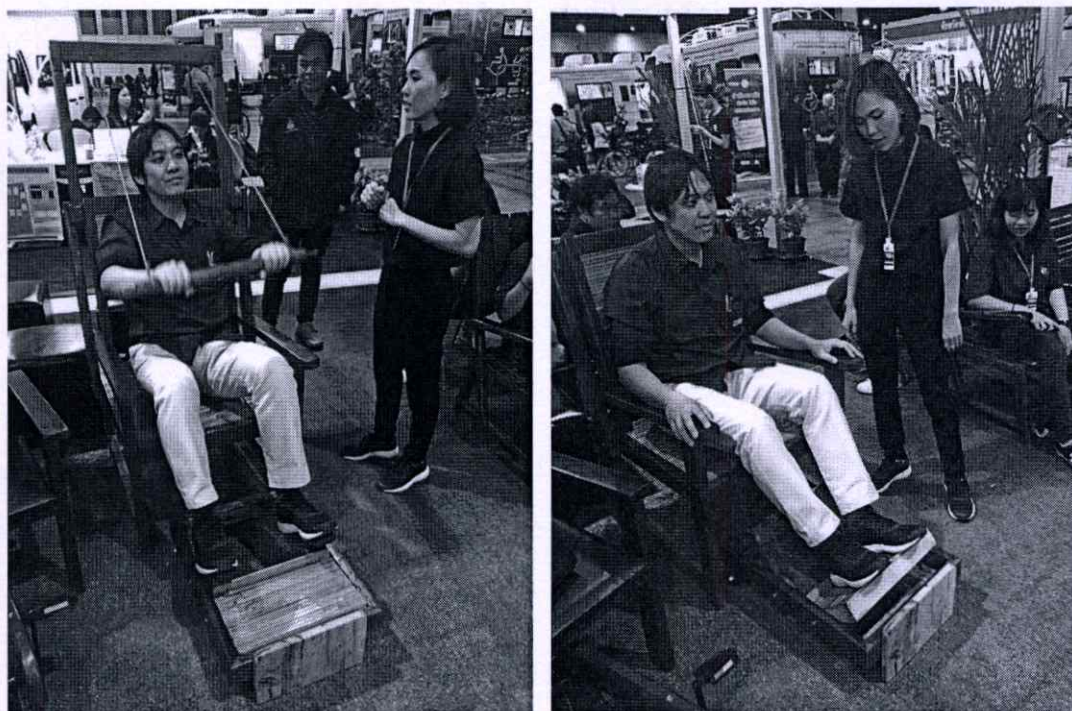
แปลน

ภาพแปลนแสดงบริเวณที่ผู้สูงอายุใช้งานเป็นประจำและใช้วางเฟอร์นิเจอร์

ภาคผนวก จ

ภาพการทดลองใช้งานต้นแบบเครื่องเรือนของผู้เชี่ยวชาญและผู้สูงอายุ

ผู้เชี่ยวชาญด้านการออกแบบ ผศ.ดร.สัญญาชัย สันติเวส
ทดลองใช้ต้นแบบเครื่องเรือน ในงาน Friendly Design Expo 2016

ผู้เชี่ยวชาญ รศ.ดร.อัมพรพรรณ ธีรานูตร และ ผศ.ดร.วาสนา เกิดผล อาจารย์คณะพยาบาลศาสตร์
สาขาการดูแลพยาบาลผู้ใหญ่และผู้สูงอายุ ทดลองใช้ต้นแบบเครื่องเรือนและให้ข้อเสนอแนะในการ
ทำวิจัย

ผู้สูงอายุในงาน Friendly Design Expo 2016 ทดลองใช้ต้นแบบเครื่องเรือน

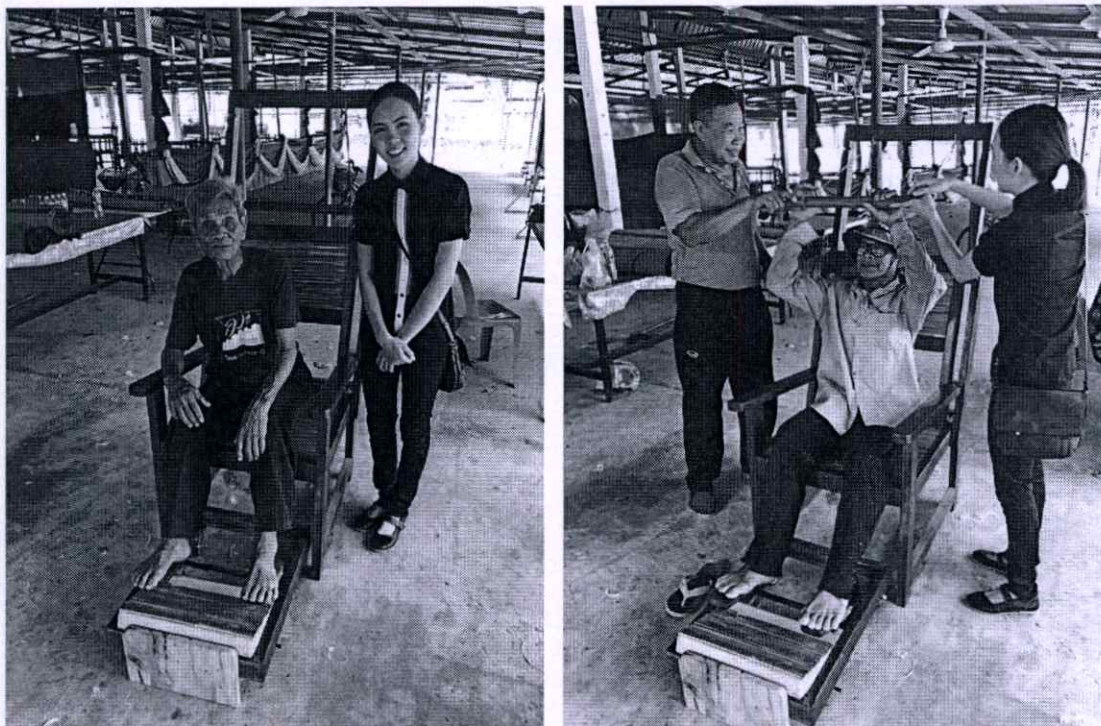
ผู้สูงอายุในงาน Friendly Design Expo 2016 ทดลองใช้ต้นแบบเครื่องเรือน

ภาพการทดลองใช้งานต้นแบบเครื่องเรือนของกลุ่มตัวอย่าง คือ ผู้สูงอายุบ้านโนนม่วงและสมาชิกกลุ่มหัตถกรรม เพื่อประเมินความพึงพอใจ

ภาพการทดลองใช้งานต้นแบบเครื่องเรือนของกลุ่มตัวอย่าง คือ ผู้สูงอายุในสมาชิกกลุ่มหัตถกรรม เพื่อประเมินความพึงพอใจ

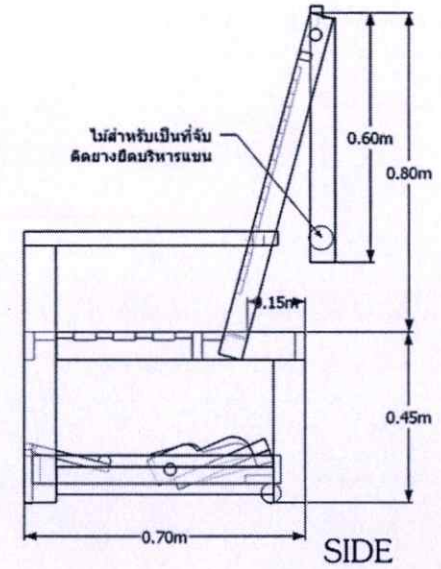
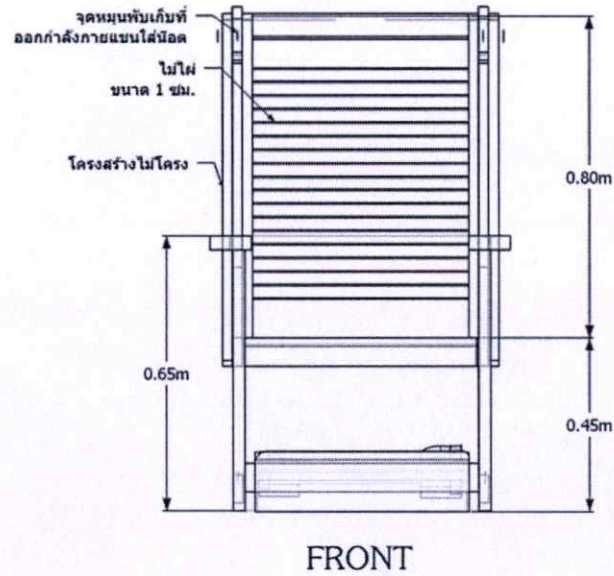
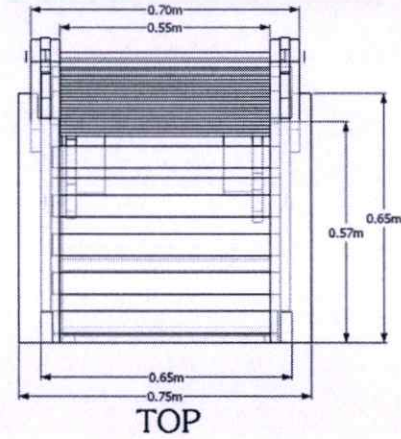
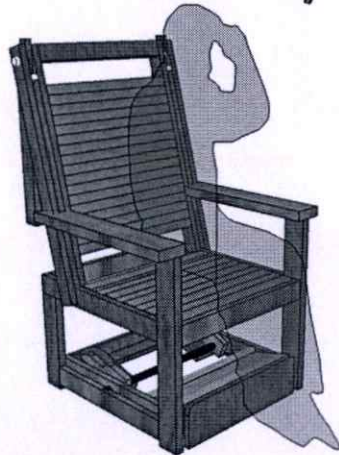
ภาพการทดลองใช้งานต้นแบบเครื่องเรือนของกลุ่มตัวอย่าง คือ ผู้สูงอายุบ้านโนนม่วงและสมาชิกกลุ่ม
หัตถกรรม เพื่อประเมินความพึงพอใจ

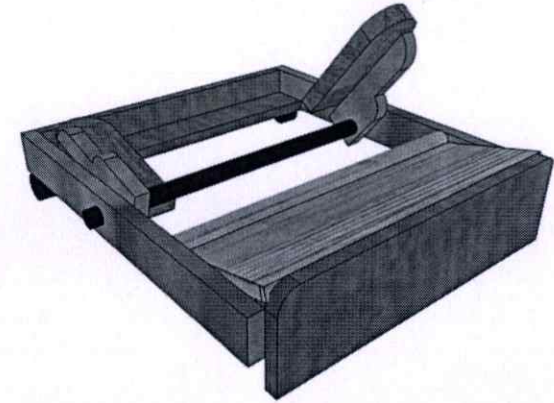
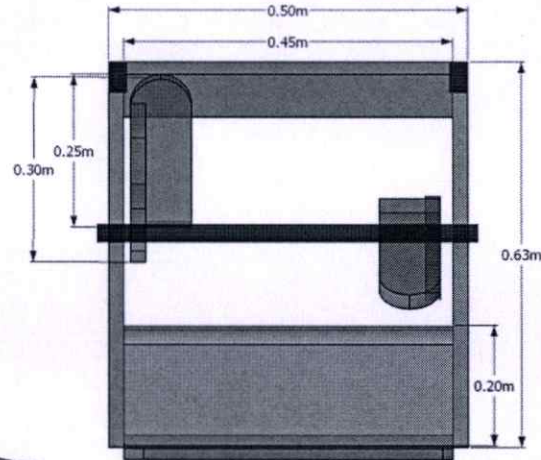
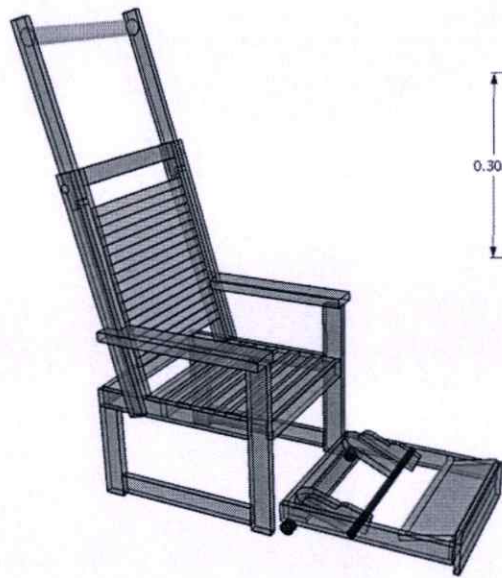
ภาพการทดลองใช้งานต้นแบบเครื่องเรือนของกลุ่มตัวอย่าง คือ ผู้สูงอายุบ้านโนนม่วงและ
สมาชิกกลุ่มหัตถกรรม เพื่อประเมินความพึงพอใจ

ภาคผนวก ฉ

ภาพการเขียนแบบเพื่อการผลิต

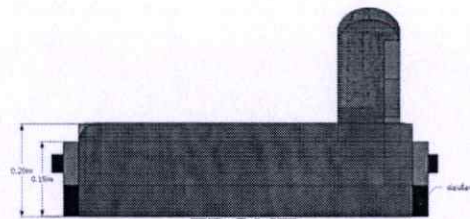

การพัฒนาเครื่องเรือนผู้สูงอายุในชนบทภาคอีสาน โดยใช้ภูมิปัญญาและหัตถกรรมในท้องถิ่น
นางสาวอภิญญา อาษาราช

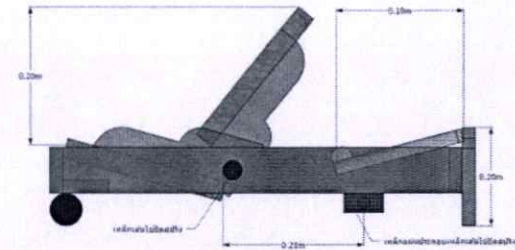

TOP

แบบวางเท้าและ
บริหารส่วนขาส่วนขา

FRONT

การพัฒนาเครื่องเรือนผู้สูงอายุในชนบทภาคอีสาน โดยใช้ภูมิปัญญาและหัตถกรรมในท้องถิ่น
นางสาวอภิญา อักษรราช

ประวัติผู้เขียน

ชื่อ-สกุล	นางสาวอภิญญา อาซาราช
วัน เดือน ปีเกิด	11 มีนาคม 2530
สถานที่เกิด	จังหวัดเลย
สถานที่อยู่ปัจจุบัน	บ้านเลขที่ 999/33 หมู่ 2 ตำบลบ้านเป็ด อำเภอเมือง จังหวัดขอนแก่น 40000
ประวัติการศึกษา	ปีการศึกษา 2551 สำเร็จการศึกษา สถาปัตยกรรมศาสตร์บัณฑิต (สถ.บ.) สาขาวิชาการออกแบบอุตสาหกรรม คณะสถาปัตยกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยขอนแก่น ปีการศึกษา 2559 สำเร็จการศึกษา ครุศาสตร์อุตสาหกรรมมหาบัณฑิต (ค.อ.ม.) สาขาวิชาเทคโนโลยีการออกแบบผลิตภัณฑ์อุตสาหกรรม คณะครุศาสตร์อุตสาหกรรม สถาบันเทคโนโลยีพระจอมเกล้าเจ้าคุณทหารลาดกระบัง
ประวัติการทำงาน	อาจารย์ สาขาวิชาการออกแบบอุตสาหกรรม คณะสถาปัตยกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยขอนแก่น พ.ศ.2553-ปัจจุบัน